

BIBLIOTHECA
M. G. M. S.

Dono de Iohis. b. Marguerite

Ex. 10. 11. 12.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΝΑΧΩΝ

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

594
ΧΡΗΣΤΟΜΑΘΕΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΙΗΡΗΜΕΝΗ ΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ ΤΡΕΙΣ
Η ΜΕΡΗ ΠΕΝΤΕ.
ΣΥΝΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ
ΥΠΟ
Θ. ΦΑΡΜΑΚΙΔΟΥ.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἀμετάβλητος

ΥΠΟ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων.

.....
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

.....

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΓΓΕΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Κατὰ τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ παρὰ τῇ Καπνιχαρῇ.

1843.

89. 1. M.

ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΑ

ΕΚ ΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΙΚΕΛΙΩΤΟΥ.

ALTYHTIAA

IN THE

ISTOBIRHE BIRAIOSHRENY

ALGEBRA FOR THE STUDENT

Τοπογραφία τῆς Αἰγύπτου.

(Βιβλ. Α. Κεφ. 30—36.)

30. Ἡ Αἴγυπτος κεῖται μὲν μάλιστα πῶς κατὰ μεσημβρίαν, ὀχυρότητι δὲ φυσικῇ καὶ κάλλει χώρας οὐκ ὀλίγη δοκεῖ προέχειν τῶν εἰς βασιλείαν ἀφωρισμένων τόπων. Ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς δύσεως ὠχύρωκεν αὐτὴν ἡ ἔρημος καὶ θηριώδης τῆς Διόνης, ἐπὶ πολὺ μὲν παρεκτείνουσα, διὰ δὲ τὴν ἀνυδρίαν καὶ τὴν σπάνιν τῆς ἀπάσης τροφῆς ἔχουσα τὴν διέξοδον οὐ μόνον ἐπίπονον, ἀλλὰ καὶ παντελῶς ἐπικίνδυνον· ἐκ δὲ τῶν πρὸς νότον μερῶν οὔτε Καταράχται τοῦ Νείλου καὶ τῶν ὄρων τὰ συνορίζοντα τούτοις. Ἀπὸ γὰρ τῆς Τρωγλοτύτιδος καὶ τῶν ἐσχάτων τῆς Αἰθιοπίας μερῶν ἐντὸς σταδίων πενταχισχιλίων καὶ πεντακοσίων, οὔτε πλεῦσαι διὰ τοῦ ποταμοῦ ῥάδιον, οὔτε πῆξῃ πορευθῆναι, μὴ τυχόντα βασιλικῆς ἢ παντελῶς μεγάλης τινὸς χορηγίας. Τῶν δὲ πρὸς τὴν ἀνατολὴν νεύοντων μερῶν τὰ μὲν ὁ ποταμὸς ὠχύρωκε, τὰ δ' ἔρημος περιέχει, καὶ πεδία τελματώδη, τὰ προσαγορευόμενα Βάραθρα. Ἔστι γὰρ ἀνὰ μέσον τῆς τε κοίτης Συρίας καὶ τῆς Αὔγίπτου λίμνη, τῷ μὲν πλάτει στενὴ παντελῶς, τῷ δὲ βάθει θαυμάσιος, τῷ δὲ μῆκει ἐπὶ διακοσίους παρήκουσα σταδίου· ἢ προσαγορεύεται μὲν Σέρβωνις, τοῖς δ' ἀπείροις τῶν προσπελαζόντων ἀνελπίστους ἐπιφέρει κινδύνους. Στενοῦ γὰρ τοῦ ρεύματος ὄντος καὶ ταινία παραπλησίου, θινῶν τε μεγάλων πάντη περιεχυμένων, ἐπειδὰν νότοι συνεχεῖς πνεύσωσιν, πησίζεται πλῆθος ἄμμου. Αὕτη δὲ τὰ μὲν ὕδωρ κατὰ τὴν

ἐπιφάνειαν ἄσημον ποιεῖ, τὸν δὲ τῆς λίμνης τύπον συμφυῇ τῇ χέρσῳ καὶ κατὰ πᾶν ἀδιάγνωστον. Διὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἀγνοούντων τὴν ιδιότητα τοῦ τόπου, μετὰ στρατευμάτων ὅλων ἠφανίσθησαν, τῆς ὑποκειμένης ὁδοῦ διαμαρτόντες. Ἡ μὲν γὰρ ἄμμος ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον πάτουμένη τὴν ἐνδοσιν λαμβάνει, καὶ τοὺς ἐπιβάλλοντας ὥσπερ προνοία τινὶ πονηρᾷ παρακρούεται· μέχρις ἂν ὅτου λαβόντες ὑπόνοιαν τοῦ συμβησομένου, βοηθήσωσιν ἑαυτοῖς, οὐκ οὔσης ἔτι φυγῆς, οὐδὲ σωτηρίας. Ὁ γὰρ ὑπὸ τοῦ τέλματος καταπινόμενος, οὔτε νήχεσθαι δύναται, παραιρουμένης τῆς ἰλύος τὴν τοῦ σώματος κίνησιν· οὔτ' ἐκβῆναι κατισχύει, μηδὲν ἔχων στερέμνιον εἰς ἐπίβασιν. Μεμιγμένης γὰρ τῆς ἄμμου τοῖς ὕδροις, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἑκατέρων φύσεως ἡλλοιωμένης, συμβαίνει τὸν τόπον μήτε πορευτὸν εἶναι, μήτε πλωτόν. Διόπερ οἱ τοῖς μέρεσι τούτοις ἐπιβάλλοντες φερόμενοι πρὸς τὸν βυθὸν, οὐδεμίαν ἀντίληψιν βοηθείας ἔχουσι, συγκατολισθαινούσης τῆς ἄμμου τῆς παρὰ τὰ χεῖλη. Τὰ μὲν οὖν προειρημένα πεδία τοιαύτην ἔχοντα τὴν φύσιν, οἰκείας ἔτυχε προσηγορίας, ὀνομασθέντα Βάραθρα.

31. Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ τὰ περὶ τῶν ἀπὸ τῆς χέρσου τριῶν μερῶν τῶν ὀχυρούντων τὴν Αἴγυπτον διήλθομεν, προσθήσομεν τοῖς εἰρημένοις τὸ λειπόμενον. Ἡ τετάρτη τοίνυν πλευρὰ πᾶσα σχεδὸν ἀλιμένῳ θαλάττῃ προσκλυζομένη, προβέβληται τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος, ὃ τὸν μὲν παράπλουν ἔχει μακρότατον, τὴν δ' ἀπόδασιν τὴν ἐπὶ τὴν χώραν δυσπρασόρμιστον. Ἀπὸ γὰρ Παραιτονίου τῆς Λιβύης ἕως Ἰόππης τῆς ἐν τῇ κοίλῃ Συρίας, ὄντος τοῦ παράπλου σταδίων σχεδὸν πεντακισχιλίων, οὐκ ἔστιν εὐρεῖν ἀσφαλῆ λιμένα πλὴν τοῦ Φάρου. Χωρὶς δὲ τούτων, ταινία παρ' ὅλην σχεδὸν τὴν Αἴγυπτον παρήκει, τοῖς ἀπείροις τῶν προσπλεόντων ἀθεώρητος. Διόπερ οἱ τὸν ἐκ πελάγους κίνδυνον ἐκπεφευγέναι νομίζοντες, καὶ διὰ τὴν ἄγνοιαν ἄσμενοι πρὸς τὴν γῆν καταπλέοντες, ἐξαίφνης ἀποκελλόντων

τῶν σκαφῶν, ἀνελπίστως ναυαγοῦσιν. Ἕνιοι δὲ διὰ τὴν ταπεινότητα τῆς χώρας οὐ δυνάμενοι προῖδέσθαι τὴν γῆν, λανθάνουσιν ἑαυτοὺς ἐκπίπτοντες οἱ μὲν εἰς ἐλώδεις καὶ λιμνάζοντας τόπους, οἱ δ' εἰς χώραν ἔρημον. Ἡ μὲν οὖν Αἴγυπτος πανταχόθεν φυσικῶς ὠχύρωται τὸν εἰρημένον τρόπον. Τῷ δὲ σχήματι παραμῆκης οὔσα, δισχιλίων μὲν σταδίων ἔχει τὴν παραθαλάττιον πλευράν, ἔς μεσόγειον δ' ἀνῆκει σχεδὸν ἐπὶ σταδίους ἑξακισχιλίους. Πολυανθρωπία δὲ τὸ μὲν παλαιὸν πολὺ προέσχε πάντων τῶν γνωριζομένων τόπων κατὰ τὴν οἰκουμένην, καὶ καθ' ἡμᾶς δὲ οὐδενὸς τῶν ἄλλων δοκεῖ λείπεσθαι. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἔσχε κώμας ἀξιολόγους, καὶ πόλεις πλείους τῶν μυρίων καὶ ὀκτακισχιλίων, ὥς ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς ὄραν ἐστὶ κατακεχωρισμένον· ἐπὶ δὲ Πτολεμαίου τοῦ Δάγου πλείους τῶν τρισμυρίων ἡριθμῆθησαν, ὧν τὸ πλῆθος διαμεμένηκεν ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Τοῦ δὲ σύμπαντος λαοῦ τὸ μὲν παλαιὸν φασὶ γεγονέναι περὶ ἑπτακοσίας μυριάδας, καὶ καθ' ἡμᾶς δὲ οὐκ ἐλάττους εἶναι τριακοσίων. Διὸ καὶ τοὺς ἀρχαίους βασιλεῖς ἱστοροῦσι κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά διὰ τῆς πολυχειρίας κατασκευάσαντας, ἀθάνατα τῆς ἑαυτῶν δόξης ἀπολιπεῖν ὑπομνήματα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τὰ κατὰ μέρος μικρὸν μὲν ὕστερον ἀναγράφομεν· περὶ δὲ τῆς τοῦ ποταμοῦ φύσεως καὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν ιδιωμάτων νῦν διέξιμεν.

32. Ὁ γὰρ Νεῖλος φέρεται μὲν ἀπὸ μεσημβρίας ἐπὶ τὴν ἄρκτον, τὰς πηγὰς ἔχων ἐκ τόπων ἀοράτων, οἱ κεῖνται ἐπὶ τῆς ἐσχάτης Αἰθιοπίας κατὰ τὴν ἔρημον, ἀπροσίτου τῆς χώρας οὔσης διὰ τὴν τοῦ καύματος ὑπερβολήν. Μέγιστος δ' ὦν τῶν ἀπάντων ποταμῶν καὶ πλείστην γῆν διεξιὼν, καμπὰς ποιεῖται μεγάλας, ποτὲ μὲν ἐπὶ τὴν ἀνατολήν καὶ τὴν Ἀραβίαν ἐπιστρέφων, ποτὲ δ' ἐπὶ τὴν δύσιν καὶ τὴν Αἰθύνην ἐκκλίνων. Φέρεται γὰρ ἀπὸ τῶν Αἰθιοπικῶν ὄρων μέχρι τῆς εἰς

θάλατταν ἐκβολῆς στάδια μάλιστα πῶς μύρια καὶ δισχίλια, σὺν αἷς ποιεῖται καμπαῖς. Κατὰ δὲ τοὺς ὑποκάτω τόπους συστέλλεται τοῖς ὄγκοις, αἰετὶ μᾶλλον ἀποσπώμενου τοῦ ρεύματος ἐπ' ἀμφοτέρως τὰς ἡπείρους. Τῶν δ' ἀποσχιζομένων μερῶν, τὸ μὲν εἰς τὴν Λιβύην ἐκκλίνειν ὑπ' ἄμμου καταπίνεται, τὸ βάθος ἐχούσης ἄπιστον· τὸ δ' εἰς τὴν Ἀραβίαν ἐναντίως εἰσχεόμενον, εἰς τέλματα παμμεγέθη καὶ λίμνας ἐκτρέπεται μεγάλας καὶ περιουκουμένας γένεσι πολλοῖς. Εἰς δὲ τὴν Αἴγυπτον ἐμβάλλει τῇ μὲν δέκα σταδίων, τῇ δ' ἔλαττον τούτων, οὐκ ἐπ' εὐθείας φερόμενος, ἀλλὰ καμπὰς παντοίας ποιούμενος. Ποτὲ μὲν γὰρ ἐλίσσεται πρὸς τὴν ἡῶ, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν ἐσπέραν· ἔστι δ' ὅτε πρὸς τὴν μεσημβρίαν, εἰς τοῦπίσω λαμβάνων τὴν παλιρροίαν. Ὅρη γὰρ ἐξ ἑκατέρου μέρους τοῦ ποταμοῦ παρῆκει, πολλὴν μὲν τῆς παραποταμίας ἐπέχοντα, διειλημμένα δὲ φάραγξι καὶ κρημοῖς στενοπόροις, οἷς ἐμπίπτον τὸ ρεῦμα, παλίσσυνται διὰ τῆς πεδιάδος, καὶ πρὸς τὴν μεσημβρίαν ἐφ' ἱκανὸν τύπον ἐνεχθὲν, πάλιν ἐπὶ τὴν κατὰ φύσιν φορὰν ἀποκαθίσταται. Τηλικαύτην δ' ἔχων ὑπεροχὴν ἐν πᾶσιν ὁ ποταμὸς οὗτος, μόνος τῶν ἄλλων ἀνευ βίας καὶ κυματώδους ὁρμῆς τὴν ῥύσιν ποιεῖται, πλὴν ἐν τοῖς Καταράκταις. Τόπος γὰρ τίς ἐστι μῆκει μὲν ὡς δέκα σταδίων, κατάντης δὲ καὶ κρημοῖς συγκλειόμενος εἰς στενὴν ἐντομήν, ἅπαξ δὲ τραχὺς καὶ φαραγγώδης, ἔτι δὲ πέτρους ἔχων πυκνοὺς καὶ μεγάλους οἰκώτας σκοπέλοις· τοῦ δὲ ρεύματος περὶ τούτους σχιζομένου βιαιότερον καὶ πολλάκις διὰ τὰς ἐγκοπὰς ἀνακλωμένου πρὸς ἐναντίαν τὴν καταφορὰν, συνίστανται δίνειν θαυμασταί. Πᾶς δ' ὁ μεσάζων τόπος ὑπὸ τῆς παλιρροίας ἀφροῦ τε πληροῦται, καὶ τοῖς προσιοῦσι μεγάλην παρέχεται κατάπληξιν. Καὶ γὰρ ἡ καταφορὰ τοῦ ποταμοῦ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος οὕτως ἐστὶν ὀξεῖα καὶ βίαιος, ὥστε δοκεῖν μὴδὲν βέλους διαφέρειν. Κατὰ δὲ τὴν πλήρωσιν τοῦ Νείλου, τῶν

σκοπέλων κατακλυζομένων, καὶ παντός τοῦ τραχύνοντος τόπου τῷ πλήθει τοῦ ρεύματος καλυπτομένου, καταπλέουσι μὲν τινες κατὰ τοῦ καταράκτου, λαμβάνοντες ἐναντίους τοὺς ἀνέμους, ἀναπλεῦσαι δὲ οὐδεὶς δύναται, νικώσας τῆς τοῦ ποταμοῦ βίας πᾶσαν ἐπίνοιαν ἀνθρωπίνην. Καταράκται μὲν οὖν εἰσὶ τοιοῦτοι πλείους, μέγιστος δ' ὁ πρὸς τοῖς μεθορίοις τῆς Αἰθιοπίας τε καὶ τῆς Αἰγύπτου.

33. Περιεῖλθε δ' ὁ ποταμὸς καὶ νήσους ἐν αὐτῷ, κατὰ μὲν τὴν Αἰθιοπίαν ἄλλας τε πλείους καὶ μίαν εὐμεγέθη, τὴν ὀνομαζομένην Μερόην· ἐν ἣ καὶ πόλις ἐστὶν ἀξιόλογος ὁμώνυμος τῇ νήσῳ, κτίσαντος αὐτὴν Καμβύσου, καὶ θεμένου τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μερόης. Ταύτην δὲ τῷ μὲν σχήματι φασὶν ὑπάρχειν θυρεῷ παραπλησίαν, τῷ δὲ μεγέθει πολὺ προέχειν τῶν ἄλλων νήσων τῶν ἐν τούτοις τοῖς τόποις. Τὸ μὲν γὰρ μῆκος αὐτῆς εἶναι λέγουσι σταδίων τρισχιλίων, τὸ δὲ πλάτος χιλίων· ἔχειν δ' αὐτὴν καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας, ὧν ἐπιφανεστάτην ὑπάρχειν τὴν Μερόην· παρῆκειν δὲ τῆς νήσου τὸν περικλυζόμενον πάντα τόπον ἀπὸ μὲν τῆς Λιβύης θίνας ἔχοντας ἄμμου μέγεθος ἀέριον, ἀπὸ δὲ τῆς Ἀραβίας κρημνοὺς κατεβρωγότες. Ὑπάρχειν δ' ἐν αὐτῇ καὶ μέταλλα χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου καὶ σιδήρου καὶ χαλκοῦ· πρὸς δὲ τούτοις ἔχειν πλῆθος ἐβένου, λίθων τε πολυτελῶν γένη παντοδαπά. Καθόλου δὲ τοσαύτας νήσους ποιεῖν τὸν ποταμὸν, ὥστε τοὺς ἀκούοντας μὴ βραδίως πιστεῦσαι. Χωρὶς γὰρ τῶν περικλυζομένων τόπων ἐν τῷ καλούμένῳ Δέλτα τὰς ἄλλας εἶναι νήσους πλείους τῶν ἑπτακοσίων. Ὡν τὰς μὲν ὑπὸ Αἰθιόπων ἐπαντλουμένας γεωργεῖσθαι κέγχρον, τὰς δὲ πλήρεις ὑπάρχειν ὄψεων καὶ κυνοκεφάλων καὶ ἄλλων θηρίων παντοδαπῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπροσίτους εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. Ὁ δ' οὖν Νεῖλος κατὰ τὴν Αἴγυπτον εἰς πλείω μέρη σχιζόμενος, ποιεῖ τὸ καλούμενον αὐτοῦ σχήματος Δέλτα. Τούτου δὲ τὰς μὲν πλευρὰς καταγ-

φει τὰ τελευταῖα τῶν ρευμάτων· τὴν δὲ βάσιν ἀναπληροῖ τὸ
 δεχόμενον πέλαγος τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ. Ἐξίησι δ' εἰς
 τὴν θάλασσαν ἑπτὰ στόμασιν, ὧν τὸ μὲν πρὸς ἔω κεκλιμένον
 καὶ πρῶτον καλεῖται Πηλουσιακόν, τὸ δὲ δεύτερον Τανιτι-
 κόν, εἷτα Μενδήσιον, καὶ Φατμηκόν, καὶ Σεβεννυτικόν, ἔτι δὲ
 Βολβίτινον, καὶ τελευταῖον Κανωβικόν, ὃ τινες Ἡρακλεωτικόν
 ὀνομάζουσι. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερα στόματα χειροποίητα, περὶ
 ὧν οὐδὲν κατεπείγει γράφειν. Ἐφ' ἐκάστῳ δὲ πόλις τετείχι-
 σται διαιρουμένη τῷ ποταμῷ, καὶ καθ' ἐκάτερον μέρος τῆς
 ἐκβολῆς ζεύγμασι καὶ φυλακαῖς εὐκαίροις διελημμένη. Ἀπὸ
 δὲ τοῦ Πηλουσιακοῦ στόματος διώρυξ ἐστὶ χειροποίητος εἰς
 τὸν Ἀράβιον κόλπον καὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ταύτην
 δ' ἐπεβάλετο πρῶτος κατασκευάζειν Νεκῶς ὁ Ψαμμητίχου·
 μετὰ δὲ τοῦτον Δαρεῖος ὁ Πέρσης· καὶ προκόψας τοῖς ἔργοις
 ἕως τινός, τὸ τελευταῖον εἶασεν αὐτὴν ἀσυντέλεστον. Ἐδιδάχθη
 γὰρ ὑπὸ τινων, ὅτι διορύξας τὸν ἰσθμὸν, αἴτιος ἔσται τοῦ
 κατακλυσθῆναι τὴν Αἴγυπτον. Μετεωροτέραν γὰρ ἀπεδείκνυ-
 ον ὑπάρχειν τῆς Αἰγύπτου τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ὑστερον
 δὲ ὁ δεύτερος Πτολεμαῖος συνετέλεσεν αὐτὴν, καὶ κατὰ τὸν
 ἐπικαιρότατον τόπον ἐμηχανήσατό τι φιλότεχνον διάφραγμα.
 Τοῦτο δ' ἐξήνοιγεν ὅποτε βούλοιο διαπλεύσαι, καὶ ταχέως
 πάλιν συνέκλειεν, εὐστόχως ἐκλαμβανομένης τῆς χρείας. Ὁ
 δὲ διὰ τῆς διώρυγος ταύτης ῥέων ποταμὸς, ὀνομάζεται μὲν
 ἀπὸ τοῦ κατασκευάσαντος Πτολεμαῖος, ἐπὶ δὲ τῆς ἐκβολῆς
 πόλιν ἔχει τὴν προσαγορευομένην Ἀρσινόην.

34. Τὸ δ' οὖν δέλτα τῇ Σικελίᾳ τῷ σχήματι παραπλή-
 σιον ὑπάρχον, τῶν μὲν πλευρῶν ἐκατέραν ἔχει σταδίων ἑπτα-
 κοσίων καὶ πεντήκοντα, τὴν δὲ βάσιν θαλάττῃ προσκλυζομέ-
 νην, σταδίων χιλίων καὶ τριακοσίων. Ἡ δὲ νῆσος αὕτη
 πολλαῖς διώρυξι χειροποίητοις διείληπται, καὶ χώραν πε-
 ριέχει καλλίστην τῆς Αἰγύπτου. Ποταμόχωστος γὰρ οὖσα

καὶ κατάρρυτος πολλοὺς καὶ παντοδαποὺς ἐκφέρει καρποὺς, τοῦ μὲν ποταμοῦ διὰ τὴν κατ' ἔτος ἀνάβασιν νεαρὰν ἰλὺν αἰὶ καταχέοντος, τῶν δ' ἀνθρώπων ῥαδίως ἀπασαν ἀρδεύοντων διὰ τινος μηχανῆς, ἣν ἐπενόησε μὲν Ἀρχιμήδης ὁ Συρακούσιος, ὀνομάζεται δὲ ἀπὸ τοῦ σχήματος κοχλίας. Πραεῖαν δὲ τοῦ Νείλου τὴν ῥύσιν ποιουμένου, καὶ γῆν πολλὴν καὶ παντοδαπὴν καταφέροντος, ἔτι δὲ κατὰ τοὺς κοίλους τόπους λιμνάζοντος, ἔλη γίνεται πάμπορα. Ρίζαι γὰρ ἐναυτοῖς φύονται παντοδοπαὶ τῇ γεύσει, καὶ καρπῶν καὶ καυλῶν ἰδιάζουσαι φύσεις, πολλὰ συμβαλλόμεναι τοῖς ἀπόροις τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῖς ἀσθενέσι πρὸς αὐτάρκειαν. Οὐ γὰρ μόνον τροφὰς παρέχονται ποικίλας καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις ἐτοίμας καὶ δαψιλεῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὸ ζῆν ἀναγκαίων οὐκ ὀλίγα φέρουσι βοηθήματα. Λωτός τε γὰρ φύεται πολὺς, ἐξ οὗ καὶ κατασκευάζουσιν ἄρτους οἱ κατ' Αἴγυπτον, δυναμένους ἐκπληροῦν τὴν φυτικὴν τοῦ σώματος ἔνδειαν. Τό τε κιβώριον δαψιλέστατον ὑπάρχον, φέρει τὸν καλούμενον Αἰγύπτιον κύαμον. Ἔστι δὲ καὶ δένδρων γένη πλείω καὶ τούτων αἱ μὲν ὀνομαζόμεναι Περσίαι καρπὸν διάφορον ἔχουσι τῇ γλυκύτητι, μετενεχθέντος ἐξ Αἰθιοπίας ὑπὸ Περσῶν τοῦ φυτοῦ, καθ' ὃν καιρὸν Καμβύσης ἐκράτησεν ἐκείνων τῶν τόπων. Τῶν δὲ συκαμίνων αἱ μὲν τὸν τῶν μόρων καρπὸν φέρουσιν, αἱ δὲ τὸν τοῖς σύκοις ἐμπεριῆ· καὶ παρ' ὅλον σχεδὸν τὸν ἐνιαυτὸν αὐτοῦ φυομένου, συμβαίνει τοὺς ἀπόρους καταφυγὴν ἐτοίμην ἔχειν τῆς ἐνδείας. Τὰ δὲ βάτα καλούμενα μυζάρια συνάγεται μὲν κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ποταμοῦ, διὰ δὲ τὴν γλυκύτητα τῆς φύσεως αὐτῶν ἐν τραγήματος μέρει καταναλίσκεται. Κατασκευάζουσι δὲ καὶ ἐκ τῶν κριθῶν Αἰγύπτιοι πόμα, λειπόμενον οὐ πολὺ τῆς περὶ τὸν οἶνον εὐωδίας, ὃ καλοῦσι ζύθος. Χρῶνται δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν λύχνων καύσιν, ἐπιχέοντες ἀντ' ἐλαίου τὸ ἀποθλιδόμενον ἐκ τινος φυτοῦ, προσαγορευόμενον

δὲ κίκι. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα, τὰ δυνάμενα τὰς ἀναγκαίας
χρείας παρέχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις, δαψιλῇ φύεται κατὰ τὴν
Αἴγυπτον, ὑπὲρ ὧν μακρὸν ἂν εἴη γράφειν.

35. Θηρία δὲ ὁ Νεῖλος τρέφει πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ταῖς
ιδέαις ἐξηλλαγμένα, δύο δὲ διάφορα, τὸν τε κροκόδειλον καὶ
τὸν καλούμενον ἵππον. Τούτων δ' ὁ μὲν κροκόδειλος ἐξ ἐλα-
χίστου γίνεται μέγιστος, ὡς ἂν ὡὰ μὲν τοῦ ζώου τούτου
τίκτοντος τοῖς χηνείοις παραπλήσια, τοῦ δὲ γεννηθέντος αὐξο-
μένου μέχρι πηχῶν ἑκκαίδεκα. Καὶ μακρόδιον μὲν ἐστὶν ὡς
κατ' ἄνθρωπον, γλωτταν δὲ οὐκ ἔχει. Τὸ δὲ σῶμα θαυ-
μαστώως ὑπὸ τῆς φύσεως ὠχύρωται. Τὸ μὲν γὰρ δέρμα αὐτοῦ
πᾶν φολιδωτόν ἐστι καὶ τῇ σκληρότητι διαφέρον, ὁδόντες
δ' ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὑπάρχουσι πολλοί, δύο δὲ οἱ χαυ-
λιόδοντες, πολὺ τῷ μεγέθει τῶν ἄλλων διαλλάττοντες. Σαρ-
κοφαγεὶ δὲ οὐ μόνον ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν
ἐπὶ τῆς γῆς ζῶν τὰ προσπελάζοντα τῷ ποταμῷ. Καὶ τὰ μὲν
θήγματα ποιεῖ ἀδρά καὶ χαλεπὰ, τοῖς δ' ὄνυξι δεινῶς σπα-
ράττει, καὶ τὸ διαιρεθὲν τῆς σαρκὸς παντελῶς ἀπεργάζεται
δυσίατον. Ἐθρεύετο δὲ ταῦτα τὰ ζῶα τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ
τῶν Αἰγυπτίων ἀγκίστροις, ἔχουσιν ἐπιδεδελεασμένας υἱίας
σάρκας, ὕστερον δὲ, ποτὲ μὲν δικτύοις παχέσιν, ὡς περὶ τινες
ἰχθῆς, ποτὲ δὲ ἐμβολίοις σιδηροῖς ἐκ τῶν ἀκάτων τυπτόμενα
συνεχῶς εἰς τὴν κεφαλὴν. Πλῆθος δ' αὐτῶν ἀμύθητόν ἐστι
κατὰ τε τὸν ποταμὸν καὶ τὰς παρακειμένας λίμνας, ὡς ἂν
πολυγόνων τε ὄντων καὶ σπανίως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀνχι-
ρουμένων. Τῶν μὲν γὰρ ἐγγχωρίων τοῖς πλείστοις νόμιμόν
ἐστὶν ὡς θεὸν σέβεσθαι τὸν κροκόδειλον· τοῖς δ' ἄλλοφύλοις
άλυσιτελής ἐστὶν ἡ θήρα παντελῶς, οὐκ οὔσης ἐδωδίμου τῆς
σαρκός. Ἀλλ' ὅμως τοῦ πλήθους τούτου φυομένου κατὰ τῶν
ἀνθρώπων, ἡ φύσις κατεσκεύασε μέγα βοήθημα. Ὁ γὰρ δι-
λούμενος ἰχθυόμων, παραπλήσιος ὧν μικρῷ κυνὶ, περιέρχεται

τὰ τῶν κροκοδείλων ὡς συντρίβων, τίκτοντος τοῦ ζώου παρὰ τὸν ποταμὸν, καὶ, τὸ θαυμασιώτατον, οὔτε κατεσθίων οὔτε ὠφελούμενος οὐδὲν, διατελεῖ φυσικὴν τινα χρεῖαν καὶ καταναγκασμένην ἐνεργῶν εἰς ἀνθρώπων εὐεργεσίαν. Ὁ δὲ καλούμενος ἵππος τῷ μεγέθει μὲν ἐστὶν οὐκ ἐλάττων πηχῶν πέντε, τετράπους δ' ὢν καὶ δίχηλος παραπλησίως τοῖς βουσί, τοὺς χαυλιόδοντας ἔχει μείζους τῶν ἀγρίων υἱῶν, τρεῖς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. ὧτα δὲ καὶ κέρκον καὶ φωνὴν ἵππῳ παρεμφερῇ, τὸ δ' ὅλον κύτος τοῦ σώματος οὐκ ἀνόμοιον ἐλέφαντι καὶ δέρμα πάντων σχεδὸν τῶν θηρίων ἰσχυρότατον. Ποτάμιον γὰρ ὑπάρχον καὶ χερσαῖον, τὰς μὲν ἡμέρας ἐν τοῖς ὕδασι διατρίβει γυμναζόμενον κατὰ βάθους, τὰς δὲ νύκτας ἐπὶ χώρας κατανέμεται τὸν τε σῖτον καὶ τὸν χόρτον· ὥστε, εἰ πολύτεκνον ἦν τοῦτο τὸ ζῶον, καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἔτικτεν, ἐλυμαίνετο ἂν ὅλος χερῶς τὰς γεωργίας τὰς κατ' Αἴγυπτον. Ἀλίσκεται δὲ καὶ τοῦτο τὸ ζῶον πολυχειρία τῶν τυπτόντων τοῖς σιδηρεῖς ἐμβολοῖς. Ὅπου γὰρ ἂν φανῇ, συνάγουσιν ἐπ' αὐτὸ πλοῖα, καὶ περιστάντες κατατραυματίζουσιν ὥσπερ τισι κρπεῦσιν ἐπὶ σιδηροῖς ἀγκίστροις, εἰθ' ἐνὶ τῶν ἐμπαγέντων ἐνάπτοντες ἀρχὰς στυπίνας, ἀφιᾶσι μέχρις ἂν ὅτου παραλυθῇ, γενόμενον ἑξαιμον. Τὴν μὲν οὖν σάρκα σκληρὰν ἔχει καὶ δύσπεπτον· τῶν δ' ἐντοσθεν οὐδὲν ἐδώδιμον, οὔτε σπλάγχχνον, οὔτε ἐγκοίλιον.

36. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων θηρίων, ὁ Νεῖλος ἔχει παντοῖα γένη ἰχθύων, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος ἄπιστα. Τοῖς γὰρ ἑγχωρίοις οὐ μόνον ἐκ τῶν προσφάτως ἀλισκομένων παρέχεται θαψιλῇ τὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ καὶ πλῆθος εἰς ταριχεῖαν ἀνίησιν ἀνέκλειπτον. Καθόλου δὲ ταῖς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαις ὑπερβάλλει πάντας τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ποταμούς. Τῆς γὰρ πληρώσεως τὴν ἀρχὴν ἀπὸ θερινῶν τροπῶν ποιούμενος, αὖξεται μὲν μέχρι τῆς ἰσημερίας τῆς μετοπωρινῆς, ἐπά-

γων δ' αἰεὶ νέαν ἰλὺν, βρέχει τὴν γῆν ὁμοίως τὴν τε ἀργὴν καὶ σπόριμον καὶ φυτεύσιμον, τοσοῦτον χρόνον ὅσον ἂν οἱ γεωργοῦντες τὴν χώραν ἐθελήσωσι. Τοῦ γὰρ ὕδατος πρᾶξις φερομένου, ῥαδίως ἀποτρέπουσιν αὐτὸν μικροῖς χώρασι, καὶ πάλιν ἐπάγουσιν εὐχερῶς, ταῦτα διαιροῦντες, ὅταν δόξη συμφέρειν. Καθόλου δὲ τοσαύτην τοῖς μὲν ἔργοις εὐκοπίαν παρέχεται, τοῖς δ' ἀνθρώποις λυσιτέλειαν, ὥστε τοὺς μὲν πλείους τῶν γεωργῶν τοῖς ἀναξηραιομένοις τῆς γῆς τόποις ἐφισταμένους, καὶ τὸ σπέρμα βάλλοντας, ἐπάγειν τὰ βοσκήματα, καὶ τούτοις συμπατήσαντας, μετὰ τέτταρας ἢ πέντε μῆνας ἀπαντᾶν ἐπὶ τὸν θερισμόν. Ἐνίους δὲ κούφοις ἀρότροις ἐπαγαγόντας βραχέως τὴν ἐπιφάνειαν τῆς βεβρεγμένης χώρας, σωροὺς ἀναιρεῖσθαι τῶν καρπῶν χωρὶς δαπάνης πολλῆς καὶ κακοπαθείας. Ὅλως γὰρ πᾶσα γεωργία παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι μετὰ μεγάλων ἀναλωμάτων καὶ ταλαιπωριῶν διοικεῖται· παρὰ δ' Αἰγυπτίοις μόνοις, ἐλαχίστοις δαπανήμασι καὶ πόνοις συγκομίζεται. Ἡ τε ἀμπελόφυτος ὁμοίως ἀρδευομένη, δαψίλειαν οἴνου τοῖς ἐγγχωρίοις παρασκευάζει. Οἱ δὲ χερσεύειν ἐάσαντες τὴν ἐπικεκλυσμένην χώραν καὶ τοῖς ποιμνίοις ἀνέντες μηλόδοτον, διὰ τὸ πλῆθος τῆς νομῆς, δις τεκόντα καὶ δις ἀποκαρέντα τὰ πρόβατα καρποῦνται. Τὸ δὲ γινόμενον περὶ τὴν ἀνάδασιν τοῦ Νείλου, τοῖς μὲν ἰδοῦσι θαυμαστὸν φαίνεται, τοῖς δ' ἀκούσασι παντελῶς ἄπιστον. Τῶν γὰρ ἄλλων ποταμῶν ἀπάντων περὶ τὰς θερινὰς τροπὰς ἐλαττουμένων, καὶ κατὰ τὸν ἐξῆς χρόνον τοῦ θέρους αἰεὶ μᾶλλον ταπεινουμένων, οὗτος μόνος τότε ἀρχὴν λαβὼν τῆς πληρώσεως, ἐπὶ τοσοῦτον αὖξεται καθ' ἡμέραν, ὥστε τὸ τελευταῖον πᾶσαν σχεδὸν ἐπικλύζειν τὴν Αἴγυπτον. Ὡσαύτως δὲ πάλιν εἰς τούναντίον μοταβάλλων τὸν ἴσον χρόνον, καθ' ἡμέραν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ταπεινοῦται, μέχρις ἂν εἰς τὴν προϋπάρξασαν ἀφίκηται τάξιν. Καὶ τῆς μὲν χώρας οὕσης πεδιάδος, τῶν δὲ πόλεων καὶ τῶν χωμῶν, εἰς

δὲ τῶν ἀγροικιῶν κειμένων ἐπὶ χειροποιήτων χωμάτων, ἡ πρόσοψις ὁμοία γίνεται ταῖς Κυκλάσι νήσοις. Τῶν δὲ χερσαίων θηρίων τὰ πολλὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ περιληφθέντα διαφθείρεται βαπτιζόμενα, τινὰ δ' εἰς τοὺς μετεώρους ἐκφεύγοντα τόπους διασώζεται. Τὰ δὲ βοσκήματα κατὰ τὸν τῆς ἀναβάσεως χρόνον ἐν ταῖς κώμαις καὶ ταῖς ἀγροικίαις διατρέφεται, προπαρασκευαζομένης αὐτοῖς τῆς τροφῆς. Οἱ δ' ὄχλοι πάντα τὸν τῆς πληρώσεως χρόνον ἀπολελυμένοι τῶν ἔργων, εἰς ἄνεσιν τρέπονται, συνεχῶς ἐστιώμενοι, καὶ πάντων τῶν πρὸς ἡδονὴν ἀνηκόντων ἀνεμποδίστως ἀπολαύοντες. Διὰ δὲ τὴν ἀγωνίαν τὴν ἐκ τῆς ἀναβάσεως τοῦ ποταμοῦ γινομένην, κατεσκευάσται Νειλοσκοπεῖον ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐν τῇ Μέμφει. Ἐν τούτῳ δὲ τὴν ἀνάβασιν ἀκριβῶς ἐκμετροῦντες οἱ τὴν τούτου διοίκησιν ἔχοντες, ἐξαποστέλλουσιν εἰς τὰς πόλεις ἐπιστολάς, διασαφoῦντες πόσους πήχεις ἢ δακτύλους ἀναβέβηκεν ὁ ποταμὸς, καὶ πότε τὴν ἀρχὴν πεποιήται τῆς ἐλαττώσεως. Διὰ δὲ τοῦ τοιοῦτου τρόπου, τῆς μὲν ἀγιονίας ἀπολύεται πᾶς ὁ λαός, πυθόμενος τὴν τῆς αὐξήσεως εἰς τοῦναντίον μεταβολήν· τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἐσομένων καρπῶν εὐθὺς ἅπαντες προεγνώκασιν, ἐκ πολλῶν χρόνων τῆς παρατηρήσεως ταύτης παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἀκριβῶς ἀναγεγραμμένης.

Β'.

Γένεσις τῶν ἀνθρώπων. Καταγωγή τῶν Αἰγυπτίων.

(Βιβλ. Α. Κεφ. 10. 11.)

ΙΟ. Φασὶν οἱ Αἰγύπτιοι, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ὅλων γένεσιν πρώτους ἀνθρώπους γενέσθαι κατὰ τὴν Αἴγυπτον διὰ τε τὴν εὐκρασίαν τῆς χώρας, καὶ διὰ τὴν φύσιν τοῦ Νείλου. Τοῦτον γὰρ πολύγονον ὄντα, καὶ τὰς τροφὰς αὐτοφύεις παρεχόμενον, ῥαδίως, ἐκτρέφειν τὰ ζωογονηθέντα· τήν τε γὰρ

τοῦ καλάμου ῥίζαν, καὶ τὸν λωτόν, ἔτι δὲ τὸν Αἰγύπτιον κύαμον καὶ τὸ καλούμενον κόρσειον, καὶ πολλὰ τοιαῦθ' ἕτερα τροφὴν ἐτοιμὴν παρέχεσθαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων. Τῆς δ' ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτοῖς ζωογονίας τεκμήριον πειρῶνται φέρειν, τὸ καὶ νῦν ἔτι τὴν ἐν τῇ Θηβαΐδι χώραν κατὰ τινὰς καιροὺς τοσοῦτους καὶ τηλικούτους μῦς γεννᾶν, ὥστε τοὺς ἰδόντας τὸ γεγόμενον ἐκπλήττεσθαι. Ἐνίοις γὰρ αὐτῶν ἕως μέν τοῦ στήθους καὶ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν διατετυπῶσθαι, καὶ κίνησιν λαμβάνειν, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ σώματος ἔχειν ἀδιατύπωτον, μενούσης ἔτι κατὰ φύσιν τῆς βώλου. Ἐκ τούτου δ' εἶναι φανερόν, ὅτι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου σύστασιν, τῆς γῆς εὐκράτου καθεστῶσης, μάλιστα' ἂν ἔσχε τὴν γένεσιν τῶν ἀνθρώπων ἢ κατ' Αἴγυπτον χώραν. Καὶ γὰρ νῦν οὐδαμοῦ τῆς ἄλλης γῆς φουούσης οὐδὲν τῶν τοιούτων, ἐν μόνῃ ταύτῃ θεωρεῖσθαι τινα τῶν ἐμψύχων παραδόξως ζωογονούμενα. Καθόλου δὲ λέγουσιν, εἴτε κατὰ τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος γεγόμενον κατακλυσμὸν ἐφθάρη τὰ πλεῖστα τῶν ζώων, εἰκὸς μάλιστα διασεῶσθαι τοὺς κατὰ τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν μεσημβρίαν κατοικοῦντας, ὥς ἂν τῆς χώρας αὐτῶν οὔσης ἀνόμβρου κατὰ τὸ πλεῖστον· εἴτε, καθάπερ τινὲς φασί, παντελοῦς γενομένης τῶν ἐμψύχων φθορᾶς, ἡ γῆ πάλιν ἐξ ἀρχῆς καινὰς ἤνεγκε τῶν ζώων φύσεις· ὅμως καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον πρέπειν τὴν ἀρχηγὸν τῶν ἐμψύχων γένεσιν προσάπτειν ταύτῃ τῇ χώρᾳ. Τῆς γὰρ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐπομβρίας τῷ παρ' αὐτοῖς γινόμενῳ καύματι μιγείσῃς, εἰκὸς εὐκρατότατον γενέσθαι τὸν αἴρα πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν πάντων ζωογονίαν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἔτι χρόνοις κατὰ τὴν ἐπίκλυστον Αἴγυπτον, ἐν τοῖς ὀψίμοις τῶν ὑδάτων φανερώς ὁρᾶσθαι γεννωμένας φύσεις ἐμψύχων. Ὅταν γὰρ, τοῦ ποταμοῦ τὴν ἀναχώρησιν ποιουμένου, τὴν πρώτην τῆς ἰλῦος ὁ ἥλιος διαξηράνῃ, φασὶ συνί-

στασθαι ζῶα, τινὰ μὲν εἰς τέλος ἀπηρτισμένα, τινὰ δὲ ἡμιτελῆ, καὶ πρὸς αὐτῇ συμφυῇ τῇ γῇ.

II. Τοὺς δ' οὖν κατ' Αἴγυπτον ἀνθρώπους τὸ παλαιὸν γενομένους, ἀναβλέψαντας εἰς τὸν κόσμον, καὶ τὴν τῶν ὄλων φύσιν καταπλαγέντας καὶ θαυμάσαντας, ὑπολαβεῖν εἶναι δύο θεοὺς αἰδίου τε καὶ πρώτους, τὸν τε ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, ὧν τὸν μὲν, Ὅσιριν, τὴν δέ, Ἴσιν ὀνομάσαι, ἀπό τινος ἐτόμου τεθείσης ἐκατέρας τῆς προσηγορίας ταύτης. Μεθερμηνευομένων γὰρ τούτων εἰς τὸν ἐλληνικὸν τῆς διαλέκτου τρόπον, εἶναι τὸν μὲν Ὅσιριν πολυόφθαλμον, (εἰκότως· πάντη γὰρ ἐπιβάλλοντα τὰς ἀκτῖνας, ὥσπερ ὀφθαλμοῖς πολλοῖς, βλέπειν ἅπασαν γῆν καὶ θάλασσαν. Καὶ τὸν ποιητὴν δὲ λέγειν σύμφωνα τούτοις·

Ἡέλιός θ' ὅς πάντ' ἐφορᾷ καὶ ἑάντ' ἐπακούει.

Τῶν δὲ παρ' Ἑλλήσι παλαιῶν μυθολόγων τινὲς τὸν Ὅσιριν Διόνυσον ἐπονομάζουσι, καὶ Σερίον παρωνύμως. Ἵν Εὐμολπος μὲν ἐν τοῖς Βακχικοῖς ἔπеси φησιν·

Ἀστροφαῖ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρῶπόν.

Ὀρφεὺς δέ·

Τοῦνεκά μιν καλέουσι Φάνητά τε καὶ Διόνυσον.

Φασὶ δὲ τινες καὶ τὸ ἑναμμα αὐτῷ τὸ τῆς νεβρίδος ἀπὸ τῆς τῶν ἄσρων ποικιλίας περιῆφθαι). τὴν δὲ Ἴσιν μεθερμηνευομένην εἶναι παλαιάν, τεθειμένης τῆς προσηγορίας ἀπὸ τῆς αἰδίου καὶ παλαιᾶς γενέσεως. Κέρατα δ' αὐτῇ περιτιθέασιν, ἀπὸ τῆς ὄψεως, ἣν ἔχουσα φαίνεται, καθ' ὃν ἂν χρόνον ὑπάρχη μνηοειδής, καὶ ἀπὸ τῆς καθιερωμένης αὐτῇ βοῆς παρ' Αἰγυπτίοις. Τούτους δὲ τοὺς θεοὺς ὑφίστανται τὸν σύμπαντα κόσμον διοικεῖν, τρέφοντάς τε καὶ αὔξοντας πάντα τριμερέσιν ὥραις, ἀοράτῳ κινήσει τὴν περίοδον ἀπαρτιζούσαις, τῇ τε ἐαρινῇ καὶ θερινῇ καὶ χειμερινῇ. Ταύτας δ' ἐναντιωτάτην τὴν φύσιν ἀλλήλαις ἐχούτας ἀπαρτίξειν τὸν ἐνικυτὸν ἀρίστην

συμφωνία. Φύσιν δὲ συμβάλλεσθαι πλεῖστα εἰς τὴν τῶν ἀπάντων ζωογονίαν τῶν θεῶν τούτων· τὸν μὲν, πυρώδους καὶ πνεύματος· τὴν δέ, ὑγροῦ καὶ ξηροῦ· κοινῇ δ' ἀμφοτέρους αἶρος· καὶ διὰ τούτων πάντα γεννᾶσθαι καὶ τρέφεσθαι. Διὸ καὶ τὸ μὲν ἅπαν σῶμα τῆς τῶν ὄλων φύσεως ἐξ ἡλίου καὶ σελήνης ἀπαρτίζεσθαι· τὰ δὲ τούτων μέρη πέντε τὰ προειρημένα, τότε πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸ ξηρόν, ἔτι δὲ τὸ ὑγρόν, καὶ τὸ τελευταῖον τὸ ἀερῶδες, ὥσπερ ἐπ' ἀνθρώπου κεφαλὴν, χεῖρας καὶ πόδας καὶ τᾶλλα μέρη καταριθμοῦμεν, τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ σῶμα τοῦ κόσμου συγκεῖσθαι πᾶν ἐκ τῶν προειρημένων.

(Βιβλ. Γ'. Κεφ. 3. 4.)

3. Οἱ δὲ Αἰθίοπες φασὶ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἀποίκους ἑαυτῶν ὑπάρχειν, Ὀσίριδος ἡγησαμένου τῆς ἀποικίας. Καθόλου γὰρ τὴν νῦν οὕταν Αἴγυπτον λέγουσιν οὐ χώραν, ἀλλὰ θάλατταν γεγονέναι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου σύστασιν· ὕπερον μὲν τοι τοῦ Νεῖλου, κατὰ τὰς ἀναβάσεις τὴν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας ἰλὺν καταφέροντος, ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον προσχωσθῆναι. Ὅτι δ' ἐστὶν αὐτῶν ἡ χώρα πᾶσα ποταμόχωστος, ἐναργεστάτην ἔχειν ἀπόδειξιν τὴν γενομένην κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νεῖλου. Καθ' ἕκαστον γὰρ ἔτος αἰεὶ νέας ἰλῦς ἀθροιζομένης πρὸς τὰ εἴσματα τοῦ ποταμοῦ, καθορᾶται τὸ μὲν πέλαγος ἐξωθούμενον τοῖς προσχώμασιν, ἡ δὲ χώρα τὴν αὐξῆσιν λαμβάνουσα. Τὰ δὲ πλεῖστα τῶν νομίμων τοῖς Αἰγυπτίοις ὑπάρχειν Αἰθιοπικά, τηρουμένης τῆς παλαιᾶς συνηθείας παρὰ τοῖς ἀποικισθεῖσι. Τότε γὰρ τοὺς βασιλεῖς θεοὺς νομίζειν, καὶ τὸ περὶ τὰς ταφὰς μάλιστα σπουδάζειν, καὶ πολλὰ τοιαῦθ' ἕτερα πράττειν, Αἰθιοπῶν ὑπάρχειν ἐπιτηδεύματα· τὰς τε τῶν ἀγαλμάτων ιδέας καὶ τοὺς τῶν γραμμάτων τύπους Αἰθιοπικοὺς ὑπάρχειν. Ἰδίῳ γὰρ Αἰγυπτίοις ὄντων γραμμάτων, τὰ μὲν δημῶδη προσαγο-

ρευόμενα πάντας μανθάνειν, τὰ δ' ἱερὰ καλούμενα παρὰ μὲν τοῖς Αἰγυπτίοις μόνους γινώσκειν τοὺς ἱερεῖς, παρὰ τῶν πατέρων ἐν ἀπορρήτοις μανθάνοντας, παρὰ δὲ τοῖς Αἰθίοψιν ἅπαντας τούτοις χρῆσθαι ταῖς τύποις. Τὰ τε συστήματα τῶν ἱερέων παραπλησίαν ἔχειν τάξιν παρ' ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσι. Καθαρεύειν γὰρ ἅπαντας τοὺς περὶ τὴν τῶν Θεῶν Θεραπείαν ὄντας, ὁμοίως ἐξυρημένους, καὶ τὰς στολὰς τὰς αὐτὰς ἔχοντας, καὶ τὸν τοῦ σκῆπτρου τύπον ἀροτροειδῆ καθεστῶτα· ὃν ἔχοντας τοὺς βασιλεῖς χρῆσθαι πῖλοις μακροῖς ἐπὶ τοῦ πέρατος ὀμφαλὸν ἔχουσι, καὶ περισσπειραμένοις ὄρεσιν, οὓς καλοῦσιν ἀσπίδας. Τοῦτο δὲ τὸ παράσημον εἰσὶν συνεμφαίνειν, ὅτι τοὺς ἐπιθέσθαι τολμήσοντας τῷ βασιλεῖ συμβήσεται θνατηφόροις περιπεσεῖν δῆγμασι. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα λέγουσι περὶ τῆς αὐτῶν ἀρχιούτης, καὶ τῆς τῶν Αἰγυπτίων ἀποικίας, περὶ ὧν οὐδὲν κατεπείγει γράφειν.

4. Περὶ δὲ τῶν Αἰθιοπικῶν γραμμάτων, τῶν παρ' Αἰγυπτίοις καλουμένων ἱερογλυφικῶν, ῥητέον, ἵνα μηδὲν παραλείπωμεν τῶν ἀρχαιολογουμένων. Συμβέβηκε τοίνυν τοὺς μὲν τύπους ὑπάρχειν αὐτῶν ὁμοίους ζώοις παντοδαποῖς καὶ ἀκρωτηρίοις ἀνθρώπων, ἔτι δ' ὀργάνοις, καὶ μάλιστα τεκτονικοῖς. Οὐ γὰρ ἐκ τῆς τῶν συλλαβῶν συνθέσεως ἡ γραμματικὴ παρ' αὐτοῖς τὸν ὑποκείμενον λόγον ἀποδίδωσιν, ἀλλ' ἐξ ἐμφάσεως τῶν μεταγραφόμενων καὶ μεταφορᾶς μνήμη συνηθλημένης. Γράφουσι γὰρ ἱέρακα καὶ κροκόδειλον, ἔτι δ' ὄφιν, καὶ τὸν ἐκ τοῦ σώματος τῶν ἀνθρώπων ὀφθαλμόν, καὶ χεῖρα, καὶ πρόσωπον, καὶ ἕτερα τοιαῦτα. Ὁ μὲν οὖν ἱέραξ αὐτοῖς σημαίνει πάντα τὰ ὀξέως γινόμενα, διὰ τὸ τὸ ζῶον τοῦτο τῶν πτηνῶν σχεδὸν ὑπάρχειν ὀξύτατον· μεταφέρεται τε ὁ λόγος ταῖς οἰκείαις μεταφοραῖς εἰς πάντα τὰ ὀξέα, καὶ τὰ τούτοις οἰκεῖα, παραπλησίως τοῖς εἰρημένοισι. Ὁ δὲ κροκόδειλος σημαντικός· ἐστὶ πάσης κακίας. Ὁ δὲ ὀφθαλμός, δίκης τηρητῆς καὶ παντὸς τοῦ σώματος φύλαξ.

Τῶν δ' ἀκρωτηρίων ἡ μὲν δεξιὰ, τοὺς δακτύλους ἐκτεταμένους ἔχουσα, σημαίνει βίου πορισμόν, ἡ δ' εὐώνυμος συνηγμένη, τήρησιν καὶ φυλακὴν χρημάτων. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τύπων τῶν ἐκ τοῦ σώματος, καὶ τῶν ὀργανικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων. Ταῖς γὰρ ἐν ἐκάστοις ἐνούσαις ἐμφάσεσι συνακολουθοῦντες, καὶ μελέτῃ πολυχρονίῳ καὶ μνήμῃ γυμνάζοντες τὰς ψυχάς, ἐκτικῶς ἕκαστα τῶν γεγραμμένων ἀναγινώσκουσι.

Γ'.

Διαίρεσις τῆς Αἰγύπτου εἰς νομοὺς, καὶ τῶν Αἰγυπτίων εἰς συντάγματα.

(Βιβλ. Α'. Κεφ. 73. 74.)

73. Τῆς Αἰγύπτου πάσης εἰς πλείω μέρη διηρημένης (ὧν ἕκαστον κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον ὀνομάζεται νομός), ἐφ' ἑκάστῳ τέτακται νομάρχης, ὁ τὴν ἀπάντων ἔχων ἐπιμέλειαν τε καὶ φροντίδα. Τῆς δὲ χώρας ἀπάσης εἰς τρία μέρη διηρημένης, τὴν μὲν πρώτην ἔχει μερίδα τὸ σύστημα τῶν ἱερέων, μεγίστης ἐντροπῆς τυγχάνον παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις, διὰ τε τὴν εἰς τοὺς θεοὺς ἐπιμέλειαν, καὶ διὰ τὸ πλείστην σύνεσιν τοὺς ἄνδρας τούτους ἐκ παιδείας εἰσφέρεισθαι. Ἐκ δὲ τούτων τῶν προσόδων τὰς τε θυσίας ἀπάσας τὰς κατ' Αἴγυπτον συντελοῦσι, καὶ τοὺς ὑπηρέτας τρέφουσι, καὶ ταῖς ἰδίαις χρεαῖαις χορηγοῦσιν. Οὕτε γὰρ τὰς τῶν θεῶν τιμὰς ᾤοντο δεῖν ἀλλάττειν, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰεὶ καὶ παραπλησίως συντελεῖσθαι,

οὔτε τοὺς πάντων προβουλευομένους, ἐνδεεῖς εἶναι τῶν ἀναγκαιῶν. Καθόλου γὰρ περὶ τῶν μεγίστων οὗτοι προβουλευόμενοι συνδιατρίβουσι τῷ βασιλεῖ, τῶν μὲν συνεργοί, τῶν δὲ εἰσηγηται καὶ διδάσκαλοι γινόμενοι, καὶ διὰ μὲν τῆς ἀστρολογίας καὶ τῆς ἱεροσκοπίας τὰ μέλλοντα προσημαίνοντες, ἐκ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγεγραμμένων πράξεων τὰς ὠφελῆσαι δυναμένας παραναγινώσκοντες. Οὐ γὰρ, ὥσπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, εἷς ἀνὴρ ἢ μία γυνὴ τὴν ἱερωσύνην παρείληφεν, ἀλλὰ πολλοὶ περὶ τὰς τῶν θεῶν θυσίας καὶ τιμὰς διατρίβουσι, καὶ τοῖς ἐγγόνοις τὴν ὁμοίαν τοῦ βίου προαίρεσιν παραδιδόασιν. Εἰσὶ δὲ οὗτοι πάντων τε ἀτελεῖς, καὶ δευτερεύοντες μετὰ τὸν βασιλέα ταῖς τε δοξαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις. Τὴν δὲ δευτέραν μοῖραν οἱ βασιλεῖς παρειλήφουσιν εἰς προσόδους, ἀφ' ὧν εἷς τε τοὺς πολέμους χορηγοῦσι, καὶ τὴν περὶ αὐτοὺς λαμπρότητα διαφυλάττουσι· καὶ τοὺς μὲν ἀνδραγαθήσαντας δωρεαῖς κατὰ τὴν ἀξίαν τιμῶσι, τοὺς δὲ ἰδιώτας διὰ τὴν ἐκ τούτων εὐπορίαν, οὐ βαπτίζουσι ταῖς εἰσφοραῖς. Τὴν δὲ μερίδα τὴν τελευταίαν ἔχουσιν οἱ μάχιμοι καλούμενοι, καὶ πρὸς τὰς λειτουργίας τὰς εἰς τὴν στρατείαν ὑπακούοντες, ἐν οἰκινδυνεύοντες, εὐνούστατοι τῇ χώρᾳ διὰ τὴν κληρουχίαν ὄντες, πάνυ γε προθύμως ἐπιδέχονται τὰ συμβαίνοντα κατὰ τοὺς πολέμους δεινά. Ἄτοπον γὰρ ἦν τὴν μὲν τῶν ἀπάντων σωτηρίαν τούτοις ἐπιτρέπειν, ὑπὲρ οὗ δὲ ἀγωνιοῦνται μηδὲν αὐτοῖς ὑπάρχειν κατὰ τὴν χώραν σπουδῆς ἄξιον. Τὸ δὲ μέγιστον, εὐπορουμένους αὐτοὺς ῥαδίως τεκνοποιήσιν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν πολυανθρωπίαν κατασκευάζειν, ὥστε μὴ προσδεῖσθαι ξενικῆς δυνάμεως τὴν χώραν. Ὁμοίως δὲ οὗτοι τὴν τάξιν ταύτην ἐκ τῶν προγόνων διαδεχόμενοι, ταῖς μὲν τῶν πατέρων ἀνδραγαθίαις προτρέπονται πρὸς τὴν ἀνδρείαν, ἐκ παίδων δὲ ζηλωταὶ γινόμενοι τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀνίκητοι ταῖς τόλμαις καὶ ταῖς ἐμπειρίας ἀποβαίνουσιν.

74. Ἔστι δ' ἕτερα συντάγματα τῆς πολιτείας τρία, τό τε τῶν νομέων, καί τὸ τῶν γεωργῶν, ἔτι δέ τὸ τῶν τεχνιτῶν. Οἱ μὲν οὖν γεωργοὶ μικροῦτινός τὴν καρποφόρον χώραν τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν μαχίμων μισθούμενοι, διατελοῦσι τὸν ἅπαντα χρόνον περὶ τὴν ἐργασίαν ὄντες τῆς χώρας· ἐκνηπίου δέ συντρεφόμενοι ταῖς γεωργικαῖς ἐπιμελείαις, πολὺ προέχουσι τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι γεωργῶν ταῖς ἐμπειρίαις. Καὶ γὰρ τὴν τῆς γῆς φύσιν καὶ τὴν τῶν ὑδάτων ἐπίρρυσιν, ἔτι δέ τοὺς καιροὺς τοῦ τε σπόρου καὶ τοῦ θερισμοῦ καὶ τῆς ἄλλης τῶν καρπῶν συγκομιδῆς ἀκριβέστατα πάντων γινώσκουσι, τὰ μὲν ἐκ τῆς τῶν προγόνων παρατηρήσεως μαθόντες, τὰ δ' ἐκ τῆς ἰδίας πείρας διδαχθέντες. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος ἐστὶ καὶ περὶ τῶν νομέων, οἱ τὴν τῶν θρεμμάτων ἐπιμέλειαν ἐκ πατέρων, ὥσπερ κληρονομίας νόμῳ παραλαμβάνοντες, ἐν εἰσφκτηνοτρόφῳ διατελοῦσι πάντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον. Καὶ πολλὰ μὲν παρὰ τῶν προγόνων πρὸς θεραπείαν καὶ διατροφὴν ἀρίστην τῶν βοσκομένων παρειλήφασιν, οὐκ ὀλίγα δ' αὐτοὶ διὰ τὸν εἶς ταῦτα ζῆλον προσευρίσκουσι· καὶ, τὸ θαυμάσιώτατον, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εἰς ταῦτα σπουδῆς, οἱ τε ὀρνιθοτρόφοι καὶ οἱ χηννοβοσκοί, χωρὶς τῆς παρὰ ταῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐκ φύσεως συντελουμένης γενέσεως τῶν εἰρημένων ζώων, αὐτοὶ διὰ τῆς ἰδίας φιλοτεχνίας ἀμύθητον πλῆθος ὀρνέων ἀθροίζουσιν. Οὐ γὰρ ἐπωάζουσι διὰ τῶν ὀρνίθων, ἀλλ' αὐτοὶ παραδόξως χειρουργοῦντες τῇ συνέσει καὶ φιλοτεχνίᾳ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας οὐκ ἀπολείπονται. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τέχνας ἰδεῖν ἐστὶ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις μάλιστα διαπεπονημένας, καὶ πρὸς τὸ κατῆκον τέλος διηκριβωμένας. Παρὰ μόνοις γὰρ τούτοις οἱ δημιουργοὶ πάντες οὔτ' ἐργασίας ἄλλης οὔτε πολιτικῆς τάξεως μεταλαμβάνειν ἑῶνται, πλὴν τῆς ἐκ τῶν νόμων ὠρισμένης καὶ παρὰ τῶν γονέων παραδεδομένης· ὥστε μήτε διδασκάλου φθόνον, μήτε πολιτικοὺς περισπασμούς, μήτ' ἄλλο

μηδὲν ἐμποδίζειν αὐτῶν τὴν εἰς ταῦτα σπουδὴν. Παρὰ μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἰδεῖν ἐστὶ τοὺς τεχνίτας περὶ πολλὰ τῇ δια-
 νοίᾳ περισπωμένας, καὶ διὰ τὴν πλεονεξίαν μὴ μένοντας τὸ
 παράπαν ἐπὶ τῆς ἰδίας ἐργασίας· οἱ μὲν γὰρ ἐφάπτονται γεωρ-
 γίας, οἱ δ' ἐμπορίας κοινωνοῦσιν, οἱ δὲ δυοῖν ἢ τριῶν τεχνῶν
 ἀντέχονται, πλεῖστοι δ' ἐν ταῖς δημοκρατομέναις πόλεσιν εἰς
 τὰς ἐκκλησίας συντρέχοντες, τὴν μὲν πολιτείαν λυμαίνονται,
 τὸ δὲ λυσιτελὲς περιποιοῦνται παρὰ τῶν μισθοδοτούντων· πα-
 ρὰ δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις, εἴ τις τῶν τεχνιτῶν μετὰ σχοιτῆς πο-
 λιτείας, ἢ τέχνας πλείους ἐργάζοιτο, μεγάλας περιπίπτει
 ζημίαις. Τὴν μένουσαν διαίρεσιν τῆς πολιτείας, καὶ τὴν τῆς ἰδίας
 τάξεως ἐπιμέλειαν διὰ προγόνων τοιαύτην ἔσχον οἱ τὸ πα-
 λαιὸν τὴν Αἴγυπτον κατοικοῦντες.

Δ'.

Βίος τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων.

(Βιβλ. Α'. Κεφ. 43.)

43. Βίω τὸ παλαιὸν Αἰγυπτίους φασὶ χρῆσθαι τὸ μὲν ἀρ-
 χαιότατον πόαν ἐσθίοντας, καὶ τῶν ἐν τοῖς ἔλεσι γινομένων
 τοὺς καυλοὺς καὶ τὰς ῥίζας, πείραν δὲ τῆς γεύσεως ἐκάστου
 λαμβάνοντας· πρώτην δὲ καὶ μάλιστα προσενέγκασθαι τὴν ὀ-
 νομαζομένην ἄγρωστιν, διὰ τὸ καὶ γλυκύτητι διάφορον εἶναι,
 καὶ τὴν τροφὴν ἀρκοῦσαν παρέχεσθαι τοῖς σώμασι τῶν ἀνθρώ-
 πων. Καὶ γὰρ τοῖς κτήνεσι ταύτην θεωρεῖσθαι προσηνῆ, καὶ
 ταχὺ τοὺς ὄγκους αὐτῶν προσανατρέφειν. Διὸ καὶ τῆς εὐχρη-

στίας τῆς περὶ τὴν βοτάνην ταύτην μνημονεύοντας τοὺς ἀνθρώπους, μέχρι τοῦ νῦν, ὅταν πρὸς θεοὺς βαδίζωσι, τῇ χειρὶ ταύτης λαμβάνοντας προσεύχεσθαι. Οἴονται γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἔλειον καὶ λιμνῶδες εἶναι ζῶον, ἀπὸ τε τῆς λειότητος τεκμαιρόμενοι καὶ τῆς φυσικῆς ποιότητος, ἔτι δὲ τοῦ προσδεῖσθαι τροφῆς τῆς ὑγρᾶς μᾶλλον ἢ τῆς ξηρᾶς. Δευτέραν δὲ λέγουσιν ἔχειν διαγωγὴν τοὺς Αἰγυπτίους τὴν τῶν ἰχθύων βρώσιν, πολλὴν δαψίλειαν παρεχομένου τοῦ ποταμοῦ, καὶ μάλιστα ὅτε μετὰ τὴν ἀνάβασιν ταπεινοῦμενος ἀναξηραίνεται. Ὅμοίως δὲ καὶ τῶν βοσκημάτων ἓνι σαρκοφαγεῖν, καὶ ταῖς δοραῖς τῶν κατεσθιομένων ἐσθῆσι χρῆσθαι. Καὶ τὰς οἰκῆσεις ἐκ τῶν καλάμων κατασκευάζεσθαι. Ἰχνη δὲ τούτων διαμένειν παρὰ τοῖς νομεῦσι τοῖς κατ' Αἴγυπτον, οὓς ἅπαντάς φασι μέχρι τοῦ νῦν μηδεμίαν ἄλλην οἰκῆσιν ἢ τὴν ἐκ τῶν καλάμων ἔχειν δοκιμάζοντας, ἀρκεῖσθαι ταύτῃ. Πολλοὺς δὲ χρόνους τούτῳ τῷ βίῳ διεξάγοντας, τὸ τελευταῖον ἐπὶ τοὺς ἐδωδίμους μεταβῆναι καρποῦς, ὧν εἶναι καὶ τὸν ἐκ τοῦ λωτοῦ γινόμενον ἄρτον. Καὶ τούτων τὴν εὕρεσιν οἱ μὲν εἰς τὴν Ἰσιν ἀναφέρουσιν οἱ δὲ εἰς τινὰ τῶν παλαιῶν βασιλέων τὸν ὀνομαζόμενον Μηνᾶν· οἱ δὲ ἱερεῖς εὐρετὴν μὲν τῶν παιδειῶν καὶ τῶν τεχνῶν μυθολογοῦσι τὸν Ἑρμῆν γεγονέναι, τῶν δ' εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων τοὺς βασιλεῖς· διὸ καὶ τὸ παλαιὸν παραδίδοσθαι τὰς βασιλείας μὴ τοῖς ἐγκόνοις τῶν ἀρξάντων, ἀλλὰ τοῖς πλεῖστα καὶ μέγιστα τὸ πλῆθος εὐεργετοῦσιν· εἴτε προκαλουμένων τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐφ' ἑαυτῶν βασιλεῖς ἐπὶ τὴν κοινὴν εὐεργεσίαν, εἴτε καὶ κατ' ἀλήθειαν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς οὕτω παρεληφθότων.

Ε'.

Ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων.

(Βιβλ. Α. 69. καὶ ἐξ.)

69. Περὶ τῶν νομίμων τῶν κατ' Αἴγυπτον νῦν διέξιμεν ἐν κεφαλαίοις τά τε παραδοξότατα, καὶ τὰ μάλιστα ὠφελῆσαι δυνάμενα τοὺς ἀναγινώσκοντας. Πολλὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἐθνῶν τῶν γενομένων παρ' Αἰγυπτίοις, οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ἀποδοχῆς ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οὐ μετρίως ἐθαυμάσθη· διόπερ οἱ μέγιστοι τῶν ἐν παιδείᾳ δοξασθέντων, ἐφιλοτιμήθησαν εἰς Αἴγυπτον παραβαλεῖν, ἵνα μετὰσχῶσι τῶν τε νόμων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὡς ἀξιολόγων ὄντων. Καίπερ γὰρ τῆς χώρας τὸ παλαιὸν τοῖς ξένοις δυσεπιβάτου οὐσης, ὅμως ἔσπευσαν εἰς αὐτὴν παραβαλεῖν, τῶν μὲν ἀρχαιοτάτων Ὀρφεὺς, καὶ ὁ ποιητὴς Ὀμηρος· τῶν δὲ μεταγενεστέρων ἄλλοι τε πλείους καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, ἔτι δὲ καὶ Σόλων ὁ νομοθέτης. Λέγουσι τοίνυν Αἰγύπτιοι παρ' αὐτοῖς τὴν τε τῶν γραμμάτων εὔρεσιν γενέσθαι, καὶ τὴν τῶν ἀστρῶν παρατήρησιν· πρὸς δὲ τούτοις, τά τε περὶ τὴν γεωμετροίαν θεωρήματα καὶ τῶν τεχνῶν τὰς πλείστας εὑρεθῆναι· νόμους τε τοὺς ἀρίστους τεθῆναι. Καὶ τούτων μεγίστην ἀπόδειξιν φασιν εἶναι τὸ τῆς Αἰγύπτου πλείω τῶν ἑπτακοσίων καὶ τετρακισχιλίων ἐτῶν βασιλεῦσαι τοὺς πλείους ἐγγεγεῖς, καὶ τὴν χώραν εὐδαιμονεστάτην ὑπάρχειν τῆς ἀπάσης οἰκουμένης· ταῦτα γὰρ οὐκ ἂν ποτε γενέσθαι, μὴ οὐ τῶν ἀνθρώπων χρωμένων κρατίστοις ἔθεσι καὶ νόμοις, καὶ τοῖς κατὰ πᾶσαν παιδείαν ἐπιτηδεύμασιν. Ὅσα μὲν οὖν Ἡρόδοτος καὶ τινες τῶν τὰς Αἰγυπτίων πράξεις συνταξαμένων ἐσχεδιάκασιν, ἐκουσίως προκρίναντες τῆς ἀληθείας τὸ παραδοξολογεῖν, καὶ μύθους πλάττειν ψυχαγωγίας ἕνεκα, παρήσομεν· αὐτὰ δὲ τὰ παρὰ

τοῖς ἱερεῦσι τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς γεγραμμένα, φιλοτίμως ἐζητακότες ἐκθησόμεθα.

70. Πρῶτον μὲν τοίνυν οἱ βασιλεῖς αὐτῶν βίον εἶχον οὐχ ὅμοιον τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν μοναρχικαῖς ἐξουσίαις οὔσι, καὶ πάντα πράττουσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν ἀνυπευθύνως, ἀλλ' ἦν ἅπαντα τεταγμένα νόμιον ἐπιταγαῖς, οὐ μόνον τὰ περὶ τοὺς χρηματισμοὺς, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὴν καθ' ἡμέραν διαγωγὴν καὶ δίκαιαν. Περὶ μὲν γὰρ τὴν θεραπείαν αὐτῶν οὐδεὶς ἦν οὔτ' ἀργυρώνητος οὔτε οἰκογενὴς δοῦλος, ἀλλὰ τῶν ἐπιφανεστάτων ἱερέων υἱοὶ πάντες, ὑπὲρ εἰκροῖ μὲν ἔτη γεγονότες, πεπαιδευμένοι δὲ κάλλιψα τῶν ὁμοεθνῶν· ἵνα τοὺς ἐπιμελησομένους τοῦ σώματος καὶ πᾶσαν ἡμέραν καὶ νύκτα προσεδρεύοντας ὁ βασιλεὺς ἔχων ἀρίστους, μηδὲν ἐπιτηδεύῃ φαῦλον. Οὐδεὶς γὰρ ἐπὶ πλεῖον κακίας προβαίνει δυνάστης, ἐὰν μὴ τοὺς ὑπηρετήσοντας ἔχη ταῖς ἐπιθυμίαις. Διατεταγμένοι δ' ἦσαν αἵτε τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ὄραι, καθ' ἃς ἐκ παντὸς τρόπου καθῆκε τὸν βασιλεῖα πράττειν τὸ συντεταγμένον ἐκ τῶν νόμων, οὐ τὸ δεδογμένον ἑαυτῷ. Ἔωθεν μὲν γὰρ ἐγερθέντα λαβεῖν αὐτὸν ἔδει πρῶτον τὰς πανταχόθεν ἀπεσταλμένας ἐπιστολάς, ἵνα δύνηται πάντα κατὰ τρόπον χρηματίζειν [καὶ πράττειν], εἰδὼς ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν κατὰ τὴν βασιλείαν συντελουμένων· ἔπειτα λουσάμενον, καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς συσσήμοις μετ' ἐσθῆτος λαμπρᾶς κοσμήσαντα τὸ σῶμα, θῦσαι τοῖς θεοῖς· τῷ τε βωμῷ προσαχθέντων τῶν θυμάτων, ἔθος ἦν τὸν ἀρχιερέα σάντα πλησίον τοῦ ἡγεμόνος, εὔχεσθαι μεγάλη τῇ φωνῇ, περιεστώτος τοῦ πλήθους τῶν Αἰγυπτίων, δοῦναι τήν τε ὑγίειαν καὶ τ' ἄλλα τ' ἀγαθὰ πάντα τῷ βασιλεῖ, διατηροῦντι τὰ πρὸς τοὺς ὑποτεταγμένους δίκαια. Ἀνθρομολογεῖσθαι δ' ἦν ἀναγκαῖον καὶ τὰς κατὰ μέρος ἀρετὰς αὐτοῦ, λέγοντα διότι πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἡμερώτατα δίκαιεται· ἐγκρατὴς τε γάρ ἐστι, καὶ δίκαιος, καὶ μεγαλόψυχος· ἔτι

δὲ ἀψευδής, καὶ μεταδοτικός τῶν ἀγαθῶν, καὶ καθόλου πάσης ἐπιθυμίας κρείττων, καὶ τὰς μὲν τιμωρίας ἐλάττω· τῆς ἀξίας ἐπιτεθεὶς τοῖς ἀμαρτήμασι, τὰς δὲ χάριτας μείζους τῆς εὐεργεσίας ἀποδιδούς τοῖς εὐεργετήσασιν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα παραπλήσια τούτοις διελθὼν ὁ κατευχόμενος, τὸ τελευταῖον ὑπὲρ τῶν ἀγνωσμένων ἀρὰν ἐποίητο, τὸν μὲν βασιλέα τῶν ἐγκλημάτων ἐξαιρούμενος, εἰς δὲ τοὺς ὑπηρετούντας καὶ διδάξαντας τὰ φαῦλα καὶ τὴν βλάβην καὶ τὴν τιμωρίαν ἀξίων ἀποσκήψαι. Ταῦτα δ' ἐπραττεν ἅμα μὲν εἰς δεισιδαιμονίαν καὶ θεοφιλή βίον τὸν βασιλέα προτρεπόμενος, ἅμα δὲ καὶ κατὰ τρόπον ζῆν ἐθίζων, οὐ διὰ πικρᾶς νουθετήσεως, ἀλλὰ δι' ἐπαίνων κεχαρισμένων, καὶ πρὸς ἀρετὴν μάλιστ' ἀνηκόντων. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ βασιλέως ἱεροσκοπήσαμένου [μόσχῳ] καὶ καλλιεθήσαντος, ὁ μὲν ἱερογραμματεὺς παρανεγίνωσκε τινὰς συμβουλίας καὶ πράξεις συμφερούσας ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων, τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν ὅπως ὁ τῶν ὄλων τὴν ἡγεμονίαν ἔχων, τὰς καλλίστας προαιρέσεις τῇ διανοίᾳ θεωρήσας, οὕτω πρὸς τὴν τεταγμένην τῶν κατὰ μέρος τρέπηται διοίκησιν. Οὐ γὰρ μόνον τοῦ χρηματίζειν ἢ κρίνειν ἦν καιρὸς ὠρισμένος, ἀλλὰ καὶ τοῦ περιπατῆσαι καὶ λούσασθαι καὶ κοιμηθῆναι μετὰ τῆς γυναικὸς, καὶ καθόλου τῶν κατὰ τὸν βίον πραττομένων ἀπάντων. Τροφαῖς δ' ἔθος ἦν αὐτοῖς ἀπλαῖς χρῆσθαι, κρέα μόσχεια καὶ χηνῶν μόνον προσφερομένους, οἶνου δὲ τακτόν τι μέτρον πίνοντας, μὴ δυνάμενον πλησμονὴν ἄκαιρον ἢ μέθην περιποιῆσαι. Καθόλου δὲ τὰ περὶ τὴν δίκαιαν οὕτως ὑπῆρχε συμμέτρως συντεταγμένα, ὥς δοκεῖν μὴ νομοθέτην, ἀλλὰ τὸν ἀριστὸν τῶν ἱατρῶν συντεταχέναι, τῆς ὑγιείας στοχαζόμενον.

71. Παραδόξου δ' εἶναι δοκοῦντος τοῦ μὴ πᾶσαν ἔχειν ἐξουσίαν τὸν βασιλέα τῆς καθ' ἡμέραν τροφῆς, πολλῶ θαυμασιώτερον ἦν τὸ μῆτε δικάζειν μῆτε χρηματίζειν τὸ τυχεῖν αὐ-

τοῖς ἐξεῖναι, μηδὲ τιμωρήσασθαι μηδένα δι' ὕβριν, ἢ διὰ θυμὸν, ἢ τινα ἄλλην αἰτίαν ἄδικον, ἀλλὰ καθάπερ οἱ περὶ ἐκάστων κείμενοι νόμοι προσέττατον. Ταῦτα δὲ κατὰ τὸ ἔθος πράττοντες, οὐχ ὅπως ἡγανάκτουν ἢ προσέκοπτον ταῖς τύχαις, ἀλλὰ τούναντίον ἡγοῦντο ἑαυτοὺς ζῆν βίον μακαριώτατον. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους ἀνθρώπους ἐνόμιζον, ἀλογίστως τοῖς φυσικοῖς πάθεσι χαρίζομένους, πολλὰ πράττειν τῶν φερόντων βλάβας ἢ κινδύνους· καὶ πολλάκις ἐνόους εἰδότας ὅτι μέλλουσιν ἀμαρτάνειν, μηδὲν ἥττον πράττειν τὰ φαῦλα, κατισχυομένους ὑπ' ἔρωτος, ἢ μίσους, ἢ τινος ἄλλου πάθους· ἑαυτοὺς δ' ἐξηλωκότας βίον τὸν ὑπὸ τῶν φρονιμωτάτων ἀνδρῶν προκεκριμένον, ἐλαχίστοις περιπίπτειν ἀγνοήμασι. Τοιαύτη δὲ χρωμένων τῶν βασιλέων δικαιοσύνη πρὸς τοὺς ὑποτεταγμένους, τὰ πλήθη ταῖς εἰς τοὺς ἡγουμένους εὐνοίαις πᾶσαν συγγενικὴν φιλοστοργίαν ὑπερεβάλλετο. Οὐ γὰρ μόνον τὸ σύστημα τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ συλλήβδην ἅπαντες οἱ κατ' Αἴγυπτον, οὐχ οὕτως γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἐφρόντιζον, ὥς τῆς τῶν βασιλέων ἀσφαλείας. Τοιγαροῦν πλεῖστον μὲν χρόνον τῶν μνημονευομένων βασιλέων πολιτικὴν κατάστασιν ἐτήρησαν, εὐδαιμονέστατον δὲ βίον ἔχοντες διετέλεσαν, ἕως ἔμεινεν ἡ προειρημένη τῶν νόμων σύνταξις. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐθνῶν τε πλείστων ἐπεκράτησαν, καὶ μεγίστους πλούτους ἔσχον· καὶ τὰς μὲν χώρας ἔργοις καὶ κατασκευάσμασιν ἀνυπερβλήτοις, τὰς δὲ πόλεις ἀνάθημασι πολυτελέσι καὶ παντοίοις ἐκόσμησαν.

72. Καὶ τὰ μετὰ τὴν τελευταίην δὲ γινόμενα τῶν βασιλέων παρ' Αἰγυπτίοις, οὐ μικρὰν ἀπόδειξιν εἶχε τῆς τοῦ πλήθους εὐνοίας εἰς τοὺς ἡγουμένους. Εἰς ἀνεπαίσθητον γὰρ χάριν ἢ τιμὴ τιθεμένη, μαρτυρίαν ἀπερίγραπτον περιεῖχε τῆς ἀληθείας. Ὅποτε γὰρ ἐκλείποι τις τὸν βίον τῶν βασιλέων, πάντες οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον κοινὸν ἀνθρώπων πένθος, καὶ τὰς μὲν

ἑσθῆτας κατερρήττοντο, τὰ δ' ἱερὰ συνέκλειον, καὶ τὰς θυσίας ἐπέειχον, καὶ τὰς ἑορτὰς οὐκ ἤγον, ἐφ' ἡμέρας ἐβδομήκοντα καὶ δύο. Καταπεπασμένοι δὲ τὰς κεφαλὰς πηλῷ, καὶ περιεζωσμένοι σινδόνας ὑποκάτω τῶν μαστῶν, ὁμοίως ἄνδρες καὶ γυναῖκες, περιήσαν ἄθροισθέντες κατὰ διακοσίους ἢ τριακοσίους· καὶ τὸν μὲν θρῆνον εὐρύθμως μετ' ᾧδῃς ποιοῦμενοι δις τῆς ἡμέρας, ἐτίμων ἐγκωμίοις, ἀνακαλούμενοι τὴν ἀρετὴν τοῦ τετελευτηκότος· τροφὴν δ' οὔτε τὴν ἀπὸ τῶν ἐμψύχων, οὔτε τὴν ἀπὸ τοῦ πυρὸς προτεφέροντο, τοῦ τε οἴνου καὶ πάσης πολυτελείας ἀπέειχοντο. Οὐδεὶς δ' ἂν οὔτε λουτροῖς, οὔτε ἀλείμμασιν, οὔτε στρωμαῖς προείλετο χρῆσθαι, οὐ μὴν οὐδὲ πρὸς τὰ ἀφροδίσεια προσελθεῖν ἂν ἐτόλμησεν, ἀλλὰ, καθάπερ ἀγαπητοῦ τέκνου τελευτήσαντος, ἕκαστος περιώδυνος γινόμενος, ἐπένθει τὰς εἰρημένας ἡμέρας. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ τὰ πρὸς τὴν ταφὴν λαμπρῶς ἡτοιμασμένοι, καὶ τῇ τελευταίᾳ τῶν ἡμερῶν θέντες τὴν τὸ σῶμα ἔχουσαν λάρνακα πρὸ τῆς εἰς τὸν τάφον εἰσόδου, προετίθесαν κατὰ νόμον τῷ τετελευτηκότι κριτήριον τῶν ἐν τῷ βίῳ πραχθέντων. Δοθείσης δ' ἐξουσίας τῷ βουλομένῳ κατηγορεῖν, οἱ μὲν ἱερεῖς ἐνεγκωμιάζον, ἕκαστος τῶν καλῶς αὐτῷ πραχθέντων διεξιόντες, αἱ δὲ πρὸς τὴν ἐκφορὰν συνηγμέναι μυριάδες τῶν ὄχλων, ἀκούουσαι συνεπυφῆμουν, εἰ τύχοι καλῶς βεβιωκώς· εἰ δὲ μὴ, τοῦναντίαν ἐθορύβουν. Καὶ πολλοὶ τῶν βασιλέων διὰ τὴν τοῦ πλήθους ἐναντίωσιν ἀπεστερήθησαν τῆς ἐμφανοῦς καὶ νομίμου ταφῆς. Διὸ καὶ συνέβαινε τοὺς τὴν βασιλείαν διαδεχομένους, οὐ μόνον διὰ τὰς ἄρτι ῥηθείσας, αἰτίας, δικαιοπραγεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν φόβον τῆς μετὰ τὴν τελευτὴν ἐσομένης ὕβρεώς τε τοῦ σώματος καὶ βλασφημίας εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. Τῶν μὲν οὖν περὶ τοὺς ἀρχαίους βασιλεῖς νομίμων τὰ μέγιστα ταῦτ' ἔστιν.

91. Οὐχ ἥκιστα δ' ἂν τις, πυθόμενος τὰ περὶ τοὺς τετελευτηκότας νόμιμα τῶν Αἰγυπτίων, ἀμύσαι τὴν ἰδιότητα

τῶν ἐθῶν. Ὅταν γάρ τις ἀποθάνῃ παρ' αὐτοῖς, οἱ μὲν συγγενεῖς, καὶ φίλοι πάντες κατασπασάμενοι πηλῶ τὰς κεφαλὰς, περιέρχονται τὴν πόλιν θρηνοῦντες, ἕως ἂν ταφῆς τύχῃ τὸ σῶμα· οὐ μὴν οὔτε λουτρῶν, οὔτε οἴνου, οὔτε τῆς ἄλλης τροφῆς ἀξιολόγου μεταλαμβάνουσιν, οὔτε ἐσθῆτας λαμπρὰς περιβάλλονται. Τῶν δὲ ταφῶν τρεῖς ὑπάρχουσι τάξεις, ἥ τε πολυτελεστάτη, καὶ μέση, καὶ ταπεινοτάτη. Κατὰ μέν οὖν τὴν πρώτην ἀναλίσκεσθαι φασιν ἀργυρίου τάλαντον, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν μναῖς εἴκοσι, κατὰ δὲ τὴν ἐσχάτην παντελῶς ὀλίγον τι δαπάνημα γίνεσθαι λέγουσιν. Οἱ μὲν οὖν τὰ σώματα θεραπεύοντες εἰσὶ τεχνῖται τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἐκ γένους παρεληφότες· οὗτοι δὲ γραφὴν ἐκάστου τῶν εἰς τὰς ταφὰς δαπανωμένων τοῖς οἰκείοις τῶν τελευτησάντων προσενέγκαντες, ἐπερωτῶσι τίνα τρόπον βούλονται τὴν θεραπείαν γενέσθαι τοῦ σώματος. Διομολογησάμενοι δὲ περὶ πάντων, καὶ τὸν νεκρὸν παραλαβόντες, τοῖς τεταγμένοις ἐπὶ τὴν κατεπιθισμένην ἐπιμέλειαν τὸ σῶμα παραδιδόασι. Καὶ πρῶτος μὲν ὁ γραμματεὺς λεγόμενος, κεινέντος χαμαὶ τοῦ σώματος, ἐπὶ τὴν λαγόνα περιγράφει τὴν εὐώνυμον ὅσον δεῖ τεμεῖν· ἔπειθ' ὁ λεγόμενος παρασχίσης, λίθον ἔχων Διθισπικόν, καὶ διατεμὼν ὃ σα νόμος κελεύει τὴν σάρκα, παραχορῆμα φεύγει δρόμῳ, διωκόντων τῶν συμπαρόντων καὶ λίθοις βαλλόντων, ἔτι δὲ καταρωμένων, καὶ καθαπερὶ τὸ μῦθος εἰς ἐκεῖνον τρεπόντων. Ὑπολαμβάνουσι γὰρ μισητὸν εἶναι πάντα τὸν ὁμοφύλῳ σώματι βίαν προσφέροντα, καὶ τραύματα ποιοῦντα, καὶ καθόλου τι κακὸν ἀπεργαζόμενον. Οἱ ταριχευταὶ δὲ καλούμενοι πάσης μὲν τιμῆς καὶ πολυωρίας ἀξιοῦνται, τοῖς τε ἱερῇσι συνόντες καὶ τὰς εἰς ἱερὸν εἰσόδους ἀκωλύτως ὡς ἱεροὶ ποιοῦνται. Πρὸς δὲ τὴν θεραπείαν τοῦ παρῆσχισμένου σώματος ἀθροισθέντων αὐτῶν, εἷς καθίησι τὴν χεῖρα διὰ τῆς τοῦ νεκροῦ τομῆς εἰς τὸν θώρακα καὶ πάντα ἐξαίρει, χωρὶς νεφρῶν καὶ καρδίας· ἔτε-

ρος δὲ καθαίρει τῶν ἐγκοιλίων ἕκαστον, ἐγκλύζων οἴνω φοιν-
 κείῳ καὶ θυμιάμασι. Καθόλου δὲ πᾶν τὸ σῶμα τὸν μὲν πρῶτον
 κεδρία καὶ τισιν ἄλλοις ἐπιμελείας ἀξιοῦσιν ἐφ' ἡμέρας πλεί-
 ους τῶν τριάκοντα, ἔπειτα σμύρνη καὶ κινάμωμον, καὶ τοῖς
 δυναμένοις μὴμόνον πολυχρόνιον τήρησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐωδίαν
 παρέχεσθαι, ὁσραπεύσαντες, παραδιδόασιν τοῖς συγγενέσι τοῦ
 τετελευτηκότος οὕτως ἕκαστον τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἀκέ-
 ραιον τετηρημένον, ὥστε καὶ τὰς ἐπὶ τοῖς βλεφάροις καὶ ταῖς
 ὀφρύσι τρίχας διαμένειν, καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν τοῦ σώματος
 ἀπαράλλακτον εἶναι, καὶ τὸν τῆς μορφῆς τύπον γνωρίζεσθαι.
 Διὸ καὶ πολλοὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐν οἰκήμασι πολυτελέσι φυλ-
 λάττοντες τὰ σώματα τῶν προγόνων, κατ' ὅψιν ὀρῶσι τοὺς γε-
 νεαῖς πολλαῖς τῆς ἑαυτῶν γενέσεως προτετελευτηκότας ὥστε
 ἑκάστων τὰ τε μεγέθη καὶ τὰς περιοχὰς τῶν σωμάτων, ἔτι δὲ
 τοὺς τῆς ὄψεως χαρακτῆρας ὀρωμένους, παράδοξον ψυχαγωγί-
 αν παρέχεσθαι, καθάπερ συμβεβιωκότας τοῖς θεωρουμένοις.

92. Τοῦ δὲ μέλλοντος θάπτεσθαι σώματος οἱ συγγενεῖς
 προλέγουσι τὴν ἡμέραν τῆς ταφῆς τοῖς τε δικασταῖς καὶ τοῖς
 συγγενέσιν, ἔτι δὲ φίλοις τοῦ τετελευτηκότος, καὶ διαβεβαι-
 οῦνται, λέγοντες ὅτι διαβαίνειν μέλλει τὴν λίμνην τοῦ νομοῦ
 τοῦ μετηλλαχότος. Ἐπειτα παραγενομένων δικαστῶν πλείω
 τῶν τετταράκοντα, καὶ καθισάντων ἐπὶ τινος ἡμικυκλίου, κα-
 τεσκευασμένου πέραν τῆς λίμνης, ἡ μὲν βάρις καθέλκεται κα-
 τεσκευασμένη πρότερον ὑπὸ τῶν ταύτην ἐχόντων τὴν ἐπιμέλειαν.
 ἐφέστηκε δὲ ταύτῃ πρῶρεὺς, ὃν Αἰγύπτιοι κατὰ τὴν ἰδίαν
 διάλεκτον ὀνομάζουσι Χάρωνα. Διὸ καὶ φασιν Ὀρφέα τὸ πα-
 λαιὸν εἰς Αἴγυπτον παραβιχλόντα καὶ θεασάμενον τοῦτο τὸ
 νόμιμον, μυθοποιῆσαι τὰ καθ' ἄδου, τὰ μὲν μιμησάμενον, τὰ
 δ' αὐτὸν ἰδίᾳ πλασάμενον· περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος μικρὸν ὕπε-
 ρον ἀναγράψομεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῆς βάρεως εἰς τὴν λίμνην
 καθελκυθείσης, πρὶν ἢ τὴν λάρνακα τὴν τὸν νεκρὸν ἔχουσαν

εις αὐτὴν τίθεσθαι, τῷ βουλομένῳ κατηγορεῖν ὁ νόμος ἐξουσίαν δίδωσιν. Ἐὰν μὲν οὖν τις παρελθὼν ἐγκαλέσῃ καὶ δείξῃ βεβιωκότα κακῶς, οἱ μὲν κριταὶ γνώμας ἀποφαίνονται, τὸ δὲ σῶμα εἴργεται τῆς εἰθισμένης ταφῆς· ἐὰν δὲ ὁ ἐγκαλέσας δόξῃ μὴ δικαίως ἐγκαλεῖν, μεγάλοις περιπίπτει προστίμοις. Ὅταν δὲ μηδεὶς ὑπακούσῃ κατήγορος, ἡ παρελθὼν γνωσθῇ συκοφάντης ὑπάρχειν, οἱ μὲν συγγενεῖς ἀποθήμενοι τὸ πένθος, ἐγκωμιάζουσι τὸν τετελευτηκότα, καὶ περὶ μὲν τοῦ γένους οὐδὲν λέγουσιν, ὥσπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὑπολαμβάνοντες ἅπαντας ὁμοίως εὐγενεῖς εἶναι τοὺς κατ' Αἴγυπτον· τὴν δ' ἐκ παιδὸς ἀγωγὴν καὶ παιδείαν διελθόντες, πάλιν ἀνδρὸς γεγονότος τὴν εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην, ἔτι δὲ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς αὐτοῦ διεξέρχονται, καὶ παρακαλοῦσι τοὺς κάτω θεοὺς σύνοικον δέξασθαι τοῖς εὐσεβέσι· τὸ δὲ πλῆθος ἐπευφημεῖ, καὶ συναποσεμνύνει τὴν δόξαν τοῦ τετελευτηκότος, ὥς τὸν αἰῶνα διατρίβειν μέλλοντος καθ' ἑαυτοῦ μετὰ τῶν εὐσεβῶν. Τὸ δὲ σῶμα τιθέασιν, οἱ μὲν ἰδίους ἔχοντες τάφους, ἐν ταῖς ἀποδεδειγμέναις θήκαις· οἷς δ' οὐχ ὑπάρχουσι τάφων κτήσεις, καινὸν οἶκημα ποιοῦσι κατὰ τὴν ἰδίαν, οἰκίαν, καὶ πρὸς τὸν ἀσφαλέστατον τῶν τοίχων ὀρθὴν ἰστάσι τὴν λάρνακα· καὶ τοὺς κωλυομένους δὲ διὰ τὰς κατηγορίας, ἡ πρὸς δανείων ὑποθήκας, θάπτεσθαι, τιθέασιν κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν· οὐδ' ὕστερον ἐνίοτε παίδων παῖδες εὐπορήσαντες, καὶ τῶν τε συμβολαίων καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολύσαντες, μεγαλοπρεποῦς ταφῆς ἀξιοῦσι.

93. Σεμνότατα δὲ διείληπται παρ' Αἰγυπτίοις τὸ τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς προγόνους φανῆναι περιττότερον τετιμηκότους εἰς τὴν αἰώνιον οἶκῃσιν μεταστάντας. Νόμιμον δ' ἐστὶ παρ' αὐτοῖς καὶ τὸ διδόναι τὰ σώματα τῶν τετελευτηκότων γονέων εἰς ὑποθήκην δανείου· τοῖς δὲ μὴ λυσαμένοις ὄνειδός τε μέγιστον ἀκολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν στέρησις ταφῆς. Θαυμάσαι

δ' ἂν τις καθηκόντως τοὺς ταῦτα διηυκρινομένως διατάξαντας, ὅτι τὴν ἐπιείκειαν καὶ σπουδαιότητα τῶν ἡθῶν οὐκ ἐκ τῆς τῶν ζώντων ὁμιλίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν τετελευτηκότων ταφῆς καὶ θεραπείας, ἐφ' ὅσον ἦν ἐνδεχόμενον, τοῖς ἀνθρώποις ἐνοικεῖουσιν ἐφιλοτιμήθησαν. Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες μύθοις πεπλασμένοις καὶ ποιηταῖς διαβεβλημένοις τὴν περὶ τούτων πίσιν παρέδωκαν, τὴν τε τῶν εὐσεβῶν τιμὴν, καὶ τὴν τῶν πονηρῶν τιμωρίαν. Τοιγαροῦν οὐχ οἷον ἰσχύσας δύναται ταῦτα προτρέψασθαι ἐπὶ τὸν ἄριστον βίον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τούναντίον ὑπὸ τῶν φαύλων χλευαζόμενα, πολλῆς καταφρονήσεως τυγχάνουσι. Παρὰ δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις οὐ μυθώδους, ἀλλ' ὁρατῆς τοῖς μὲν πονηροῖς τῆς κολάσεως, τοῖς δ' ἀγαθοῖς τῆς τιμῆς οὔσης, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀμφοτέροι τῶν ἑαυτοῖς προσηκόντων ὑπομιμνήσκονται, καὶ διὰ τούτου τοῦ τρόπου μεγίστη καὶ συμφορωτάτη διόρθωσις γίνεται τῶν ἡθῶν. Κρατίστους δ' εἶναι τῶν νόμων ἡγητέον, οὐκ ἐξ ὧν εὐπορωτάτους, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐπιεικεστάτους τοῖς ἡθεσι καὶ πολιτικωτάτους συμβήσεται γενέσθαι τοὺς ἀνθρώπους.

(Βιβλίον Α'. Κεφ. 83—90)

83. Περὶ δὲ τῶν ἀφιερωμένων ζώων κατὰ Αἴγυπτον εἰκότως φαίνεται πολλοῖς παράδοξον τὸ γινόμενον, καὶ ζητήσεως ἄξιον. Σέβονται γὰρ ἓνια τῶν ζώων Αἰγύπτιοι καθ' ὑπερβολὴν, οὐ ζῶντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντα, οἷον τοὺς τε αἰλούρους, καὶ τοὺς ἰχνεύμονας καὶ κύνας, ἔτι δὲ ἰέρκκας, καὶ τὰς καλουμένας παρ' αὐταῖς ἱβείας· πρὸς δὲ τούτοις τοὺς τε λύκους καὶ τοὺς κροκοδείλους, καὶ ἕτερα τοιαῦτα πλείω· περὶ ὧν τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι πειρασόμεθα, βραχέα πρότερον

ὑπὲρ αὐτῶν διαλεχθέντες. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐκάστῳ γένει
 τῶν σεβασμοῦ τυγχανόντων ζώων ἀφιέρωται χώρα, πρόσδοτον
 φέρουσα ἀρκοῦσαν εἰς ἐπιμέλειαν καὶ τροφήν αὐτῶν· ποιῶν-
 ται δὲ καὶ θεοῖς τισὶν εὐχὰς ὑπὲρ τῶν παιδίων οἱ κατ' Αἴγυ-
 πτον, τῶν ἐκ τῆς νόσου σωθέντων· ξυρήσαντες γὰρ τὰς τρίχας,
 καὶ πρὸς ἀργύριον ἢ χρυσίον στήσαντες, διδόασιν τὸ νόμισμα
 τοῖς ἐπιμελουμένοις τῶν προειρημένων ζώων. Οἱ δὲ τοῖς μὲν
 ἱέραξι κρέα κατατέμνοντες καὶ προσκαλούμενοι μεγάλη τῇ
 φωνῇ, πετομένοις ἀναρρίπτουσι, μέχρις ἂν δέξωνται· τοῖς δὲ
 αἰλούροις καὶ τοῖς ἰχνεύμοσι καταθρύπτοντες τοὺς ἄρτους
 εἰς γάλα, καὶ ποππύζοντες, παρατιθέασιν, ἢ τῶν ἰχθύων
 τῶν ἐκ τοῦ Νείλου κατατέμνοντες σιτίζουσι· ὡσαύτως δὲ καὶ
 ἐκ τῶν ἄλλων ζώων ἐκάστῳ γένει ἀρμόζουσαν τροφήν χορη-
 γοῦσι. Τὰς δὲ γιγνομένας περὶ ταῦτα λειτουργίας οὐχ οἷον
 ἐκκλίνουσιν, ἢ τοῖς ὄχλοις γενέσθαι καταφανεῖς ἐπαισχύνονται,
 τοῦναντίον δ' ὥσπερ εἰς τὰς μεγίστας τῶν θεῶν γινόμενοι
 τιμὰς σεμνύνονται, καὶ μετὰ σημείων ἰδίων περιέρχονται
 τὰς πόλεις καὶ τὴν χῆραν. Πόρρωθεν δ' ὄντες φανεροί, τίνων
 ζώων ἔχουσι τὴν ἐπιμέλειαν, ὑπὸ τῶν ἀπαντῶντων προσκυ-
 νοῦνται καὶ τιμῶνται. Ὅταν δ' ἀποθάνῃ τι τῶν εἰρημένων,
 σινδόνι κατακαλύψαντες, καὶ μετ' οἰμωγῆς τὰ στήθη κατα-
 πληξάμενοι, φέρουσιν εἰς τὰς ταριχεῖας. Ἐπειτα θεραπευθέν-
 των αὐτῶν κεδρία, καὶ τοῖς δυναμένοις εὐωδίαν παρέχεσθαι
 καὶ πολυχρόνιον τοῦ σώματος τήρησιν, θάπτουσιν ἐν ἱεραῖς
 θήκαις. Ὃς δ' ἂν τούτων τι τῶν ζώων ἐκὼν διαφθεῖρῃ, θανά-
 τῳ περιπίπτει· πλὴν ἐὰν αἴλουρον ἢ τὴν ἴβιν ἀποκτείνῃ.
 Ταῦτα δὲ ἐάν τε ἐκὼν, ἐάν τε ἄκων ἀποκτείνῃ, πάντως θανάτῳ
 περιπίπτει, τῶν ὄχλων συντρεχόντων καὶ τὸν πράξαντα
 δεινότατα διατιθέντων, καὶ τοῦτ' ἐνίοτε πραττόντων ἄνευ
 κρίσεως. Διὰ δὲ τὸν ἐπὶ τούτοις φόβον, οἱ θεασάμενοι
 τεθνηχός τι τῶν ζώων τούτων, ἀποστάντες μακρὰν βοῶσιν,

ὀδυρόμενοί τε καὶ μαρτυρόμενοι κατελιῆφθαι αὐτὸ τετελευτηκός. Οὕτω δ' ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐντέτηκεν ἡ πρὸς τὰ ζῶα ταῦτα δεισιδαιμονία, καὶ τοῖς πάθεσιν ἀμεταθέτως ἕκαστος διάκειται πρὸς τὴν τούτων τιμὴν, ὥστε καὶ καθ' ὃν χρόνον Πτολεμαῖος μὲν ὁ βασιλεὺς ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω προσηγορεύετο φίλος, οἱ δ' ὄχλοι πᾶσαν εἰσεφέροντο σπουδὴν ἐκθεραπεύοντες τοὺς παραπιδημοῦντας τῶν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ σπεύδοντες μηδεμίαν ἀφορμὴν ἐγκλήματος, ἢ πολέμου δοῦναι, διὰ τὸν φόβον ἀποκτείναντος Ῥωμαίου τινὸς αἰλουρον, καὶ τοῦ πλήθους συνδραμόντος ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ πρᾶξαντος, οὔτε οἱ πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἄρχοντες ἐπὶ τὴν παραίτησιν, οὔτε ὁ κοινὸς ἀπὸ τῆς Ῥώμης φόβος ἔσχυσεν ἐξελεῖσθαι τῆς τιμωρίας τὸν ἄνθρωπον, καίπερ ἀκουσίως τοῦτο πεπραχότα. Καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἀκοῆς ἡμεῖς ἰσοροῦμεν, ἀλλ' αὐτοὶ κατὰ τὴν γεγεννημένην ἡμῖν ἐπιδημίαν κατ' Αἴγυπτον ἐωρακότες.

84. Ἀπίστων δὲ φαινομένων πολλοῖς τῶν εἰρημένων καὶ μύθοις παραπλησίω, πολλῷ παραδοξότερα φανήσεται τὰ μετὰ ταῦτα ῥηθησόμενα. Λιμῷ γὰρ ποτὲ πιεζομένων τῶν κατ' Αἴγυπτον, φασὶ πολλοὺς ἀλλήλων μὲν ἄψασθαι διὰ τὴν ἔνδειαν, τῶν δ' ἀφιερομένων ζώων τὸ παράπαν μὴδ' αἰτίαν σχεῖν μηδένα προσενηχέθαι· ἀλλὰ μὴν γε καὶ καθ' ἣν ἀναικίαν εὐρεθῇ κύων τετελευτηκός, ξυρῶνται πάντες οἱ κατ' οἶκον [ὄντες] ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ποιοῦνται πένθος· καὶ τὸ τούτου θαυμασιώτερον, ἐὰν οἶνος ἢ σίτος, ἥ τι τῶν πρὸς τὸν βίον ἀναγκαίων τυγχάνῃ κείμενον ἐν τοῖς οἰκήμασιν, οὐ τὸ ζῆν ἐξέλπιε τι τῶν θηρίων, οὐκ ἂν ἔτι χρήσασθαι πρὸς οὐδὲν αὐτοῖς ὑπομείνειαν. Κἂν ἐν ἄλλῃ χώρᾳ που στρατεύομενοι τύχῳσι, λυπούμενοι τοὺς αἰλούρους καὶ τοὺς ἱέρακας, ἀπάγουσιν εἰς Αἴγυπτον· καὶ τοῦτο πράττουσιν ἐνίοτε τῶν ἐφοδίων αὐτοὺς ἀπολιπόντων. Τὰ δὲ γινόμενα περὶ τὸν Ἄπιν τὸν ἐν Μέμφει,

καὶ τὸν Μνεῦϊν τὸν ἐν Ἡλίῳ πόλει, πρὸς δὲ τούτοις τὸν Κροκό-
 δειλον τὸν ἐν τῇ Μοίριδος λίμνῃ, καὶ τὸν Λέοντα τὸν τρεφόμενον
 ἐν τῇ λεόντων πόλει, καὶ πολλὰ τοιαῦθ' ἕτερα διηγῆσασθαι μὲν
 εὐχερές, ἀπαγγείλαντα δὲ πισευθῆναι παρὰ τοῖς μὴ τεθεαμέ-
 νοις, δύσκολον. Ταῦτα γὰρ ἐν ἱεροῖς μὲν περιβόλοις τρέφεται,
 θεραπεύουσι δ' αὐτὰ πολλοὶ τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν, τροφὰς δι-
 δόντες τὰς πολυτελεστάτας. Σεμίδαλιν γὰρ ἢ χόνδρον ἔφον-
 τες ἐν γάλακτι, καὶ πέμματα παντοδαπὰ μέλιτι φύροντες,
 καὶ κρέα χήνεια τὰ μὲν ἔφοντες, τὰ δ' ὀπτῶντες, ἀνεκλείπτως
 χορηγοῦσι. Τοῖς δ' ὠμοφάγοις πολλὰ τῶν ὀρνέων θηρεύοντες
 παραβάλλουσι· καὶ τὸ καθόλου μεγάλην εἰσφέρονται σπουδὴν
 εἰς τὴν πολυτέλειαν τῆς τροφῆς, λουτροῖς τε χλιαροῖς χρώ-
 μενοι, καὶ μύροις τοῖς κρατίστοις ἀλείφοντες, καὶ παντοδα-
 πὰς εὐωδίας θυμιῶντες οὐ διαλείπουσι· στρωμνάς τε τὰς
 πολυτελεστάτας καὶ κόσμον εὐπρεπῇ χορηγοῦσι, καὶ τῶν
 συνουσιῶν ὅπως τυγχάνη κατὰ φύσιν, φροντίδα ποιοῦνται
 τὴν μεγίστην. Πρὸς δὲ τούτοις, ὁμοφύλους θηλείας ἐκάστῳ
 τῶν ζώων τὰς εὐειδεστάτας συντρέφουσιν, ἃ παλακίδας προ-
 σαγορεύουσι, καὶ θεραπεύουσι ταῖς μεγίσταις δαπάναις καὶ
 λειτουργίαις. Ἐὰν δὲ τελευτήσῃ τις, ποιοῦσι μὲν ἴσα τοῖς
 ἀγαπητῶν τέκνων στερουμένοις, θάπτουσι δὲ οὐ κατὰ τὴν
 ἑαυτῶν δύναμιν, ἀλλὰ πολὺ τὴν ἀξίαν τῆς ἑαυτῶν οὐσίας
 ὑπερβάλλοντες. Μετὰ γὰρ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν, Πτολε-
 μαίου τοῦ Λάγου παρειληφότος ἄρτι τὴν Αἴγυπτον, ἔτυχεν ἐν
 Μέμφει τελευτήσας ὁ Ἄπις γηραιός· ὁ δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ἔχων
 αὐτοῦ, τὴν τε ἡτοιμασμένην χορηγίαν, οὔσαν πάνυ πολλήν,
 εἰς ταφὴν ἄπασαν ἐδαπάνησε, καὶ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πεν-
 τήκοντα ἀργυρίου τάλαντα προσεδανείσατο. Καὶ καθ' ἡμᾶς
 δὲ τινες τῶν τὰ ζῶα ταῦτα τρεφόντων, εἰς τὰς ταφὰς αὐτῶν
 οὐκ ἔλαττον τῶν ἑκατὸν ταλάντων δεδαπανήκασιν.

85. Προσθετέον δὲ τοῖς εἰρημένοις τὰ λειπόμενα τῶν γινομένων περὶ τὸν ἱερὸν ταῦρον, τὸν ὀνομαζόμενον Ἄπιν. Ὄταν γὰρ τελευτήσας ταφῇ μεγαλοπρεπῶς, ζητοῦσιν οἱ περὶ ταῦτ' ὄντες ἱερεῖς μόσχον ἔχοντα κατὰ τὸ σῶμα παράσημα τὰ παραπλήσια τῷ προϋπάρχοντι. Ὄταν δ' εὕρεθῇ, τὰ μὲν πλήθη τοῦ πένθους ἀπολύεται, τῶν δ' ἱερέων οἷς ἐστὶν ἐπιμελές, ἄγουσι τὸν μόσχον τὸ μὲν πρῶτον εἰς Νείλου πόλιν, ἐν ᾗ τρέφουσιν αὐτὸν ἐφ' ἡμέρας τετταράκοντα· ἔπειτα εἰς θαλαμηγὸν ναῦν οἴκημα κεχυρωμένον ἔχουσιν ἐμβιβάσαντες, ὡς θεὸν ἀνάγουσιν εἰς Μέμφιν, εἰς τὸ τοῦ Ἡφαίστου τέμενος. Ἐν δὲ ταῖς προειρημέναις τετταράκονθ' ἡμέραις μόνον ὀρῶσιν αὐτὸν αἱ γυναῖκες, κατὰ πρόσωπον ἱστάμεναι, καὶ δεικνύουσιν ἀνασυράμεναι τὰ ἑαυτῶν γεννητικὰ μόρια· τὸν δ' ἄλλον χρόνον ἅπαντα κεκωλυμένον ἐστὶν εἰς ὅψιν αὐτὰς ἔρχεσθαι τούτῳ τῷ θεῷ. Τῆς δὲ τοῦ βοῦς τούτου τιμῆς αἰτίαν ἔνιοι φέρουσι, λέγοντες ὅτι τελευτήσαντος Ὀσίριδος, εἰς τοῦτον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μετέστη, καὶ διὰ ταῦτα διατελεῖ μέχρι τοῦ νῦν αἰεὶ κατὰ τὰς ἀναδείξεις αὐτοῦ μεθισταμένη πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους· ἔνιοι δὲ λέγουσι, τελευτήσαντος Ὀσίριδος ὑπὸ Τυφῶνος, τὰ μέλη συναγαγοῦσαν τὴν Ἰσιν, εἰς βοῦν ξυλίνην ἐμβαλεῖν, βύσσινά περιβεβλημένην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν πόλιν ὀνομασθῆναι Βούσιριν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα μυθολογοῦσι περὶ τοῦ Ἄπιδος, ὑπὲρ ὧν μακρὸν ἡγούμεθα τὸ καθ' ἕκαστον διεξιέναι.

86. Πάντα δὲ θαυμάσια καὶ μείζω πίστεως ἐπιτελοῦντες οἱ κατ' Αἴγυπτον εἰς τὰ τιμώμενα ζῶα, πολλὴν ἀπορίαν παρέχονται τοῖς τὰς αἰτίας τούτων ζητοῦσιν. Οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς αὐτῶν ἀπόρρητόν τι δόγμα περὶ τούτων ἔχουσιν, ὃ προειρηκάμεν ἐν τοῖς θεολογουμένοις· οἱ δὲ πολλοὶ τῶν Αἰγυπτίων τρεῖς αἰτίας ταύτας ἀποδιδόασιν· ὧν τὴν μὲν πρώτην, μυθώδη παντελῶς καὶ τῆς ἀρχαϊκῆς ἀπλότητος οἰκείαν. Φασὶ γὰρ

τούς ἐξ ἀρχῆς γενομένους θεοὺς, ὀλίγους ὄντας καὶ κατισχυομένους ὑπὸ τοῦ πλῆθους καὶ τῆς ἀνομίας τῶν γηγενῶν ἀνθρώπων, ὁμοιωθῆναι τισι τῶν ζώων, καὶ διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου διαφυγεῖν τὴν ὀμότητα καὶ βίαν αὐτῶν. ὕστερον δὲ τῶν κατὰ τὸν κόσμον πάντων κρατήσαντας καὶ τοῖς αἰτίοις τῆς ἐξ ἀρχῆς σωτηρίας χάριν ἀποδιδόντας, ἀφιερῶσαι τὰς φύσεις αὐτῶν οἷς ἀφωμοιώθησαν, καὶ καταδειξαι τοῖς ἀνθρώποις τὸ τρέφειν μὲν ἐπιμελῶς ζῶντα, θάπτειν δὲ πολυτελῶς τελευτήσαντα. Δευτέραν δὲ λέγουσιν αἰτίαν, ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ κατ' Αἴγυπτον, διὰ τὴν ἀταξίαν τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, πολλὰς μάχαις ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων ἡττηθέντες, ἐπενόησαν σύνθημα φορεῖν ἐπὶ τῶν ταγμάτων. Φασὶν οὖν κατασκευάσαντας εἰκόνας τῶν ζώων ὧν νῦν τιμῶσι, καὶ πῆξαντας ἐπὶ σαυνίων φορεῖν τοὺς ἡγεμόνας, καὶ διὰ τούτου τοῦ τρόπου γνωρίζειν ἕκαστον ἧς εἴη συντάξεως. μεγάλα δὲ συμβαλλομένης αὐτοῖς τῆς διὰ τούτων εὐταξίας πρὸς τὴν νίκην, δόξαι τῆς σωτηρίας αἷτια γεγονέναι τὰ ζῶα· χάριν οὖν αὐτοῖς τοὺς ἀνθρώπους ἀποδοῦναι βουλομένους, εἰς ἔθος κατατάξαι τῶν εἰκασθέντων τότε μηδὲν κτείνειν, ἀλλὰ σεβομένους ἀπονέμειν τὴν προειρημένην ἐπιμέλειαν καὶ τιμὴν.

87. Τρίτην δ' αἰτίαν φέρουσι τῆς ἀμφισβητήσεως τῶν ζώων τὴν χρεῖαν, ἣν ἕκαστον αὐτῶν προσφέρεται πρὸς τὴν ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ βίου καὶ τῶν ἀνθρώπων. Τὴν μὲν γὰρ θήλειαν βοῦν ἐργάτας τίκτειν, καὶ τὴν ἐλαφρὰν τῆς γῆς ἀροῦν· τὰ δὲ πρόβατα δις μὲν τίκτειν, καὶ τοῖς ἐρίοις τὴν σκέπην ἅμα καὶ τὴν εὐσχημοσύνην περιποιεῖν, τῷ δὲ γάλακτι καὶ τῷ τυρῷ τροφὰς παρέχεσθαι προσηνεῖς ἅμα καὶ δαψιλεῖς. τὸν δὲ κύνα πρὸς τε τὰς θήρας εἶναι χρήσιμον, καὶ πρὸς τὴν φυλακὴν· διόπερ τὸν θεόν, τὸν παρ' αὐτοῖς καλούμενον Ἄνουβιν, παρσισάγουσι κυνὸς ἔχοντα κεφαλὴν, ἐμφαίνοντες ὅτι σωματοφύλαξ ἦν τῶν περὶ τὸν Ὀσίριν καὶ τὴν Ἴσιν. Ἐνιοὶ δὲ φασί

τῆς Ἰσίδος προηγουμένου τοὺς κύνας, καθ' ὃν καιρὸν ἐζήτει τὸν Ὄσιριν, τὰ τε θηρία καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἀπείργειν, ἔτι δ' εὐνοϊκῶς διακειμένους συζητεῖν ὠρουμένους· διὸ καὶ τοῖς Ἰσείοις προπορεύεσθαι τοὺς κύνας κατὰ τὴν πομπήν· τῶν καταδειζάντων τοῦτο τὸ νόμιμον, σημαινόντων τὴν παλαιὰν τοῦ ζώου χάριν. Καὶ τὸν μὲν αἴλουρον πρὸς τε τὰς ἑσπίδας θανάσιμα δακνούσας εὐθετον ὑπάρχειν, καὶ τὰλλα δάκετα τῶν ἑρπετῶν· τὸν δὲ ἰχνεύμονα, τῶν κροκοδείλων παρατηροῦντα τοὺς γόνους, τὰ καταληφθέντα τῶν ὠν συντρίβειν, καὶ ταῦτ' ἐπιμελῶς καὶ φιλοτίμως ἐνεργεῖν, μηδὲν ὠφελούμενον· τοῦτο δὲ εἰ μὴ συνέβαινε γίνεσθαι, διὰ τὸ πλῆθος γεννωμένων θηρίων, ἄβαστον ἂν γενέσθαι τὸν ποταμόν· ἀπόλλυσθαι δὲ καὶ τοὺς κροκοδείλους αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ προειρημένου ζώου, παραδόξως καὶ παντελῶς ἀπιστουμένη μεθόδῳ· τοὺς γὰρ ἰχνεύμονας κυλιομένους ἐν τῷ πληθῶ, χασκόντων αὐτῶν, καθ' ὃν ἂν χρόνον ἐπὶ τῆς χέρσου καθεύδωσιν, εἰς πηδᾶν διὰ τοῦ στόματος εἰς μέσον τὸ σῶμα· ἔπειτα συντόμως τὴν κοιλίαν διαφαγόντας, αὐτοὺς μὲν ἀκινδύνους ἐξιέναι, τοὺς δὲ τοῦτο παθόντας, νεκροὺς ποιεῖν παραχρῆμα. Τῶν δ' ὀρνέων τὴν μὲν ἴδιν χρησίμην ὑπάρχειν πρὸς τε τοὺς ὄφεις καὶ τὰς ἀκρίδας, καὶ τὰς κάμπας· τὸν δ' ἰέρακα, πρὸς τε τοὺς σκορπίους καὶ τοὺς κεράστας καὶ τὰ μικρὰ τῶν δακέτιων θηρίων, τὰ μάλιστα τοὺς ἀνθρώπους ἀναιροῦντα· ἔνιοι δὲ λέγουσι τιμᾶσθαι τὸ ζῶον τοῦτο διὰ τὸ τοὺς μάντις οἰωνοῖς τοῖς ἰέραξι χρωμένους, προλέγειν τὰ μέλλοντα τοῖς Αἰγυπτίοις. Τινὲς δὲ φασιν, ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἰέρακα βιβλίον ἐνεγκεῖν εἰς Θήβας τοῖς ἱερεῦσι, φοινικῶ ῥάμματι περιειλημένον, ἔχον γεγραμμένας τὰς τῶν θεῶν θεραπείας τε καὶ τιμὰς· διόπερ καὶ τοὺς ἱερογραμματεῖς φορεῖν φοινικοῦν ῥάμμα, καὶ πτερὸν ἰέρακος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Τὸν δ' αἰετὸν Θηβαῖοι τιμῶσι, διὰ τὸ βασιλικὸν εἶναι δοκεῖν τοῦτο τὸ ζῶον καὶ τοῦ Διὸς ἄξιον.

88. Τοὺς δὲ ταύρους τοὺς ἱεροὺς, λέγω δὲ τόν τε Ἄπιν καὶ Μνεῦϊν, τιμᾶσθαι παραπλησίως τοῖς θεοῖς, Ὀσίριδος καταδείξαντος· ἅμα μὲν διὰ τὴν τῆς γεωργίας χρεῖαν, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ τῶν εὐρόντων τοὺς καρποὺς τὴν δόξαν ταῖς τούτων ἐργασίαις παραδόσιμον γεγονέναι τοῖς μεταγενεστέροις εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα· τοὺς δὲ πυρρῶς βοῦς συγχωρηθῆναι θύειν διὰ τὸ δοκεῖν τοιοῦτον τῷ χρώματι γεγονέναι Τυφῶνα, τὸν ἐπιβουλεύσαντα μὲν Ὀσίριδι, τυχόντα δὲ τιμωρίας ὑπὸ τῆς Ἰσίδος διὰ τὸν τάνδρως φόνον· καὶ τῶν ἀνθρώπων δὲ τοὺς ὁμοχρωμάτους τῷ Τυφῶνι τὸ παλαιὸν ὑπὸ τῶν βασιλέων φασὶ θύεσθαι πρὸς τῷ τάφῳ τοῦ Ὀσίριδος· τῶν μὲν οὖν Αἰγυπτίων ὀλίγους τινὰς εὕρισκεσθαι πυρρῶς, τῶν δὲ ξένων τοὺς πλείους· διὸ καὶ περὶ τῆς Βουσίριδος ξενοκτονίας παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐνισχύσαι τὸν μῦθον, οὐ τοῦ βασιλέως ὀνομαζομένου Βουσίριδος, ἀλλὰ τοῦ Ὀσίριδος τάφου ταύτην ἔχοντος τὴν προσηγορίαν κατὰ τὴν τῶν ἐγχωρίων διάλεκτον. Τοὺς δὲ λύκους τιμᾶσθαι λέγουσι διὰ τὴν πρὸς τοὺς κύνας τῆς φύσεως ὁμοιότητα· βραχὺ γὰρ διαλλάττοντας αὐτοὺς ταῖς φύσεσι, ταῖς ἐπιμιξίαις ζωογονεῖν ἐξ ἀλλήλων. Φέρουσι δὲ καὶ ἄλλην αἰτίαν Αἰγύπτιοι τῆς τοῦ ζώου τούτου τιμῆς μυθικωτέραν. Τὸ γὰρ παλαιὸν φασὶ τῆς Ἰσίδος μετὰ τοῦ παιδὸς Ὀρου μελλούσης διαγωνίζεσθαι πρὸς Τυφῶνα, παραγενέσθαι βοηθὸν ἐξ ἄδου τὸν Ὀσirin τῷ τέκνῳ καὶ τῇ γυναικί, λύκῳ τὴν ὄψιν ὁμοιωθέντα· ἀναιρεθέντος οὖν τοῦ Τυφῶνος, τοὺς κρατήσαντας καταδείξαι τιμᾶν τὸ ζῶον, οὗ τῆς ὀψεως ἐπιφανείσης, τὸ νικᾶν ἐπηκολούθησεν. Ἕνιοι δὲ λέγουσι, τῶν Αἰθιοπῶν στρατευσάντων ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, ἀθροισθείσας παμπληθεῖς ἀγέλας λύκων ἐκδιῶξαι τοὺς ἐπελθόντας ἐκ τῆς χώρας, ὑπὲρ πόλιν τὴν ὀνομαζομένην Ἐλεφαντίνην· διὸ καὶ τὸν τενομὸν ἐκεῖνον Λυκοπολίτην ὀνομασθῆναι, καὶ τὰ ζῶα τὰ προειρημένα τυχεῖν τῆς τιμῆς.

89. Δείπεται δ' ἡμῶν εἰπεῖν περὶ τῆς τῶν προκοδείλων

ἀποθεώσεως ὑπὲρ ἧς οἱ πλεῖστοι διαποροῦσι, πῶς, τῶν θηρίων τούτων σαρκοφαγούντων τοὺς ἀνθρώπους, ἐνομοθετήθη τιμᾶν ἴσα θεοῖς τοὺς τὰ δεινότατα διατιθέντας. Φασὶν οὖν τῆς χώρας τὴν ὀχυρότητα παρέχεσθαι μὴ μόνον τὸν ποταμὸν, ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον τοὺς ἐν αὐτῷ κροκοδείλους· διὸ καὶ τοὺς ληστὰς τοὺς ἀπὸ Ἀραβίας καὶ Λιβύης μὴ τολμᾶν διανήχεσθαι τὸν Νεῖλον, φοβουμένους τὸ πλῆθος τῶν θηρίων· τοῦτο δ' οὐκ ἄν ποτε γενέσθαι πολεμουμένων τῶν ζώων, καὶ διὰ τῶν σαγηνευόντων ἄρδην ἀναιρεθέντων. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος ἱστορούμενος περὶ τῶν θηρίων τούτων· φασι γάρ τινες, τῶν ἀρχαίων τινὰ βασιλέων, τὸν προσαγορευόμενον Μηνᾶν, διωκόμενον ὑπὸ τῶν ἰδίων κυνῶν, καταφυγεῖν εἰς τὴν Μοίριδος καλουμένην λίμνην, ἔπειθ' ὑπὸ κροκοδείλου παραδόξως ἀναληφθέντα, εἰς τὸ πέραν ἀπενεχθῆναι· τῆς δὲ σωτηρίας χάριν ἀποδιδόναι βουλούμενον τῷ ζώῳ, πόλιν κτίσαι πλησίον, ὀνομάσαντα Κροκοδείλων· καταδειξάι δὲ καὶ τοῖς ἐγγχωρίοις ὡς θεοὺς τιμᾶν ταῦτα τὰ ζῶα, καὶ τὴν λίμνην αὐτοῖς εἰς τροφὴν ἀναθεῖναι· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸν τάφον ἑαυτῷ κατασκευάσαι, πυραμίδα τετράπλευρον ἐπιστήσαντα· καὶ τὸν θαυμαζόμενον παρὰ πολλοῖς λαβύρινθον οἰκοδομῆσαι. Παραπλήσια δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων λέγουσιν, ὑπὲρ ὧν τὰ καθ' ἕκαστον μακρὸν ἂν εἴη γράφειν. Ὅτι γὰρ τῆς ὀφελείας ἕνεκα τῆς εἰς τὸν βίον οὕτως ἑαυτοὺς εἰθίκασι, φανερὸν εἶναί φασιν ἐκ τοῦ πολλὰ τῶν ἐδωδίσμων παρ' αὐτοῖς ἐνίοις μὴ προσφέρεισθαι. Τινὰς μὲν γὰρ φακῶν, τινὰς δὲ κυάμων, ἐνίοις δὲ τυρῶν ἢ κρομμύων, ἢ τινων ἄλλων βρωμάτων τὸ παράπαν μὴ γεύεσθαι, πολλῶν ὑπαρχόντων κατὰ τὴν Αἴγυπτον· δῆλον ποιῶντας διότι διδακτέον ἐστὶν αὐτοὺς τῶν χρησίμων ἀπέχεσθαι, καὶ ὅτι πάντων πάντα ἐσθιόντων, οὐδὲν ἂν ἐξήρκεσε τῶν ἀναλισκομένων. Καὶ ἑτέρας δ' αἰτίας φέροντές τινές φασιν, ἐπὶ τῶν παλαιῶν βασιλέων, πολλάκις ἀφισταμένου τοῦ πλῆθους

καὶ συμφρονοῦντος κατὰ τῶν ἡγουμένων, τῶν βασιλέων τινὰ συνέσει διαφέροντα διελέσθαι μὲν τὴν χώραν εἰς πλείω μέρη, καθ' ἕκαστον δ' αὐτῶν καταδείξαι τοῖς ἐγγχωρίοις σέβεσθαι τι ζῶον, ἢ τροφῆς τινὸς μὴ γεύεσθαι, ὅπως ἐκάστων τὸ μὲν παρ' αὐτοῖς τιμώμενον σεβομένων, τῶν δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀφιερωμένων καταφρονούντων, μηδέποτε ὁμονοῆσαι δύνωνται πάντες οἱ κατ' Αἴγυπτον. Καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων φανερόν εἶναι. Πάντας γὰρ τοὺς πλησιοχώρους πρὸς ἀλλήλους διαφέρεσθαι, προσκόπτοντας ταῖς εἰς τὰ προειρημένα παρανομίαις.

90. Φέρουσι δέ τινες καὶ τοιαύτην αἰτίαν τῆς τῶν ζώων ἀφιέρωσεως. Συναγομένων γὰρ ἐν ἀρχῇ τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ θηριώδους βίου, τὸ μὲν πρῶτον ἀλλήλους κατεσθίειν, καὶ πολεμεῖν αἰεὶ, τοῦ πλείον δυναμένου τὸν ἀσθενέστερον κατισχύοντος· μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς τῇ ῥώμῃ λειπομένους, ὑπὸ τοῦ συμφέροντος διδασχθέντας, ἀθροίζεσθαι καὶ ποιῆσαι σημεῖον ἑαυτοῖς ἐκ τῶν ὕστερον καθιερωθέντων ζώων· πρὸς δὲ τοῦτο τὸ σημεῖον τῶν αἰεὶ δεδιότων συντρεχόντων, οὐκ εὐκαταφρόνητον τοῖς ἐπιτιθεμένοις γίνεσθαι τὸ σύστημα· τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῶν ἄλλων ποιούντων διαστῆναι μὲν τὰ πλήθη κατὰ συστήματα, τὸ δὲ ζῶον τὸ τῆς ἀσφαλείας ἐκάστοις γεγόμενον αἴτιον, τιμῶν τυχεῖν ἰσοθέων, ὥς τὰ μέγιστα εὐεργετηκός· διόπερ ἄχρι τῶν νῦν χρόνων τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἔθνη δισστηκότα τιμᾶν τὰ παρ' ἑαυτοῖς ἐξ ἀρχῆς τῶν ζώων καθιερωθέντα. Καθόλου δέ φασι τοὺς Αἰγυπτίους ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εὐχαρίστως διακεῖσθαι πρὸς πᾶν τὸ εὐεργετοῦν, νομίζοντας μεγίστην ἐπικουρίαν εἶναι τῷ βίῳ τὴν ἀμοιβὴν τῆς πρὸς τοὺς εὐεργέτας χάριτος· δῆλον γὰρ εἶναι, διότι πάντες πρὸς εὐεργεσίαν ὀρμήσουσι τούτων μάλιστα, παρ' οἷς ἂν ὀρώσι θησαυριζόμενας τὰς χάριτας κάλλιστα. Διὰ δὲ τὰς αὐτὰς αἰτίας δοκοῦσιν Αἰγύπτιοι τοὺς ἑαυτῶν βασιλεῖς προσκυνεῖν τε καὶ

τιμᾶν, ὡς πρὸς ἀλήθειαν ὄντας θεούς. ἅμα μὲν οὐκ ἄνευ δαιμονίου τινὸς προνοίας νομίζοντες αὐτοὺς τετευχέναι τῆς τῶν ὄλων ἐξουσίας, ἅμα δὲ τοὺς βουλομένους τε καὶ δυναμένους τὰ μέγιστα εὐεργετεῖν, ἡγούμενοι θείας μετέχειν φύσεως. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀφιερωμένων ζώων, εἰ καὶ πεπλεονάκαμεν, ἀλλ' οὖν γε τὰ μάλιστα θαυμαζόμενα τῶν παρ' Αἰγυπτίους νόμιμα διευκρινήκαμεν.

Ζ'.

Νομοθέται, νόμοι καὶ δικαστήρια τῶν Αἰγυπτίων.

(Βιβλ. Α'. Κεφ. 94. 95. κ.τ.λ.)

94. Ῥητέον δ' ἡμῖν καὶ περὶ τῶν γενομένων νομοθετῶν κατ' Αἴγυπτον τῶν οὕτως ἐξηλλαγμένα καὶ παράδοξα νόμιμα καταδειξάντων. Μετὰ γὰρ τὴν παλαιὰν τοῦ κατ' Αἴγυπτον βίου κατάστασιν, τὴν μυθολογουμένην γεγονέναι ἐπὶ τε τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, πείσαι φασὶ πρῶτον ἐγγράπτοις νόμοις χρῆσασθαι τὰ πλήθη [καὶ βιοῦν] τὸν Μνεῦην, ἄνδρα καὶ τῇ ψυχῇ μέγαν καὶ τῷ βίῳ κοινότατον τῶν μνημονευομένων· προσποιηθῆναι δὲ αὐτῷ τὸν Ἑρμῆν δεδωκέναι τούτους, ὥς μεγάλων ἀγαθῶν αἰτίους ἐσομένους· καθάπερ παρ' Ἕλλησι ποιῆσαι φασιν ἐν μὲν τῇ Κρήτῃ Μίνωα, παρὰ δὲ Λακεδαιμονίοις Λυκοῦργον· τὸν μὲν παρὰ Διὸς, τὸν δὲ παρ' Ἀπόλλωνος φήσαντα τούτους εἰληφέναι. Καὶ παρ' ἑτέροις δὲ πλείοσιν ἔθνεσι παραδέδοται τοῦτο τὸ γένος τῆς ἐπινοίας ὑπάρχειν, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιον γενέσθαι τοῖς πεισθεῖσι. Παρὰ μὲν γὰρ τοῖς Ἀριμασποῖς Ζαθραύστην ἱστοροῦσι τὸν ἀγαθὸν δαίμονα προσποιήσασθαι τοὺς νόμους αὐτῷ διδόναι, παρὰ δὲ τοῖς ὀνομαζομένοις Γέταις, τοῖς ἀποθανατίζουσι, Ζάμολξιν ὡσαύτως τὴν κοινὴν Ἑστίαν· εἴτε θαυμαστὴν καὶ θεῖαν ὄλως ἔννοιαν εἶναι κρίναντας τὴν μέλλουσαν ὠφελήσειν ἀνθρώπων πλῆθος, εἴτε καὶ πρὸς τὴν ὑπεροχὴν καὶ δύναμιν τῶν εὐρεῖν λεγομένων τοὺς νόμους ἀποβλέψαντα τὸν ὄχλον, μᾶλλον ὑπακούεσθαι διαλαβόντας. Δεύτερον δὲ νομοθέτην Αἰγύπτου φασὶ γενέσθαι Σασύχην, ἄνδρα συνέσει διαφέροντα. Τοῦτον δὲ πρὸς τοῖς ὑπάρχουσι νόμοις ἄλλα τε προσθεῖναι, καὶ τὰ

περὶ τὴν τῶν θεῶν τιμὴν ἐπιμελέστατα διατάξαι· εὐρετὴν δὲ καὶ γεωμετρίας γενέσθαι, καὶ τὴν περὶ τῶν ἄστρον θεωρίαν τε καὶ παρατήρησιν διδάξαι τοὺς ἐπιχωρίους. Τρίτον δὲ λέγουσι Συσώσιν τὸν βασιλέα μὴ μόνον τὰς πολεμικὰς πράξεις ἐπιφανεστάτας κατεργάσασθαι τῶν κατ' Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸ μάχιμον ἔθνος νομοθεσίαν συστήσασθαι, καὶ τὰ ἀκόλουθα τὰ περὶ τὴν στρατείαν πάντα διακοσμήσαι. Τέταρτον δὲ φασὶ γενέσθαι νομοθέτην Βόχχοριν τὸν βασιλέα, σοφὸν τινα καὶ πανουργία διαφέροντα. Τοῦτον οὖν διατάξαι τὰ περὶ τοὺς βασιλεῖς πάντα, καὶ τὰ περὶ τῶν συμβολαίων ἐξακριβῶσαι· γενέσθαι δ' αὐτὸν καὶ περὶ τὰς κρίσεις οὕτω συνετόν, ὥστε πολλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διαγνωσθέντων διὰ τὴν περιττότητα μνημονεύεσθαι μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Λέγουσι δ' αὐτὸν ὑπάρχειν τῷ μὲν σώματι παντελῶς ἀσθενῇ, τῷ δὲ τρόπῳ πάντων φιλοχρηματώτατον.

95. Μετὰ δὲ τοῦτον προσελθεῖν λέγεται τοῖς νόμοις Ἄμασιν τὸν βασιλέα, ὃν ἱστοροῦσι τά τε περὶ τοὺς Νομάρχας διατάξαι, καὶ τὰ περὶ τὴν σύμπασαν οἰκονομίαν τῆς Αἰγύπτου. Παραδέδοται δὲ συνετός τε γεγονέναι καθ' ὑπερβολὴν, καὶ τὸν τρόπον ἐπιεικὴς καὶ δίκαιος· ὧν ἕνεκα καὶ τοὺς Αἰγυπτίους αὐτῷ περιτεθεικέναι τὴν ἀρχήν, οὐκ ὄντι γένους βασιλικοῦ. Φασὶ δὲ καὶ τοὺς Ἡλείους, σπουδάζοντας περὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, πρεσβευτὰς ἀποστεῖλαι πρὸς αὐτὸν, ἐρωτῆσοντας πῶς ἂν γένοιτο δικαιοτάτος, τὸν δ' εἰπεῖν, εἰ μὴδείς Ἡλείος ἀγωνίζεται. Πολυκράτους δὲ τοῦ Σαμίων δυνάστου συντεθειμένου πρὸς αὐτὸν φιλίαν, καὶ βιαίως προσφερομένου τοῖς τε πολίταις καὶ τοῖς εἰς Σάμον καταπλέουσι ξένοις, τὸ μὲν πρῶτον λέγεται, πρεσβευτὰς ἀποστείλαντα, παρακαλεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν μετριότητα· οὐ προσέχοντος δ' αὐτοῦ τοῖς λόγοις, [εἰς] ἐπιστολὴν γράφαι τὴν φιλίαν καὶ τὴν ξενίαν τὴν πρὸς αὐτὸν διαλυόμενον· οὐ γὰρ βούλεσθαι λυ-

πληθῆναι συντόμως, ἀκριβῶς εἰδότες ὅτι πλησίον ἐστὶν αὐτῷ τὸ κακῶς παθεῖν, οὕτω προεστηκότι τῆς τυραννίδος. Θαυμασθῆναι δ' αὐτόν φασι παρὰ τοῖς Ἕλλησι διὰ τε τὴν ἐπιεικείαν, καὶ διὰ τὸ τῷ Πολυκράτει ταχέως ἀποδῆναι τὰ ῥηθέντα. Ἕκτον δὲ λέγεται τὸν Ξέρξου πατέρα Δαρεῖον τοῖς νόμοις ἐπιστῆναι τοῖς τῶν Αἰγυπτίων. Μισήσαντα γὰρ τὴν παρανομίαν τὴν εἰς τὰ κατ' Αἴγυπτον ἱερὰ γενομένην ὑπὸ Καμβύση τοῦ προβασιλεύσαντος, ζηλῶσαι βίον ἐπιεικῆ καὶ φιλόθεον. Ὀμιλῆσαι μὲν γὰρ αὐτόν τοῖς ἱερεῦσι τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ μεταλαβεῖν τῆς τε θεολογίας αὐτῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγεγραμμένων πράξεων· ἐκ δὲ τούτων ἱστορήσαντα τὴν τε μεγαλοψυχίαν τῶν ἀρχαίων βασιλέων καὶ τὴν εἰς τοὺς ἀρχομένους ἐπιείκειαν, μιμήσασθαι τὸν ἐκείνων βίον· καὶ διὰ τοῦτο τηλικαύτης τυχεῖν τιμῆς, ὥς θ' ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ζῶντα μὲν, θεὸν προσαγορευθῆναι μόνον τῶν ἄλλων βασιλέων, τελευτήσαντα δὲ, τιμῶν τυχεῖν ἴσων τοῖς τὸ παλαιὸν νομιμώτατα βασιλεύσασι κατ' Αἴγυπτον. Τὴν μὲν οὖν κοινὴν νομοθεσίαν συντελεσθῆναι φασιν ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, καὶ δόξης τυχεῖν τῆς διαδεδομένης παρὰ τοῖς ἄλλοις· ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις πολλὰ τῶν καλῶς ἔχειν δοκούντων νομίμων φασὶ κινήθῃναι, Μακεδόνων ἐπικρατησάντων καὶ καταλυσάντων εἰς τέλος τὴν βασιλείαν τῶν ἐγχωρίων.

77. Ἐπεὶ δὲ τῆς νομοθεσίας ἐμνήσθημεν, οὐκ ἀνοίκειον εἶναι τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας νομίζομεν ἐκθέσθαι τῶν νόμων ὅσοι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις παλαιότητι διήνεγκαν, ἢ παρηλλαγμένην τάξιν ἔσχον, ἢ τὸ σύνολον ὠφέλειαν τοῖς φιλαναγνωστοῦσι δύνανται παρασχέσθαι. Πρῶτον μὲν οὖν κατὰ τῶν ἐπιόρκων θάνατος ἦν παρ' αὐτοῖς τὸ πρόστιμον, ὥς δύο τὰ μέγιστα ποιοούντων ἀνομήματα, θεοὺς τε ἀσεβοούντων καὶ τὴν μεγίστην τῶν παρ' ἀνθρώποις πίστιν ἀνατρεπόντων. Ἐὰν

δέ τις ἐν ὁδῷ κατὰ τὴν χώραν ἰδὼν φονευόμενον ἄνθρωπον, ἢ τὸ καθόλου βίαιόν τι πάσχοντα, μὴ ῥύσαιτο δυνατὸς ὢν, θανάτῳ περιπείσειν ὥφειλεν· εἰ δὲ πρὸς ἀλήθειαν διὰ τὸ ἀδύνατον μὴ κατισχύσαι βοηθῆσαι, μηνῦσαι γε πάντως ὥφειλε τοὺς ληστὰς, καὶ ἐπεξιέναι τὴν παρανομίαν· τὸν δὲ ταῦτα μὴ πράξαντα, κατὰ τὸν νόμον ἔδει μαστιγοῦσθαι τεταγμένως πληγὰς, καὶ πάσης εἵργεσθαι τροφῆς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Οἱ δὲ ψευδῶς τινῶν κατηγορήσαντες ὥφειλον τοῦτο παθεῖν, ὃ τοῖς συκοφαντηθεῖσιν ἐτέτακτο πρόστιμον, εἴπερ ἔτυχον καταδικασθέντες. Προσετέτακτο δὲ καὶ πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις ἀπογράφεσθαι πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ἀπὸ τίνων ἕκαστος πορίζεται τὸν βίον· καὶ τὸν ἐν τούτοις ψευσάμενον, ἢ πόρον ἄδικον ἐπιτελοῦντα, θανάτῳ περιπίπτειν ἦν ἀναγκαῖον. Λέγεται δὲ τοῦτον τὸν νόμον ὑπὸ Σόλωνος παραβαλόντος εἰς Αἴγυπτον εἰς τὰς Ἀθήνας μετενεχθῆναι. Εἰ δὲ τις ἐκουσίως ἀποκτείνει τὸν ἐλεύθερον, ἢ τὸν δοῦλον, ἀποθνήσκειν τοῦτον οἱ νόμοι προσέταττον· ἅμα μὲν βουλόμενοι μὴ ταῖς διαφοραῖς τῆς τύχης, ἀλλὰ ταῖς τῶν πράξεων ἐπιβολαῖς εἵργεσθαι πάντας ἀπὸ τῶν φαύλων, ἅμα δὲ διὰ τῆς τῶν δούλων φροντίδος ἐθίζοντες τοὺς ἀνθρώπους πολὺ μᾶλλον εἰς τοὺς ἐλευθέρους μηδὲν ὅλως ἐξαμαρτάνειν. Καὶ κατὰ μὲν τῶν γονέων τῶν ἀποκτεινάντων τὰ τέκνα θάνατον μὲν οὐχ ὥρισαν, ἡμέρας δὲ τρεῖς καὶ νύκτας ἴσας συνεχῶς ἦν ἀναγκαῖον, περιειληφότας τὸν νεκρὸν, ὑπομένειν, φυλακῆς παρεδρευούσης δημοσίας· οὐ γὰρ δίκαιον ὑπελήφθη τὸ τοῦ βίου στερίσκειν τοὺς τὸν βίον τοῖς παισὶ δεδωκότας, νουθετήσῃ δὲ μᾶλλον λύπην ἐχούσῃ καὶ μεταμέλειαν ἀποτρέπειν τῶν τοιούτων ἐγχειρημάτων. Κατὰ δὲ τῶν τέκνων τῶν γονεῖς φονευσάντων τιμωρίαν ἐξηλλαγμένην ἔθηκαν (ἔδει γὰρ τοὺς καταδικασθέντας ἐπὶ τούτοις, καλάμοις ὀξέσι δακτυλιαῖα μέρη τοῦ σώματος κατατμηθέντας, ἐπ' ἀκάνθαις κατακαίεσθαι ζῶντας), μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις

ἀδικημάτων κρίνοντες, τὸ βιαίως τὸ ζῆν ἀφαιρεῖσθαι τῶν τὴν ζωὴν αὐτοῖς δεδωκότων. Τῶν δὲ γυναικῶν τῶν καταδικασθεισῶν θανάτῳ τὰς ἐγκύους μὴ θανατοῦσθαι πρὶν ἂν τέκωσι· καὶ τοῦτο τὸ νόμιμον πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων κατεδέξαντο, ἡγούμενοι παντελῶς ἄδικον εἶναι τὸ μηδὲν ἀδικῆσαν τῷ ἀδικήσαντι τῆς αὐτῆς μετέχειν τιμωρίας, καὶ παρανομήματος ἐνὸς γενομένου παρὰ δυοῖν λαμβάνειν τὸ πρόστιμον, πρὸς δὲ τούτοις, κατὰ προαίρεσιν πονηρὰν ἐκτελεσθέντος τοῦ ἀδικήματος, τὸ μηδεμίαν πῶς σύνεσιν ἔχον, ὑπὸ τὴν ὁμοίαν ἄγειν κόλασιν· τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ταῖς κυύσαις ἰδίᾳ τῆς αἰτίας ἐπενηνεγμένης, οὐδαμῶς προσήκει τὸ κοινὸν πατὴρ καὶ μητὴρ τέκνον ἀναιρεῖσθαι· ἐπίσης γὰρ ἄντις φαύλους διαλάβοι κριτὰς τοὺς τε τὸν ἔνοχον τῷ φόνῳ σώζοντας καὶ τοὺς τὸν μηδὲν ὅλως ἀδικήσαντα ἀναιροῦντας. Τῶν μὲν οὖν φονικῶν νόμων οἱ μάλιστα δοκοῦντες ἐπιτετεῦχθαι, τοιοῦτοί τινες ἦσαν.

78. Τῶν δ' ἄλλων ὁ μὲν περὶ τῶν πολέμων κείμενος, κατὰ τῶν τὴν τάξιν λιπόντων, ἢ τὸ παραγγελθὲν ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων μὴ ποιούντων, ἔταττε πρόστιμον, οὐ θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἐσχάτην ἀτιμίαν· εἰ δ' ὕστερον ταῖς ἀνδραγαθίαις ὑπερβάλουντο τὰς ἀτιμίας, εἰς τὴν προϋπάρξασαν παρρῆσιαν ἀποκαθίστα· ἅμα μὲν τοῦ νομοθέτου δεινότεραν τιμωρίαν ποιοῦντος τὴν ἀτιμίαν ἢ τὸν θάνατον, ἵνα τὸ μέγιστον τῶν κακῶν ἐθίσῃ πάντας κρίνειν τὴν αἰσχύνην, ἅμα δὲ τοὺς μὲν θανατωθέντας, ἡγεῖτο μηδὲν ὠφελήσειν τὸν κοινὸν βίον, τοὺς δὲ ἀτιμωθέντας, ἀγαθῶν πολλῶν αἰτίους ἔσεσθαι διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς παρρῆσιας. Καὶ τῶν μὲν τὰ ἀπόρρητα τοῖς πολεμίοις ἀπαγγειλάντων ἐπέταττεν ὁ νόμος ἐκτέμενεσθαι τὴν γλῶτταν· τῶν δὲ νόμισμα παρακοπτόντων, ἢ μέτρα καὶ σταθμὰ παραποιούντων, ἢ τῶν παραγλυφόντων τὰς σφραγίδας, ἔτι δὲ τῶν γραμματέων τῶν ψευδεῖς χρηματισμοὺς γραφόντων, ἢ ἀφαιρούντων

τι τῶν ἐγγεγραμμένων, καὶ τῶν τὰς ψευδεῖς συγγραφὰς ἐπι-
 φερόντων, ἀμφοτέρας ἐκέλευσεν ἀποκόπτεσθαι τὰς χεῖρας·
 ὅπως ἕκαστος οἷς μέρεσι τοῦ σώματος παρηνόμησεν, εἰς ταῦτα
 κολαζόμενος, αὐτὸς μὲν μέχρι τελευτῆς ἀνίατον ἔχη τὴν συρ-
 φοράν, τοὺς δ' ἄλλους διὰ τῆς ἰδίας τιμωρίας νοθετῶν, ἀπο-
 τρέπη τῶν ὁμοίων τι πράττειν. Πικροὶ δὲ καὶ περὶ τῶν γυ-
 ναικῶν νόμοι παρ' αὐτοῖς ὑπῆρχον. Τοῦ μὲν γὰρ βιασαμένου
 γυναῖκα ἐλευθέραν προσέταξαν ἀποκόπτεσθαι τὰ αἰδοῖα, νομί-
 σαντες τὸν τοιοῦτον μιᾷ πράξει παρανόμῳ τρία τὰ μέγιστα
 τῶν κακῶν ἐνηργηκέναι, τὴν ὕβριν, καὶ τὴν φθοράν, καὶ τὴν
 τῶν τέκνων σύγχυσιν· εἰ δέ τις πείσας μοιχεύσαι, τὸν μὲν
 ἄνδρα ῥάβδοις χιλίας πληγὰς λαμβάνειν ἐκέλευον, τῆς δὲ
 γυναικὸς τὴν ῥίνα κολοβοῦσθαι, ὑπολαμβάνοντες δεῖν τῆς πρὸς
 ἀσυγχώρητον ἀκрасίαν καλλωπιζομένης ἀφαιρεθῆναι τὰ μά-
 λιστα κοσμοῦντα τὴν εὐπρέπειαν.

79. Τοὺς δὲ περὶ τῶν συμβολαίων νόμους Βοκχόριδος
 εἶναί φασι. Προστάττουσι δὲ τοὺς μὲν ἀσύγγραφα δανεισαμέ-
 νους ἂν μὴ φάσκωσιν ὀφείλειν, ὁμόσαντας ἀπολύεσθαι τοῦ
 δανείου· πρῶτον μὲν, ὅπως ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι τοὺς ὅρκους,
 δεισιδαίμονῶσι· προδήλου γὰρ ὄντος ὅτι τῷ πολλάκις ὁμό-
 σαντι συμβῆσεται τὴν πίστιν ἀποβαλεῖν, ἵνα τῆς εὐχρηστίας
 μὴ στερηθῇ, περὶ πλείστου πᾶς τις ἔξει τὸ μὴ καταντᾶν ἐπὶ
 τὸν ὅρκον· ἔπειθ' ὑπελάμβανεν ὁ νομοθέτης, τὴν ὅλην πίστιν
 ἐν τῇ καλοκἀγαθίᾳ ποιήσας, προτρέψεσθαι πάντας σπουδαίους
 εἶναι τοῖς ἡθεσιν, ἵνα μὴ πίστεως ἀνάξιοι διαβληθῶσι· πρὸς
 δὲ τούτοις, ἄδικον ἔκρινεν εἶναι τοὺς χωρὶς ὅρκου πιστευ-
 θέντας, περὶ τῶν αὐτῶν συμβολαίων ὁμόσαντας μὴ τυγχάνειν
 πίστεως. Τοὺς δὲ μετὰ συγγραφῆς δανείσαντας ἐκώλυε διὰ
 τοῦ τόκου τὸ κεφάλαιον πλεῖον ποιεῖν ἢ διπλάσιον. Τῶν δὲ
 ὀφειλόντων τὴν ἐκπραξίν τῶν δανείων ἐκ τῆς οὐσίας μόνον
 ἐποίησαντο, τὸ δὲ σῶμα κατ' οὐδένα τρόπον εἶσεν ὑπάρχειν

ἀγώγιμον ἡγούμενος δεῖν εἶναι τὰς μὲν κτήσεις τῶν ἐργασαμένων, ἢ παρὰ κυρίου τινὸς ἐν δωρεαῖς λαβόντων, τὰ δὲ σώματα τῶν πόλεων, ἵνα τὰς καθηκούσας λειτουργίας ἔχωσιν αἱ πόλεις καὶ κατὰ πόλεμον καὶ κατ' εἰρήνην. Ἄτοπον γάρ, στρατιώτην εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος προΐοντα κίνδυνον, εἰ τύχοι, πρὸς δάνειον ὑπὸ τοῦ πιστεύσαντος ἀπάγεσθαι, καὶ τῆς τῶν ἰδιωτῶν πλεονεξίας ἕνεκα κινδυνεύειν τὴν κοινὴν ἀπάντων σωτηρίαν. Δοκεῖ δὲ καὶ τοῦτον τὸν νόμον ὁ Σόλων εἰς τὰς Ἀθήνας μετενεγκεῖν, ὃν ὠνόμασε σεισάχθειαν, ἀπολύσας τοὺς πολίτας ἅπαντας τῶν ἐπὶ τοῖς σώμασι πεπιστευμένων δανείων. Μέμφονται δέ τινες οὐκ ἀλόγως τοῖς πλείστοις τῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι νομοθετῶν, οἳ τινες ὅπλα μὲν καὶ ἄροτρον καὶ ἄλλα τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐκώλυσαν ἐνέχυρα λαμβάνεσθαι πρὸς δάνειον, τοὺς δὲ τούτοις χρησομένους συνεχώρησαν ἀγωγίμους εἶναι.

80. Ἰπῆρχε δὲ καὶ περὶ τῶν κλεπτῶν νόμος παρ' Αἰγυπτίοις ἰδιώτατος. Ἐκέλευε γὰρ τοὺς βουλομένους ἔχειν ταύτην τὴν ἐργασίαν, ἀπογράφεσθαι πρὸς τὸν ἀρχιφῶρα, καὶ τὸ κλαπὲν ὁμολόγως ἀναφέρειν παραχρῆμα πρὸς ἐκεῖνον· τοὺς δὲ ἀπολέσαντας, παρὰ πλησίως ἀπογράφειν αὐτῷ καθ' ἕκαστον τῶν ἀπολωλῶτων, προστιθέντας τὸν τε τόπον, καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἀπέβαλε. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ πάντων ἐτοίμως εὐρισκομένων, ἔδει τὸν ἀπολέσαντα, τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἀξίας δόντα, κτήσασθαι τὰ ἑαυτοῦ μόνα. Ἀδυνάτου γὰρ ὄντος τοῦ πάντας ἀποστῆσαι τῆς κλοπῆς, εὗρε πόρον ὁ νομοθέτης, δι' οὗ πᾶν τὸ ἀπολόμενον σωθήσεται, μικρῶν διδομένων λύτρων.

75. Περὶ δὲ τὰς κρίσεις οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐποιοῦντο σπουδὴν, ἡγούμενοι τὰ ἐν τοῖς δικοστηρίοις ἀποφάσεις μεγίστην ῥοπὴν τῷ κοινῷ βίῳ φέρειν πρὸς ἀμφοτέρω. Δῆλον γὰρ ἦν, ὅτι τῶν μὲν παρανομούντων κολαζομένων, τῶν δ' ἀδικουμένων

βοηθείας τυγχανόντων, ἀρίστη διόρθωσις ἔσται τῶν ἀμαρτημάτων· εἰ δ' ὁ φόβος, ὁ γινόμενος ἐκ τῶν κρίσεων τοῖς παρανομοῦσιν, ἀνατρέποιτο χρήμασιν ἢ χάρισιν, ἐσομένην ἐώρων τοῦ κοινοῦ βίου σύγχυσις. Διόπερ ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων πόλεων τοὺς ἀρίστους ἄνδρας ἀπαδεικνύντες δικαστὰς κοινούς, οὐκ ἀπετύγχανον τῆς προακίρεσεως. Ἐξ Ἡλιοπούλεως γὰρ καὶ Θηβῶν καὶ Μέμφεως, δέκα δικαστὰς ἐξ ἑκάστης, προέκρινον· καὶ τοῦτο τὸ συνέδριον οὐκ ἐδόκει λείπεσθαι τῶν Ἀθήνησιν Ἀρεοπαγιτῶν, ἢ τῶν παρὰ Λακεδαιμονίους Γερόντων. Ἐπεὶ δὲ συνέλθοιεν οἱ τριάκοντα, ἐπέκρινον ἐξ ἑαυτῶν ἓνα τὸν ἄριστον, καὶ τοῦτον μὲν ἀρχιδικαστὴν καθίσταντο, εἰς δὲ τὸν τούτου τύπον ἀπέσπελλεν ἡ πόλις ἕτερον δικαστὴν. Συντάξεις δὲ τῶν ἀναγκαίων παρὰ τοῦ βασιλέως τοῖς μὲν δικασταῖς ἱκαναὶ πρὸς διατροφήν ἐχορηγοῦντο, τῷ δὲ ἀρχιδικαστῇ πολλαπλάσιοι. Ἐφόρει δ' οὗτος περὶ τὸν τράχηλον ἐκ χρυσῆς ἀλύσεως ἡρτημένον ζώδιον τῶν πολυτελῶν λίθων, ὃ προσηγόρευον Ἀλήθειαν. Τῶν δ' ἀμφισβητήσεων ἤρχοντο, ἐπειδὴν τὴν τῆς ἀληθείας εἰκόνα ὁ ἀρχιδικαστὴς προσθεῖτο. Τῶν δὲ πάντων νόμων ἐν βιβλίοις ὁκτὼ γεγραμμένων, καὶ τούτων παρακειμένων τοῖς δικασταῖς, ἔθος ἦν τὸν μὲν κατήγορον γράψαι καθ' ὃν ὦν ἐνεκάλει, καὶ πῶς γέγονε, καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀδικήματος, ἢ τῆς βλάβης· τὸν ἀπολογούμενον δὲ, λαβόντα τὰ χρηματισθέντα ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων, ἀντιγράψαι πρὸς ἕκαστον, ὥς οὐκ ἐπραξεν, ἢ πράξας, οὐκ ἡδίκησεν, ἢ ἀδικήσας, ἑλάττονος ζημίας ἀξιός ἐστι τυχεῖν. Ἐπειτα νόμιμον ἦν, τὸν κατήγορον ἀντιγράψαι· καὶ πάλιν τὸν ἀπολογούμενον ἀντιθεῖναι. Ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἀντιδίκων τὰ γεγραμμένα δις τοῖς δικασταῖς δόντων, τὸ τηλικαῦτα ἔδει τοὺς μὲν τριάκοντα τὰς γνώμας ἐν ἀλλήλοις ἀποφαίνεσθαι, τὸν ἀρχιδικαστὴν δὲ τὸ ζώδιον τῆς ἀληθείας προστίθεσθαι τῇ ἑτέρᾳ τῶν ἀμφισβητήσεων.

76. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ κρίσεις πάσης συντελεῖν τοὺς Αἰ-

γυπτίους, νομίζοντας ἐκ μὲν τοῦ λέγειν τοὺς συνηγόρους, πολλὰ τοῖς δικαίοις ἐπισκοτῆσειν· (καὶ γὰρ τὰς τέχνας τῶν ῥητόρων καὶ τὴν τῆς ὑποκρίσεως γοητείαν, καὶ τὰ τῶν κινδυνευσόντων δάκρυα πολλοὺς προτρέπεσθαι παρορᾶν τὸ τῶν νόμων ἀπότομον καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἀκρίβειαν· θεωρεῖσθαι γοῦν τοὺς ἀγωνιζομένους ἐν τῷ κρίνειν, πολλάκις ἢ δι' ἀπάτην, ἢ διὰ ψυχαγωγίαν, ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸν ἕλεον πάθος, συνεκφερομένους τῇ δυνάμει τῶν λεγόντων·) ἐκ δὲ τοῦ γράφειν τὰ δίκαια τοὺς ἀντιδίκους, ὥντο τὰς κρίσεις ἀκριβεῖς ἔσεσθαι, γυμνῶν τῶν πραγμάτων θεωρουμένων. Οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα μὴτε τοὺς εὐφυεῖς τῶν βραδυτέρων πλεονεκτῆσειν, μὴτε τοὺς ἐνηθληκότας τῶν ἀπείρων, μὴτε τοὺς ψεύστας καὶ τολμηροὺς τῶν φιλαλήθων καὶ κατεσταλμένων τοῖς ἥθεσι, πάντας δ' ἐπίσης τεύξεσθαι τῶν δικαίων, ἱκανὸν χρόνον ἐκ τῶν νόμων λαμβανόντων, τῶν μὲν ἀντιδίκων, ἐξετάσαι τὰ παρ' ἀλλήλων, τῶν δὲ δικαστῶν, συγκρίναι τὰ παρ' ἀμφοτέρων.

Z'.

Γένεσις, ἀγατροφία καὶ παιδεία τῶν Αἰγυπτίων.

(Βιβλ. Α. Κεφ. 80. 81.)

80. Γαμοῦσι παρ' Αἰγυπτίοις οἱ μὲν ἱερεῖς μίαν, τῶν δ' ἄλλων ὅσας ἂν ἕκαστος προαιρῇται· καὶ τὰ γεννώμενα πάντα τρέφουσιν ἐξ ἀνάγκης ἕνεκα τῆς πολυανθρωπίας, ὥς ταύτης μέγιστα συμβαλλομένης πρὸς εὐδαιμονίαν χώρας καὶ καίπολεων. Νόθον δ' οὐδένα τῶν γεννηθέντων νομίζουσιν, οὐδ' ἂν ἐξ ἀργυρωνήτου μητρὸς γεννηθῇ. Καθόλου γὰρ ὑπειλήφαι τὸν πατέρα μόνον αἴτιον εἶναι τῆς γενέσεως, τὴν δὲ μητέρα

τροφὴν καὶ χώραν παρέχεσθαι τῷ βρέφει. Καὶ τῶν δένδρων ἄρρενα μὲν καλοῦσι τὰ καρποφόρα, θήλεα δὲ τὰ μὴ φέροντα τοὺς καρπούς, ἐναντίως τοῖς Ἕλλησι. Τρέφουσι δὲ τὰ παιδιὰ μετὰ τινος εὐχερείας ἀδαπάνου, καὶ παντελῶς ἀπίστου. Ἐψήματα γὰρ αὐτοῖς χορηγοῦσιν ἐκ τινος εὐτελείας ἐτοίμης γινόμενα, καὶ τῶν ἐκ τῆς βύβλου πυθμένων τοὺς δυναμένους εἰς τὸ πῦρ ἐγκρύβεσθαι, καὶ τῶν ῥιζῶν καὶ τῶν καυλῶν τῶν ἐλείων τὰ μὲν ὠμά, τὰ δ' ἐψοῦντες, τὰ δ' ὀπτῶντες, διδόασιν. Ἀνυποδέτων δὲ τῶν πλείστων καὶ γυμνῶν τρεφομένων διὰ τὴν εὐκρασίαν τῶν τόπων, τὴν πᾶσαν δαπάνην οἱ γονεῖς, ἄχρις ἂν εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ τὸ τέκνον, οὐ πλείω ποιοῦσι δραχμῶν ἔκκοσι. Δι' ἧς αἰτίας μάλιστα τὴν Αἴγυπτον συμβαίνει πολυανθρωπία διαφέρειν, καὶ διὰ τοῦτο πλείστας ἔχειν μεγάλων ἔργων κατασκευάς.

81. Παιδεύουσι δὲ τοὺς υἱοὺς οἱ μὲν ἱερεῖς γράμματα διττά, τὰ τε ἱερὰ καλούμενα καὶ τὰ κοινοτέραν ἔχοντα τὴν μάθησιν· γεωμετρίαν δὲ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν ἐπὶ πλεῖον ἐκπονοῦσιν. Ὁ μὲν γὰρ ποταμὸς, κατ' ἐνιαυτὸν ποικίλως μετασχηματίζων τὴν χώραν, πολλὰς καὶ παντοίας ἀμφισβητήσεις ποιεῖ περὶ τῶν ὄρων τοῖς γειτνιῶσι· ταύτας δ' οὐ ῥάδιον ἀκριβῶς ἐξελέγχειν, μὴ γεωμέτρου τὴν ἀλήθειαν ἐκ τῆς ἐμπειρίας μεθοδεύσαντος. Ἡ δ' ἀριθμητικὴ πρὸς τε τὰς κατὰ τὸν βίον οἰκονομίας αὐτοῖς χρησιμεύει, καὶ πρὸς τὰ γεωμετρίας θεωρήματα. Πρὸς δὲ τούτοις, οὐκ ὀλίγα συμβάλλεται καὶ τοῖς τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν ἐκπονοῦσιν. Ἐπιμελῶς γὰρ, εἰ καὶ παρὰ τισιν ἄλλοις, καὶ παρ' Αἰγυπτίοις παρατηρήσεως τυγχάνουσιν αἱ τῶν ἄστρον τάξεις τε καὶ κινήσεις· καὶ τὰς περὶ ἐκάστων ἀναγραφὰς ἐξ ἐτῶν ἀπίστων τῷ πλήθει φυλάττουσιν, ἐκ παλαιῶν χρόνων ἐζηλωμένης παρ' αὐτοῖς τῆς περὶ ταῦτα σπουδῆς· τὰς τε τῶν πλανήτων ἀστέρων κινήσεις καὶ περιόδους καὶ στηριγμούς, ἐτι δὲ τὰς ἐκάστου δυνάμεις πρὸς τὰς τῶν ζώων

γενέσεις, τίνων εἰσὶν ἀγαθῶν ἢ κακῶν ἀπεργαστικάι, φιλοτιμώτατα παρατετηρήκασιν· καὶ πολλάκις μὲν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν μελλόντων ἀπαντήσασθαι κατὰ τὸν βίον προλέγοντες ἐπιτυχάνουσιν, οὐκ ὀλιγάκις δὲ καρπῶν φθοράς ἢ τοῦναντίον πολυκαρπίας· ἔτι δὲ νόσους κοινὰς ἀνθρώποις ἢ βασκῆμασιν ἰσομέναις προσημαίνουσιν· σεισμούς τε καὶ κατακλυσμούς, καὶ κομήτων ἀστέρων ἐπιτολάς, καὶ πάντα τὰ τοῖς πολλοῖς ἀδύνατον ἔχειν δοκοῦντα τὴν ἐπίγνωσιν, ἐκ πολλοῦ χρόνου παρατηρήσεως γεγενημένης, προγινώσκουσι. Φασὶ δὲ καὶ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι Χαλδαίους, ἀποίκους Αἰγυπτίων ὄντας, τὴν δόξαν ἔχειν τὴν περὶ τῆς ἀστρολογίας, παρὰ τῶν ἱερέων μαθόντας τῶν Αἰγυπτίων. Τὸ δ' ἄλλο πλῆθος τῶν Αἰγυπτίων ἐκ παίδων μανθάνει παρὰ τῶν πατέρων ἢ συγγενῶν τὰς περὶ ἑκάστων βίον ἐπιτηδεύσεις, καθάπερ προειρήκαμεν. Γράμματα δ' ἐπ' ὀλίγον διδάσκουσιν οὐχ ἅπαντες, ἀλλ' οἱ τὰς τέχνας μεταχειριζόμενοι μάλιστα. Παλαίστραν δὲ καὶ μουσικὴν οὐ νόμιμόν ἐστι παρ' αὐτοῖς μανθάνειν· ὑπολαμβάνουσι γὰρ ἐκ μὲν τῶν καθ' ἡμέραν ἐν τῇ παλαίστρᾳ γυμνασίων τοὺς νέους οὐχ ὑγίειαν ἐξεῖν, ἀλλὰ ῥώμην ὀλιγοχρόνιον καὶ παντελῶς ἐπικίνδυνον· τὴν δὲ μουσικὴν νομίζουσιν οὐ μόνον ἄχρηστον ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ βλαβεράν, ὥς ἂν ἐκθηλύνουσιν τὰς τῶν ἀνδρῶν ψυχάς.

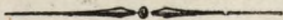
Η'.

Θεραπεία τῶν νόσων παρ' Αἰγυπτίοις.

(Βιβλ. Α'. Κεφ. 82.)

82. Τὰς δὲ νόσους προκαταλαμβάνόμενοι θεραπεύουσι τὰ σώματα κλυσμοῖς, καὶ νηστείαις, καὶ ἐμέτοις, ἐνίοτε μὲν καθ'

ἐκάστην ἡμέραν, ἐνίοτε δὲ τρεῖς ἢ τέτταρας ἡμέρας διαλείποντες. Φασὶ γὰρ, πάσης τροφῆς ἀναδοθείσης, τὸ πλεόν εἶναι περιττόν, ἀφ' οὗ γεννᾶσθαι τὰς νόσους· ὥςτε τὴν προειρημένην θεραπείαν ἀναιροῦσαν τὰς ἀρχὰς τῆς νόσου, μάλιστα ἂν παρασκευάσαι τὴν ὑγίειαν. Κατὰ δὲ τὰς στρατείας καὶ τὰς τῆς χώρας ἐκδημίας θεραπεύονται πάντες, οὐδένα μισθὸν ἰδίᾳ διδόντες. Οἱ γὰρ ἱατροὶ τὰς μὲν τροφὰς ἐκ τοῦ κοινοῦ λαμβάνουσι, τὰς δὲ θεραπείας προσάγουσι κατὰ νόμον ἔγγραφον, ἀπὸ πολλῶν καὶ δεδοξασμένων ἱατρῶν ἀρχαίων συγγεγραμμένον. Κἂν τοῖς ἐκ τῆς ἱερᾶς βίβλου νόμοις ἀναγινωσκομένοις ἀκολουθήσαντες ἀδυνατήσωσι σῶσαι τὸν κάμνοντα, ἀθῶοι παντὸς ἐγκλήματος ἀπολύονται· ἐὰν δὲ παρὰ τὰ γεγραμμένα ποιήσωσι, θανάτου κρίσιν ὑπομένουσιν· ἡγουμένου τοῦ νομοθέτου τῆς ἐκ πολλῶν χρόνων παρατετηρημένης θεραπείας καὶ συνετεταγμένης ὑπὸ τῶν ἀρίστων τεχνιτῶν ὀλίγους ἂν γενέσθαι συνετωτέρους.

ῬΩΜΑΪΚΑ.

ΕΚ ΤΗΣ

ῬΩΜΑΪΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΔΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ.

POMAKA

AR THE

EMMAIRE APXALLOUJAZ

MONTEJOY TOT AAK APWAZZER

Ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ῥώμης.

(Βιβλ. Α. Κεφ. 9. κ. εἰς.)

9. Τὴν ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάσσης ἀπάσης πόλιν, ἣν νῦν κατοικοῦσι Ῥωμαῖοι, παλαιότατοι τῶν μνημονευομένων λέγονται κατασχεῖν βάρβαροι Σικελοὶ, ἔθνος αὐθιγενές· τὰ δὲ πρὸ τούτων, οὐθ' ὥς κατείχετο πρὸς ἐτέρων, οὐθ' ὥς ἔρημος ἦν, οὐδεὶς ἔχει βεβαίως εἰπεῖν· χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀβοριγῖνες αὐτὴν παραλαμβάνουσι, πολέμῳ μακρῷ τοὺς ἔχοντας ἀφελόμενοι· οἱ τὸ μὲν πρότερον ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν ὤκουν ἄνευ τειχῶν κωμηδὸν καὶ σποράδες· ἐπεὶ δὲ Πελασγοὶ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς ἀναμιχθέντες αὐτοῖς συνήραντο τοῦ πρὸς τοὺς ὁμοτέρμονας πολέμου, τὸ Σικελικὸν ἔθνος ἀπαναστήσαντες ἐξ αὐτῆς, πόλεις περιβάλλοντο συχνάς, καὶ παρσκευάσαν ὑπήκοον αὐτοῖς γενέσθαι πᾶσαν, ὅσῃν ὀρίζουσι ποταμοὶ δύο, Λίρις καὶ Τίβερις, οἱ τὰς μὲν ἀρχὰς λαμβάνουσι τῆς ρύσεως ἐκ τῆς ὑπωρείας τῶν Ἀπεννίνων ὄρων, ὑφ' ὧν δίχα τέμνεται πᾶσα ἐπὶ μῆκος ἡ Ἰταλία· διαστάντες δὲ κατὰ τὰς ἐμβολὰς ὀκτακόσια πού στάδια ἀπ' ἀλλήλων, εἰς τὸ Τυρρηνικὸν ἐξερεύγονται πέλαγος· ἀπὸ μὲν τῶν βορείων μερῶν ὁ Τίβερις ὠστίως πόλεως πλησίον ἐκδιδούς· ἀπὸ δὲ μεσημβρινοῦ κλίματος ὁ Λίρις Μιντοῦρναν παραμειδόμενος. Ῥωμαίων δὲ εἰσιν αἱ πόλεις ἀμφοτέραι ἀποικοί· καὶ διέμειναν ἐπὶ τῆς αὐτῆς οἰκίσεως, οὐκέτι πρὸς ἐτέρων ἐξελαθέντες, ὀνομάτων ἀλλαγαῖς αὐταῖς οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι προσαγορευόμενοι· μέχρι μὲν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἀβοριγίνων ὀνομασίαν ἔτι σώζοντες· ἐπὶ δὲ Λατίνου βασιλέως, ὅς κατὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον ἐδυνάστευσε, Λατῖνοι ἀρξάμενοι καλεῖσθαι. Ῥω-

μύλου δὲ τὴν ἐπώνυμον αὐτῷ πόλιν οἰκίσαντος, ἐκκαίδεκα γενεαὶς τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον, ἣν νῦν ἔχουσιν ὀνομασίαν μεταλαβόντες, ἔθνος τε μέγιστον ἐξ ἐλαχίστου γενέσθαι σὺν χρόνῳ παρεσκεύασαν, καὶ περιφανέστατον ἐξ ἀθλοτάτου, τῶν τε δεομένων οἰκήσεως παρὰ σφίσι φιλανθρωπῶ ὑποδοχῇ, καὶ πολιτείας μεταδόσει τοῖς μετὰ τοῦ γενναίου ἐν πολέμῳ κρατηθεῖσι, δούλων τε ὅσοι παρ' αὐτοῖς ἐλευθερωθεῖν, ἀπτοῖς εἶναι συγχωρήσει, τύχης τε ἀνθρώπων οὐδεμιᾶς, εἰ μέλλαι τὸ κοινὸν ὠφελεῖν, ἀπαξιώσει· ὑπὲρ ταῦτα δὲ πάντα, κόσμῳ τοῦ πολιτεύματος, ὃν ἐκ πολλῶν κατεστήσαντο παθημάτων, ἐκ παντὸς καιροῦ λαμβάνοντές τι χρήσιμον.

ΙΟ. Τοὺς δὲ Ἀβοριγῖνας, ἀφ' ὧν ἄρχει Ῥωμαίων τὸ γένος, οἱ μὲν αὐτόχθονας Ἰταλίας, γένος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γενόμενον, ἀποφαίνουσιν· Ἰταλίαν δὲ καλῶ τὴν ἀκτὴν σύμπασαν, ὅσῃν ὁ Ἰόνιός τε κόλπος καὶ Τυρρηνικὸς, καὶ τρίται περιέχουσιν ἐκ γῆς Ἄλπει· καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτοῖς τὴν πρώτην φασὶ τεθῆναι, διὰ τὸ γενέσεως τοῖς μετ' αὐτοὺς ἄρξαι, ὥσπερ ἂν ἡμεῖς εἴποιμεν γενάρχας ἢ πρωτογόνους· ἕτεροι δὲ λέγουσιν ἀνεστίους τινὰς καὶ πλάνητας, ἐκ πολλῶν συνελθόντας χωρίων, κατὰ δαίμονα περιτυχεῖν ἀλλήλοις αὐτόθι, καὶ τὴν οἰκήσιν ἐπὶ τοῖς ἐρύμασι καταστήσασθαι, ζῆν δὲ ἀπὸ ληστείας καὶ νομῆς· περὶ αὐτῶν δὲ καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν, ἐπὶ τὸ ταῖς τύχαις οἰκειότερον, Ἀβερρίγινας λέγοντες, ὥστε δηλοῦσθαι τοὺς πλάνητας· κινδυνεύει δὲ κατὰ τούτους μηδὲν διαφέρειν τὸ τῶν Ἀβοριγίνων φύλον, ὧν ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ δὴ λέγω· τοῖς γὰρ ἀνεστίοις καὶ μιγάσι, καὶ μηδεμίαν γῆν βεβαίως ὡς πατρίδα κατοικοῦσι, ταύτην ἐπετίθεντο τὴν ὀνομασίαν ὡς τὰ πολλά· ἄλλοι δὲ Λιγύων ἀποίκους μυθολογοῦσιν αὐτοὺς γενέσθαι, τῶν ὑμορούντων Ὀμβρικοῖς· οἱ γὰρ Λίγυες οἰκοῦσι μὲν καὶ τῆς Ἰταλίας πολλαχῇ, νέμονται δὲ τινα καὶ

τῆς Κελτικῆς· ὁποτέρᾳ δ' αὐτοῖς ἐστὶ γῆ πατρὶς, ἄδηλον· οὐδὲ γὰρ ἔτι λέγεται περὶ αὐτῶν προσωτέρω σαφές οὐδέν.

II. Οἱ δὲ λογιώτατοι τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων, ἐν οἷς ἐστὶ Πόρκιος τε Κάτων, ὁ τὰς γενεαλογίας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ἐπιμελέστατα συναγαγὼν, καὶ Γάϊος Σιμπρόνιος, καὶ ἄλλοι συγχοί, Ἕλληνας αὐτοὺς εἶναι λέγουσι τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ ποτὲ οἰκησάντων, πολλαῖς γενεαῖς πρότερον τοῦ πολέμου τοῦ Τρωϊκοῦ μεταναστάντας· οὐκέτι μέντοι διορίζουσιν οὔτε φύλον Ἑλληνικὸν οὔ μετεῖχον, οὔτε πόλιν ἐξ ἧς ἀπανέστησαν, οὔτε χρόνον, οὔθ' ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας, οὔθ' ὑποκαίς τύχαις χρησάμενοι τὴν μητρόπολιν ἀπέλιπον· Ἑλληνικῶν τε μύθῳ χρησάμενοι, οὐδένα τῶν τὰ Ἑλληνικὰ γραφάντων βεβαιωτὴν παρέσχοντο. Τὸ μὲν οὖν ἀληθές ὅπως ποτ' ἔχει, ἄδηλον· εἰ δ' ἔστιν ὁ τούτων λόγος ὑγιής, οὐκ ἂν ἐτέρου τινὸς εἴησαν ἀποικοὶ γένους, ἢ τοῦ καλουμένου νῦν Ἀρκαδικοῦ. Πρῶτοι γὰρ Ἑλλήνων οὗτοι περαιωθέντες τὸν Ἰόνιον κόλπον, ὤκησαν Ἰταλίαν, ἄγοντος αὐτοὺς Οἰνώτρου τοῦ Λυκάονος· ἦν δὲ πέμπτος ἀπὸ τε Αἰζείου καὶ Φορωνέως, τῶν πρώτων ἐν Πελοποννήσῳ δυναστευσάντων. Φορωνέως μὲν γὰρ Νιόβη γίνεται· ταύτης δὲ υἱὸς καὶ Διὸς, ὡς λέγεται, Πελασγός· Αἰζείου δὲ υἱὸς Λυκάων· τούτου δὲ Δηϊάνειρα θυγάτηρ· ἐκ δὲ Δηϊανείρας καὶ Πελασγοῦ Λυκάων ἕτερος τούτου δὲ Οἰνώτρος, ἑπτακαίδεκα γενεαῖς πρότερον τῶν ἐπὶ Τροίᾳ στρατευσάντων. Ὁ μὲν δὲ χρόνος, ἐν ᾧ τὴν ἀποικίαν ἔστειλαν Ἕλληνες εἰς Ἰταλίαν, οὗτος ἦν· ἀπανέστη δὲ τῆς Ἑλλάδος Οἰνώτρος, οὐκ ἀρκούμενος τῇ μοίρᾳ· δύο γὰρ καὶ εἴκοσι παίδων Λυκάωνι γενομένων, εἰς τοσοῦτους ἔδει κλήρους νεμηθῆναι τὴν Ἀρκαδίων χώραν. Ταύτης μὲν δὲ τῆς αἰτίας ἕνεκα Πελοπόννησον Οἰνώτρος ἐκλιπὼν, καὶ κατασκευασάμενος ναυτικόν, διαίρει τὸν Ἰόνιον πόντον, καὶ σὺν αὐτῷ Πευκέτιος τῶν ἀδελφῶν εἰς· εἶποντο δὲ αὐτοῖς τοῦ τε οἰκείου λαοῦ συγγεῖ· πολυάνθρωπον γὰρ δὴ τοῦτο λέγεται· τὸ ἔθνος

κατ' ἀρχὰς γενέσθαι· καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὅσοι χώραν εἶχον ἐλάττω τῆς ἰκανῆς. Πευκέτιος μὲν οὖν, ἔνθα τὸ πρῶτον ὠρμίσαντο τῆς Ἰταλίας, ὑπὲρ ἄκρας Ἰαπυγίας ἐκβιβάσας τὸν λεῶν, αὐτοῦ καθιδρύεται, καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκοῦντες Πευκέτιοι ἐκλήθησαν. Οἰνώτρος δέ, τὴν πλείω τοῦ στρατοῦ μοῖραν ἀγόμενος, εἰς τὸν ἕτερον ἀφικνεῖται κόλπον, τὸν ἀπὸ τῶν ἐσπερίων μερῶν παρὰ τὴν Ἰταλίαν ἀναχέομενον, ὃς τότε μὲν Αὐσόνιος ἀπὸ τῶν προσοικούντων Αὐσόνων ἐλέγετο· ἐπεὶ δὲ Τυρρῆνοὶ θαλασσοκράτορες ἐγένοντο, μετέβαλεν ἦν ἔχει νῦν προσηγορίαν.

12. Εὐρώων δὲ χώραν πολλὴν μὲν εἰς νομάς, πολλὴν δὲ εἰς ἀρότους εὖθετον, ἔρημον δὲ τὴν πλείστην, καὶ οὐδὲ τὴν οἰκουμένην πολυάνθρωπον, ἀνακαθάρας τὸ βάρβαρον ἐκ μέρους τινὸς αὐτῆς, ὥκισε πόλεις μικρὰς καὶ συνεχεῖς ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν, ὅσπερ ἦν τοῖς παλαιοῖς τρόπος οἰκίσεως συνήθης· ἐκαλεῖτο δὲ ἢ τε χώρα πᾶσα, πολλὴ οὔσα ὅσῃν κατέσχευεν, Οἰνώτριά· καὶ οἱ ἄνθρωποι πάντες, ὅσων ἤρξεν, Οἰνώτροι, τρίτην μεταλαβόντες ὀνομασίαν ταύτην· ἐπὶ μὲν γὰρ Αἰζείου βασιλεύοντος, Αἰζεῖοι ἐλέγοντο· Λυκάονος δὲ παραλαβόντος τὴν ἀρχὴν, ἀπ' ἐκείνου αὐθις· Λυκάονες ὠνομάσθησαν. Οἰνώτρου δὲ κομίσαντος αὐτοὺς εἰς Ἰταλίαν, Οἰνώτροι χρόνον τινὰ ἐκλήθησαν· μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ Σοφοκλῆς μὲν ὁ τραγωδοποιὸς, ἐν Τριπτολέμῳ δράματι· πεποιήται γὰρ αὐτῷ Δημήτηρ διδάσκουσα Τριπτόλεμον, ὅσῃν χώραν ἀναγκασθήσεται σπεύρων τοῖς δοθεῖσιν ὑπ' αὐτῆς καρποῖς διεξελθεῖν· μνησθεῖσα δὲ τῆς ἐφ' οὗ πρῶτον Ἰταλίας, ἣ ἐστὶν ἀπὸ ἄκρας Ἰαπυγίας μέχρι πορθμοῦ Σικελικοῦ, καὶ μετὰ τοῦτο τῆς ἀντικρὺ ἄψαμένη Σικελίας, ἐπὶ τὴν ἐσπερίον Ἰταλίαν αὐθις ἀναστρέφει, καὶ τὰ μέγιστα τῶν οἰκούντων τὴν παράλιον ταύτην ἐθνῶν διεξέρχεται, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Οἰνώτρων οἰ-

νώτρων οικήσεως ποιησαμένη. Απόχρη δὲ ταῦτα μόνᾳ λε-
χθέντα τῶν ἱαμβείων, ἐν οἷς φησι·

Τὰ δ' ἐξόπισθε χειρὸς εἰς τὰ δεξιὰ,

Οἰνώτρια τε πᾶσα, καὶ Τυρρηνικός

Κόλπος, Αἰγυστική τε γῆ σε δέξεται.

Ἀντίοχος δὲ ὁ Συρακούσιος, συγγραφεὺς πάντῳ ἀρχαῖος, ἐν Ἰτα-
λίας οἰκισμῷ, τοὺς παλαιστάτους οἰκήτορας διεξιὼν, ὥς ἑκα-
στοῖ τι μέρος αὐτῆς κατεῖχον, Οἰνώτρους λέγει πρώτους τῶν
μνημονευομένων ἐν αὐτῇ κατοικῆσαι.

Ι3. Παλαιότερον δὲ τούτου στόλον ἀπανασάντα τῆς Ἑλ-
λάδος εἰς τὰ προσεσπέρια τῆς Εὐρώπης οὐδένα δύναμαι
καταμαθεῖν· τοὺς δὲ Οἰνώτρους τῆς τ' ἄλλης Ἰταλίας πολλὰ
χωρία οἶμαι κατασχεῖν, τὰ μὲν ἔρημα, τὰ δὲ φαύλως οἰκού-
μενα καταλαβόντας, καὶ δὴ καὶ τῆς Ὀμβρικῶν γῆς ἔσιν ἦν
ἀποτεμέσθαι, κληθῆναι δὲ Ἀβοριγῖνας ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ὄρεσιν
οικήσεως· Ἀρκαδικὸν γὰρ τὸ φιλοχωρεῖν ὄρεσιν ὡς ὑπερακρίους
τινάς καὶ παραλίους Ἀθήνησιν· εἰ δέ τινες πεφύκασι μὴ τα-
χεῖς εἶναι περὶ πραγμάτων παλαιῶν ἀβασανίστως τὰ λεγό-
μενα δέχεσθαι, μὴ ταχεῖς ἔστωσαν μηδὲ Λίγυας, ἢ Ὀμβρι-
κοὺς, ἢ ἄλλους τινὰς βαρβάρων αὐτοὺς νομίσαι.

Ι6. Οἱ δὲ Ἀβοριγῖνες ὀρμώμενοι ἐκ τῶν πόλεων, ἐν αἷς
τὸ πρῶτον ὤκησαν, τοῖς τε ἄλλαις βαρβάροις καὶ πάντων
μάλιστα Σικελοῖς ὑποτέρμοσιν οὖσιν, ὑπὲρ τῆς χώρας ἐπολέ-
μουν· τὸ μὲν πρῶτον ἱερά τις ἐξελθοῦσα νεότης, ἄνδρες ὀλίγοι,
κατὰ βίου ζήτησιν ὑπὸ τῶν γειναμένων ἀποσταλέντες, ἔθος
ἐκπληροῦντες ἀρχαῖον, ᾧ πολλοὺς βαρβάρων τε καὶ Ἑλλήνων
ἐπίσταται χρησαμένους· ὁπότε γὰρ εἰς ὄχλου πλῆθος ἐπίδο-
σιν αἱ πόλεις τίσι λάβοιεν, ὥστε μηκέτι τὰς οἰκείας τροφὰς
ἄπασιν εἶναι διαρκεῖς, ἢ κακωθεῖσα ταῖς οὐρανίαις μεταβο-
λαῖς ἢ γῇ σπανίους τοὺς εἰωθότας καρποὺς ἐξήνεγκεν, ἢ τοι-

ὄνδε τι πάθος ἄλλο τὰς πόλεις κατασχόν, εἴτε ἄμεινον εἴτε χειρόν, ἀνάγκην ἐπιστήσειε μειώσεως τοῦ πλήθους, θεῶν ὕψω δὴ καθιεροῦντες ἀνθρώπων ἐτείους γονὰς ἐξέπεμπον ὅπλοις κοσμήσαντες ἐκ τῆς σφετέρας· εἰ μὲν ὑπὲρ εὐανδρίας ἢ νίκης ἐκ πολέμου χαριστήρια θεοῖς ἀποδιδόειν, προθύοντες ἱερὰ τὰ νομιζόμενα, εὐφήμοις οἰωνοῖς τὰς ἀποικίας προπέμποντες· εἰ δ' ἐπὶ μνηίμασι δαιμονίοις ἀπαλλαγὰς αἰτούμενοι τῶν κατεχόντων σφᾶς κακῶν, τὸ παραπλήσιον δρῶντες, αὐτοὶ γὰρ ἀχθόμενοι, καὶ συγγνώμονας ἀξιοῦντες γίνεσθαι τοὺς ἀπελευνομένους· οἱ δὲ ἀπαναστάντες, ὡς οὐκέτι τῆς πατρώας γῆς μεταληψόμενοι, εἰ μὴ κτήσαιντο ἑτέραν τὴν ὑποδεχομένην αὐτοὺς, εἴτε πρὸς φιλίαν, εἴτε ἐν πολέμῳ κρατηθεῖσαν, πατρίδα ἐποιούντο· ὃ τε θεὸς, ᾧ κατονομασθεῖεν ἀπελευνόμενοι, συλλαμβάνειν αὐτοῖς ὡς τὰ πολλὰ ἐδόκει, καὶ παρὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν κατορθοῦν τὰς ἀποικίας. Τούτῳ δὲ τῷ νόμῳ χρώμενοι καὶ τότε τῶν Ἀθωριγίνων τινὲς, ἀνθούντων ἀνδράσι τῶν χωρίων· κτείνειν γὰρ οὐδένα τῶν ἐκγόνων ἤξιουν, ἄγος οὐδενὸς ἔλαττον τοῦτο τιθέμενοι· θεῶν ὅτῳ δὴ καθιερώσαντες ἐνιαυσίους γονὰς, ἀνδρωθέντας ἀποικίζουσι τοὺς παῖδας ἐκ τῆς σφετέρας· οἱ τοὺς Σικελοὺς ἄγοντές τε καὶ φέροντες διετέλουν, ἐπειδὴ τὴν ἑαυτῶν ἐξέλιπον. ὧς δ' ἅπαξ οὗτοι χωρίων τινῶν τῆς πολεμίας ἐκράτησαν, ἐκ τοῦ ἀσφαλεστέρου ἤδη καὶ οἱ λοιποὶ Ἀθωριγῖνες, οἱ δεόμενοι γῆς, τῆς κατὰ σφᾶς ἕκαστοι ἐπεχείρουν τοῖς ὁμόροις· καὶ πόλεις ἔκτισαν ἄλλας τέ τινας, καὶ τὰς μέχρι τοῦδε οἰκουμένας, Ἀντεμνάτας τε καὶ Τελληνεῖς, καὶ Φικολνέους τοὺς πρὸς τοῖς καλουμένοις Κορνίκλοις ὄρεσι, καὶ Τιβουρτίνοισι, παρ' οἷς ἔτι καὶ εἰς τὸδε χρόνου μέρος τι τῆς πόλεως ὀνομάζεται Σικελίων· καὶ ἦσαν ἀπάντων μάλιστα τῶν προσοικούντων λυπηροὶ τοῖς Σικελοῖς. Ἀνίσταται δὲ ἐκ τούτων τῶν διαφορῶν τοῖς ἔθνεσιν ὅλοις

πόλεμος, ὅσος οὐδείς τῶν πρότερον γενομένων ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ προῆλθεν ἄχρι πόρρω, χρόνῳ μηκυνόμενος.

17. Ἐπειτα Πελασγῶν τινες τῶν οἰκούντων ἐν τῇ καλού-
 μένῃ Θετταλίᾳ τὴν ἑαυτῶν ἀναγκασθέντες ἐκλιπεῖν, σύνοικοι
 γίνονται τοῖς Ἀβοριγῖσι, καὶ κοινῇ μετ' ἐκείνων ἐπολέμουν
 πρὸς τοὺς Σικελούς. Ἐδέξαντο δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀβοριγῖνες, ἴσως
 μὲν καὶ κατὰ τὴν τοῦ ὠφελήσασθαι ἐλπίδα, ὡς δ' ἐγὼ πεί-
 θομαι, καὶ κατὰ τὸ συγγενές μάλιστα· ἦν γὰρ δὴ καὶ τὸ τῶν
 Πελασγῶν γένος Ἑλληνικόν, ἐκ Πελοποννήσου τὸ ἀρχαῖον·
 ἐχρήσατο δὲ τύχαις δυσπότοις, εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα,
 μάλιστα δ' εἰς τὴν πολὺπλάνόν τε καὶ οὐδενὸς τόπου βέβαιον
 οἴκησιν. Πρῶτον μὲν γὰρ περὶ τὸ καλούμενον νῦν Ἀχαϊκὸν
 Ἄργος ὤκησαν αὐτόχθονες ὄντες, ὡς οἱ πολλοὶ περὶ αὐτῶν λέ-
 γουσι· τὴν δὲ ἐπωρυμῖαν ἔλαβον ἐξ ἀρχῆς ταύτην, ἀπὸ τοῦ
 Πελασγοῦ βασιλέως· ἦν δὲ ὁ Πελασγὸς ἐκ Διὸς, ὡς λέγεται,
 καὶ τῆς Νιόβης τοῦ Φορωνέως. Ἕκτη δ' ὕστερον γενεᾷ Πελοπόν-
 νησον ἐκλιπόντες, εἰς τὴν τότε μὲν Αἰμονίαν, νῦν δὲ Θετταλίαν
 ὀνομαζομένην, μετανέστησαν. Ἦγοῦντο δὲ τῆς ἀποικίας Ἀχαιοί,
 καὶ Φθῖες, καὶ Πελασγοί, οἱ Λαρίσσης καὶ Ποσειδῶνος υἱοί.
 Ἀφικόμενοι δ' εἰς τὴν Αἰμονίαν, τοὺς τε κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ
 βαρβάρους ἐξελαύνουσι, καὶ νέμονται τὴν χώραν τριχῇ, τοῖς
 ἡγεμόσι ποιήσαντες ὁμωνύμους τὰς χώρας, Φθιώτιν, καὶ Ἀχαΐ-
 αν, καὶ Πελασγιώτιν. Πέντε δὲ μέιναντες αὐτόθι γενεάς, ἐν
 αἷς ἐπὶ μήκιστον εὐτυχίας ἤλασαν, τὰ κράτιστα τῶν ἐν Θετ-
 ταλίᾳ πεδίων καρπούμενοι, περὶ τὴν ἕκτην γενεάν ἐξελαύνον-
 ται Θετταλίας ὑπὸ τε Κουρήτων καὶ Δελέγων, οἳ νῦν Αἰτωλοὶ
 καὶ Λοκροὶ καλοῦνται, καὶ συχνῶν ἄλλων τῶν περὶ τὸν Παρ-
 νάσσον οἰκούντων, ἡγουμένου τῶν πολεμίων Δευκαλίωνος τοῦ
 Προμηθέως, μητρὸς δὲ Κλυμένης τῆς Ὀκεανοῦ.

18. Σκεδασθέντες δὲ κατὰ τὴν φυγὴν, οἱ μὲν εἰς Κρή-

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΑΛΤΑΤΣ

την ἀπῆλθον· οἱ δὲ, τῶν Κυκλάδων νήσων τινὰς κατέσχον· οἱ δὲ, περὶ τὸν Ὀλυμπόν τε καὶ τὴν Ὀσσαν, τὴν καλουμένην Ἑστιῳτιν, ὤκησαν· ἄλλοι δὲ, εἰς τε Βοιωτίαν καὶ Φωκίδα καὶ Εὐβοίαν διεκομίσθησαν· οἱ δ', εἰς τὴν Ἀσίαν περαιωθέντες, τῆς περὶ τὸν Ἑλλησποντον παραλίου πολλὰ χωρία κατέσχον, καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ νήσων ἄλλας τε συχνάς, καὶ τὴν νῦν καλουμένην Λέσβον, ἀναμιχθέντες τοῖς ἐκ τῆς Ἑλλάδος στέλλοσσι τὴν πρώτην ἀποικίαν εἰς αὐτήν, ἄγοντος Μάκαρος τοῦ Κριασίου. Τὸ δὲ πλεῖον αὐτοῖς μέρος διὰ τῆς μεσογείου τραπόμενοι πρὸς τοὺς ἐν Δωδώνῃ κατοικοῦντας σφῶν συγγενεῖς, οἷς οὐδεὶς ἡξίου ἐπιφέρειν πόλεμον ὥς ἱεροῖς, χρόνον μὲν τινα σύμμετρον αὐτόθι διέτριψαν· ἐπεὶ δὲ λυπηροὶ ὄντες αὐτοῖς ἡσθάνοντο, οὐχ ἱκανῆς οὔσης ἅπαντας τρέφειν τῆς γῆς, ἐκλείπουσι τὴν χώραν, χρησμῷ πειθόμενοι κελεύοντι πλεῖν εἰς Ἰταλίαν, ἣ τότε Σατορνία ἐλέγετο. Κατασκευασάμενοι δὲ ναῦς πολλὰς, περαιοῦνται τὸν Ἰόνιον, σπουδὴν μὲν ποιούμενοι τῶν ἔγγιστα τῆς Ἰταλίας ἄψασθαι χωρίων· ὑπὸ δὲ νοτίου πνεύματος καὶ ἀγνοίας τῶν τόπων μετέωροι ἐνεχθέντες, καὶ πρὸς ἐνὶ τῶν τοῦ Πάδου ὀρμισμάτων ὀρμισάμενοι, Σπινῆτι καλουμένῳ, οἱ ὑπομείναντες ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ, πόλιν ἐκτίσαν ὁμώνυμον τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ.

19. Οἱ δὲ διὰ τῆς μεσογείου τραπόμενοι, τὴν ὕρεινὴν τῆς Ἰταλίας ὑπερβαλόντες, εἰς τὴν Ὀμβρικῶν ἀφικνοῦνται χώραν, τῶν ὁμορούντων Ἀβοριγῖσιν.

20. Πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων ἐκράτησαν χωρίων, τοῖς τε Ἀβοριγῖσι τὸν πρὸς τοὺς Σικελούς πόλεμον ἔτι συνεστῶτα πολλῇ προθυμίᾳ συνδιέφερον, ἕως ἐξῆλθασαν αὐτοὺς ἐκ τῆς σφετέρας. Καὶ πόλεις πολλὰς, τὰς μὲν οἰκουμένας καὶ πρότερον ὑπὸ τῶν Σικελῶν, τὰς δὲ αὐτοὶ κατασκευάσαντες, ὥκουν οἱ Πελασγοὶ κοινῇ μετὰ τῶν Ἀβοριγίνων.

22. Οἱ δὲ Σικελοί· οὐ γὰρ ἔτι ἀνέχειν οἰοί τε ἦσαν, ὑπὸ

τε Πελασγῶν καὶ Ἀβοριγίνων πολεμούμενοι· τέχνα καὶ γυναῖ-
 κας, καὶ χρημάτων ὅσα χρυσὸς ἢ ἄργυρος ἦν, ἀνασκευασάμενοι,
 μεθιένται αὐτοῖς ἀπάσης τῆς γῆς· τραπόμενοι δὲ διὰ τῆς
 ὕρεινῆς ἐπὶ τὰ νότια, καὶ διεξελθόντες ἅπασαν Ἰταλίαν τὴν
 κάτω, ἐπειδὴ πανταχόθεν ἀπηλαύνοντο, σὺν χρόνῳ κατασκευα-
 σάμενοι σχεδίας ἐπὶ τῷ πορθμῷ, καὶ φυλάξαντες κατίοντα
 τὸν ῥοῦν, ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διέβησαν ἐπὶ τὴν ἔγγιστα νῆσον·
 κατεῖχον δ' αὐτὴν Σικανοὶ, γένος Ἰβηρικόν, οὐ πολλῷ πρότερον
 συνοικισάμενοι, Λίγυας φεύγοντες· καὶ παρσκευάσαν ἀφ' ἑαυ-
 τῶν Σικανίαν κληθῆναι τὴν νῆσον, Τρινακρίαν πρῶτον ὀνομα-
 ζομένην, ἀπὸ τοῦ τριγώνου σχήματος· ἦσαν δὲ οὐ πολλοὶ ἐν
 μεγάλῃ αὐτῇ οἰκήτορες, ἀλλ' ἡ πλείων τῆς χώρας ἔτι ἦν ἔρη-
 μος. Καταχθέντες οὖν εἰς αὐτὴν Σικελοὶ, τὸ μὲν πρῶτον ἐν
 τοῖς ἐσπερίοις μέρεσιν ὤκησαν, ἔπειτα καὶ ἄλλῃ πολλαχῇ, καὶ
 τοῦνομα ἡ νῆσος ἐπὶ τούτων ἤρξατο Σικελία καλεῖσθαι.

23. Οἱ δὲ Πελασγοὶ πολλῆς καὶ ἀγαθῆς χώρας κρατήσαν-
 τες, πόλεις τε προσέλαβον, καὶ ἄλλας αὐτοὶ κατασκευάσαντες,
 μεγάλην καὶ ταχεῖαν ἐπίδοσιν ἔλαβον εἰς ἀνδρείαν καὶ πλοῦ-
 τόν, καὶ τὴν ἄλλην εὐτυχίαν, ἥς οὐ πολὺν ὦναντο χρόνον.
 Ἀλλ' ἡνίκα μᾶλλον τοῖς σύμπασιν ἀνθεῖν ἐδόκουν, δαιμονίοις
 τισὶ χόλοις ἐλασθηθέντες, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θείων συμφορῶν,
 οἱ δὲ ὑπὸ τῶν προσοικρύντων βαρβάρων ἐξεφθάρησαν· τὸ δὲ
 πλεῖστον αὐτῶν μέρος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν βάρβαρον αὐ-
 θις ἐσκεδάσθη· περὶ ὧν πολὺς ἂν εἴη λόγος, εἰ βουλοίμην τὴν
 ἀκρίβειαν γράφειν· ὀλίγον δὲ κατέμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ τῶν Ἀβο-
 ριγίνων προνοία. Πρῶτον μὲν οὖν τῆς οἰκοφθορίας ταῖς πόλεσιν
 ἐδόκει αὐχμῷ ἢ γῇ κακωθεῖσα ἄρξαι, ἡνίκα οὐτ' ἐπὶ τοῖς δέν-
 δρεσι καρπὸς οὐδεὶς ὥραϊος γενέσθαι διέμεινεν, ἀλλ' ὥμοι κα-
 τέρρον· οὐθ' ὅποσα σπερμάτων ἀνέντα βλαστοὺς ἀνθήσειεν,
 ἕως στάχυος ἀκμῆς τοὺς κατὰ νόμον ἐπλήρουν χρόνους· οὔτε
 πῶα κτήνεσιν ἐφύετο διαρκής· τῶν τε ναμάτων τὰ μὲν οὐκέ-

τι πίνεσθαι σπουδαῖα ἦν, τὰ δ' ὑπελίμπανε θέρους, τὰ δ' εἰς τέλος ἀπεσβέννυτο· ἀδελφὰ δὲ τούτοις ἐγένετο περί τε προβάτων καὶ γυναικῶν γονάς· ἡ γὰρ ἐξημβλοῦτο τὰ ἔμβρυα, ἡ κατὰ τοὺς τόκους διεφθείρετο, ἔστιν ἃ καὶ τὰς φερούσας συνδιαλυμηνάμενα· εἰ δέ τι διαφύγοι τὸν ἐκ τῶν ὠδίνων κίνδυνον, ἔμπηρον ἢ ἀτελές, ἡ δι' ἄλλην τινὰ τύχην βλαφθέν, τρέφεσθαι χρηστὸν οὐκ ἦν· ἔπειτα καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος, τὸ ἐν ἀκμῇ μάλισα, ἐκακοῦτο νόσοις καὶ θανάτοις παρὰ τὰ εἰκότα συχοῖς.

26. Ὁ δὲ χρόνος, ἐν ᾧ τὸ Πελασγικὸν κακοῦσθαι ἤρξατο, δευτέρα γενεὰ σχεδὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ἐγένετο· διέτεινε δὲ σχεδὸν καὶ μετὰ τὰ Τρωϊκὰ, ἕως εἰς ἐλάχιστον συνεστάλη τὸ ἔθνος. Οἱ δὲ τῶν ἐκλιπόντων τὴν χώραν Πελασγῶν κατασχόντες τὰς πόλεις, ἄλλοι τε πολλοὶ ἦσαν, ὥς ἕκασοί τιςιν ἔτυχον ὁμοτέρμονας τὰς οἰκήσεις ἔχοντες, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα πλείστας τε καὶ ἀρίστας Τυρρῆνοί· τοὺς δὲ Τυρρῆνοὺς οἱ μὲν αὐτόχθονας Ἰταλίας ἀποφάνουσιν, οἱ δὲ ἐπηλύδας.

30. Κινδυνεύουσι δὲ τοῖς ἀληθέσι μᾶλλον εἰκότα λέγειν, μηδαμῶθεν ἀφιγμένον, ἀλλ' ἐπιχώριον τὸ ἔθνος ἀποφαίνοντες· ἐπεὶ δὴ ἀρχαῖον τε πάνυ, καὶ οὐδενὶ ἄλλῳ γένει οὔτε ὁμόγλωσσον, οὔτε ὁμοδίαιτον εὐρίσκεται· ὠνομάσθαι δ' ὑφ' Ἑλλήνων αὐτὸ τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ οὐδὲν κωλύει, καὶ διὰ τὰς ἐν τύρσεσιν οἰκήσεις, καὶ ἀπ' ἀνδρὸς δυνάσου. Ῥωμαῖοι μὲν τοὶ ἄλλαις αὐτὸ προσαγορεύουσιν ὀνομασίαις· καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς χώρας, ἐν ᾗ ποτε ὄκησαν, Ἐτρούρας προσαγορευομένης, Ἐτρούσκους καλοῦσι τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας τῶν περὶ τὰ θεῖα σεβάσματα λειτουργειῶν, διαφέροντας εἰς αὐτὴν ἐτέρων, νῦν μὲν τοὶ ἀσαφέστερον, πρότερον δ' ἀκριβοῦντες τοῦνομα ὠσπερ Ἕλληνες, Θουσκούς ἐκάλουν.

31. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον στόλος ἄλλος Ἑλληνικὸς εἰς ταῦτα τὰ χωρία τῆς Ἰταλίας κατὰγεται, ἐξηκοστῷ μάλιστα ἔτει πρότερον τῶν Τρωϊκῶν, ὥς αὐτοὶ Ῥωμαῖοι λέγουσιν, ἐκ

Παλαντίου, πόλεως Ἀρκαδικῆς, ἀνασάς· ἠγεῖτο δὲ τῆς ἀποικίας Εὐάνδρος, Ἑρμοῦ γενόμενος καὶ νύμφης τινὸς Ἀρκάσιν ἐπιχωρίας, ἣν οἱ μὲν Ἕλληνες Θέμιν εἶναι λέγουσι, καὶ θεοφόρητον ἀποφαίνουσιν· οἱ δὲ τὰς Ῥωμαϊκὰς συγγράψαντες ἀρχαιολογίας, τῇ πατρίδι γλώσσῃ Καρμένταν ὀνομάζουσιν· εἴη δ' ἂν Ἑλλάδι φωνῇ Θεσπιωδὸς τῇ νύμφῃ τοῦνομα· τὰς μὲν γὰρ ᾠδὰς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κάρμινα· τὴν δὲ γυναῖκα ταύτην ὁμολογοῦσι δαιμονίῳ πνεύματι κατὰσχετον γινομένην τὰ μέλλοντα συμβαίνειν τῷ πλήθει δι' ᾠδῆς προλέγειν· ὁ δὲ σόλος οὗτος οὐκ ἀπὸ κοινοῦ τῆς γνώμης ἐπέμφθη· ἀλλὰ, ζασιάσαντος τοῦ δήμου, τὸ ἐλαττωθὲν ἐκούσιον μέρος ὑπεξῆλθεν· ἐτύγχανε δὲ τότε τὴν βασιλείαν τῶν Ἀθориγίνων παρειληφὼς Φαῦνος, Ἄρεος, ὡς φασιν, ἀπόγονος, ἀνὴρ μετὰ τοῦ δραστηρίου καὶ συνετός, καὶ αὐτὸν ὡς τῶν ἐπιχωρίων τινὰ Ῥωμαῖοι δαιμόνων οὐσίαις καὶ ᾠδαῖς γεραίρουσιν. Οὗτος ὁ ἀνὴρ, δεξάμενος κατὰ πολλὴν φιλότητα τοὺς Ἀρκάδας ὀλίγους ὄντας, δίδωσιν αὐτοῖς τῆς αὐτοῦ χώρας ὑπόσπην ἐβούλοντο· οἱ δὲ Ἀρκάδες, ὡς ἡ Θέμις αὐτοῖς ἐπιθυσιάζουσα ἔφραζεν, αἰροῦνται λόφον, ὀλίγον ἀπέχοντα τοῦ Τιβέριος, ὅς ἐστι νῦν ἐν μέσῳ μάλιστα τῆς Ῥωμαίων πόλεως· καὶ κατασκευάζονται πρὸς αὐτῷ κώμην βραχεῖαν, δυσὶ ναυτικοῖς πληρώμασιν, ἐν οἷς ἀπανέστησαν τῆς Ἑλλάδος, ἀποχρῶσαν· ἦν ἔμελλε τὸ πεπρωμένον σὺν χρόνῳ θήσειν ὕσπην οὐθ' Ἑλλάδα πόλιν, οὔτε βάρβαρον, κατὰ γε οἰκῆσεως μέγεθος, καὶ κατὰ δυναστείας ἀξίωσιν, καὶ τὴν ἄλλην ἀπασαν εὐτυχίαν, χρόνον τε ὑπόσπον ἃν ὁ θνητὸς ἀντέχῃ, πόλεων μάλιστα πασῶν μνημονευησομένην· ὄνομα δὲ τῷ πολισμάτι τούτῳ τίθενται Παλάντιον, ὡς ἀπὸ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ σφῶν μητροπόλεως· νῦν μὲν τοι Παλάτιον ὑπὸ Ῥωμαίων λέγεται, συγχέαντος τοῦ χρόνου τὴν ἀκρίβειαν· καὶ παρέχει πολλοῖς ἀτόπων ἐτυμολογιῶν ἀφορμὰς.

33. Λέγονται δὲ Ἀρκάδες καὶ γερμμάτων Ἑλληνικῶν

χρήσιν εἰς Ἰταλίαν πρῶτοι διακομίσαι, νεωστὶ φανεῖσαν Ἀρκάσι, καὶ μουσικὴν τὴν δι' ὀργάνων, ἃ δὴ λύρα τε καὶ τρίγωνά τε καὶ λυδοὶ καλοῦνται, τῶν προτέρων, ὅτι μὴ σύριγγι παιμενικαῖς, οὐδενὶ ἄλλῳ μουσικῆς τεχνήματι χρωμένων νόμους τε θέσθαι, καὶ τὴν δίκαιταν ἐκ τοῦ θηριώδους ἐπὶ πλείστον εἰς ἡμερότητα μεταγαγεῖν τέχνας τε καὶ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἄλλα τινὰ πολλὰ ὠφελήματα εἰς τὸ κοινὸν καταθεῖναι, καὶ διὰ ταῦτα πολλῆς ἐπιμελείας τυγχάνειν πρὸς τῶν ὑποδεξαμένων. Τοῦτο δεῦτερον ἔθνος Ἑλληνικόν, μετὰ Πελασγούς, ἀφικόμενον εἰς Ἰταλίαν, κοινὴν ἔσχε μετὰ τῶν Ἀβοριγίνων οἴκησιν, ἐν τῷ κρατίστῳ τῆς Ῥώμης ἰδρυσάμενον χωρίῳ.

34. Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἔτεσι μετὰ τοὺς Ἀρκάδας, ἄλλος εἰς Ἰταλίαν ἀφικνεῖται στόλος Ἑλληνικὸς, ἄγοντος Ἡρακλέους, ὃς Ἰθέρϊαν καὶ τὰ μέχρι δυσμῶν ἡλίου χειρωσάμενος ἦν· ἐξ ὧν τινες Ἡρακλέα παραιτησάμενοι τῆς πραγματείας ἀφεθῆναι, περὶ ταῦτα τὰ χωρία ὑπέμειναν, καὶ πολίζονται λόφον ἐπιτήδειον εὐρόντες, τρισταδίῳ δὲ μάλιστα μήκει τοῦ Παλαντίου διειργόμενον, ὃς νῦν μὲν Καπιτωλῆνος ὀνομάζεται, ὑπὸ δὲ τῶν τότε ἀνθρώπων Σατόρνιος ἐλέγετο, ὥσπερ ἂν εἴποι τις Ἑλλάδι φωνῇ, Κρόνιος· τῶν δὲ ὑπολειφθέντων οἱ μὲν πλείους ἦσαν Πελοποννήσιοι, Φεναῖται τε καὶ Ἐπειοὶ οἱ ἐξ Ἡλίδος, οἷς οὐκέτι πόθος ἦν τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, διαπεπορθημένης αὐτοῖς τῆς πατρίδος ἐν τῷ πρὸς Ἡρακλέα πολέμῳ· ἐμέμικτο δέ τι καὶ Τρωϊκὸν αὐτοῖς τῶν ἐπὶ Λαομέδοντος αἰχμαλώτων ἐξ Ἰλίου γενομένων, ὅτε τῆς πόλεως Ἡρακλῆς ἐκράτητε· δοκεῖ δέ μοι καὶ τοῦ ἄλλου στρατοῦ πᾶν, εἴ τι καματηρόν ἢ τῇ πλάνῃ ἀχθόμενον ἦν, ἀφесιν τῆς στρατείας αἰτησάμενον, ἐν τῷ χωρίῳ τῷ δευπομεῖναι· τὸ δὲ ὄνομα τῷ λόφῳ τινὲς μὲν, ὥσπερ ἔφην, ἀρχαῖον οἶονταί εἶναι, καὶ αὐτῷ τοὺς Ἐπειοὺς οὐχ ἥκιστα φιλοχωρῆσαι· τῷ λόφῳ μνήμη τοῦ ἐν Ἡλίδι Κρονίου λόφου, ὃς ἐστὶν ἐν τῇ Πισάτιδι γῇ ποταμοῦ πλησίον Ἀλφειοῦ· καὶ αὐτὸν

ἱερὸν τοῦ Κρόνου νομίζοντες Ἡλεῖοι, θυσίαις καὶ ἄλλαις τιμαῖς συνιόντες γεραίρουσιν ἐν ὠρισμένοις χρόνοις. Εὐξενος δὲ ὁ ποιη-
τῆς ἀρχαῖος, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἰταλικῶν μυθογράφων ὑπὸ
αὐτῶν οἶονται Πισατῶν, διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ παρά σφισι
Κρονίου, τεθῆναι τῷ τόπῳ τοῦνομα· καὶ τὸν βωμὸν τῷ Κρόνῳ
τοὺς Ἐπειοὺς ιδρύσασθαι μεθ' Ἡρακλέους, ὃς ἔτι καὶ νῦν δια-
μένει παρά τῇ ῥίζῃ τοῦ λόφου κατὰ τὴν ἀνοδὸν τὴν ἀπὸ τῆς
ἀγορᾶς φέρουσιν εἰς τὸ Καπιτώλιον· τὴν τε θυσίαν, ἣν καὶ
ἐπὶ ἐμοῦ Ῥωμαῖοι ἔθουον, φυλάττοντες τὸν Ἑλληνικὸν νόμον,
ἐκείνους εἶναι τοὺς καταστησαμένους. Ὡς δὲ ἐγὼ συμβαλλόμε-
νος εὐρίσκω, καὶ πρὶν Ἡρακλέα ἐλθεῖν εἰς Ἰταλίαν, ἱερὸς ἦν ὁ
τόπος τοῦ Κρόνου, καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων Σατόρνιος·
καὶ ἄλλη δὲ ἀκτὴ σύμπασα, ἣ νῦν Ἰταλία καλουμένη, τῷ θεῷ
τούτῳ ἀνέκειτο, Σατορνία πρὸς τῶν ἐνοικούντων ὀνομαζομέ-
νη, ὥς ἔστιν εὐρεῖν ἐν τε Σιβυλλεῖσι τισὶ λόγοις καὶ ἄλλοις
χρηστηρίοις ὑπὸ τῶν θεῶν δεδομένοις εἰρημένον· ἱερὰ τε πολ-
λαχὶ τῆς χώρας ἐστὶν ἰδρυμένα τῷ θεῷ, καὶ πόλεις τινὲς οὕτως,
ὥσπερ ἡ σύμπασα τότε ἀκτὴ, ὀνομαζόμεναι· χῶροι δὲ πολλοὶ
τοῦ δαίμονος ἐπώνυμοι, καὶ μάλιστα οἱ σκόπελοι, καὶ τὰ
μετέωρα.

35. Ἰταλία δὲ ἀνὰ χρόνον ὠνομάσθη, ἐπὶ ἀνδρὸς δυνατοῦ,
ὄνομα Ἰταλοῦ. 36. Ἔστι δὲ τις καὶ ἕτερος λόγος ὑπὸ τῶν ἐπι-
χωρίων μυθολογούμενος, ὥς πρὸς τῆς Διὸς ἀρχῆς ὁ Κρόνος ἐν
τῇ γῇ ταύτῃ δυναστεύσειε, καὶ ὁ λεγόμενος ἐπὶ ἐκείνου βίος
ἅπασι δαφιλῆς, ὁπόσοις ὥραι φύουσιν, οὐ παρ' ἄλλοις μᾶλλον
ἢ παρά σφισι γένοιτο· καὶ εἴ τις ἄλλος, ἀφελὼν τὸ μυθώδες
τοῦ λόγου, χώρας ἀρετὴν ἐξετάζειν ἐθελήσειεν, ἐξ ἧς γένος
τῶν ἀνθρώπων πλείστας εὐφροσύνας ἐκαρπώσατο γενόμενον
εὐθύς, εἴτ' ἐκ γῆς, ὥς ὁ παλαιὸς ἔχει λόγος, εἴτ' ἄλλως πῶς,
οὐκ ἂν εὖροι ταύτης τινὰ ἐπιτηδειοτέραν· ὥς γὰρ μία γῆ πρὸς
ἑτέραν κρίνεσθαι τοσαύτην τὸ μέγεθος, οὐ μόνον τῆς Εὐρώπης,

ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης ἀπάσης κρατίστη κατ' ἐμὴν δόξαν ἐστὶν Ἰταλία· καὶ τοι μὲ οὐ λέληθεν ὅτι πολλοῖς οὐ πιστὰ δοῶ λέγειν, ἐνθυμουμένοις Αἴγυπτόν τε καὶ Λιβύην, καὶ Βαβυλῶνα, καὶ εἰ δὴ τινες ἄλλοι χῶροί εἰσιν εὐδαίμονες. Ἀλλ' ἐγὼ τὸν ἐκ γῆς πλοῦτον οὐκ ἐν μιᾷ τίθεμαι καρπῶν ἰδέα, οὐδ' εἰσέρχεται μοι ζῆλος οἰκίσεως, ἐν ᾗ μόνον εἰσὶν ἄρουραι πίονες, τῶνδ' ἄλλων οὐδὲν ἢ βραχύ τι χρήσιμον, ἀλλ' εἴ τις ἀνείη πολυαρκεστάτη τε καὶ τῶν ἐπεισάκτιων ἀγαθῶν ἐπιπολὺ ἐλάχιστον δεομένη, ταύτην κρατίστην εἶναι λογιζομαι. Τοῦτο δὲ τὸ πάμφορον καὶ πολυωφελές παρ' ἣν τίνα ἄλλην γῆν Ἰταλίαν ἔχειν πείθεται.

37. Οὐ γὰρ ἀρούρας μὲν ἀγαθὰς ἔχει καὶ πολλὰς, ἀδενδρος δ' ἐστὶν ὡς σιτοφόρος· οὐδ' αὖ φυτὰ μὲν ἐστὶν ἱκανὴ παντοῖα θρέψασθαι, σπείρεσθαι δ' ὡς δενδρίτις ὀλιγόκαρπος· οὐδ' ἄμφω μὲν ταῦτα παρέχειν δαφιλῆς, προβατεύεσθαι δ' ἀνεπιτήδειος· οὐδ' ἂν τις αὐτὴν φαίη πολύκαρπον μὲν εἶναι καὶ πολύβοτον, ἐνδιαίτημα δ' ἀνθρώποις ὑπάρχειν ἄχαρι· ἀλλ' ἔστι πάσης, ὡς εἰπεῖν, ἡδονῆς τε καὶ ὠφελείας ἔμπλεως. Ποίας μὲν γὰρ λείπεται σιτοφόρου, μὴ ποταμοῖς, ἀλλὰ τοῖς οὐρανίοις ὕδασιν ἀρδόμενα τὰ καλούμενα Καμπανῶν πεδία· ἐν οἷς ἐγὼ καὶ τρικάρπους ἐθεασάμην ἀρούρας, θερινὸν ἐπὶ χειμερινῷ, καὶ μετοπωρινὸν ἐπὶ θερινῷ σπόρον ἐκτρεφούσας· ποίας δ' ἐλαιοφόρου τὰ Μεσαπίων, καὶ Δαυνίων, καὶ Σαβίνων, καὶ πολλῶν ἄλλων γεώργια· ποίας δ' οἰνοφύτου, Τυρρήνια, καὶ Ἀλβανή, καὶ Φαλερίνων χωρία θαυμαστῶς ὡς φιλάμπελα, καὶ δι' ἐλαχίστου πόνου πλείστους ἕμα καὶ κρατίστους καρπούς ἐξενεγκεῖν εὐπορα· Χωρὶς δὲ τῆς ἐνεργοῦ, πολλὴν μὲν ἂν τις εὖροι τὴν εἰς ποίμνας ἀνειμένην αὐτῇ, πολλὴν δὲ τὴν αἰγονόμον· ἔτι δὲ πλείω καὶ θαυμασιωτέραν τὴν ἵπποφορβόν τε καὶ βουκολίδα· ἡ γὰρ ἔλαιο καὶ λειμονία βοτάνη δαφιλῆς οὔσα, τῶν τε ὀργάνων ἡ ὄρασερά καὶ κατάρουτος, ἄπειρος ἡ θέρους νέμεται,

παρέχει διὰ παντός εὐθηνούσας τὰς ἀγέλας. Πάντων δ' εἰσὶν οἱ δρυμοὶ θαυμασιώτατοι, περὶ τε τὰ κρημνώδη χωρία καὶ τὰς νάπας, καὶ τοὺς ἀγεωργήτους λόφους, ἐξ ὧν πολλῆς μὲν ὑπορουσι καὶ καλῆς ναυπηγησίμου, πολλῆς δὲ τῆς εἰς τὰς ἄλλας ἐργασίας εὐθέτου· καὶ τούτων οὐδὲν οὔτε δυσπόρισόν ἐστιν, οὔτε πρόσω τῆς ἀνθρωπίνης χρείας κείμενον, ἀλλ' εὐκατέργαστα καὶ ῥάδια παρεῖναι πάντα, διὰ πλῆθος τῶν ποταμῶν, οἳ διαρρέουσιν ἅπασαν τὴν ἀκτὴν, καὶ ποιοῦσι τὰς τε κομιδὰς καὶ τὰς ἀμείψεις τῶν ἐκ γῆς φυομένων λυσιτελεῖς. ἔχει δὲ ἡ γῆ καὶ νάματα θερμῶν ὑδάτων ἐν πολλοῖς εὐρημένα χωρίοις, λουτρὰ παρασχεῖν ἥδιστα, καὶ νόσους ἰάσασθαι χρονίους ἄριστα· καὶ μέταλλα παντοδαπά, καὶ θηρίων ἄγρας ἀφθόρους, καὶ θαλάττης φύσιν πολύγονον· ἄλλα τε μυρία, τὰ μὲν εὐχρηστα, τὰ δὲ θαυμάσια· ἀπάντων δὲ κάλλιστον, ἀέρα κεκραμένον ταῖς ὥραις συμμέτρως, οἷον ἥκιστα πημαίνειν κυρμῶν ὑπερβολαῖς καὶ θάλαπσιν ἐξαισίοις κερπῶν τε γένεσιν ἢ ζῶων φύσιν.

38. Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν τοὺς παλαιούς ἱερὰν ὑπολαβεῖν τοῦ Κρόνου τὴν χώραν ταύτην, τὸν μὲν δαίμονα τοῦτον οἰομένους εἶναι πάσης εὐδαιμονίας δοτῆρα καὶ πληρωτὴν ἀνθρώποις· εἴτε Χρόνον αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ὡς Ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε Κρόνον, ὡς Ῥωμαῖοι· πᾶσαν δὲ περιειληφότα τὴν τοῦ κόσμου φύσιν, ὑπότερον ἂν τις ὀνομάσοι· τὴν δὲ χώραν ταύτην ὀρῶντας ἐκπλεωπάσης εὐπορίας καὶ χάριτος, ἧς τὸ θνητὸν ἐφίσταται γένος, ἀξιοῦντας δὲ θεῶν καὶ θνητῶ γενεῖ τὸ πρόσφορον εἶναι πάντων χωρίων ἀρμοδιώτατον, ὅρη μὲν καὶ νάπας Πανί, λειμῶνας δὲ καὶ τεθλητότα χωρία νύμφαις, ἀκτὰς δὲ καὶ νήσους πελαγίοις δαίμοσι· τῶν δ' ἄλλων, ὡς ἐκάστω τι θεῷ καὶ δαίμονι οἰκεῖον. Λέγουσι δὲ καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ Κρόνῳ τοὺς παλαιούς, ὥσπερ ἐν Καρχηδόνι, τέως ἡ πόλις διέμεινε, καὶ παρὰ Κελτοῖς· τὸ δὲ χρόνον γίνεται, καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἐσπερίων ἐθνῶν, ἀνδροφόνου· Ἡρακλῆα δὲ, παῦσαι τὸν νόμον τῆς θυσίας βου-

ληθέντα, τόν τε βωμὸν ιδρύσασθαι τὸν ἐπὶ τῷ Σατορνίῳ, καὶ κατάρξασθαι θυμάτων ἀγνῶν, ἐπὶ καθαρῷ πυρὶ ἄζομένων· ἵνα δὲ μηδὲν εἴη τοῖς ἀνθρώποις ἐνθύμιον, ὥς πατρίων ἡλογηκόσι θυσιῶν, διδάξαι τοὺς ἐπιχωρίους, ἀπομειλιττομένους τὴν τοῦ θεοῦ μῆνιν, ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων, οὓς συμποδίζοντες, καὶ τῶν χειρῶν ἀκρατεῖς ποιῶντες ἐρρίπτουν εἰς τὸ Τιβέριος ῥέιθρον, εἰδῶλα ποιῶντας ἀνδρείκελα, κεκοσμημένα τὸν αὐτὸν ἐκείνοις τρόπον, ἐμβαλεῖν εἰς τὸν ποταμὸν, ἵνα δὴ τὸ τῆς ὀττείας ὅ,τι δὴ ποτε ἦν ἐν ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς παραμένον ἐξαιρεθῇ, τῶν εἰκόνων τοῦ παλαιοῦ ἔθους ἔτι σωζομένων. Τοῦτο δὲ καὶ μέχρῃ ἐμοῦ διετέλουν Ῥωμαῖοι δρῶντες, ὅσον τι μικρὸν ὕστερον ἐκρινῆς ἰσημερίας, ἐν μηνὶ Μαΐῳ, ταῖς καλουμέναις ἰδοῖς, διχομνηνίδα βουλόμενοι ταύτην εἶναι τὴν ἡμέραν· ἐν ἣ προϋῶσαν τες ἱερὰ τὰ κατὰ τοὺς νόμους οἱ καλούμενοι Ποντίφικες, ἱερέων οἱ διαφανέστατοι, καὶ σὺν αὐτοῖς αἱ τὸ ἀθάνατον πῦρ διαφυλάττουσαι παρθένοι, στρατηγοί τε καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν, οὓς παρεῖναι ταῖς ἱερουργίαις θέμις, εἰδῶλα μορφαῖς ἀνθρώπων εἰκασμένα, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν, ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γεφύρας βάλλουσιν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ Τιβέριος, Ἀργεῖους αὐτὰ καλοῦντες.

44. Ἡρακλῆς δὲ ἐπειδὴ τὰ τε κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἅπαντα, ὥς ἐβούλετο, κατεστήσατο, καὶ ὁ ναυτικὸς αὐτῷ στρατὸς σῶως ἐξ Ἰβηρίας ἀφίκετο, θύσας τοῖς θεοῖς τὰς δεκάτας τῶν λαφύρων, καὶ πολίγνην ἐπώνυμον αὐτοῦ κτίσας, ἔνθα ὁ στόλος αὐτῷ ἐναυλογεῖτο, ἡ καὶ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων οἰκουμένη, καὶ Πομπηίας ἐν μέσῳ κειμένη Νεαπόλεώς τε, λιμένας ἐν παντὶ καιρῷ βεβαίους ἔχουσα· δόξης τε καὶ ζήλου καὶ τιμῶν ἰσοθέων παρὰ πᾶσι τοῖς οἰκοῦσιν ἐν Ἰταλίᾳ τυγῶν, ἀπῆρεν εἰς Σικελίαν. Οἱ δὲ καταλειφθέντες ὑπ' αὐτοῦ φρουροὶ καὶ οἰκήτορες Ἰταλίας, οἱ περὶ τὸν Σατόρνιον ὄχθον ἰδρυμένοι, τέως μὲν ἐπολιτεύοντο καθ' ἑαυτούς· χρόνῳ δὲ ὕστερον οὐ μακρῷ, διαίταν τε καὶ νόμους, καὶ θεῶν ἱερὰ συνενεγκάμενοι καὶ σφέτερα

τοῖς Ἀβοριγίνων, ὥσπερ Ἀρκάδες, καὶ ἔτι πρότερον Πελασγοί, πόλεώς τε τῆς αὐτῆς τοῖς Ἀβοριγῖσι κοινωνήσαντες, συνέβησαν ὁμοεθεῖς νομίζεσθαι. Ἡρακλέους μὲν δὴ στρατιᾷς πέρι, καὶ Πελοποννησίων ὑπομονῆς ἐν Ἰταλίᾳ, ταῦτα εἰρήσθω. Δευτέρα δ' ὕστερον γενεᾷ μετὰ τὴν Ἡρακλέους ἀπαρσιν, ἔτει δὲ πέμπτῳ καὶ πεντηχοστῷ μάλιστα, ὡς αὐτοὶ Ῥωμαῖοι λέγουσι, βασιλεὺς μὲν Ἀβοριγίνων ἦν Λατῖνος ὁ Φαύνου, γόνος δὲ Ἡρακλέους, πέμπτον καὶ τριακοστὸν ἔτος ἔχων τὴν ἀρχήν.

45. Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον, Τρῶες οἱ σὺν Αἰνείᾳ διαφυγόντες ἐξ Ἰλίου τῆς πόλεως ἀλούσης, κατέσχον εἰς Λωρεντὸν, αἰγιαλὸν Ἀβοριγίνων ἐπὶ τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει κεῖμενον, οὐ πρόσω τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέριος· λαβόντες δὲ παρὰ τῶν Ἀβοριγίνων χωρίον εἰς οἰκῆσιν, καὶ ὅσα ἤξιουν, πολρίζονται μικρὸν ἀποσχόντες ἀπὸ θαλάττης, ἐπὶ λόφῳ τινὶ, Λαουῖνιον ὄνομα τῇ πόλει θέμενοι. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον χρόνῳ τὴν ἀρχαίαν ἀλλάξαντες ὀνομασίαν, ἅμα τοῖς Ἀβοριγῖσιν, ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς χώρας Λατῖνοι ὀνομάσθησαν· καὶ μεταναστάντες ἐκ τοῦ Λαουῖνιου κοινῇ μετὰ τῶν ἐπιχωρίων, μέγιστα περιβάλλονται πόλιν, ἣν Ἄλβαν ἐκάλεσαν, ἐξ ἧς ὁρμώμενοι πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας πόλεις ἐκτίσαν, τῶν κληθέντων Πρίσκιων Λατίνων, ἐξ ὧν αἱ πλείεσται ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦσαν οἰκούμεναι. Γενεαῖς δὲ ὕστερον ἐκκαίδεκα μετὰ Ἰλίου ἄλλωσιν ἐκπέμψαντες ἀποικίαν εἰς τὸ Παλάντιον τε καὶ τὴν Σατορνίαν, ἐνθα Πελοποννήσιοί τε καὶ Ἀρκάδες τὴν πρώτην οἰκῆσιν ἐποιήσαντο, καὶ ἦν ἔτι ἐπ' αὐτῶν ζώπυρα ἅττα περιλειπόμενα τοῦ παλαιοῦ γένους, οἰκίζουσι τοὺς τόπους, περιβάλλοντες τείχεσι τὸ Παλάντιον, ὥς λαβεῖν σχῆμα πόλεως τότε πρώτον. Τίθενται δὲ τῷ κτίσματι Ῥώμην ὄνομα, ἀπὸ τοῦ στείλαντος τὴν ἀποικίαν Ῥωμύλου, ὃς ἦν ἑβδομος καὶ δέκατος ἀπ' Αἰνείου γεγονώς. Βούλομαι δὲ καὶ περὶ τῆς Αἰνείου παρουσίας εἰς Ἰταλίαν μὴ παρέργως διελεῖν.

46. Ἰλίου κρατιθέντος ὑπ' Ἀχαιῶν, εἴτε τοῦ Δουρίου ἵππου

τῇ ἀπάτῃ, ὡς Ὀμήρῳ πεποιήται, εἴτε τῇ προδοσίᾳ τῶν Ἀντηνοριδῶν, εἴτε ἄλλως πως, τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος ἐν τῇ πόλει Τρωϊκὸν τε καὶ συμμαχικὸν ἐν ταῖς εὐναῖς ἔτι καταλαμβανόμενον ἐφονεύετο· νυκτὸς γὰρ τὸ δεινὸν ἀφυλάκτοις αὐτοῖς ἐπιστῆναι ἔοικεν· Αἰνείας δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ παρόντες Ἰλιεῦσιν ἐπικούροι Τρῶες ἐκ Ἀχρδάνου τε πόλεως καὶ Ὀφρυνίου, τῶν τε ἄλλων ὅσοι τῆς κάτω πόλεως ἀλίσκομένης ἔφθασαν αἰσθησιν τοῦ δεινοῦ λαβεῖν, ἐπὶ τὰ καρτερὰ τοῦ Περγᾶμου συμφυγόντες, τὴν ἀκρόπολιν ἰδίῳ τείχει φρορουμένην καταλαμβάνονται, ἐν ᾗ καὶ ἱερὰ τὰ πατρῷα τοῖς Τρωσὶν ἦν, καὶ χρημάτων ὁ πολὺς πλοῦτος, οἷα εἰκὸς ἐν ἐχυρῷ, καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ τὸ κράτιστον· ἔνθα ὑπομένοντες ἀπεκρούοντο τοὺς πειρωμένους ἐπιβαίνειν τῆς ἄκρας, καὶ τὸ διαπίπτον ὑπὸ τῆς ἀλώσεως πλῆθος ἐμπειρία στενωπῶν ὑποθέοντες ἀπελάμβανον· καὶ ἐγένετο τοῦ καταληφθέντος πλείον τὸ διαφυγόν· Τὴν μὲν δὴ αὐτίκα ὁρμὴν τῶν πολεμίων, ἣν εἶχον ὅλην διαχρήσασθαι τὴν πόλιν, καὶ τὸ μὴ πᾶν ἐξ ἐφόδου καταληφθῆναι τὸ ἄστυ, τοῦτο τὸ μηχανήμα ἐξευρών Αἰνείας ἐπέσχε· λογισμὸν δὲ τὸν εἰκότα περὶ τοῦ μέλλοντος λαμβάνων, ὡς ἀμήχανον εἶη πρᾶγμα, σῶσαι πόλιν ἥς τὰ πλείω ἤδη ἐκρατεῖτο, εἰς νοῦν βάλλεται, τοῦ μὲν τείχους παραχωρῆται τοῖς πολεμίοις, τὰ δὲ σώματα αὐτὰ καὶ τὰ ἱερὰ τὰ πατρῷα, καὶ χρήματα ὅποσα φέρειν δύναίτο, διασώσασθαι. Δόξαν δὲ αὐτῷ, παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας, καὶ καταγνηαῖα σώματα, καὶ ὑπόλοιποις ἄλλοις θραδαίας ἔδει φυγῆς, προεξελθεῖν κελεύει τῆς πόλεως κατὰ τὰς ἐπὶ τὴν Ἰδὴν φερούσας ὁδοὺς, ἕως Ἀχαιοὶ τὴν ἄκραν ἐλεῖν προθυμούμενοι, διώξεως τοῦ διαπίπτοντος ἐκ τῆς πόλεως πλῆθους οὐδὲν προεμηχανῶντο· τοῦ δὲ στρατιωτικοῦ, τὸ μὲν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν ἐξιόντων ἔταξεν, ὡς ἀσφαλῆς τε καὶ ἀταλαίπωρος ἐκ τῶν ἐνόντων φυγὴ αὐτοῖς γένοιτο· εἴρητο δὲ τούτοις τὰ καρτερώτατα καταλαβέσθαι τῆς Ἰδῆς· τὸ δὲ λοι-

πρὸν, ὃ δὴ κράτιστον ἦν, αὐτὸς ἔχων ὑπέμενε ἐπὶ τοῦ τείχους, καὶ παρεῖχε τοῖς προεξελθοῦσιν ἥπτον ἐπιπόνους, διηρημένων τειχομαχίᾳ τῶν πολεμίων, τὰς φυγὰς. Νεοπτολέμου δὲ σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐπιβάντος μέρους τινὸς τῆς ἄκρας καὶ προσβοθησάντων αὐτοῖς Ἀχαιῶν ἀπάντων, τῆς μὲν ἄκρας μεθίεται· ἀνοίξας δὲ τὰς φυγάδας πύλας, ἀπῆει συντεταγμένους ἔχων τοὺς λοιποὺς, ἀγόμενος ἐπὶ ταῖς κράτισταις συνωρίσι τόν τε πατέρα καὶ θεοὺς τοὺς πατρώους, γυναῖκά τε καὶ τέκνα, καὶ τῶν ἄλλων εἴ τι πλεῖστον ἀξίωμα ἦν, σῶμα ἢ χρῆμα.

47. Ἐν δὲ τούτῳ κατὰ κράτος εἰλήφesan Ἀχαιοὶ τὴν πόλιν, καὶ περὶ τὰς ἀρπαγὰς ἐσπουδακότες, πολλὴν ἄδειαν σῶζεσθαι τοῖς φεύγουσι παρεσκεύασαν· οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Αἰνεῖαν ἔτι καθ' ὁδὸν εὐρόντες τοὺς σφετέρους, καὶ καθ' ἕνα ἅπαντες γενόμενοι, τὰ ἐχυρώτατα καταλαμβάνονται τῆς Ἰδῆς. Ἀχαιοὶ δὲ ἀνδραποδισάμενοι τὴν πόλιν καὶ τὰ σύνεγγυς χωρία, καὶ φρούρια δηώσαντες, παρεσκευάζοντο μὲν καὶ τοὺς ἐν τοῖς ὄρεσι χειρωσόμενοι· πεμψάντων δὲ κήρυκας αὐτῶν περὶ διαλύσεων, καὶ δεομένων μὴ σφᾶς εἰς ἀνάγκην καταστῆσαι πολέμου, συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἐπὶ τοῖς δε ποιοῦνται πρὸς αὐτοὺς τὰς διαλύσεις· Αἰνεῖαν μὲν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, τὰ χρήματα φέροντας, ὅσα διεσώσαντο κατὰ τὴν φυγὴν, ἐν ὠρισμένοις τισὶ χρόνοις ἐκ τῆς Τρωάδος ἀπελθεῖν, παραδόντας Ἀχαιοῖς τὰ φρούρια· Ἀχαιοὺς δὲ παρασχεῖν αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν ἐξ ἀπάσης ἧς ἐκράτουν γῆς καὶ θαλάσσης ἀπιοῦσι κατὰ τὰς ὁμολογίας. Δεξάμενος δὲ ταῦτα Αἰνεΐας, καὶ νομίσας ἐκ τῶν ἐνόντων κράτιστα εἶναι, Ἀσκάνιον μὲν τὸν πρεσβύτατον τῶν παίδων ἔχοντα τοῦ συμμαχικοῦ τινα μοῖραν, ἧς Φρύγιον ἦν τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν Δασκυλίτιν καλουμένην γῆν, ἔνθα ἐστὶν ἡ Ἀσκανία λίμνη, μετάπεμπτον ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων γινόμενον ἐπὶ βασιλείᾳ τοῦ ἔθνους, ἀποπέμπει· τοὺς δὲ ἄλλους παῖδας Αἰνεΐας παραλαβὼν, καὶ τὸν πατέρα, καὶ τὰ ἔδῃ τῶν

θεῶν, ἐπειδὴ παρσκευάσθη τὸ ναυτικὸν αὐτῷ, διαπλεῖ τὴν Ἑλλάσποντον, ἐπὶ τῆς ἔγγιστα κειμένης χειρρόνησου τὸν πλοῦν ποιούμενος, ἣ πρόκειται μὲν τῆς Εὐρώπης, καλλεῖται δὲ Παλλήνη.

50. Ἐκ δὲ τῆς Παλλήνης ἄραντες οἱ Τρῶες εἰς Ἀῆλον ἀφικνοῦνται, βασιλεύοντος αὐτῆς Ἀνίου. 52. Γενόμενοι δὲ κατὰ Σικελίαν, εἴτε γνώμη χρυσάμενοι τῇδε ὀρμίσασθαι, εἴτε καὶ ὑπὸ ἀνέμων πονηρῶν βιασθέντες, ἃ δὴ φιλεῖ περὶ θάλασσαν γίνεσθαι τήνδε, κατὰγονται τῆς νήσου περὶ τὰ καλούμενα Δρέπανα· ἔνθα περιτυγχάνουσι τοῖς σὺν Ἑλύρῳ καὶ Αἰγέστῳ προεξελθοῦσιν ἐκ τῆς Τροίας, οἱ τυχῆς τε καὶ πνεύματος οὐρίου λαβόμενοι, καὶ ἅμα οὐ πολλῇ ἀποσκευῇ βαρυνόμενοι, δι' ὀλίγου κατήχθησαν εἰς Σικελίαν, καὶ ὄκησαν περὶ ποταμὸν λεγόμενον Κριμισὸν, ἐν γῇ Σικανῶν, πρὸς φιλίαν λαβόντες παρ' αὐτῶν τὸ χωρίον, διὰ τὴν Αἰγέστου συγγένειαν· γενομένου τε καὶ τραφέντος ἐν Σικελίᾳ. Ἐντυχὼν δὲ τοῖς εἰρημένοις Αἰνείας ἀνδράσι, φιλοφρονεῖται αὐτοὺς, καὶ κατασκευάζεται αὐτοῖς πόλεις, Αἴγεσταν καὶ Ἑλύμα, καὶ τινα καὶ μοῖραν τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς ἐν τοῖς πόλίσμασιν ὑπολείπειται. 53. Οἱ δὲ σὺν τῷ Αἰνείᾳ πλέοντες ἀπὸ Σικελίης διὰ τοῦ Τυρρῆνικοῦ πελάγους, πρῶτον μὲν ὠρμίσαντο τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸν λιμένα Παλίνουρον, ὃς ἀπ' ἐνὸς τῶν Αἰνείου κυβερνητῶν τελευτήσαντος αὐτόθι, ταύτης τυχεῖν λέγεται τῆς ὀνομασίας· ἔπειτα νήσῳ προσέσχον, ἣ τοῦνομα ἔθεντο Λευκασίαν, ἀπὸ γυναικὸς ἀνεψιάς Αἰνείου, περὶ τόνδε τὸν τόπον ἀποθανούσης· ἐκεῖθεν δὲ κατὰραντες εἰς λιμένα καλὸν καὶ βαθὺν ἐν Ὀπικοῖς, τελευτήσαντος καὶ αὐτόθι Μισήνου τῶν ἐπιφανῶν τινος, ἀπ' ἐκείνου τὸν λιμένα ὠνόμασαν· νήσῳ τε Προχύτῃ καὶ ἀκρωτηρίῳ ἐπιτυχεῖ προσορμισάμενοι, κατὰ ταῦτα τίθεται τὰς ἐπικλήσεις τοῖς τόποις, γυναικῶν ἀποθανουσῶν βουλόμενοι μνημεῖα ποιῆσαι τὰ χωρία. Τούτων δὲ ἡ μὲν, συγγενής

Αινείου λέγεται γενέσθαι· ἡ δὲ, τροφός· τελευτῶντες δὲ ἀφικνοῦνται τῆς Ἰταλίας εἰς Λωρεντόν· ἐνθα τῆς πλάνης παυσάμενοι, χάρακα ἔθεντο· καὶ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ κατεστρατοπεδεύσαντο, ἐξ ἐκείνου Τροία καλεῖται· ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης, ἀμφὶ τοὺς τέτταρας σταδίους.

55. Τοῦ δὲ μηκέτι προσώτερον τῆς Εὐρώπης πλεῦσαι τὸν Τρωϊκὸν στόλον, οἱ τε χρησμοὶ ἐγένοντο αἴτιοι, τέλος λαβόντες ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις, καὶ τὸ δαιμόνιον πολλὰχὺς τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν ἐνδεικνύμενον· ἐπεὶ γὰρ ὄρμῳ χρησάμενοι τῷ Λωρεντῷ, σκηνὰς ἐπήξαντο περὶ τὸν αἰγιαλὸν, πρῶτον μὲν πιεζομένοις τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ δίψης, οὐκ ἔχοντος ὕδωρ τοῦ τόπου· λέγω δὲ ἃ παρὰ τῶν ἐγχωρίων παρέλαβον· λιβάδες αὐτόματοι νάματος ἡδίστου ἐκ γῆς ἀνελθοῦσαι ὥφθησαν, ἐξ ὧν ἤτε στρατιὰ πᾶσα ὑδρεύσατο, καὶ ὁ τόπος περιέρρυτος γέγονε, μέχρι θαλάσσης καταβάντος ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ ρεύματος· νῦν μὲν τοι οὐκέτι πλήθουσιν, ὥστε καὶ ἀπορρεῖν, αἱ λιβάδες, ἀλλ' ἔστιν ὀλίγον ὕδωρ ἐν κοίλῳ χωρίῳ συνεστηκός, λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἱερὸν ἡλίου· καὶ βωμοὶ δύο παρ' αὐτῷ δεικνυνται, ὁ μὲν πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένος, ὁ δὲ πρὸς δύσεις, Τρωϊκὰ ἱδρύματα, ἐφ' ὧν τὸν Αἰνείαν μυθολογοῦσι πρῶτην θυσίαν ποιήσασθαι τῷ θεῷ χαριστήριον τῶν ὑδάτων.

56. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι τὰς εὐχὰς ἐποιήσαντο, ἡ μέλλουσα καθιεροῦσθαι ὤς, ἐγκύμων οὔσα καὶ οὐ πρόσω τόκου, καταρχομένων αὐτῆς τῶν ἱερέων, διασεισαμένη καὶ ἀποφυγοῦσα τοὺς κατέχοντας, ἄνω θαλάττης ἔθει. Αἰνείας δὲ, μαθὼν ὅτι ταύτην ἄρα τὴν τετράποδα ἡγεμόνα τὸ θέσφατον αὐτοῖς ἐδήλου, παρηκολούθει σὺν ὀλίγοις μικρὸν ὑπολειπόμενος, δεδοικὼς μὴ ὑπὸ θυροῦ βου τῶν διωκόντων ἀποτραπείη τῆς κατὰ δαίμονα ὁδοῦ· καὶ ἡ μὲν ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι καὶ τέτταρας σταδίους ἀπὸ θαλάττης διελθοῦσα λόφον τινὰ προσανατρέχει, ἐνθα ὑπὸ καμάτου μοχθήσασα καθέζεται· τῷ δὲ Αἰνείᾳ· τέλος

γὰρ τὰ μαντεύματα ἐφαίνετο ἔχειν ὁρῶντι τὸ χωρίον γῆς τε
 οὐκ ἐν καλῷ, καὶ θαλάττης πρόσω, καὶ οὐδὲ ταύτης ἐνορμύ-
 σασθαι ἀγαθῆς, πολλὴ παρίσταται ἀμηχανία, πότῃρα χρὴ τῷ
 θεσφάτῳ πειθομένους αὐτοῦ κατοικεῖν, ἐνθα λυπηρὸν εἰσαί-
 βιον τρίψουσιν, οὐδενὸς χρηστοῦ ἀπολαύοντες, ἢ προσωτέρω
 χωρητέον ἐπὶ γῆς ἀμείνονος μάστευσιν. Ταῦτα δὲ αὐτῷ δια-
 νοουμένῳ, καὶ τοὺς θεοὺς ἔχοντι δι' αἰτίας, ἄφνω λέγεται φωνή
 τις ἐκ τῆς νάπης, ἀφανοὺς ὄντος τοῦ φθειγγομένου, προσπσεῖν
 κελεύουσα μένειν τε αὐτόθι καὶ πολίξεσθαι διὰ ταχέων, καὶ
 μὴ τῷ ἀπόρῳ τῆς παρούσης δόξης ἐπιτρέψαντα, εἰ μὴ ἐν
 εὐδύτῳ γῇ τὸν βίον ἰδρύσεται, τὴν μέλλουσάν τε καὶ ὅσον
 οὐκῶ παροῦσαν εὐτυχίαν ἀπώσασθαι· εἶναι γὰρ αὐτῷ πεπρω-
 μένον ἐκ ταύτης ὁρμώμενον τῆς λυπρᾶς καὶ ὀλίγης πρῶτον
 οἰκήσεως, πολλὴν καὶ ἀγαθὴν ἐπικτησασθαι γῆν σὺν χρόνῳ·
 παισὶ δὲ αὐτοῦ καὶ ἐγγόνοις ἔσεσθαι ἀρχὴν μεγίστην, καὶ ἐπὶ
 πλεῖστον χρόνον ἐκμηκνυομένην ὑπάρξειν. Ταύτην μὲν οὖν
 ἐν τῷ παρόντι καταγωγὴν ἔσεσθαι τοῖς Τρωσί· μετὰ δὲ το-
 σούτους ἐνιαυτοὺς, ὅσους ἂν ἢ ὅς τέκῃ χοίρους, κτισθῆσθαι
 πόλιν τῶν ἐξ ἐκείνου γενησομένων πόλιν ἐτέραν εὐδαίμονα καὶ
 μεγάλην. Μαθόντα δὲ τὸν Αἰνεῖαν, καὶ νομίσαντα δαιμονίον τι
 χρῆμα τῆς φωνῆς εἶναι, ποιεῖν ὡς ὁ Θεὸς ἐκέλευεν. Ἄλλοι δὲ
 λέγουσιν ἀδημονοῦντι τῷ ἀνδρὶ, καὶ παρεικόντι τὸ σῶμα ὑπὸ
 λύπης, καὶ οὔτε ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου καταβάντι, οὔτε σῖτα
 προσενεγκαμένῳ, αὐτοῦ δὲ ὡς ἔτυχεν αὐλισθέντι τὴν νύκτα
 ἐκείνην, ἐπιστῆναι μεγάλην τινὰ καὶ θαυμαστὴν ἐνύπνιον τῶν
 θεῶν τινι τῶν πατρίων εἰκασθεῖσαν ὄψιν, τὰ λεχθέντα μικρῷ
 πρότερον ὑποτιθεμένην· ὁποτέρῳ δὲ τάληθές ἔχει, θεοῖς ἂν εἴη
 γνώριμον· τῇ δ' ἐξῆς ἡμέρᾳ τριάκοντα λέγεται χοίρους ἢ ὅς
 τεκεῖν· καὶ τοσούτοις ἐνιαυτοῖς ὕστερον ὑπὸ Τρώων ἐτέραν
 κτισθῆναι πόλιν, κατὰ τὸ θέσφατον, ὑπὲρ ἧς ἐν οἰκείῳ τόπῳ
 διαλέξομαι.

57. Αἰνείας δὲ τῆς μὲν ὑδὸς τὸν τόκον ἅμα τῇ γειναμένη τοῖς πατράοις ἀγίζει θεοῖς ἐν τῷ Χωρίῳ τῷδε, οὗ νῦν ἐστὶν ἡ καλιάς· καὶ αὐτὴν οἱ Λαοῦνιάται, τοῖς ἄλλοις ἄβατον φυλάττοντες, ἱερὰν νομίζουσι· τοῖς δὲ Τρωσὶ μεταστρατοπεδεῦσαι κελεύσας ἐπὶ τὸν λόφον, ἰδρύεται τὰ ἔδη τῶν θεῶν ἐν τῷ κρητίστῳ, καὶ αὐτίκα περὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ πολισματος ἀπάσῃ προθυμίᾳ ὥρμητο, ἐλάβανέν τε καταθέων ἐκ τῶν πέριξ χωρίων ὅποσα εἰς τὸν πολισμόν αὐτῷ ἦν χρήσιμα, καὶ μάλιστα ἔμελλε λυπηρὰ τοῖς ἀφχιρεθεῖσι φανήσεσθαι, σίδηρον, καὶ ξύλα, καὶ τὰς γεωργικὰς παρασκευάς. Λατίνῳ δὲ, ὃς ἦν τότε βασιλεὺς, πολεμοῦντι πρὸς ἔθνος ὁμορον, τοὺς καλουμένους Ροτόλους, καὶ δυσημεροῦντι κατὰ τὰς μάχας, ἀγγέλλεται τὰ γινόμενα ἐπὶ τὸ φοβερώτατον, ὡς ἀνάστατος αὐτοῦ γίνεται πᾶσα ἡ παράλιος ὑπερορίῳ στρατιᾷ, καὶ εἰ μὴ σὺν τάχει κωλύσει τὰ δρώμενα, ἰσχυρὸς αὐτῷ φανήσεται ὁ πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας ἀγὼν· ἀκούσαντι δὲ τῷ ἀνδρὶ δέος εἰσέρχεται, καὶ αὐτίκα τοῦ παρόντος πολέμου μεθέμενος, ἐπὶ τοὺς Τρῶας ἐλαύνει πολλῇ στρατιᾷ· ὁρῶν δὲ αὐτοὺς ὠπλισμένους τε ὡς Ἕλληνας, καὶ ἐν τάξει εὐκόσμῳ ἀκαταπλήκτως τὸ δεινὸν ὑπομένοντας, τῆς μὲν αὐτίκα παρακινδυνεύσεως, ὡς οὐκ ἄν᾽ ἐφίδου αὐτοὺς ἔτι χειρωσόμενος, καθ' ἣν ἔσχε λίχν οἴκοθεν ὁρμώμενος, ἀποτρέπεται· στρατοπεδευσάμενος δ' ἐπὶ λόφου τινός, τὸ πρῶτον ἀναλαβεῖν ὤρετο δεῖν τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ παρόντος κόπου, ὃς πολὺς ἐκ μικρᾶς ὁδοῦ καὶ συντόνου διώξεως αὐτοῖς ἐγένετο· αὐλισάμενος δὲ διὰ νυκτὸς αὐτόθι, γνῶμην ἐποιεῖτο ἀρχομένης ἕω συμφέρεσθαι τοῖς πολεμίοις· ἐγνωκότε δὲ αὐτῷ ταῦτα λέγει τις ἐπιστάς καθ' ὅπνον ἐπιχώριος δαίμων, δέχσθαι τοὺς Ἕλληνας τῇ γῶρᾳ συνοίκους· ἦκειν γὰρ αὐτοὺς μέγα ὠφέλημα Λατίνων, καὶ κοινὸν Ἀβοριγίνων ἀγαθόν.

59. Αἰνείας δὲ ὄνομα τῷ κτίσματι τίθεται Λαοῦνιον· ὡς μὲν αὐτοὶ ῥωβαῖοι λέγουσιν, ἀπὸ τῆς Λατίνων θυγατρὸς, ἣ

Λαῦναν εἶναί φασι τοῦνομα· ὥς δ' ἄλλοι τινὲς τῶν Ἑλλήνων μυθογράφων ἔλεξαν, ἀπὸ τῆς Ἀνίου τοῦ Δήλου βασιλέως θυγατρὸς, Λαύνας καὶ τῆς δε ὀνομαζομένης, ἧς ἀποθανούσης νόσῳ περὶ τὸν οἰκισμὸν τῆς πόλεως πρώτης, καὶ ἐν ᾧ ἔκαμε χωρίῳ ταφείσης, μνημα γενέσθαι τὴν πόλιν· συμπλεῦσαι δ' αὐτὴν τοῖς Τρωσὶ λέγεται, δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς Αἰνίᾳ δεηθέντι, μαντικὴν οὔσαν καὶ σοφὴν. Λέγεται δὲ κατὰ τὸν πολιισμόν τοῦ Λαουϊνίου σημεῖα τοῖς Τρωσὶ γενέσθαι τοιαῦτα· πυρὸς αὐτομάτως ἀναφθέντος ἐκ τῆς νάπης, λύκον μὲν κομίζοντα τῷ στόματι τῆς ξηρᾶς ὕλης, ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· αἰτὸν δὲ προσπετόμενον ἀναρρίπτειν τῇ κινήσει τῶν πτερυγίων τὴν φλόγα· τούτοις δὲ τάναντία μηχανωμένην ἀλώπεκα, τὴν οὐρὰν διάβροχον ἐκ τοῦ ποταμοῦ φέρουσαν, ἐπιρράπτειν τὸ κχιόμενον πῦρ· καὶ τότε μὲν τοὺς ἀνάπτοντας ἐπικρατεῖν· τότε δὲ τὴν ἀπροσδέσαι βουλομένην· τέλος δὲ νικῆσαι τοὺς δύο, καὶ τὴν ἐτέραν οἴχεσθαι μηδὲν ἔτι ποιεῖν δυναμένην. Ἰδόντά δὲ τὸν Αἰνείαν εἰπεῖν, ὥς ἐπιφανὴς μὲν ἔσται καὶ θαυμαστὴ, καὶ γνώσεως ἐπὶ πλείστον ἥξουσα ἡ ἀποικία, ἐπίφθορος δὲ τοῖς πέλας αὐξομένη καὶ λυπηρά, κρατήσῃ δ' ὅμως τῶν ἀντιπραττόντων, κρείττονα τὴν ἐκ τοῦ θείου τύχην λαβοῦσα τοῦ παρ' ἀνθρώπων ἐναντιωθησομένου φθόνου. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω περιφανῇ μηνύματα λέγεται γενέσθαι τῶν συμβησομένων τῇ πόλει· καὶ ἔστιν αὐτῶν μνημεῖα ἐν τῇ Λαουϊνιατῶν ἀγορᾷ, χάλκεα εἰδῶλα τῶν ζώων, ἐκ πολλοῦ πᾶν χρόνον διατηρούμενα.

64. Καὶ κατασκευάσας ἱεροῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις κόσμοις ἀποχρώντως τὴν πόλιν, ὧν τὰ πλεῖστα ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν, τῷ μὲν ἐξῆς ἐνιαυτῷ, τρίτῳ δὲ ἀπὸ τῆς ἐξόδου, Τρώων ἐβασίλευσε μόνον· τῷ δὲ τετάρτῳ, τελευτήσαντος Λατίνου, καὶ τὴν ἐκείνου βασιλείαν παραλαμβάνει, τῆς τε κηδείας οἰκειότητι τῆς πρὸς αὐτὸν, ἐπικλήρου τῆς Λαύνας γυνομένης μετὰ

τὸν Λατίνου θάνατον, καὶ τοῦ πρὸς ἀστυγείτονας πολέμου τῆς στρατηγίας ἕνεκα· τρία δὲ βασιλεύσας ἔτη μετὰ τὴν τοῦ Λατίνου τελευτήν, τῷ τετάρτῳ θνήσκει κατὰ πόλεμον.

66. Τριακοστῷ δὲ ὕστερον ἔτει μετὰ τὴν κτίσιν τοῦ Λαουινίου, πόλιν ἐτέραν οἰκίζει, κατὰ τὸ γινόμενον Αἰνεΐα θέσφατον, Ἀσκάνιος ὁ Αἰνείου· καὶ μετάγει τοὺς τ' ἐκ Λαουινίου καὶ τῶν ἄλλων Λατίνων ὅσοις ἦν βουλομένοις ἄμεινον οἰκεῖν, εἰς τὴν νεόκτιστον, ὄνομα τῇ πόλει Θέμενος Ἄλβαν· ἔστι δὲ ἡ Ἄλβα καθ' Ἑλλάδα γλῶσσαν Δευκή.

67. Ἐν δὲ τῇ κτίσει τῆς πόλεως θαῦμα μέγα λέγεται γενέσθαι. Κατασκευασθέντος γὰρ τοῖς ἔδεσι τῶν θεῶν, οὗς Αἰνεΐας ἐκ τῆς Τρωάδος ἠνέγκατο καὶ καθίδρυσεν ἐν τῷ Λαουινίῳ, ναοῦ, χωρίον ἔχοντος ἄβατον, καὶ τῶν ἱδρυμάτων ἐκ τοῦ Λαουινίου κομισθέντων ἐκ τοῦ νεῷ εἰς τεῦτον τὸν μυχόν, εἰς τὴν ἐπιούσαν νύκτα, κεκλεισμένων τέως μάλιστα τῶν θυρῶν, καὶ οὐδὲν παθόντων οὔτε περιβόλων οὔτε ὀροφῶν, διαμείψαντα τὰ βρότη τὴν στάσιν, ἐπὶ τῶν ἀρχαίων εὑρέθηναι κείμενα βάρων· μετακομισθέντα δὲ αὖθις ἐκ τοῦ Λαουινίου σὺν ἱκεταῖσι καὶ θυσίαις ἀρεστηρίοις, εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον ὁμοίως ἀνελθεῖν· τοὺς δὲ ἀνθρώπους τέως μὲν ἀπορεῖν ὅ,τι χρήσονται τοῖς πράγμασιν, οὔτε δίχα τῶν πατρῶων θεῶν κατοικεῖν ἀξιούντας, οὔτε ἐπὶ τὴν ἐκλειφθεῖσαν οἴκησιν αὖθις ἀναστρέφειν· τελευτῶντας δὲ γνώμην εὑρέσθαι, ἣ ἐμελλεν ἀποχρώντως πρὸς ἀμφοτέρω ἐξεῖν· τὰ μὲν ἔδη κατὰ χώραν ἑῶσαι μένειν, ἄνδρας δὲ τοὺς ἐπιμεληθησομένους αὐτῶν ἐκ τῆς Ἄλβας εἰς τὸ Λαουίνιον αὖθις ἐποίκους μεταγαγεῖν. Καὶ ἐγένοντο οἱ πεμφθέντες ἐξακόσιοι μελεδωνοὶ τῶν ἱερῶν, αὐτοὺς μεταναστάντες ἐφεσκίοις· ἡγεμῶν δ' ἐπ' αὐτοὺς ἐτάχθη Ἀλγιστος· τοὺς δὲ θεοὺς τούτους Ῥωμαῖοι μὲν Πενάτας καλοῦσιν· οἱ δὲ ἐξερμηνεύοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν τοῦνομα, οἱ μὲν

Πατρώους ἀποφαίνουσιν, οἱ δὲ Γενεθλίους· εἰσὶ δ' οἱ Κτησίους, ἄλλοι δὲ Μυχίους, οἱ δὲ Ἑρκίους.

Β.

Κτίσις τῆς Ῥώμης.

(Βιβλ. Α. Κεφ. 71 κ. ἐξ.)

71. Ἀμουλίου, δεκάτου καὶ πέμπτου ἀπὸ Αἰνείου βασιλέως Λατίνων, ἀναιρεθέντος ὑπὸ Ῥωμύλου καὶ Ῥώμου, τῶν ἐκ τῆς ἱερᾶς κόρης γενομένων, ὡς αὐτίκα λεχθήσεται, μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον ἀπολαμβάνει τὴν κατὰ νόμον δυναστείαν Νομίτωρ ὁ τῶν νεανίσκων μητροπάτωρ. Τῷ δ' ἐξῆς ἔτει τῆς Νομίτωρος ἀρχῆς, δευτέρῳ δὲ καὶ τριακοστῷ καὶ τετρακοσιοστῷ μετὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν, ἀποικίαν στείλαντες Ἀλβανοί, Ῥωμύλου καὶ Ῥώμου τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς ἐχόντων, κτίζουσι Ῥώμην, ἔτους ἐνεστῶτος πρώτου τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος.

76. Ἀμούλιος ἐπειδὴ παρέλαβε τὴν Ἀλβανῶν βασιλείαν, τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν Νομίτωρα, τῷ κατισχύσαι, τῆς πατρίου τιμῆς ἀπείρξας, ἀλλὰ τε κατὰ πολλὴν ὑπεροψίαν, τῶν δικαίων ἔδρα, καὶ τελευτῶν ἔρημον γένους τὸν οἶκον τὸν Νομίτωρος ἐπεβούλευσε ποιῆσαι, τοῦτε δίκην ὑποσχεῖν φόβῳ, καὶ ἔρωτι μὴ ἐκπαυθῆναι ποτε τῆς ἀρχῆς. Βουλευσάμενος δὲ ταῦτα ἐκ πολλοῦ, πρῶτον μὲν τὸν υἱὸν τοῦ Νομίτωρος Αἴγιστον ἄρτι γενειάζοντα, φυλάξας ἐνθα ἐκυνηγέτει, προλογίσας τοῦ χωρίου τὸ ἀφανέστατον, ἐξελθόντα ἐπὶ θήραν ἀποκτείνει, παρασκευάσας λέγεσθαι μετὰ τὸ ἔργον, ὡς ὑπὸ ληστῶν ἀναιρεθεῖν τὸ μεираκίον. Οὐ μὲν τοι κρείττων ἢ κατεσκευασμένη δόξα τῆς σεισιωπημένης ἀληθείας ἐγένετο· ἀλλὰ καὶ πολλοῖς παρὰ τὸ ἀσφαλές ἐτολμᾶτο λέγεσθαι τὸ πραχθέν. Νομίτωρ δὲ ᾔδει μὲν τὸ ἔργον, λογισμῷ δὲ κρείττονι τοῦ πάθους χρώ-

μενος, ἄγνοιαν ἐσκήπτετο, εἰς ἀκινδυνότερον ἀναβάλλεσθαι χρόνον τὴν ὀργὴν βουλευσάμενος. Ἀμούλιος δὲ τὰ τοῦ μειρακίου ὑπολαβὼν λεληθέναι, δεύτερα τὰδε ἐποίει· τὴν θυγατέρα τοῦ Νομίτωρος Ἰλίαν, ὥς δέ τινες γράφουσι, Ῥέαν ὄνομα, Ἰλίαν δ' ἐπὶ κλησιν, ἐν ἀκμῇ γάμου γενομένην, ἰέρειαν ἀποδείκνυσιν Ἑστίας, ὥς γε μὴ τάχιον εἰς ἀνδρὸς ἐλθοῦσα τέκη τιμωρὸν τῷ γένει· πενταετοῦς δὲ οὐκ ἐλάττω χρόνον ἔδει τὰς ἱερὰς κόρας ἀγνὰς διαμεῖναι γάμων, αἷς ἀνατίθεται τοῦ τε ἀσθέστου πυρὸς ἢ φυλακῇ, καὶ εἴ τι ἄλλο θρησκεύεσθαι τῷ κοινῷ διὰ παρθένων νόμιμον ἦν. Ἐπραττε δὲ Ἀμούλιος τοῦτο μετ' ὀνομάτων καλῶν, ὥς τιμὴν τῷ γένει καὶ κόσμον περιτηθεὶς, οὔτε αὐτὸς εἰσηγησάμενος τὸν νόμον τόνδε, οὔτε κοινῷ ὄντι πρῶτον ἀναγκάσας τῶν ἐν ἀξιώματι χρῆσθαι τὸν ἀδελφόν· ἐν ἔθει δὲ τοῖς Ἀλβανοῖς καὶ ἐν καλῷ ὄν, τὰς εὐγενεστάτας ἀποδείκνυσθαι τῆς Ἑστίας προπόλους. Ὁ δὲ Νομίτωρ, αἰσθόμενος οὐκ ἀπὸ τοῦ βελτίστου ταῦτα πράττοντα τὸν ἀδελφόν, ὀργὴν φανεράν οὐκ ἐποιεῖτο, ἵνα μὴ τῷ δῆμῳ ἀπέχθοιτο, ἀπόρρητον δὲ καὶ τοῦτο ἔγκλημα ἐφύλαττε.

77. Τετάρτῳ δ' ὕστερον ἔτει τὴν Ἰλίαν ἐλθοῦσαν εἰς ἱερὸν ἄλσος Ἄρεος, ὕδατος ἀγνοῦ κομιδῆς ἕνεκα, ᾧ πρὸς τὰς θυσίας ἔμελλε χρῆσθαι, βιάζεται τις ἐν τῷ τεμένει. Τοῦτον δέ τινες μὲν ἀποφαίνουσι τῶν μνηστήρων ἕνα γενέσθαι τῆς κόρης, ἐρῶντα τῆς παιδίσκης· οἱ δὲ αὐτὸν τὸν Ἀμούλιον, οὐκ ἐπιθυμίας μᾶλλον ἢ ἐπιβουλῆς ἕνεκα, φραζάμενόν τε ὅπλοις οἷς ἐκπληκτικώτατος ὀφθήσεσθαι ἔμελλε, καὶ τὸ τῆς ὀψεως γνῶριμον εἰς ἀσφαρὲς ὥς μάλιστα ἡδύνατο καθιστάντα· οἱ δὲ πλεῖστοι μυθολογοῦσι τοῦ δαίμονος εἰδῶλον, οὗ τὸ χωρίον ἦν, πολλὰ καὶ ἄλλα τῷ πάθει δαιμόνια ἔργα, ἡλίου τε ἀφανισμόν, καὶ ζῶφον ἐν οὐρανῷ κατασχόντος· ὕψιν δὲ, ἣν καὶ τὸ εἰδῶλον εἶχε, θαυμασιωτέραν μακρῷ ἢ κατὰ μέγεθος καὶ κάλλος ἀνθρώπων· φασὶ τε εἰπεῖν τῇ κόρῃ παρηγοροῦντα τὴν

λύπην τὸν βιασάμενον· ἐξ οὗ γενέσθαι δῆλον ὅτι θεὸς ἦν·
 μηδὲν ἄχθεσθαι τῷ πάθει· τὸ γὰρ κοινῶνημα τῶν γάμων
 αὐτῇ γεγονέναι πρὸς τὸν ἐμβατεύοντα τῷ χωρίῳ δαίμονα·
 τέξεσθαι δ' αὐτὴν ἐκ τοῦ βιασμοῦ δύο παῖδας, ἀνθρώπων
 μακρῷ κρατίστους ἀρετὴν κατὰ τὰ πολέμια. Ταῦτα δὲ εἰπόντα
 νέφει περικαλυφθῆναι, καὶ ἀπὸ γῆς ἀρθέντα φέρεσθαι δι' αἴρος
 ἄνω. Ὅπως μὲν οὖν χρὴ περὶ τῶν τοιῶνδε δόξης ἔχειν, πότε-
 ρον καταφρονεῖν ὡς ἀνθρωπίνων δημιουργημάτων εἰς θεοὺς
 ἀναφερομένων, μηδὲν ἂν τοῦ θεοῦ λειτούργημα τῆς ἀφθάρτου
 καὶ μακαρίας φύσεως ἀνάξιον ὑπομένοντος· ἢ καὶ ταύτας πα-
 ραδέχεσθαι τῆς ἰσορίας, ὡς ἀνακεκραμένης τῆς ἀπάσης οὐσίας
 τοῦ κόσμου, καὶ μεταξύ τοῦ θείου καὶ τοῦ θνητοῦ γένους
 ὑπαρχούσης φύσεως, ἣν τὸ δαιμόνων φύλον ἐπέχει, τοτὲ μὲν
 ἀνθρώποις, τοτὲ δὲ θεοῖς ἐπιμιγνύμενον, ἡρώων φῦναι γένος,
 οὔτε καιρὸς ἐν τῷ παρόντι διασκοπεῖν, ἀρκεῖ τε ὡς φιλοσόφοις
 περὶ αὐτῶν ἐλέχθη. Ἡ δ' οὖν κόρη μετὰ τὸν βιασμόν ἀρρώσκειν
 σκηψαμένη· τοῦτο γὰρ αὐτῇ παρήνεσεν ἡ μήτηρ ἀσφαλείας
 τε καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς ὁσίων ἕνεκα· οὐκ ἔτι προσήει τοῖς
 ἱεροῖς, ἀλλὰ διὰ τῶν ἄλλων ἐγένετο παρθένων, αἷς τὸ αὐτὸ
 προσέκειτο ἔργον, ὅσα λειτουργεῖν ἐκείνην ἔδει.

78. Ἀμούλιος δὲ, εἴτε κατὰ τὴν συνειδήσιν τῶν πραχθέν-
 των, εἴτε ὑπονοίᾳ τῶν εἰκότων προαχθοῖς, ἔρευναν ἐποίειτο τῆς
 χρονίου τῶν ἱερῶν ἀποστάσεως, κατὰ τίνα γίνεται μάλιν' αἰ-
 τίαν· ἰατροὺς δὲ οἷς μάλιστα ἐπίστευεν εἰσπέμπων, ἐπειδὴ
 τὴν νόσον αἱ γυναῖκες ἀπόρρητον ἀνθρώποις ἡτιῶντο εἶναι,
 τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα φύλακα τῆς κόρης κατέλιπεν. Ὡς δὲ κα-
 τήγορος αὐτῇ τοῦ πάθους ἐγένετο, γυναιχεῖα τεχνάρσει τὸ
 ἀφανὲς τοῖς ἄλλοις ἀνευροῦσα, τῆς μὲν παιδός, ὡς μὴ λάθοι
 σκεοῦσα, (ἦν δὲ οὐ πρόσω τοῦ τόχου), φυλακὴν ἐποίειτο δι' ὀ-
 πλων· αὐτὸς δὲ καλέσας τὸν ἀδελφὸν εἰς τὸ συνέδριον τῆς τε
 λανθανούσης τοῦ ἄλλου φθορᾶς μηνυτὴς γίνεται, καὶ ἡτιάτο

συγκακουργεῖν τῇ κόρῃ τοὺς γονεῖς, ἐκέλευέ τε μὴ κρύπτειν τὸ εἰργασμένον, ἀλλ' εἰς μέσον ἄγειν. Νομίτωρ δὲ παραδόξων τε λόγων ἀκούειν ἔφη, καὶ παντὸς ἀναίτιος εἶναι τοῦ λεγομένου, χρόνον τε ἡξίου βασάνου τῆς ἀληθείας ἕνεκα λαβεῖν. τυχὼν δὲ ἀναβολῆς μόλις, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα παρὰ τῆς γυναικὸς ἔμαθεν, ὡς ἡ παῖς ἐν ἀρχαῖς ἀφηγήσατο, τὸν τε βικασμὸν τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ γενόμενον ἀπέφαινε, καὶ τοὺς λεχθέντας ὑπ' αὐτοῦ περὶ τῶν διδύμων παιδῶν λόγους διεξῆλθεν, ἡξίου τε πίστιν ποιήσασθαι ταῦτα τῶν λεγομένων, εἰ τοιοῦτος ὁ τῆς ὠδῖνος ἔσαι γόνος, οἷον ὁ θεὸς ὑφηγήσατο· καὶ γὰρ ὁμοῦ τι τῷ τὴν κόρην εἶναι τίκτειν· ὥστε οὐκ εἰς μακρὰν ῥαδιουργεῖν φανήσεται· παρεδίδου δὲ καὶ τὰς φυλαττούσας τὴν κόρην, καὶ ἐλέγχων οὐδενὸς ἀφίστατο. Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ τὸ μὲν συνέδρων πλῆθος ἐπέθετο. Ἀμουλῖος δὲ οὐδὲν ὑγιὲς ἀπέφαινε τῶν ἀξιολογουμένων, ἀλλ' ἐκ παντὸς ὥρμητο τρόπου τὴν ἀνθρωπὸν ἀπολέσαι. Ἐν ᾧσφ' δὲ ταῦτ' ἐγένετο, πρῆσαν οἱ τὴν ὠδῖνα φρουρεῖν ταχθέντες, ἀποφκίνοντες ἄρρενα βρέφη δίδυμα τεκεῖν τὴν κόρην. Καὶ αὐτίκα Νομίτωρ μὲν ἐν τῷ αὐτῷ πολὺς ἦν λόγῳ, τοῦ θεοῦ τε ἀποδεικνύς τὸ ἔργον, καὶ μηδὲν εἰς τὴν κόρην ἀναίτιον οὔσαν τοῦ πάθους παρανομεῖν ἀξίων. Ἀμουλίῳ δὲ τῶν ἀνθρωπειῶν τι μηχανημάτων καὶ τὸ περὶ τὸν τόκον ἐδόκει γενέσθαι, παρασκευασθέντος ἐστέρου παῖς γυναιξὶ βρέφους, ἢ κρύφα τῶν φυλάκων, ἢ συγκακουργούντων· καὶ πολλὰ εἰς τοῦτο ἐλέχθη. Ὡς δὲ τὴν γνώμην τοῦ βασιλέως ἔμαθον οἱ συνέδροι ἀπαραιτήτῳ δργῇ χρωμένην, ἐδικαίωσαν καὶ αὐτοί, καθάπερ ἐκεῖνος ἡξίου, χοῆσθαι τῷ νόμῳ κελεύοντι τὴν μὲν αἰσχύναν τὸ σῶμα ῥάβδοις αἰκισθεῖσθαι ἀποθανεῖν, τὸ δὲ γεννηθὲν εἰς τὸ τοῦ ποταμοῦ βάλλεσθαι ῥεῖθρον· νῦν μὲν τοι ζώσας κατορύττεσθαι ταύτας ὁ τῶν ἱερῶν διαγράφει νόμος.

84. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Νομίτωρ, ἐπειδὴ τὴν Ἰλίαν

ἔγνω κύουσιν, ἕτερα παρὰ σκευασάμενος παῖδιά νεογνά, διηλ-
λάξατο τεκούσης αὐτῆς τὰ βρέφη· καὶ τὰ μὲν ὀθνεῖα τοῖς φυ-
λάττουσι τὰς ὠδῖνας ἔδωκεν ἀποφέρειν· εἴτε χρημάτων τὸ
πιστὸν αὐτῶν τῆς χρείας πριάμενος, εἴτε διὰ γυναικῶν τὴν
ὑπαλλαγὴν μηχανησάμενος· καὶ αὐτὰ λαβὼν ὁ Ἀμούλιος ὅτε
δὴ τινι τρόπῳ ἀναιρεῖ· τὰ δὲ ἐκ τῆς Ἰλίας γενόμενα, περὶ
παντὸς ποιούμενος ὁ μητροπάτωρ διασώζεσθαι, δίδωσι τῷ
Φαυστύλῳ. Τὸν δὲ Φαυστύλον τοῦτον Ἀρκάδα μὲν εἶναι φασί,
τὸ γένος, ἀπὸ τῶν σὺν Εὐάνδρῳ κατοικεῖν δὲ περὶ τὸ Παλάν-
τιον, ἐπιμέλειαν ἔχοντα τῶν Ἀμουλίου κτημάτων· χαρίσα-
σθαι δὲ Νομίτῳ τὴν ἐκτροφὴν τῶν παίδων, ἀδελφῷ πειθό-
μενον, ὄνομα Φαυστύλῳ, τὰς περὶ τὸ Αὐέντιον τρεφομένας τοῦ
Νομίτῳρος ἀγέλας ἐπιτροπεύοντι· τὴν τε τιθνησαμένην τὰ
παῖδιά, καὶ μαστοὺς ἐπισχοῦσαν, οὐ λύκαιναν εἶναι φασιν,
ἀλλ', ὥσπερ εἰκὸς, γυναῖκα τῷ Φαυστύλῳ συνοικοῦσαν, Λαυ-
ρεντίαν ὄνομα, ἣ δημοσιευούσῃ ποτὲ τὴν τοῦ σώματος ὥραν
οἱ περὶ τὸ Παλάντιον διατρέβοντες ἐπὶ κλησὶν ἔθεντο Λοῦπαν·
ἔς τε τοῦτο Ἑλληνικὸν τε καὶ ἀρχαῖον, ἐπὶ ταῖς μισθαρνού-
σαις τὰ ἀφροδίσια τιθέμενον, αἱ νῦν εὐπρεπεστέραν κλήσει
ἐταῖραι προσαγορεύονται. Ἀγνοοῦντας δὲ τινὰς αὐτὸ, πλάσαι
τὸν περὶ τῆς λυκαίνης μῦθον· ἐπεὶ δὲ κατὰ γλῶτταν, ἣν τὸ
Λατίνων ἔθνος φθέγγεται, λοῦπα καλεῖται τοῦτο τὸ θηρίον.
Ἦνίκα δὲ τῆς ἐν τῷ γάλακτι τροφῆς ἀπηλλάγη τὰ παῖδιά, δο-
θῆναι πρὸς τῶν τρεφόντων εἰς Γαβίους, πόλιν οὐ μακρὰν ἀπὸ
τοῦ Παλαντίου κειμένην, ὥς Ἑλλάδα παιδεῖαν ἐκμάθοιεν· κά-
κεῖ παρ' ἀνδράσιν ἰδιοξένοις τοῦ Φαυστύλου τραφῆναι, γράμ-
ματα καὶ μουσικὴν καὶ χρῆσιν ὅπλων Ἑλληνικὴν ἐκδιδασκο-
μένους μέχρις ἡβῆς. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τοὺς νομιζομένους
γονεῖς, συμβῆναι τὴν διαφορὰν αὐτοῖς πρὸς τοὺς Νομίτῳρος
βουκόλους περὶ τῶν συννόμων χωρίων· ἐκ δὲ τούτου πληγὰς
αὐτοῖς δόντας, ὥς αὐτοὺς ἀπελάσαι τὰς ἀγέλας· ποιῆσαι δὲ

ταῦτα τῇ γνώμῃ τοῦ Νομίταρος, ἐν ἀρχῇ γένοιτο ἐγκλημάτων, καὶ ἅμα παρουσίᾳ εἰς τὴν πόλιν τῷ νομευτικῷ πλήθει πρόφχασις. ὧς δὲ ταῦτ' ἐγένετο, Νομίτωρ μὲν Ἀμούλιου καταβοᾶν, ὡς δεινὰ πάσχοι διαρπαζόμενος παρὰ τῶν ἐκείνου βουκόλων· καὶ ἄξιον, εἰ μηδενὸς αἰτίος ἐκεῖνός ἐστι, παραδοῦναι τὸν συφορβὸν αὐτῷ καὶ τοὺς υἱοὺς ἐπὶ δίκῃ. Ἀμούλιον δὲ, ἀπολύσασθαι βουλόμενον τὴν αἰτίαν, τούτους τε αἰτηθέντας, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὅσοι παρεῖναι τοῖς γενομένοις εἶχον αἰτίαν, ἤκειν κτελεῖν δίκας ὑφ' ἑξόντας τῷ Νομίτῳ. Πολλῶν δὲ συνελθόντων ἅμα τοῖς ἐπαίτιοις ἐπὶ φράσει τῆς δίκης, φράσαντα τοῖς νεανίσκοις τὸν μητροπάτορα πᾶσαν τὴν καταλαβοῦσαν αὐτοὺς τύχην, καὶ τιμωρίαν φήσαντα νῦν, εἴ ποτε, καίρῳ εἶναι λαβεῖν, αὐτίκα ποιήσασθαι σὺν τῷ νομευτικῷ πλήθει τὴν ἐπίθεσιν. Περὶ μὲν οὖν γενέσεως καὶ τροφῆς τῶν οἰκιστῶν τῆς Ῥώμης ταῦτα λέγεται.

85. Τὰ δὲ κατὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς γενόμενα· τοῦτο γὰρ ἔτι μοι τὸ μέρος τῆς γραφῆς λείπεται· νῦν ἄρχομαι διηγησόμενος. Ἐπειδὴ γὰρ Ἀμούλιου τελευτήσαντος ἀνεנέώσατο τὴν ἀρχὴν ὁ Νομίτωρ, ὀλίγον ἐπισχὼν χρόνον, ἐν ᾧ τὴν πόλιν ἐκ τῆς πρότερον ἐπισχούσης ἀνομίας εἰς τὸν ἀρχαῖον ἐκόσμησεν τρόπον, εὐθὺς ἐπενόει τοῖς μειρακίοις ἰδίαν ἀρχὴν κατασκευάσαι, ἐτέραν πόλιν οἰκίσας· ἅμα δὲ καὶ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους ἐπίδοσιν εἰς εὐανδρίαν ἐσχηκότος, ἐπαναλῶναι τι καλῶς ἔχειν ὧς το, καὶ μάλιστα τὸ διάφορον αὐτῷ ποτε γερόμενον, ὡς μὴ δι' ὑποψίας αὐτοὺς ἔχοι. Κοινωσάμενος δὲ τοῖς μειρακίοις, ἐπειδὴ κακείνοις ἐδόκει, δίδωσιν αὐτοῖς χωρία, ὧν ἄρξουσιν, ἐνθα παῖδες ἐτρέφησαν· ἐκ δὲ τοῦ λεῶ, τό τε δ' ὑποψίας αὐτῷ γερόμενον, ὡς ἐμελλε νεωτερισμοῦ εἰσαυθίς ἄρξαι, καὶ εἴ τι ἐκούσιον ἀπαναστῆναι ἐβούλετο. Ἦν δὲ ἐν τούτοις πολὺ μὲν, ὥσπερ εἰκὸς ἐν πόλει κινουμένη, τὸ δημοτικὸν γένος· ἱκανὸν δὲ καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ κρατίστου γνῶριμον, ἐκ δὲ τοῦ

Τρωϊκοῦ τὸ εὐγενέστατον δὴ νομιζόμενον, ἐξ οὗ καὶ γενεαί-
 τινες ἐπιπεριῆσαν εἰς ἐμὲ, πεντήκοντα μάλιστα οἴκοι. Ἐχορη-
 γεῖτο δὲ τοῖς νεανίσκοις καὶ χρήματα, καὶ ὅπλα, καὶ σίτος,
 καὶ ἀνδράποδα, καὶ ὑποζύγια ἀχθοφόρα, καί τιτι ἄλλο πόλεως
 ἦν κατασκευῇ πρόσφορον. ὧς δὲ ἀνέστησαν ἐκ τῆς Ἄλβας οἱ
 νεανίσκοι τὸν λεῶν, μίζαντες αὐτῷ τὸν αὐτόθεν, ὅσος ἦν ἐν
 τῷ Παλαντίῳ καὶ περὶ τὴν Σατορινίαν ὑπολιπῆς, μερίζονται
 τὸ πλῆθος ἅπαν διχῇ· τοῦτο δὲ αὐτοῖς δόξαν παρέσχε φιλο-
 τιμίας, ἵνα θάττον ἀνύηται τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀμίλλῃ τὰ ἔργα·
 αἴτιον δὲ τοῦ μεγίστου κακοῦ, στάσεως, ἐγένετο. Οἷτε γὰρ
 προσνεμηθέντες αὐτοῖς, τὸν ἑαυτῶν ἡγεμόνα ἕκαστοι κυδαί-
 νοντες ὡς ἐπιτήδειον ἀπάντων ἄρχειν, ἐπῆρον· αὐτοὶ τε οὐκ
 ἔτι μίαν γνώμην ἔχοντες, οὐδὲ ἀδελφὰ διανοεῖσθαι ἀξιοῦντες,
 ὡς αὐτὸς ἄρξων ἑκάτερος θατέρου, παρώσαντες τὸ ἴσον, τοῦ
 πλείονος ὠρέγοντο. Τέως μένουσιν ἀφανῆ τὰ πλεονεκτήματα αὐ-
 τῶν ἦν· ἔπειτα δ' ἐξερράγη σὺν τοιαύτῃ προφάσει· τὸ χωρίον,
 ἔνθα ἔμελλον ιδρύσειν τὴν πόλιν, οὐ τὸ αὐτὸ ᾗρετο ἑκάτερος.
 Ῥώμυλον μὲν γὰρ ἦν γνώμῃ τὸ Παλάντιον οἰκίζειν, τῶν τε
 ἄλλων ἕνεκα καὶ τῆς τύχης τοῦ τόπου, ἣ τὸ σωθῆναί τε αὐτοῖς
 καὶ τραφῆναι παρέσχε· Ῥώμῳ δὲ ἐδόκει τὴν καλουμένην νῦν
 ἀπ' ἐκείνου Ῥωμορίαν οἰκίζειν. Ἔστι δὲ τὸ χωρίον ἐπιτήδειον
 ὑποδεξασθαι πόλιν, λόφος οὐ πρόσω τοῦ Τιβερίου κείμενος,
 ἀπέχων τῆς Ῥώμης ἀμφοτέρωθεν τοὺς τριάκοντα σταδίους. Ἐκ δὲ τῆς
 φιλονεικίας ταύτης ἀκοινώνητος εὐθύς ὑπεδηλοῦτο φιλαρχία·
 τῷ γὰρ εἰζῶντι τὸ κρατῆσαν εἰς πάντα ὁμοίως ἐπιθήσεσθαι
 ἔμελλε.

86. Χρόνου δὲ τινος ἐν τούτῳ διαγενομένου, ἐπειδὴ οὐδὲν
 ἔμειοτο τῆς στάσεως, δόξαν ἀμφὶν τῷ μητροπάτορι ἐπιτρέ-
 ψαι, παρῶσαν εἰς τὴν Ἄλβαν. Ὁ δὲ αὐτοῖς ταῦτα ὑποτίθεται,
 θεοὺς ποιήσασθαι δικαστάς, ἀπατέρου χρητὴν ἀποικίαν
 λέγεσθαι καὶ τὴν ἡγεμονίαν εἶναι. Ταξάμενος δ' αὐτοῖς

ἡμέραν, ἐκέλευσεν ἐξ ἑωθινοῦ καθέζεσθαι χωρίς ἀλλήλων, ἐν αἷς ἐκάτεροι ἀξιούσιν ἔδραις· προθύσαντας δὲ τοῖς θεοῖς ἱερὰ τὰ νομιζόμενα, φυλάττειν οἰωνοὺς αἰσίλους· ὁποτέρῳ δ' ἀνδρι-
 θες πρότερον κρείττους γένωνται, τοῦτον ἄρχειν τῆς ἀποικίας·
 Ἀπῆσαν οἱ νεανίσκοι ταῦτ' ἐπαινέσαντες, καὶ κατὰ τὰ συγ-
 κείμενα παρῆσαν ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς πράξεως ἡμέρᾳ. Ἦν δὲ Ῥω-
 μύλῳ μὲν οἰωνιστήριον, ἐνθα ἡξίου τὴν ἀποικίαν ιδρύσαι, τὸ
 Παλάντιον· Ῥώμῳ δὲ προσεχῆς ἐκείνῳ λόφος, Ἀβεντίνος κα-
 λούμενος· ὡς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ἡ Ῥωμορία, φυλακὴ τε ἀμ-
 φοῖν παρῆν, οὐκ ἔτι ἐπιτρέψουσα, ὅ,τι μὴ φανείη, λέξειν. Ὡς
 δὲ τὰς προσηκούσας ἔδρας ἔλαβον, ὀλίγον ἐπισχῶν χρόνον ὁ
 Ῥωμύλος, ὑπὸ σπουδῆς τε καὶ τοῦ πρὸς τὸν ἀδελφὸν φθόνου·
 ὡς δὲ καὶ ὁ φθόνος, ἴσως καὶ ὁ θεὸς οὕτως ἐνῆγεν· πρὶν καὶ
 ὀτιοῦν σημεῖον θεάσασθαι, πέμψας ὡς τὸν ἀδελφὸν ἀγγέλλους,
 ἥκειν ἡξίου διαταχέων, ὡς πρότερον ἰδὼν οἰωνοὺς αἰσίλους. Ἐν
 ᾧ δὲ οἱ πεμφθέντες ὑπ' αὐτοῦ, δὴ αἰσχύνῃς ἔχοντες τὴν ἀπάτην,
 οὐ σπουδῇ ἐχώρουν, τῷ Ῥώμῳ γύπες ἐπισημαίνουσιν ἐξ, ἀπὸ
 τῶν δεξιῶν πετόμενοι· καὶ ὁ μὲν ἰδὼν τοὺς ὄρνιθας, περιχαρὴς
 ἐγένετο· μετ' οὐ πολὺ δὲ οἱ παρὰ τοῦ Ῥωμύλου πεμφθέντες,
 ἀναστῆσαντες αὐτόν, ἄγουσιν ἐπὶ τὸ Παλάντιον. Ἐπεὶ δὲ ἐν
 τῷ αὐτῷ ἐγένοντο, εἶρετο μὲν τὸν Ῥωμύλον ὁ Ῥώμος, οὓς τι-
 νας οἰωνοὺς ἴδοι πρότερος· ὁ δὲ ἐν ἀπορίᾳ γίνεται ὅ,τι ἀπο-
 κρίναιτο. Ἐν δὲ τούτῳ δώδεκα γύπες αἰσίοι πετόμενοι ὤφθη-
 σαν· οὓς ἰδὼν θαρρείτε, καὶ τῷ Ῥώμῳ δείξας λέγει, «Τὶ γὰρ
 » ἀξιοῖς τὰ πάλαι γινόμενα μαθεῖν; τοὺςδε γὰρ δὴ πῦν τοὺς
 » οἰωνοὺς αὐτὸς ὄρᾳς.» Ὁ δὲ ἀγανακτεῖτε, καὶ δεινὰ ποιῆται,
 ὡς διηρημένος ὑπ' αὐτοῦ, τῆς τε ἀποικίας οὐ μεθήσεσθαι αὐ-
 τῷ φασιν.

87. Ἀνίσταται δὲ ἐκ τούτου μείζων τῆς προτέρας ἔρις,
 ἐκατέρου τὸ πλεον ἔχειν ἀπανῶς διακομένου· τὸ δὲ μὴ μείον,
 ἀναφανδὸν ἀπὸ δικαιοσύνης ταιᾶςδε ἐπισυνάπτοντος. Εἰρημέ-

νον γὰρ ἦν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ μητροπάτορος, ὅτῳ ἂν προτέρῳ
 κρείττους ὄρνιθες ἐπισημήνωσι, τούτῳ ἄρχειν τῆς ἀποικίας·
 γένους δὲ ὄρνιθων ἐνὸς ἀμφοῖν ὀφθέντος, ὁ μὲν τῷ προτέρῳ, ὁ
 δὲ τῷ πλείους ἰδεῖν ἐκρατύνετο. Συνελάμβανε δὲ αὐτοῖς τῆς
 φιλονεικίας καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος, ἡρξέ τε τοῦ πολέμου διχα
 τῶν ἡγεμόνων ὀπλισθέν· καὶ γίνεται μάχη καρτερὰ, καὶ φόνος
 ἐξ ἀμφοῖν πολὺς. Ἐν ταύτῃ φασὶ τινες τῇ μάχῃ τὸν Φαυσύλον,
 ὃς ἐξεθρέψατο τοὺς νεανίσκους, διαλύσαι τὴν ἔριν τῶν ἀδελ-
 φῶν βουλόμενον, ὥς οὐδὲν οἷός τε ἦν ἀνύσαι, εἰς μέσους ὥσα-
 σθαι τοὺς μαχομένους ἄνοπλον, θανάτου τοῦ ταχίστου τυχεῖν
 προθυμούμενον· ὅπερ ἐγένετο. Τινὲς δὲ καὶ τὸν λέοντα τὸν λί-
 θινον, ὃς ἔκειτο τῆς ἀγορᾶς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ κρατίστῳ
 χωρίῳ παρὰ τοῖς ἐμβόλοις, ἐπὶ τῷ σώματι τοῦ Φαυσύλου τε-
 θῆναι φασιν, ἔνθα ἔπεσεν, ὑπὸ τῶν εὐρόντων ταφέντος. Ἀπο-
 θανόντος δ' ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ῥώμου, νίκην οἰκτίστην ὁ Ῥωμύλος
 ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ πολιτικῆς ἀλληλοκτονίας ἀνελόμενος,
 τὸν μὲν Ῥώμον ἐν τῇ Ῥωμορίᾳ θάπτει· ἐπειδὴ καὶ ζῶν τῆς
 κτίσεως τοῦ χωρίου περιείχετο· αὐτὸς δὲ ἀπὸ λύπης δὲ καὶ
 μετανοίας τῶν πεπραγμένων παρεῖς ἑαυτὸν, εἰς ἀπόγνωσιν τοῦ
 βίου τρέπεται· τῆς δὲ Λαυρεντίας, ἥ νεογνοὺς παραλαβούσα
 ἐξεθρέψατο, καὶ μητρός οὐχ ἦττον ἡσπάζετο, δεομένης καὶ
 παρηγορούσης, ταύτῃ πειθόμενος ἀνίσταται· συναγαγὼν δὲ
 τοὺς Λατίνους ὅσοι μὴ κατὰ τὴν μάχην ἐφθάρησαν, ὀλίγω
 πλείους ὄντας τρισχιλίων ἐκ πάνυ πολλοῦ καταρχὰς γενομέ-
 νου πλῆθους, ὅτε τὴν ἀποικίαν ἔσελλε, πολίξει τὸ Παλάντιον.
 Ὁ μὲν οὖν πιθανώτατος τῶν λόγων περὶ τῆς Ῥώμου τελευτῆς,
 οὗτος εἶναί μοι δοκεῖ. Λεγέσθω δὲ ὁμῶς καὶ εἴ τις ἑτέρως ἔχειν
 παραδίδωσι. Φασὶ δὲ τινες συγχωρήσαντα αὐτὸν τῷ Ῥωμύλῳ
 ἡγεμονίαν, ἀχθόμενον δὲ καὶ δι' ὀργῆς ἔχοντα τὴν ἀπάτην,
 ἐπειδὴ κατεσκευάσθη τὸ τεῖχος, φλαῦρον ἀποδείξαι τὸ ἔρυμα
 βουλόμενον, «Ἄλλὰ τοῦτό γε, εἰπεῖν, οὐ χαλεπῶ, ἂν τις ὑμῖν

ὑπερβαίη πολέμιος, ὥσπερ ἐγώ· καὶ αὐτίκα ὑπεράλλεσθαι.
Κελέριον δέ τινα τῶν ἐπιθεβηκότων τοῦ τείχους, ὃς ἦν
ἐπιστάτης τῶν ἔργων, « Ἀλλὰ τοῦτόν γε τὸν πολέμιον οὐ
χαλεπῶς ἂν τις ἡμῶν ἀμύναιτο », εἰπόντα, πληῆξαι τῷ σκαφίῳ
κατὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ αὐτίκα ἀποκτεῖναι. Τὸ μὲν δὴ τέλος
τῆς στάσεως τῶν ἀδελφῶν τοῦτο λέγεται γενέσθαι.

88. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἔτι ἐμποδὼν ἦν τῷ κτίσματι, προ-
ειπὼν ὁ Ῥωμύλος ἐν ἧς τοὺς θεοὺς ἀρεσάμενος ἔμελλε τὴν ἀρχὴν
τῶν ἔργων ποιήσασθαι, παρασκευασάμενός τε ὅσα εἰς θυσίας
καὶ ὑποδοχὰς τοῦ λεῶ, χρησίμως ἔξειν ἔμελλεν, ὥς ἦκεν ὁ συγ-
κείμενος χρόνος, αὐτός τε προθύσας τοῖς θεοῖς, καὶ τοὺς ἄλλους
κελεύσας κατὰ δύναμιν τὸ αὐτὸ δρᾶν, ὄρνιθας μὲν πρῶτον ἀε-
τοὺς λαμβάνει· μετὰ δὲ τοῦτο πυρκαϊᾶς πρὸ τῶν σκηνῶν γενέ-
σθαι κελεύσας, ἐξάγει τὸν λεῶν τὰς φλόγας ὑπερθρώσκοντα
τῆς οὐσιώσεως τῶν μiasμάτων ἕνεκα. Ἐπεὶ δὲ πᾶν, ὅσον ἦν ἐκ
λογισμοῦ θεοῖς φίλον, ὤετο πεπράχθαι, καλέσας ἅπαντας εἰς
τὸν ἀποδειχθέντα τόπον, περιγράφει τετράγωνον σχῆμα τῷ
λόφῳ, βοδὸς ἄρρενος ἅμα θηλείᾳ ζευχθέντος ὑπ' ἄροτρον, ἐλκύ-
σας αὐλακα διηνεκῇ, τὴν μέλλουσαν ὑποδέξεσθαι τὸ τεῖχος·
ἐξ οὗ Ῥωμαίοις τοῦτο τῆς περιαρόσεως τῶν χωρίων ἐνοικισμοῖς
πόλεων παραμένει. Ἐργασάμενος δὲ ταῦτα, καὶ τῶν βοῶν ἑκα-
τέρους ἱερεύσας, ἄλλων τε πολλῶν θυμάτων καταρξάμενος,
ἐφίστησι τοῖς ἔργοις τὸν λεῶ. Ταύτην ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ τὴν ἡμέ-
ραν Ῥωμαίων ἡ πόλις ἑορτῶν οὐδεμιᾶς ἥττονα τιθεμένη, καθ'
ἑκαστον ἔτος ἄγει, καλοῦσα Παρίλια. Θύουσι δ' ἐν αὐτῇ περὶ
γονῆς τετραπόδων οἱ γεωργοὶ καὶ νομεῖς θυσίαν χαριστήριον
ἕκρος ἀρχομένου. Πότερον δὲ παλαιότερον ἔτι τὴν ἡμέραν ταύ-
την ἐν εὐπαθείαις ἐπιτηδαιοτάτην οἰκισμῷ πόλεως ἐνόμισαν,
ἢ τοῦ κτίσματος ἄρξαντος ἱεράν ἐποιήσαντο, καὶ θεοὺς ἐν αὐτῇ
τοὺς ποιμέσι φίλους γεραίρειν ὥοντο δεῖν, οὐκ ἔχω βεβαίως εἰπεῖν.

Τοποθεσία τῆς Ῥώμης. Παλαιοὶ οἰκήτορες αὐτῆς.

Κατάστασις τῆς πολιτείας.

(Βιβλ. Β' Κεφ. Α. κ. ἐξ.)

Ι. Ἡ τῶν Ῥωμαίων πόλις ἱδρύται μὲν ἐν ταῖς ἐσπερίοις μέρεσι τῆς Ἰταλίας περὶ ποταμὸν Τίβεριν, ὃς κατὰ μέσσην μάλιστα τὴν ἀκτὴν ἐκδίδωσιν, ἀπέχουσα τῆς Τυρρῆνικῆς θαλάσσης ἑκατὸν εἴκοσι σταδίοις. Οἱ δὲ κατασχόντες αὐτὴν πρῶτοι τῶν μνημονευομένων, βάρβαροί τινες ἦσαν αὐτόχθονες Σικελοὶ λεγόμενοι, πολλὰ καὶ ἄλλα τῆς Ἰταλίας χωρία κατασχόντες, ὧν οὐκ ὀλίγα διέμεινεν οὐδ' ἀφανῆ μνημεῖα μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἐν οἷς καὶ τόπων τινὰ ὀνόματα Σικελικὰ λεγόμενα, μνηνύοντα τὴν πάλαι ποτὲ αὐτῶν ἐνοίκησιν. Τούτους ἐκβαλόντες Ἀθωριγῖνες, αὐτοὶ κατέσχον τὸν τόπον, Οἰνώτρων ὄντες ἀπόγονοι τῶν κατοικούντων τὴν ἀπὸ Τάραντος ἄχρι Ποσειδωνίας παράλιον. Ἰερά τις αὕτη νεότης καθοσιωθεῖσα θεοῖς, κατὰ τὸν ἐπιχώριον νόμον, ὑπὸ τῶν πατέρων ἀποσαλῆναι λέγεται χώραν οἰκήσασα τὴν ὑπὸ τοῦ δαίμονος σφίσι δοθησομένην. Τὸ δὲ τῶν Οἰνώτρων γένος Ἀρκαδικὸν ἦν, ἐκ τῆς τότε μὲν καλουμένης Λυκαονίας, νῦν δὲ Ἀρκαδίας, ἐκουσίως ἐξεληθὼν ἐπὶ γῆς κτῆσιν ἀμείνωνος, ἡγουμένου τῆς ἀποικίας Οἰνώτρου τοῦ Λυκάονος, ἀφ' οὗ τὴν ἐπίκλησιν τὸ ἔθνος ἔλαβεν. Ἀθωριγῖνων δὲ κατεχόντων τὰ χωρία, πρῶτοι μὲν αὐτοῖς γίνονται σύνοικοι Πελασγοὶ πλανῆται ἐκ τῆς τότε καλουμένης Αἰμονίας, νῦν δὲ Θετταλίας, ἐν ᾗ χρόνον τινὰ ὤκησαν· μετὰ δὲ τοὺς Πελασγοὺς Ἀρκάδες ἐκ Πηλαντίου πόλεως ἐξεληθόντες, Εὐκνδρον ἡγεμόνα ποιησάμενοι τῆς ἀποικίας, Ἑρμοῦ καὶ νύμφης Θέμιδος υἱόν· οὗ πολίζονται πρὸς ἐνὶ τῶν ἐπτὰ λύφων, ὃς ἐν μέσῳ μάλιστα κεῖται τῆς Ῥώμης, Παλάντιον ὀνομάσαντες τὸ χωρίον, ἐπὶ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ πατρίδος. Χρόνοις δ' οὐ πολλοῖς

ὕστερον, Ἡρακλέους καταχθέντος εἰς Ἰταλίαν, ὅτε τὴν τρατιὰν ἐξ Ἐρυθρίας οἶκαδε ἀπήγαγε, μοῖρά τις ὑποληφθεῖσα τῆς ἐν αὐτῇ δυνάμεως Ἑλληνικῇ πλησίον ἱδρύται τοῦ Παλαντίου, πρὸς ἐτέρῳ τῶν ἐμπεπολισμένων τῇ Ῥώμῃ λόφων, ὃς τότε μὲν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Σατόρνιος ἐλέγετο, νῦν δὲ Καπιτωλῖνος ὑπὸ Ῥωμαίων. Ἐπειοὶ τούτων πλείους ἦσαν, ἐκ πόλεως Ἡλιδος ἐξαναστάντες, διαπεπορθημένης αὐτοῖς τῆς πατρίδος ὑφ' Ἡρακλέους. 1848

2. Γενεᾷ δ' ἐκκαιδεκάτῃ μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, Ἀλβανοὶ συνοικίζουσιν ἄμφω τὰ χωρία ταῦτα, πείχει περιβαλόντες καὶ τάφρῳ· τέως δὲ ἦν αὖλια βουφορβῶν τε καὶ ποιμένων, καὶ τῶν ἄλλων καταγωγῇ βοτῆρων, ἀφθονον ἀναδιδούσης πᾶν τῆς αὐτόθι γῆς, οὐ μόνον τὴν χειμερινήν, ἀλλὰ καὶ τὴν θερινήν, διὰ τοὺς ἀναψύχοντάς τε καὶ κατάρδοντας αὐτὴν ποταμούς. Γένος δὲ τὸ Ἀλβανὸν μικτὸν ἦν ἐκ τε Ἀρκάδων καὶ Πελασγῶν, καὶ τῶν ἐξ Ἡλιδος ἐλθόντων Ἐπειῶν, τελευταίων δὲ τῶν μετὰ Ἰλίου ἄλωσιν ἀφικομένων εἰς Ἰταλίαν Τρώων, ὃς ἦν Αἰνείας ὁ Ἀγχίσου καὶ Ἀφροδίτης. Βίβος δέ τι καὶ βαρβαρικὸν ἐκ τῶν πρυσοίκων ἢ παλαιῶν οἰκητόρων ὑπολιπὲς τῷ Ἑλληνικῷ συγκαταλλαγῆναι· ὄνομα δὲ κοινὸν οἱ σύμπαντες οὗτοι Λατῖνοι ἐκλήθησαν ἐπ' ἀνδρὸς δυναστεύοντος τῶν τόπων Λατίνου, τὰς κατὰ ἔθνος ὀνομασίας ἀφαιρεθέντες. Ἐτειχίσθη μὲν οὖν ἡ πόλις ὑπὸ τούτων τῶν ἐθνῶν ἐνιαυτῷ δευτέρῳ καὶ τριακοστῷ καὶ τετρακοσιῳστῷ μετὰ Ἰλίου ἄλωσιν, ἐπὶ τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος· οἱ δὲ ἀγαγόντες τὴν ἀποικίαν, ἀδελφοὶ δίδυμοι τοῦ βασιλείου γένους ἦσαν· Ῥωμύλος αὐτῶν ὄνομα θατέρῳ· τῷ δὲ ἐτέρῳ, Ῥῶμος· τὰ μητρόθεν μὲν, ἀπ' Αἰνείου τε καὶ Δαρδανίδαι· πατρὸς δὲ ἀκρίβειαν εἰπεῖν οὐ ῥάδιον ἐξ ὅτου φύντες, πεπίστευνται δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων Ἄρεος υἱοὶ γενέσθαι· οὐ μέντοι διέμεινάν γε ἀμφοτέρω τῆς ἀποικίας ἡγεμόνες, ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς στασιάζσαντες· ἀλλὰ περιλειφθεῖς

αὐτῶν Ῥωμύλος, ἀπολομένου θατέρου κατὰ τὴν μάχην, οἰκιστὴς γίνεται τῆς πόλεως, καὶ τοῦνομα αὐτῇ τῆς ἰδίας κλήσεως ἐπώνυμον τίθεται. Ἀριθμὸς δὲ τῶν μετασχόντων αὐτοῖς τῆς ἀποικίας ἀπὸ πολλοῦ τοῦ κατ' ἀρχὰς ἐξαποσταλέντος ὀλίγος ἦν ὁ καταλειφθεὶς, τρισχίλιοι πεζοὶ καὶ ἱππεῖς τριακόσιοι.

3. Ἐπεὶ οὖν ἦτε τάφρος αὐτοῖς ἐξείργαστο, καὶ τὸ ἔρυμα τέλος εἶχεν, αἷτε οἰκήσεις τὰς ἀναγκαίας κατασκευὰς ἀπειλήφεσαν, ἀπῆται δ' ὁ καιρὸς καὶ περὶ κόσμου πολιτείας ὅς χρήσαιντο σκοπεῖν, ἀγορὰν ποιησάμενος ὁ Ῥωμύλος, ὑποθεμένου τοῦ μητροπάτορος, καὶ διδάξαντος αὐτὸν λέγειν· « Τὴν » μὲν πόλιν, ἔφη, ταῖς τε δημοσίαις καὶ ταῖς ἰδίαις κατασκευ-
 « αῖς ὥς νεόκτιστον ἀποχρώντως κεκοσμηθῆαι· ἡξίου δ' ἐνθυ-
 « μεῖσθαι πάντας, ὥς οὐ ταῦτ' ἐστὶ τὰ πλείστου ἄξια ἐν ταῖς
 « πόλεσιν· οὔτε γὰρ ἐν τοῖς ὀθνείοις πολέμοις τὰς θαθείας
 « τάφρους καὶ ὑψηλὰς, ἐρύματα ἱκανὰ εἶναι τοῖς ἔνδον ἀπράγ-
 « μονα σωτηρίας ὑπόληψιν παρσχεῖν, ἀλλ' ἐντι μόνον ἐγγυᾶ-
 « σθαι, τὸ μηδὲν ἐξ ἐπιδρομῆς κακὸν ὑπ' ἐχθρῶν παθεῖν προ-
 « καταληφθέντας· οὐθ' ὅταν ἐμφύλιοι ταραχαὶ τὸ κοινὸν κα-
 « τάσχωσι, τῶν ἰδίων οἴκων καὶ ἐνδιαιτημάτων τὰς κατα-
 « φυγὰς ὑπάρχειν τινὶ ἀκινδύνους. Σχολῆς γὰρ ἀνθρώποις
 « ταῦτα καὶ ῥαστώνης βίου εὐρέσθαι παραμύθια, μεθ' ὧν οὔτε
 « τὸ ἐπιβουλεύειν τῷ πέλας κωλύεσθαι μὴ οὐ πονηρὸν εἶναι,
 « οὔτ' ἐντῷ ἀκινδύνως βεβηκέναι θαρρεῖν τὸν ἐπιβουλεύμενον·
 « πόλιν τε οὐδεμίαν πω τούτοις ἐκλαμπρυνθεῖσαν ἐπὶ μήκι-
 « στον εὐδαίμονα γενέσθαι καὶ μεγάλην· οὐδ' αὖ παρὰ τὸ μὴ
 « τυχεῖν τινα κατασκευῆς ἰδίας τε καὶ δημοσίας πολυτελοῦς,
 « κεκωλῦσθαι μεγάλην γενέσθαι καὶ εὐδαίμονα· ἀλλ' ἕτερα
 « εἶναι τὰ σώζοντα, καὶ ποιοῦντα μεγάλας ἐκ μικρῶν τὰς πό-
 « λεις· ἐν μὲν τοῖς ὀθνείοις πολέμοις, τὸ διὰ τῶν ὀπλῶν κράτος·
 « τοῦτο δὲ τόλμῃ παραγίνεσθαι καὶ μελέτῃ· ἐν δὲ ταῖς ἐμφυ-
 « λίοις ταραχαῖς, τὴν τῶν πολιτευομένων ὁμοφροσύνην. Ταύ-

» τὴν δὲ τὸν σώφρονα καὶ δίκαιον ἐκάστου βίον ἀπέφηνεν
 » ἱκανώτατον ὄντα τῷ κοινῷ παρασχεῖν· τοὺς δὲ τὰ πολέμια
 » τε ἀσχοῦντας, καὶ τὰ τῶν ἐπιθυμιῶν κρατοῦντας, ἄριστα
 » κοσμεῖν τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, τείχη τε ἀνάλωτα τῷ κοινῷ,
 » καὶ καταγωγὰς τοῖς ἑαυτῶν βίοις ἀσφαλεῖς· τούτους εἶναι
 » τοὺς παρασκευαζομένους· μαχητὰς δέ γε καὶ δίκαιους ἄν-
 » δρας, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐπιτηδεύοντας, τὸ τῆς πολιτείας
 » σχῆμα ποιεῖν τοῖς φρονίμως αὐτὸ καταστησασμένοις· μαλ-
 » θაკοὺς τε αὖ καὶ πλεονέκτας, καὶ δούλους αἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν,
 » τὰ πονηρὰ ἐπιτηδεύματα ἐπιτελεῖν· ἔφη τε παρὰ τῶν πρε-
 » σβυτέρων καὶ διὰ πολλῆς ἱστορίας ἐληλυθότων ἀκούειν, ὅτι
 » πολλαὶ μὲν ἀποικίαι μεγάλαι καὶ εἰς εὐδαίμονας ἀφικόμε-
 » ναι τόπους, αἱ μὲν αὐτίκα διεφθάρησαν εἰς στάσεις ἐμπε-
 » σοῦσαι, αἱ δ' ὀλίγον ἀντισχοῦσαι χρόνον ὑπήκοοι τοῖς πλη-
 » σιοχώροις ἠναγκάσθησαν γενέσθαι, καὶ ἀντὶ κρείττονος
 » χώρας ἦν κατέσχον, τὴν χείρονα τύχην διαλλάξασθαι, δοῦ-
 » λαι δ' ἡ ἐξ ἐλευθέρων γενόμεναι· ἕτεροι δ' ὀλιγάνθρωποι, καὶ
 » εἰς χωρία οὐ πᾶν σπουδαῖα παραγενόμεναι, ἐλεύθεραι μὲν
 » πρῶτον, ἔπειτα δ' ἐτέρων ἀρχουσαι διετέλεσαν. Καὶ οὗτοι
 » ταῖς εὐπραγίαις τῶν ὀλίγων, οὔτε ταῖς δυστυχίαις τῶν πολ-
 » λῶν, ἕτερόν τι ἢ τὸ τῆς πόλεως σχῆμα ὑπάρχειν αἴτιον. Εἰ
 » μὲν οὖν μία τις ἦν παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις βίου τάξις ποιου-
 » σα εὐδαίμονας τὰς πόλεις, οὐ χαλεπὴν ἂν γενέσθαι σφίσι
 » τὴν αἵρεσιν αὐτῆς· νῦν δ', ἔφη, πολλὰς πυνθάνεσθαι κατα-
 » σκευὰς παρ' Ἑλλήσι τε καὶ βαρβάρους ὑπαρχούσας· τρεῖς
 » δ' ἐξ ἀπασῶν ἐπαινουμένας μάλιστα ὑπὸ τῶν χρωμένων
 » ἀκούειν, καὶ τούτων οὐδεμίαν εἶναι τῶν πολιτειῶν εἰλικρινῆ,
 » προσεῖναι δέ τινας ἐκάστη κῆρας συμφύτους, ὥστε χαλεπὴν
 » εἶναι τὴν αὐτῶν αἵρεσιν. Ἠξίου τε αὐτοὺς βουλευσασμένους
 » ἐπὶ σχολῆς εἰπεῖν εἴτε ὑφ' ἐνὸς ἀρχεσθαι θέλουσιν ἀνδρὸς,
 » εἴτε ὑπ' ὀλίγων. Ἐγὼ δὲ ὑμῖν, ἔφη, πρὸς ἣν εἰὰν καταστή-

» σῆσθε πολιτεῖαν εὐτρεπῆς, καὶ οὔτε ἄρχειν ἀπαξιῶ, οὔτε
 » ἄρχεσθαι ἀναίνομαι· τιμῶν δὲ ἅς μοι προσεθήκατε, ἡγεμόνα
 » μὲν πρῶτον ἀποδείξαντες τῆς ἀποικίας, ἔπειτα καὶ τῇ
 » πόλει τὴν ἐπωνυμίαν ἐπ' ἐμοῦ θέντες, ἄλλῃς ἔχω· ταύτας
 » γὰρ οὔτε πόλεμος ὑπερόριος, οὔτε στάσις ἐμφύλιος, οὔτε ὁ
 » πάντα μαραίνων τὰ καλὰ χρόνος ἀφαιρήσεται με, οὔτε ἄλλη
 » τύχη παλίγκοτος οὐδεμία· ἀλλὰ καὶ ζῶντι καὶ τὸν βίον
 » ἐκλιπόντι τούτων ὑπάρξει μοι τῶν τιμῶν παρὰ πάντα τὸν
 » λοιπὸν αἰῶνα τυγχάνειν. »

4. Τοιαῦτα μὲν ὁ Ῥωμύλος ἐκ διδασχῆς τοῦ μητροπάτορος,
 ὥσπερ ἔφην, ἀπομνημονεύσας ἐν τοῖς πλήθεσιν ἔλεξεν. Οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι κατὰ σφᾶς αὐτοὺς, ἀποκρίνονται τοιαύδε·
 » Ἡμεῖς πολιτείας μὲν καινῆς οὐδὲν δεόμεθα· τὴν δ' ὑπὸ τῶν
 » πατέρων δοκιμασθεῖσαν εἶναι κρατίστην παραλαβόντες οὐ
 » μετατιθέμεθα, γνώμη τε ἐπόμενοι τῶν παλαιότερων, οὓς
 » ἀπὸ μείζονος οἴομεθα φρονήσεως αὐτὴν καταστήσασθαι, καὶ
 » τύχη ἀρεσκόμενοι· οὐ γὰρ τήνδε μεμψαίμεθ' ἂν εἰκότως, ἥ
 » παρέσχεν ἡμῖν βασιλευόμενοις τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις
 » ἀγαθῶν, ἐλευθερίαν τε καὶ ἄλλων ἀρχήν. Περὶ μὲν δὴ πολι-
 » τείας ταῦτα ἐγνώκαμεν· τὴν δὲ τιμὴν ταύτην οὐχ ἐτέρῳ
 » τινὶ μᾶλλον ἢ σοὶ προσήκειν ὑπολαμβάνομεν, τοῦ τε βασιλεί-
 » ου γένους ἕνεκα καὶ ἀρετῆς, μάλιστα δ' ὅτι τῆς ἀποικίας
 » ἡγεμόνι κεχρήμεθά σοι, καὶ πολλὴν συνίεμεν δεινότητα,
 » πολλὴν δὲ σοφίαν, οὐ λόγῳ μᾶλλον ἢ ἔργῳ μαθόντες». Ταῦ-
 » τα ὁ Ῥωμύλος ἀκούσας, «ἀγαπᾶν μὲν, ἔφη, βασιλείας ἄξιος
 » ὑπ' ἀνθρώπων κριθεῖς· οὐ μέντοι γε λήψεσθαι τὴν τιμὴν
 » πρότερον, ἐὰν μὴ καὶ τὸ δαιμόνιον ἐπιθεσπίσῃ δι' οἰωνῶν
 » αἰσίων».

5. Ὡς δὲ κἀκείνοις ἦν βουλομένοις, προειπὼν ἡμέραν, ἐν ἣ
 διαμαντεύσεσθαι περὶ τῆς ἀρχῆς ἔμελλεν, ἐπειδὴ καθῆκεν ὁ
 χρόνος, ἀναστὰς περὶ τὸν ὄρθρον ἐκ τῆς σκητῆς προῆλθεν·

στάς δὲ ὑπαίθριος ἐν καθαρῷ χωρίῳ, καὶ προθύσας ὁ νόμος ἦν, εὐχετο Διὶ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οὓς ἐποίησατο τῆς ἀποικίας ἡγεμόνας, εἰ βουλομένοις αὐτοῖς ἐστι βασιλεύεσθαι τὴν πόλιν ὑφ' ἑαυτοῦ, σημεῖα οὐράνια φανῆναι καλὰ. Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ἀστραπὴ διήλθεν ἐκ τῶν ἀριστερῶν εἰς τὰ δεξιὰ· τίθενται δὲ Ῥωμαῖοι τὰς ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἀστραπὰς αἰτίους, εἴτε παρὰ Τυρρηνῶν διδαχθέντες, εἴτε πατέρων καθηγησαμένων, κατὰ τοιόνδε, ὥς ἐγὼ πείθομαι, λογισμόν, ὅτι καθέδρα μὲν ἐστὶ καὶ στάσις ἀρίστη τῶν οἰωνοῖς μαντευομένων ἢ βλέπουσα πρὸς ἀνατολὰς, ὅθεν ἡλίου τε ἀναφοραὶ γίνονται καὶ σελήνης, καὶ ἀστέρων πλανητῶν τε καὶ ἀπλάνων· ἥ τε τοῦ κόσμου περιφορὰ, δι' ἣν τότε μὲν ὑπὲρ γῆς ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῇ γίνεται, τότε δ' ὑπὸ γῆς, ἐκεῖθεν ἀρξαμένη τὴν ἐγκύκλιον ἀποδίδωσι· τοῖς δὲ πρὸς ἀνατολὰς βλέπουσιν ἀριστερὰ μὲν γίνονται πρὸς τὴν ἄρκτον ἐπιστρέφοντα μέρη· δεξιὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν φέροντα· τιμιώτερα δὲ τὰ πρῶτα πέφυκε τῶν ὑστέρων· μετεωρίζεται γὰρ ἀπὸ τῶν βορείων μερῶν ὁ τοῦ ἄξονος πόλος, περὶ δὲ ἢ τοῦ κόσμου στροφή γίνεται· καὶ τῶν πέντε κύκλων τῶν διεζωκότων τὴν σφίγαν ὁ καλούμενος ἀρκτικός, αἰετῇ τε φανερός· ταπεινοῦται δ' ἀπὸ τῶν νοτίων ὁ καλούμενος ἀνταρκτικός κύκλος, ἄφαντος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος· εἰκὸς δὲ κράτιστα τῶν οὐρανίων καὶ μεταρσίων σημείων ὑπάρχειν ὅσα ἐκ τοῦ κρατίστου γίνονται μέρους. Ἐπεὶ δὲ τὰ μὲν ἐστραμμένα πρὸς ἀνατολὰς ἡγεμονικωτέραν μοῖραν ἔχει τῶν προσεσπερίων, αὐτῶν δέ γε τῶν ἀνατολικῶν ὑψηλότερα τὰ βόρεια τῶν νοτίων, ταῦτα ἂν εἴη κράτιστα· ὥς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ἐκ παλαιοῦ τε καὶ πρὶν ἢ παρὰ Τυρρηνῶν μαθεῖν, τοῖς Ῥωμαίων προγόνοις αἴσιοι ἐνομίζοντο αἱ ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἀστραπαί. Ἀσκανίῳ γὰρ τῷ ἐξ Αἰνείου γεγονότι, καθ' ὃν χρόνον ὑπὸ Τυρρηνῶν, οὗς ἡγε- βασιλεὺς Μεζέντιος, ἐπολεμεῖτο καὶ τειχέρας ἦν, περὶ τὴν

τελευταίαν ἐξοδον, ἥν' ἀπεγνώκως ἤδη τῶν πραγμάτων ἐμελλε ποιῆσθαι, μετ' ὀλοφυρμοῦ τόν τε Δία καὶ τοὺς ἄλλους αἰτουμένῳ, θεοὺς αἷσια σημεῖα δοῦναι τῆς ἐξόδου, φασίν, αἰθρίας οὐσης, ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἀστράψαι τὸν οὐρανόν· τοῦ δ' ἀγῶνος ἐκείνου λαβόντος τὸ κράτιστον τέλος, διαμεῖναι παρὰ τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ νομιζόμενον αἷσιον τόδε τὸ σημεῖον.

6. Τότε δ' οὖν ὁ Ῥωμύλος ἐπειδὴ τὰ παρὰ τοῦ δαιμονίου βέβαια προσέλαβε, συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ τὰ μαντεῖα δηλώσας, βασιλεὺς ἀποδείκνυται πρὸς αὐτῶν, καὶ κατεστήσατο ἐν ἔθει τοῖς μετ' αὐτὸν ἅπασι μήτε βασιλείας μήτε ἀρχὰς λαμβάνειν, ἐὰν μὴ καὶ τὸ δαιμόνιον αὐτοῖς θεσπίσῃ· διέμενέ τε μέχρι πολλοῦ φυλαττόμενον ὑπὸ Ῥωμαίων τὸ περὶ τοὺς οἰωνισμοὺς νόμιμον, οὐ μόνον βασιλευσμένης τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν μονάρχων, ἐν ὑπάτων καὶ στρατηγῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ νόμους ἀρχόντων αἵρέσει· πέπαυται δ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις· πλὴν οἷον εἰκόντις αὐτοῦ λείπεται, τῆς ὁσίας ταύτης ἕνεκα γινομένη· ἐπαυλίζονται μὲν γὰρ οἱ τὰς ἀρχὰς μέλλοντες λαμβάνειν, καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἀνιστάμενοι ποιοῦνται τινας εὐχὰς ὑπαίθριοι· τῶν δὲ παρόντων τινὲς ὀρνιθοσκόπων μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου φερόμενοι, ἀστραπὴν αὐτοῖς μηνύειν φασίν ἐκ τῶν ἀριστερῶν τὴν οὐ γενομένην· οἱ δέ, τὸν ἐκ τῆς φωνῆς οἰωνόν λαβόντες, ἀπέρχονται τὰύτας παραληψόμενοι· οἱ μὲν, αὐτὸ τοῦθ' ἱκανὸν ὑπολαμβάνοντες εἶναι, τὸ μηδένα γενέσθαι τῶν ἐναντιουμένων τε καὶ κωλυόντων οἰωνῶν· οἱ δέ, καὶ παρὰ τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ κωλύοντος· ἔστι δ' ὅτε διαζόμενοι, καὶ τὰς ἀρχὰς ἀρπάζοντες μάλλον ἢ λαμβάνοντες. Διὸ καὶ πολλοὶ ἐν γῇ στρατιαὶ Ῥωμαίων ἀπώλοντο πανώλεθροι, πολλοὶ δ' ἐν θαλάττῃ στόλοι διεφθάρησαν αὐτάνδρῳ, ἄλλαι τε συμφοραὶ μεγάλαι καὶ δεινὰι τῇ πόλει συνέπεσον, αἱ μὲν ἐν ὀθνεῖσι πολέμοις, αἱ δὲ κατὰ τὰς ἐμφυλίους διχοστασίας· ἐμφανέσα-

ται δὲ καὶ μέγιστα καὶ κατὰ τὴν ἑμὴν ἡλικίαν, ὅτε Δικίνιος Κραῖστος, ἀνὴρ οὐδενὸς δευτέρου τῶν καθ' ἑαυτὸν ἡγεμόνων, στρατιὰν ἤγεν ἐπὶ τὸ Πάρθων ἔθνος, ἐναντιουμένου τοῦ δαιμονίου, πολλὰ χαίρειν φράσας τοῖς ἀποτρέπουσι τὴν ἐξοδον οἰωνοῖς μυρίοις ὅσοις γινομένοις. Ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῆς εἰς τὸ δαιμόνιον ὀλιγωρίας, ἣ χρῶνται τινες ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, πολὺ ἂν ἔργον εἴη λέγειν.

7. Ὁ δὲ Ῥωμύλος, ἀποδειχθεὶς τοῦτον τὸν τρόπον ὑπὸ τε ἀνθρώπων καὶ θεῶν βασιλεὺς, τά τε πολέμια δεινὸς καὶ φιλοκίνδυνος ὁμολογεῖται γενέσθαι, καὶ πολιτείαν ἐξηγήσασθαι τὴν κρατίστην φρονιμώτατος. Διέξιμι δ' αὐτοῦ τὰς πράξεις τὰς τε πολιτικὰς καὶ κατὰ πολέμους, ὧν καὶ λόγον ἂν τις ἐν ἱστορίας ἀφηγήσεται ποιήσαιο. Ἐρῶ δὲ πρῶτον ὑπὲρ τοῦ κόσμου τῆς πολιτείας, ὃν ἐγὼ πάντων ἡγοῦμαι πολιτικῶν κόσμων αὐταρκέστατον ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους. Ἦν δὲ τοιοῦδε· τριχῇ νεῖμας τὴν πληθὺν ἄπασαν, ἐκάστων τῶν μοιρῶν τὸν ἐπιρηνέστατον ἐπέστησεν ἡγεμόνα· ἔπειτα τῶν τριῶν πάλιν μοιρῶν ἐκάστην εἰς δέκα μοῖρας διελὼν, ἴσους ἡγεμόνας καὶ τούτων ἀπέδειξε τοὺς ἀνδρειοτάτους· ἐκάλει δὲ τὰς μὲν μείζους μοῖρας, τρίβους· τὰς δ' ἐλάττους, κουρίας, ὡς καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον εἶον ἔτι προσαγορεύονται· εἶη δ' ἂν Ἑλλάδι γλώττῃ τὰ ὀνόματα ταῦτα μεθερμηνεύμενα, φυλλὴ μὲν καὶ τριττὺς, ἢ τρίβος· φράτρα δὲ καὶ λόχος, ἢ κουρία· καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ μὲν τὰς τρίβων ἡγεμονίας ἔχοντες, φύλαρχοί τε καὶ τριττύαρχοι, οὓς καλοῦσι Ῥωμαῖοι Τριβούρους· οἱ δὲ ταῖς κουρίαις ἐφεστηκότες, φρατρίαρχοι καὶ λοχαγοί, οὓς ἐκεῖνοι Κουρίωνας ὀνομάζουσι. Διήρηντο δὲ καὶ εἰς δεκάδας, αἱ φράτριαι πρὸς αὐτοῦ, καὶ ἡγεμῶν ἐκάστην ἐκόσμηι δεκάδα, Δεκουρίων κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν προσαγορευόμενος. Ὡς δὲ διεκρίθησάν τε ἄπκντες, καὶ συνετάχθησαν εἰς φυλάς καὶ φράτρας, διελὼν τὴν γῆν εἰς τρίκοντα

κληρους ἴσους, ἐκάστη φράτρα κληρον ἀπέδωκεν ἓνα, ἐξελὼν τὴν ἀρχοῦσαν εἰς ἱερὰ καὶ τεμένη, καὶ τίνα καὶ τῷ κοινῷ γῆν καταλιπών. Μία μὲν οὖν αὕτη διαίρεσις ὑπὸ Ῥωμύλου τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῆς χώρας, περιέχουσα τὴν κοινὴν καὶ μεγίστην ἰσότητα, τοιάδε τις ἦν.

8. Ἐτέρα δὲ αὐτῷ πάλιν τῶν ἀνδρῶν ἡ τὰ φιλάνθρωπα καὶ τὰς τιμὰς νέμουσα, καὶ τὴν ἀξίαν, ἣν μέλλω διηγήσασθαι. Τοὺς ἐπιφανεῖς κατὰ γένος καὶ δι' ἀρετὴν ἐπαινουμενούς, καὶ χρήμασιν, ὥς ἐν τοῖς τότε καιροῖς, εὐπόρους, οἷς ἤδη παῖδες ἦσαν, διώριζεν ἀπὸ τῶν ἀσήμεων καὶ ταπεινῶν, καὶ ἀπόρων· ἐκάλει δὲ τοὺς μὲν ἐν τῇ καταδεστέρᾳ τύχῃ, Πληθείους· ὥς δ' ἂν Ἕλληνες εἴποιεν, δημοτικούς· τοὺς δ' ἐν τῇ κρείττονι, Πατέρας, εἴτε διὰ τὸ πρεσβεύειν ἡλικίᾳ τῶν ἄλλων, εἴθ' ὅτι παῖδες αὐτοῖς ἦταν, εἴτε διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ γένους, εἴτε διὰ πάντα, ταῦτα, ἐκ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ὥς ἂν τις εἰκάσειε, τῆς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἔτι διαμενούσης, τὸ παράδειγμα λαβών· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ εἰς δύο μέρη νεύμαντες τὸ πλῆθος, Βυπατρίδας μᾶλλον ἐκάλουν τοὺς ἐκ τῶν ἐπιφανῶν οἴκων καὶ χρήμασι δυνατούς, οἷς ἡ τῆς πόλεως ἀνέκειτο προσασία· Ἀγροίκους δὲ, τοὺς ἄλλους πολίτας, οἱ τῶν κοινῶν οὐδενὸς ἦσαν κύριοι· σὺν χρόνῳ δὲ καὶ οὗτοι προσελήφθησαν ἐπὶ τὰς ἀρχάς. Οἱ μὲν δὲ τὰ πιθανώτατα περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας ἱστοροῦντες, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας κληθῆναί φασι τοὺς ἄνδρας ἐκεῖνους Πατέρας, καὶ τοὺς ἐκ γένους αὐτῶν, Πατρικούς· οἱ δὲ πρὸς τὸν ἴδιον φθόνον ἀναφέροντες τὸ πρᾶγμα, καὶ διαβάλλοντες εἰς δυσγένειαν τὴν πόλιν, οὐ διὰ ταῦτα Πατρικούς κληθῆναί φασι, ἀλλ' ὅτι πατέρας εἶχον ἀποδείξαι μόναι, ὥς τῶν γε ἄλλων δραπετῶν ὄντων, καὶ οὐκ ἐχόντων ὀνομάσαι πατέρας ἐλευθέρους· τεκμήριον δὲ τούτου παρέχουσιν, ὅτι τοὺς μὲν Πατρικούς, ὁπότε δόξεε τοῖς βασιλεῦσι συγκαλεῖν, οἱ κήρυκες ἐξ ὀνόματός τε καὶ πατρόθεν ἀνηγό-

ρεουν· τοὺς δὲ δημοτικοὺς ὑπηρεταί τινές, καὶ ἄθροοι κέρασι βοείοις ἐμβυκανῶντες, ἐπὶ τὰς ἐκκλησίας συνήγον, ἔστι δὲ οὔτε ἡ τῶν κηρύκων ἀνάκλησις τῆς εὐγενείας τῶν Πατρικίων τεκμήριον· οὔτε ἡ τῆς βυκάνης φωνῇ τῆς ἀγνωσίας τῶν δημοτικῶν σύμβολον· ἀλλ' ἐκείνη μὲν τιμῆς, αὕτη δὲ τάχους· οὐ γὰρ οὐδὲν τ' ἦν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὴν πληθὺν καλεῖν ἐξ ὀνόματος.

9. Ὁ δὲ Ῥωμύλος, ἐπειδὴ διέκρινε τοὺς κρείττους ἀπὸ τῶν ἡττιόνων, ἐνομοθέτει μετὰ τοῦτο καὶ διέταττεν αὐτὸν χρὴ πράττειν ἑκατέρους· τοὺς μὲν εὐπατρίδας ἐραῖσθαι τε καὶ ἀρχειν, καὶ δικάζειν, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ τὰ κοινὰ πράττειν, ἐπὶ τῶν κατὰ πόλιν ἔργων μένοντας· τοὺς δὲ δημοτικοὺς, τούτων μὲν ἀπολελυῖσθαι τῶν πρῶτων, ἀπείρους τε αὐτῶν ὄντας, καὶ δι' ἀπορίαν χρημάτων ἀσχόλους· γεωργεῖν δὲ καὶ κτηνοτροφεῖν, καὶ τὰς χρηματοποιοὺς ἐργάζεσθαι τέχνας, ἵνα μὴ σκισιάζωσιν, ὥσπερ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ἢ τῶν ἐν τέλει προπηλακίζόντων τοὺς ταπεινοὺς, ἢ τῶν φαύλων καὶ ἀπόρων τοῖς ἐν ταῖς ὑπεροχαῖς φθονούντων. Παρακαταθήκας δὲ ἔδωκε τοῖς Πατρικίοις τοὺς δημοτικοὺς, ἐπιτρέψας ἑκάστῳ τῶν ἐκ τοῦ πλήθους ὃν αὐτὸς ἐβούλετο, νέμειν προστατήν· ἔθος Ἑλληνικὸν καὶ ἀρχαῖον, ᾧ Θετταλοὶ τε μέχρι πολλοῦ χρώμενοι διετέλεσαν, καὶ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχάς, ἐπὶ τὰ κρείττω λαβῶν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὑπεροπτικῶς ἐχρῶντο τοῖς πελάταις, ἔργα τε ἐπιτάττοντες οὐ προσήκοντα ἐλευθέροις, καὶ ὁπότε μὴ πράξειάν τι τῶν κελευομένων, πληγὰς ἐντείνοντες, καὶ τᾶλλα ὥσπερ ἀργυρωνήτοις χρώμενοι· ἐκάλουν δὲ Ἀθηναῖοι μὲν Θῆτας τοὺς πελάτας, ἐπὶ τῆς λατρείας· Θετταλοὶ δὲ, Πενέσας, ὀνειδιζόντες αὐτοῖς εὐθύς ἐν τῇ κλήσει τὴν τύχην· ὁ δὲ Ῥωμύλος ἐπικλήσει τε εὐπρεπεῖ τὸ πρᾶγμα ἐκόσμησε, Πατρωνίαν ὀνομάσας τὴν τῶν πενήτων καὶ ταπεινῶν προστασίαν· καὶ τὰ ἔργα χρηστὰ προέθηκεν ἑκατέροις, φιλανθρώπους καὶ πολιτικὰς κατασκευαζόμενος αὐτῶν τὰς συζυγίας.

10. Ἦν δὲ τὰ ὑπ' ἐκείνου τότε ὀρισθέντα μέχρι πολλοῦ παρχεινάντα Ῥωμαίοις ἔθη περὶ τὰς πατρωνίας τοιάδε· τοὺς μὲν πατρικίους ἔδει τοῖς ἑαυτῶν πελάταις ἐξηγεῖσθαι τὰ δίκαια, ὧν οὐκ εἶχον ἐκεῖνοι τὴν ἐπιστήμην, παρόντων τε αὐτῶν καὶ μὴ παρόντων τὸν αὐτὸν ἐπιμελεῖσθαι τρόπον, ἅπαντα πράττοντας ὅσα περὶ παίδων πράττουσι πατέρες, εἰς χρημάτων τε καὶ τῶν περὶ χρήματα συμβολαίων λόγον· δίκας τε ὑπὲρ τῶν πελατῶν ἀδικουμένων λαγχάνειν, εἴ τις βλάπτοιτο περὶ τὰ συμβόλαια, καὶ τοῖς ἐγκαλοῦσιν ὑπέχειν· ὥς δὲ ὀλίγα περὶ πολλῶν ἄντις εἴποι, πᾶσαν αὐτοῖς εἰρήνην τῶν τε ἰδίων καὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων, ἧς μάλιστα ἐδέοντο, παρέχειν. Τοὺς δὲ πελάτας ἔδει τοῖς ἑαυτῶν προστάταις θυγατέρας τε συνεκδίδοσθαι γαμουμένας, εἰ σπανίζοιεν οἱ πατέρες χρημάτων καὶ λύτρα καταβάλλειν πολεμίοις, εἴ τις αὐτῶν ἢ παίδων αἰχμάλωτος γένοιτο· δίκας τε ἀλόντων ἰδίας ἡζημίας ὀφλόντων δημοσίαις ἀργυρικὸν ἔχουσας τίμημα ἐκ τῶν ἰδίων λύεσθαι χρημάτων, οὐδανείσματα ποιῶντας, ἀλλὰ χάριτας· ἔντε ἀρχαῖς καὶ γερηφορίαις, καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς εἰς τὰ κοινὰ δαπάναις, τῶν ἀναλωμάτων ὥς τοὺς γένει προσήκοντας μετέχειν. Κοινῇ δ' ἀμφοτέροις οὔτε ὅσιον οὔτε θέμις ἦν κατηγορεῖν ἀλλήλων ἐπὶ δίκαις, ἢ καταμαρτυρεῖν, ἢ ψῆφον ἐναντίαν ἐπιφέρειν, ἢ μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἐξετάζεσθαι. Εἰ δέ τις ἐξελεγχθεῖη τούτων τί διαπραττόμενος, ἔνοχος ἦν τῷ νόμῳ τῆς προδοσίας, ὃν ἐκύρωτεν ὁ Ῥωμύλος· τὸν δὲ ἀλόντα τῷ βουλομένῳ κτείνειν ὅσιον ἦν, ὥς θῦμα τοῦ καταχθονίου Διός. Ἔθος γὰρ Ῥωμαίοις, ὅσους ἐβούλοντο νηποινὶ τεθνάναι, τὰ τούτων σώματα θεῶν ὀπωδήτινι, μάλιστα δὲ τοῖς καταχθονίοις κατονομάζειν· ὃ καὶ τότε ὁ Ῥωμύλος ἐποίησε. Τοιγάρτοι διέμειναν ἐν πολλαῖς γενεαῖς οὐδὲν διαφέρουσai συγγενικῶν ἀναγκαιοτήτων αἱ τῶν πελατῶν τε καὶ προστατῶν συζυγίαι, παισὶ παίδων συνιστάμεναι· καὶ μέγας ἔπαινος ἦν

τοῖς ἐκ τῶν ἐπιφανῶν οἰκῶν ὥς πλείους πελάτας ἔχειν, τάς τε προγονικὰς φυλάττουσι διαδοχὰς τῶν πατρωνιῶν, καὶ διὰ τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς ἄλλας ἐπικτωμένοις· ὅ, τε ἀγῶν ὑπὲρ τῆς εὐνοίας, ὑπὲρ τοῦ μὴ λειφθῆναι τῆς ἀλλήλων χάριτος, ἔκτοπος ἡλικίος ἀμφοτέροις ἦν· τῶν μὲν πελατῶν ἅπαντα τοῖς προστάταις ἀξιούντων, ὡς δυνάμεως εἶχον, ὑπηρετεῖν· τῶν δὲ πατρικίων, ἥκιστα βουλομένων τοῖς πελάταις ἐνοχλεῖν, χρηματικὴν τε οὐδεμίαν δωρεὰν προσιεμένων· οὕτως ἐγκρατὴς ὁ βίος ἦν αὐτοῖς ἀπάσης ἡδονῆς· καὶ τὸ μακάριον ἀρετῇ μετρητὸν, οὐ τύχη.

II. Οὐ μόνον δ' ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τὸ δημοτικὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν πατρικίων ἦν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀποίκων αὐτῆς πόλεων, καὶ τῶν ἐπὶ συμμαχίᾳ καὶ φιλίᾳ προσελθουσῶν, καὶ τῶν ἐκ πολέμου κεκρκτημένων ἐκάστη φύλακας εἶχε καὶ προστάτας οὓς ἐβούλετο Ῥωμαίων. Καὶ πολλάκις ἡ βουλή τὰ ἐκ τούτων ἀμφισβητήματα τῶν πόλεων καὶ ἐθνῶν ἐπὶ τοὺς προϊσταμένους αὐτῶν ἀποστέλλουσα, τὰ ὑπ' ἐκείνων δικασθέντα κύρια ἡγεῖτο. Οὕτω δὲ ἄρα ἡ Ῥωμαίων βέβαιος ἦν ὁμόνοια, τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ Ῥωμύλου κατασκευασθέντων λαβοῦσα ἐθνῶν, ὥς οὐδέ ποτε δι' αἵματος καὶ φόνου τοῦ κατ' ἀλλήλων ἐχώρησαν ἐντὸς ἐξακοσίων καὶ τριάκοντα ἐτῶν, πολλῶν καὶ μεγάλων ἀμφισβητημάτων γενομένων τῷ δήμῳ πρὸς τοὺς ἐν τέλει περὶ τῶν κοινῶν, ὡς ἐν ἀπάσαις φιλεῖ γενέσθαι μικραῖς τε καὶ μεγάλαις πόλεσιν· ἀλλὰ πείθοντες καὶ διδάσκοντες ἀλλήλους, καὶ τὰ μὲν εἰκόντες, τὰ δὲ παρ' ἐκόντων λαμβάνοντες, πολιτικὰς ἐποιοῦντο τὰς τῶν ἐγκλημάτων διαλύσεις. Ἐξ οὗ δὲ Γάϊος Γράκχος, ἐπὶ τῆς δημαρχικῆς ἐξουσίας γενόμενος, διέφθειρε τὴν τοῦ πολιτεύματος ἀρμονίαν, οὐκέτι πέπαυνται σφάττοντες ἀλλήλους, καὶ φυγάδας ἐλαύνοντες ἐκ τῆς πόλεως, καὶ οὐδενὸς τῶν ἀνηκέστων ἀπεχό-

μενοι παρὰ τὸ νικᾶν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἕτερος ἔσται τοῖς λόγοις καιρὸς ἐπιτηδειότερος.

12. Ὁ δὲ Ῥωμύλος ἐπειδὴ ταῦτα διεκόσμησε, βουλευτὰς εὐθὺς ἔγνω καταστήσασθαι, μεθ' ὧν πράττειν τὰ κοινὰ ἔμελλεν, ἐκ τῶν πατρικίων ἄνδρας ἑκατὸν ἐπιλεξάμενος. Ἐποιεῖτο δὲ αὐτῶν τοιάνδε τὴν διαίρεσιν· αὐτὸς μὲν ἐξ ἀπάντων ἕνα τὸν ἄριστον ἀπέδειξεν, ὃ τὰς κατὰ πόλιν ὥζετο δεῖν ἐπιτρέπειν οἰκονομίας, ὅτε αὐτὸς ἐξάγοι στρατιὰν ὑπερόριον· τῶν δὲ φυλῶν ἑκάστη προσέταξε τρεῖς ἄνδρας ἐλέσθαι τοὺς ἐν τῇ φρονιμωτάτῃ τότε ὄντας ἡλικία, καὶ δι' εὐγένειαν ἐπιφανεῖς. Μετὰ δὲ τοὺς ἑννέα τούτους, ἑκάστη φράτρα πάλιν ἐκέλευσε τρεῖς πατρικίων ἐπιλέξαι τοὺς ἐπιτηδαιοτάτους· ἔπειτα τοῖς πρώτοις ἑννέα τοῖς ὑπὸ τῶν φυλῶν ἀποδειχθεῖσι τοὺς ἑννεήκοντα προσθεῖς, οὓς αἱ φράτρυ προεχειρίσαντο, καὶ τούτων θν αὐτὸς προέκρινεν ἡγεμόνα ποιήσας, τὸν τῶν ἑκατὸν ἐξεπλήρωσε βουλευτῶν ἀριθμόν. Τοῦτο τὸ συνέδριον Ἑλληνιστὶ ἑρμηνευόμενον, Γερουσίαν βούλεται δηλοῦν, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος οὕτως ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται. Πότερον δὲ διὰ γῆρας τῶν κατελθόντων εἰς αὐτὸ ἀνδρῶν, ἢ δι' ἀρετὴν ταύτης ἔτυχε τῆς ἐπικλήσεως, οὐκ ἔχω τὸ ἀσφαλὲς εἰπεῖν· καὶ γὰρ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἀρίστους, Γέροντας εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ καλεῖν. Οἱ δὲ μετέχοντες τοῦ βουλευτηρίου, Πατέρες ἔγγραφαι προσηγορεύθησαν, καὶ μέχρις ἐμοῦ ταύτης ἐτύγχανον τῆς προσηγορίας. Ἑλληνικὸν δὲ ἄρα καὶ τοῦτο ἔθος ἦν· τοῖς γοῦν βασιλεῦσιν, ὅσοι τε πατέρας ἀρχὰς παραλάβοιεν, καὶ ἥσους ἢ πληθὺς αὐτὴ καταστήταιτο ἡγεμόνας, βουλευτῆριον ἦν ἐκ τῶν κρατίστων, ὡς Ὀμηρὸς τε καὶ οἱ παλαιότατοι τῶν ποιητῶν μαρτυροῦσι· καὶ οὐχ, ὥσπερ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, αἰθάρδεις καὶ μονογνώμονες ἦσαν αἱ τῶν ἀρχαίων βασιλείων δυναστεῖαι.

13. Ὡς δὲ κατεσκευάσατο καὶ τὸ βουλευτικὸν τῶν γερόν-

τῶν συνέδριον ἐκ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν, ὁρῶν, ὅπερ εἰκὸς, ὅτι καὶ νεότητος αὐτῷ δεήσει τινὸς συντεταγμένης, ἥ χρήσεται φυλακῆς ἕνεκα τοῦ σώματος, καὶ πρὸς τὰ κατεπείγοντα τῶν ἔργων, ὑπηρεσίᾳ, τριακοσίους ἀνδρας ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων οἰκῶν τοὺς ἑρῶμενεστάτους τοῖς σώμασιν ἐπιλεξάμενος, οὓς ἀπέδειξαν αἱ φράτρυι τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ τοὺς βουλευτάς, ἑκάστη φράτρυα δέκα νέους, τούτους τοὺς ἀνδρας αἰεὶ περὶ αὐτὸν εἶχεν· ὄνομα δὲ κοινὸν ἅπαντες, ὃ καὶ οἱ νῦν κατέστησαν, ἔσχον Κελέριοι, ὥς μὲν οἱ πλείους γράφουσιν, ἐπὶ τῆς ὀξύτητος τῶν ὑπηρεσιῶν· τοὺς γὰρ ἐτοίμους καὶ ταχεῖς ἐπὶ τὰ ἔργα, Κελέρας οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν· ὥς δὲ Οὐαλέριος ὁ Ἀντίας φησὶν, ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος τοῦτ' ἔχοντες ταῦνομα. Ἦν γὰρ καὶ τούτων ἡγεμὼν ὁ διαφανέστατος, ὃ τρεῖς ὑπετάγησαν ἑκατοντάρχαι, καὶ αὖθις ὑπ' ἐκείνοις ἕτεροι, τὰς ὑποδεστέρας ἔχοντες ἀρχάς· οἱ κατὰ πόλιν μὲν αἰχμοφόροι τε αὐτῷ παρηκολούθουν, καὶ τῶν κελευομένων ὑπηρέται· κατὰ δὲ τὰς στρατείας πρόμαχοί τε ἦσαν καὶ παρασπισταί· καὶ τὰ πολλὰ οὗτοι κατώρθουν ἐν τοῖς ἀγῶσι, πρῶτοί τε ἄρχοντες τῆς μάχης, καὶ τελευταῖοι τῶν ἄλλων ἀφιστάμενοι· ἱππεῖς μὲν, ἐνθα ἐπιτήδειον εἴη πεδίον ἱππομαχῆσαι· πεζοὶ δὲ, ὅπου τραχὺς εἴη καὶ ἀνικτὸς τόπος, τοῦτό μοι δοκεῖ παρὰ Λακεδαιμονίων μετενέγκασθαι τὸ ἔθος, μαθὼν ὅτι καὶ παρ' ἐκείνοις οἱ γενναϊότατοι τῶν νέων φύλakes ἦσαν τῶν βασιλέων, οἷς ἐχρῶντο κατὰ τοὺς πολέμους παρασπισταῖς, ἱππεύσαι τε οὔσι καὶ πεζοῖς.

14. Καταστησάμενος δὴ ταῦτα διέκρινε τὰς τιμὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἃς ἑκάστους ἐβούλετο ἔχειν· βασιλεῖ μὲν οὖν ἐξήρητο τάδε τὰ γέγρα· πρῶτον μὲν, ἱερῶν καὶ θυσιῶν ἡγεμονίαν ἔχειν, καὶ πάντα δι' ἐκείνου πράττεσθαι τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσια· ἔπειτα, νόμων τε καὶ πατρίων ἐθισμῶν φυλακὴν ποιεῖσθαι, καὶ παντὸς τοῦ κατὰ φύσιν ἢ κατὰ συνθήκας

δικαίου προνοεῖν, τῶν τε ἀδικημάτων τὰ μέγιστα μὲν αὐτὸν δικάζειν, τὰ δὲ ἐλάττωνα τοῖς βουλευταῖς ἐπιτρέπειν, προνοούμενον, ἵνα μηδὲν γένηται περὶ τὰς δίκας πλημμελές· βουλὴν τε συνάγειν, καὶ δῆμον συγκαλεῖν, καὶ γνῶμης ἄρχειν, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς πλείοσιν ἐπιτελεῖν. Ταῦτα μὲν ἀπέδωκε βασιλεῖ τὰ γέρα, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, ἡγεμονίαν ἔχειν αὐτοκράτορα ἐν πολέμῳ. Τῷ δὲ συνεδρίῳ τῆς βουλῆς τιμὴν καὶ δυναστείαν ἀνέθηκε τοιάνδε, περὶ παντὸς ὅτου ἂν εἰσηγῇται βασιλεὺς, διαγινώσκειν τε καὶ ψῆφον ἐπιφέρειν· καὶ ὅτι ἂν δόξη τοῖς πλείοσι, τοῦτο νικᾶν· ἐκ τῆς Λακωνικῆς πολιτείας, καὶ τοῦτο μετενεγκάμενος· οὐδὲ γὰρ οἱ Λακεδαιμονίων βασιλεῖς αὐτοκράτορες ἦσαν ὅ,τι βούλοιντο πράττειν, ἀλλ' ἡ γερουσία πᾶν εἶχε τῶν κοινῶν τὸ κράτος. Τῷ δὲ δημοτικῷ πλήθει τρία ταῦτα ἐπέτρεψεν, ἀρχαιρεσιάζειν τε καὶ νόμους ἐπικυροῦν, καὶ περὶ πολέμου διαγινώσκειν, ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐφῇ, οὐδὲ τούτων ἔχοντι τὴν ἐξουσίαν ἐπίληπτον, ἂν μὴ καὶ τῇ βουλῇ ταῦτα δοκῇ· ἔφερε δὲ τὴν ψῆφον οὐχ ἅμα πᾶς ὁ δῆμος, ἀλλὰ κατὰ τὰς φράτρας συγκαλούμενος· ὅ,τι δὲ ταῖς πλείοσι δόξειε φράτραις, τοῦτο ἐπὶ τὴν βουλὴν ἀνεφέρετο· ἐφ' ἡμῶν δὲ μετὰκειται τὸ ἔθος· οὐ γὰρ ἡ βουλὴ διαγινώσκει τὰ ψηφισθέντα ὑπὸ τοῦ δήμου, τῶν δ' ὑπὸ τῆς βουλῆς γνωσθέντων ὁ δῆμός ἐστι κύριος· πότερον δὲ τῶν ἔθων κρείττον, ἐν κοινῷ τίθημι τοῖς βουλομένοις σκοπεῖν. Ἐκ δὲ τῆς διαιρέσεως ταύτης οὐ μόνον τὰ πολιτικὰ πράγματα σῶφρονος ἐλάβανε καὶ τεταγμένας τὰς διοικήσεις, ἀλλὰ καὶ τὰ πολεμικὰ ταχείας καὶ εὐπειθεῖς· ὁπότε γὰρ αὐτῷ φανείη στρατεῖαν ἐξάγειν, οὔτε χιλιάρχους τότε ἔδει ἀποδείκνυσθαι κατὰ φυλάς, οὔτε ἑκατοντάρχας κατὰ λόχους, οὔτε ἱππέων ἡγεμόνας, οὔτε ἐξαριθμεῖσθαι τε καὶ λογίζεσθαι, καὶ τάξιν ἕκαστον τὴν προσήκουσαν ἀναλαμβάνειν· ἀλλὰ βασιλεὺς μὲν τοῖς χιλιάρχοις παρήγγελλεν, ἐκείνοι δὲ τοῖς λοχαγοῖς παρὰ

δὲ τούτων οἱ δεκάρχοι μαθόντες, ἐξῆγον τοὺς ὑποτεταγμένους ἑαυτοῖς ἕκαστοι· ἀφ' ἐνὸς δὲ κελεύματος εἴτε ἅπαντα ἢ δύναμις, εἴτε μοῖρά τις ἐξ αὐτῆς κληθεῖν, τὰ ὅπλα ἔχουσα παρῆν εἰς τὸν ὑποδειχθέντα τόπον εὐτρεπῆς.

15. Τεταγμένην οὖν καὶ κεκοσμημένην πρὸς εἰρήνην τε ἀποχρώντως, καὶ πρὸς τὰ πολέμια ἐπιτηδεύως, ἐκ τούτων τῶν πολιτευμάτων τὴν πόλιν ὁ Ῥωμύλος ἀπειργάσατο· μεγάλην δὲ καὶ πολυάνθρωπον ἐκ τούτων· πρῶτον μὲν εἰς ἀνάγκην κατέστησε τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς ἅπασαν ἄρρενα γενεάν· ἐκτρέφειν, καὶ θυγατέρων τὰς πρωτογόνους· ἀποκτινύναι δὲ μηδὲν τῶν γενομένων νεώτερον τριετοῦς, πλὴν εἴ τι γένοιτο παιδίον ἀνάπηρον, ἢ τέρας εὐθὺς ἀπὸ γονῆς. Ταῦτα δ' οὐκ ἐκώλυσεν ἐκτιθέναι τοὺς γειναμένους, ἐπιδείξαντας πρότερον πέντε ἀνδράσι τοῖς ἔγγιστα οἰκοῦσιν, ἐὰν κακείνοις συνδοκῇ. Κατὰ δὲ τῶν μὴ πειθομένων τῷ νόμῳ ζήμιας ὥρισεν ἄλλας τε καὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν τὴν ἡμίσειαν εἶναι δημοσίαν· ἔπειτα μαθὼν πολλὰς τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πόλεων πονηρῶς ἐπιτροπευομένας ὑπὸ τυραννίδων τε καὶ ὀλιγαρχιῶν, τοὺς ἐκ τούτων ἐκπίπτοντας τῶν πόλεων, συχνοὺς ὄντας, εἰ μόνον εἶεν ἐλεύθεροι, διακρίνων οὔτε συμφορὰς οὔτε τύχας αὐτῶν, ὑποδέχεσθαι καὶ μετὰγειν ὥς ἑαυτὸν ἐπεχείρει, τὴν τε Ῥωμαίων δύναμιν αὐξῆσαι βουλευθεῖς, καὶ τὰς τῶν περιοίκων ἐλαττωῶσαι· ἐποίει δὲ ταῦτα πρόφασιν ἐξευρὼν εὐπρεπῇ, καὶ εἰς θεοῦ τιμὴν τὸ ἔργον ἀναφέρων. Τὸ γὰρ μετὰξὺ χωρίου τοῦ τε Καπιτωλίου καὶ τῆς ἄκρας, ὃ καλεῖται νῦν κατὰ τὴν Ῥωμαίων διάλεκτον Μεθόριον δυοῖν ὄρυμν, καὶ ἦν τότε τοῦ συμβεβηκότος ἐπώνυμον, ὕλαις ἀμφιλαφέσι κατ' ἀμφοτέρως τὰς συναπτούσας τοῖς λόφοις λαγόνας ἐπίσκιον, ἱερὸν ἀνείς ἄστυλον ἰκέταις, καὶ ναὸν ἐπὶ τούτῳ κατασκευασάμενος· ὅτῳ δὲ ἄρα θεῶν ἢ δαιμόνων, οὐκ ἔχω τὸ σαφές

εἰπεῖν· τὸ καταφεύγουσιν εἰς τοῦτο τὸ ἱερὸν ἰκέταις, τοῦ τε μηδὲν κακὸν ὑπ' ἐχθρῶν παθεῖν ἐγγυητῆς ἐγίνετο, τῆς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβείας προφάσει, καὶ εἰ βούλοιντο παρ' αὐτῷ μένειν, πολιτείας μετεδίδου καὶ γῆς μοίρας ἦν κτῆσαιτο τοὺς πολέμους ἀφελόμενος, οἱ δὲ συνέρρεον ἐκ παντὸς τόπου, τὰ οἰκεῖα φεύγοντες κακὰ· καὶ οὐκ ἔτι ἐτέρωσε ἀπανίσταντο, ταῖς καθ' ἡμέραν ὁμιλίαις καὶ χάρισιν ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενοι.

16. Τρίτον ἦν ἔτι Ῥωμύλου πολίτευμα, ὃ πάντων μάλιστα τοὺς Ἕλληνας ἀσκεῖν ἔδει, κράτιστον ἀπάντων πολιτευμάτων ὑπάρχον, ὥς ἡ ἐμὴ δόξα φέρει, ὃ καὶ τῆς βεβαίου Ῥωμαίοις ἐλευθερίας ἤρχε, καὶ τῶν ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν ἀναγόντων οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν παρέσχε, τὸ μηκέτι κατασφάττειν ἡβηδὸν τὰς ἀλούσας πολέμῳ πόλεις, μήτε ἀνδραποδίζεσθαι, μηδὲ γῆναυτῶν ἀνιέναι μηλόβοτον· ἀλλὰ κληρούχους εἰς αὐτὰς ἀποστέλλειν ἐπὶ μέρει τινὶ τῆς γῶρας, καὶ ποιεῖν ἀποικίας Ῥωμαίων τὰς κρατηθείσας· ἐνίαις δὲ καὶ πολιτείας μετχιδίδοναι. Ταῦτά τε δὴ καὶ ἄλλα τούτοις ὁμοῖα καταστήσάμενος πολιτεύματα, μεγάλην ἐκ μικρᾶς ἱποίησε τὴν ἀποικίαν, ὥς αὐτὰ τὰ ἔργα ἐδήλωσεν. Οἱ μὲν γὰρ συνοικίσαντες μετ' αὐτοῦ τὴν Ῥώμην, οὐ πλείους ἦσαν ἀνδρῶν τρισχιλίων πεζοὶ καὶ τριακοσίων ἐλάττους ἵππεις· οἱ δὲ καταλειφθέντες ὑπ' ἐκείνου, ὅτε ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη, πεζοὶ μὲν ἑξακισχίλιοι πρὸς τέσσαρσι μυριάσιν, ἵππεις δ' οὐ πολλοὶ ἀπέχοντες χιλίων. Ἐκείνου δὲ ἄρξαντος τούτων τῶν πολιτευμάτων, οἱ τε βρασιλεῖς οἱ μετ' αὐτὸν ἡγησάμενοι τῆς πόλεως, τὴν αὐτὴν ἐφύλαξαν προαίρεσιν, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους τὰς ἐνιαυσίους λαμβάνοντες ἀρχάς, ἔστιν ἃ καὶ προστιθέντες οὕτως, ὥστε μηδενοῦς ἔθνους τοῦ δοκοῦντος εἶναι πολυανθρωποτάτου τὸν Ῥωμαῖον δῆμον γενέσθαι ἐλάττονα.

17. Τὰ δὲ Ἑλλήνων ἔθνη παρὰ ταῦτα ἐξετάζων, οὐκ ἔχω πῶς ἐπαινέσαιμοι τὰ τε Λακεδαιμονίων καὶ τὰ τῶν Θηβαίων,

καὶ τῶν μέγιστον ἐπὶ σοφίᾳ φρονούντων Ἀθηναίων, οἱ φυλάττοντες τὸ εὐγενές καὶ μηδενὶ μεταδιδόντες, εἰ μὴ σπανίως, τῆς παρ' ἑαυτοῖς πολιτείας· ἐὼ γὰρ λέγειν ὅτι καὶ ξενηλατοῦντες ἔνιοι· πρὸς τῷ μηδὲν ἀπολαῦσαι ταύτης τῆς μεγαληγορίας ἀγαθὸν, καὶ τὰ μέγιστα δι' αὐτὴν ἐβλάβησαν. Σπαρτιατὰί μὲν γε πταίσαντες μάχῃ τῇ περὶ Λεῦκτρα, ἐν ἣ' χιλίους καὶ ἑπτακοσίους ἄνδρας ἀπέβαλον, οὐκ ἔτι τὴν πόλιν ἐδυνήθησαν ἐκ τῆς συμφορᾶς ταύτης ἀναλαβεῖν, ἀλλ' ἀπέστησαν τῆς ἡγεμονίας σὺν αἰσχύνῃ. Θηβαῖοι δὲ καὶ Ἀθηναῖοι ἐξ ἑνὸς τοῦ περὶ Χαιρώνειαν ἀτυχήματος, ἅμα τὴν τε προστασίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἐλευθερίαν τὴν πάτριον ὑπὸ Μακεδόνων ἀφηρέθησαν. Ἡ δὲ Ῥωμαίων πόλις ἐν Ἰβηρίᾳ τε καὶ Ἰταλίᾳ πολέμους ἔχουσα μεγάλους, Σικελίαν τε ἀφεστῶσαν ἀνακτωμένη καὶ Σαρδόνᾳ, καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πραγμάτων ἐκπεπολεμωμένων, καὶ Καρχηδόνος ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν πάλιν ἀνισταμένης, καὶ τῆς Ἰταλίας οὐ μόνον ἀφεστῶσης ὀλίγου δεῖν πάσης, ἀλλὰ καὶ συνεπαγούσης τὸν Ἀννιβαϊκὸν κληθέντα πόλεμον, τοσοῦτοις περιπετῆς γενομένη κινδύνους κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, οὐχ ὅπως ἐκακώθη διὰ τὰς τότε τύχας, ἀλλὰ καὶ προσέλαβεν ἰσχὺν ἐξ αὐτῶν ἔτι μείζονα τῆς προτέρας, τῷ πλήθει τοῦ στρατιωτικοῦ πρὸς ἅπαντα διαρκῆς γενομένη τὰ δεινὰ, ἀλλ' οὐχ, ὥσπερ ὑπολαμβάνουσιν τινες, εὐνοίᾳ τύχης χρησαμένη· ἐπεὶ ταύτης γε χάριν ὅχετ' ἂν ὑποβρύχιος ἐξ ἑνὸς τοῦ περὶ Κάννας πτώματος, ὅτε αὐτῇ ἀπὸ μὲν ἑξακισχιλίων ἱππέων ἐβδομήκοντα καὶ τριακόσιοι περιελίφθησαν, ἀπὸ δὲ μυριάδων ὀκτὼ τῶν εἰς τὸ κοινὸν στράτευμα καταγραφεισῶν, ὀλίγω πλείους τρισχιλίων ἐσώθησαν.

ΙΔ. Ταῦτά τε δὴ τοῦ ἀνδρὸς ἄγαμαι, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις ἃ μέλλω λέγειν, ὅτι τοῦ καλῶς οἰκεῖσθαι τὰς πόλεις αἰτίας ὑπολαβὼν, ἃς θρυλλοῦσι μὲν ἅπαντες οἱ πολιτικοί, κατασκευά-

ζουσι δ' ὀλίγοι· πρώτην μὲν παρὰ τῶν θεῶν εὐνοίαν, ἧς παρούσης ἅπαντα τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ τὰ κρείττω συμφέρεται· ἔπειτα σοφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην, δι' ἧς ἤττον ἀλλήλους ἐλάττοντες μᾶλλον ὁμονοοῦσι, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὐ ταῖς αἰσχίσταις μετροῦσιν ἡδοναῖς, ἀλλὰ τῷ καλῷ· τελευταίαν δέ, τὴν ἐν πολέμοις γενναϊότητα, τὴν παρασκευάζουσιν εἶναι καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῖς ἔχουσιν ὠφελίμους· οὐκ ἀπὸ ταυτομάτου παραγίνεσθαι τούτων ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν ἐνόμισεν, ἀλλ' ἔγνω ὅτι νόμοι σπουδαῖοι καὶ καλῶν ζῆλος ἐπιτηδευμάτων εὐσεβῆ καὶ σώφρονα καὶ τὰ δίκαια ἀσκοῦσαν, καὶ τὰ πολέμια ἀγαθὴν ἐξεργάζονται πόλιν· ὧν πολλὴν ἔσχε πρόνοιαν, τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος ἀπὸ τῶν περὶ τὰ θεία καὶ δαιμόνια σεβασμῶν· ἱερὰ μὲν οὖν καὶ τεμένη, καὶ βωμοὺς, καὶ ξοάνων ἰδρύσεις, μορφάς τε αὐτῶν, καὶ σύμβολα, καὶ δυνάμεις, καὶ δωρεάς, αἷς τὸ γένος ἡμῶν εὐηργέτησαν, ἑορτάς τε ὁποίας τινὰς ἐκάστω θεῶν ἡδαιμόνων ἄγεσθαι προσήκει, καὶ θυσίας, αἷς χαίρουσι γεραιρόμενοι πρὸς ἀνθρώπων, ἐκ χειρὸς τε αὐτῶν καὶ πνηγύρεις, καὶ πόνων ἀναπαύλας, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ὁμοίως κατεστήσατο τοῖς κρατίστοις τῶν παρ' Ἑλλήσι νομίμων. Τοὺς δὲ παραδεδομένους περὶ αὐτῶν μύθους, ἐν οἷς ἐλατορημαίαι τινές εἰσι κατ' αὐτῶν ἢ κατηγορίαι, πονηραὺς καὶ ἀνωφελεῖς καὶ ἀσχήμονας ὑπολαβὼν εἶναι, καὶ οὐχ ὅτι θεῶν, ἀλλ' οὐδ' ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀξίους, ἅπαντας ἐξέβαλε, καὶ παρεσκεύασε τοὺς ἀνθρώπους κράτιστα περὶ θεῶν λέγειν τε καὶ φρονεῖν, μηδὲν αὐτοῖς προσάπτοντας ἀνάξιον ἐπιτήδευμα τῆς μακαρίας φύσεως.

21. Τῆς δὲ ὑπὸ Ῥωμύλου κατασταθείσης πολιτείας καὶ τάδε ἡγησάμην ἱστορίας ἄξια· πρῶτον μὲν, ὅτι πολλοῖς σώμασιν ἀπέδωκε θεραπεύειν τὸ δαιμόνιον· ἐν γοῦν ἄλλῃ πόλει νεοκτίστῳ τοσούτους ἱερεῖς καὶ θεραπευτὰς τῶν θεῶν εὐθὺς ἀποδειχθέντας οὐδεὶς ἀνείπειν ἔχει. Χωρὶς γὰρ τῶν ἐχόντων

τάς συγγενικάς ἱερωσύνας, οἱ τὰ κοινὰ περὶ τῆς πόλεως ἱερὰ συντελοῦντες κατὰ φυλάς τε καὶ φράτρας, ἐξήκοντα κατεστάθησαν ἐπὶ τῆς ἐκείνου ἀρχῆς· λέγω δ' ἃ Τερέντιος Οὐάρρων ἐν ἀρχαιολογίαις ἔγραψεν, ἀνὴρ τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἀκμασάντων πολυπειρότατος. Ἐπειτα, ὅτι τῶν ἄλλων φαύλως πως καὶ ἀπερισκέπτως ὥς ἐπὶ πολὺ ποιουμένων τὰς αἰρέσεις τῶν ἐπιστησομένων τοῖς ἱεροῖς, καὶ τῶν μὲν ἀργυρίου τὸ τίμιον ἀποκηρύττειν ἀξιούντων, τῶν δὲ κλήρῳ διαιρουντων τοὺς ἱερεῖς, ἐκεῖνος οὔτε ὠνητάς χρημάτων ἐποίησε τὰς ἱερωσύνας, οὔτε κλήρῳ μεριστάς, ἀλλ' ἐξ ἐκάστης φράτρας ἐνομοθέτησεν ἀποδείκνυσθαι δύο τοὺς ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότας, τοὺς γένει τε προὔχοντας τῶν ἄλλων, καὶ ἀρετῇ διαφόρους, καὶ χρημάτων περιουσίαν ἔχοντας ἀρκοῦσαν, καὶ μὴδὲν ἡλαττωμένους τῶν περὶ τὸ σῶμα· τούτους δὲ οὐκ εἰς ὠρισμένον τινὰ χρόνον ἔχειν τὰς τιμὰς ἔταξεν, ἀλλὰ διὰ παντός τοῦ βίου, στραπειῶν μὲν ἀπολελυμένους, διὰ τὴν ἡλικίαν, τῶν δὲ κατὰ τὴν πόλιν ὀχληρῶν, διὰ τὸν νόμον.

22. Ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ γυναικῶν ἔδει τινὰ ἱερὰ τελεῖσθαι, καὶ διὰ παίδων ἀμφιθαλῶν ἕτερα, ἵνα καὶ ταῦτα γένηται κατὰ τὸ κράτιστον, τὰς τε γυναῖκας τῶν ἱερέων ἔταξε τοῖς ἑαυτῶν ἀνδράσι συνιεῖσθαι, καὶ εἴ τι μὴ θέμις ἦν ὑπ' ἀνδρῶν ὀργιάζεσθαι κατὰ νόμον τὸν ἐπιχώριον, ταύτας ἐπιτελεῖν, καὶ παῖδας αὐτῶν τὰ καθήκοντα λειτουργεῖν· τοῖς δὲ ἄπαισιν, ἐκ τῶν ἄλλων οἰκῶν τοὺς χαριεστάτους καταλεγέντας ἐξ ἐκάστης φράτρας, κοῦρον καὶ κόρην· τὸν μὲν, ἕως ἡβῆς ὑπηρετὴν ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς· τὴν δὲ κόρην, ὅσον ἂν ᾗ χρόνον ἀγνὴ γάμων· ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν νόμων καὶ ταῦτα μετενεγκάμενος, ὥς ἐγὼ περὶ Περικλέους μαρτυροῦμαι. Ὅσα μὲν γὰρ αἱ κανηφόροι λεγόμεναι λειτουργοῦσιν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἱερῶν, ταῦτα παρὰ Ῥωμαίοις αἰδε προσαγορευόμεναι, τοῦτο δὲ συντελοῦσι στεφάνοις κοσμούμεναι τὰς κεφαλὰς, οἷς κοσμεῖται τὰ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος

ἀφιδρύματα παρ' Ἑλλήσιν. Ὅσα δὲ παρὰ Τυρρῆνοις, καὶ ἔτι πρότερον παρὰ Πελασγοῖς ἐτέλουν ἐπὶ τε Κουρήτων καὶ Μεγάλων θεῶν ὀργισμοῖς οἱ καλούμενοι πρὸς αὐτῶν Κάδωλοι, ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπηρετοῦν τοῖς ἱερεῦσιν οἱ λεγόμενοι νῦν παρὰ Ῥωμαίων Κάμιλλοι. Ἔτι πρὸς τούτοις ἔταξε μάντιν ἐξ ἐκάστης φυλῆς ἓνα παρεῖναι τοῖς ἱερεῖς, ὃν ἡμεῖς μὲν ἱεροσκόπον καλούμεν, Ῥωμαῖοι δὲ ὀλίγον τι τῆς ἀρχαίας φυλάττοντες ὀνομασίας, Ἀρούσπικα προσαγορεύουσιν. Ἄπαντας δὲ τοὺς ἱερεῖς τε καὶ λειτουργοὺς τῶν θεῶν ἐνομοθέτησεν ἀποδεικνύσθαι μὲν ὑπὸ τῶν φρατριῶν, ὑποκυροῦσθαι δ' ὑπὸ τῶν ἐξηγουμένων τὰ θεῖα διὰ μαντικῆς.

23. Ταῦτα περὶ τῶν θρησκευόντων τοὺς θεοὺς καταστησάμενος, διήρει πάλιν, ὡς ἔφην, κατ' ἐπιτηδεύματα ταῖς φράτραις τὰ ἱερὰ, θεοὺς ἀποδεικνύς ἐκάσταις καὶ δαίμονας, οὓς ἐμελλον αἰεὶ σέβειν· καὶ τὰς εἰς τὰ ἱερὰ δαπάνας ἔταξεν, ἃς ἔχρην αὐταῖς ἐκ τοῦ δημοσίου δίδοσθαι. Συνέθουόν τε τοῖς ἱερεῦσιν αἱ φράτρει εἰς τὰς ἀπομερισθείσας αὐτοῖς θυσίας, καὶ συνειστιῶντο κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐπὶ τῆς φρατριακῆς ἐστίας· ἐστιατορίον γὰρ ἦν κατεσκευασμένον ἐκάστη φράτρᾳ· καὶ σὺν αὐτῷ καθισίωτό τις, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς πρυτανείοις, ἐστὶς κοινὴ τῶν φρατριῶν· ὄνομα δὲ τοῖς ἐστιατορίοις ἦν, ὅπερ ταῖς φράτραις, Κουρίαι, καὶ μέχρις ὑμῶν οὕτω καλοῦνται. Τοῦτο τὸ πολίτευμα δοκεῖ μοι λαβεῖν ἐκ τῆς Λακεδαιμονίων ἀγωγῆς περὶ τὰ φιλίτια κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπιχωριαζούσης· ἦν Λυκοῦργος εἰσηγήσασθαι δοκεῖ παρὰ Κρητῶν μαθὼν, καὶ μέγала τὴν πόλιν ὠφελῆσαι· ἐν εἰρήνῃ μὲν, εἰς εὐτέλειαν ἀνάγων τοὺς εἰσους, καὶ σωφροσύνην τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης· ἐν πολέμῳ δ', εἰς αἰδῶ καὶ πρόνοιαν καταστήσας ἕκαστον τοῦ μήκαταλιπεῖν τὸν παραστάτην, ᾧ καὶ συνέσπεις καὶ συνέθυσε καὶ κοινῶν ἱερῶν μετέσχεν. Οὐ μόνον δὲ τῆς περὶ ταῦτα σοφίας χάριν ἄξιός ἐπαινεῖσθαι ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ καὶ

τῆς εὐτελείας τῶν θυσιῶν, αἷς γεραίρεσθαι τοὺς θεοὺς ἐνομοθέτησεν, ὧν αἱ πλείεσται διέμενον ἕως τῆς καθ' ἡμᾶς ἡλικίας, εἰ καὶ μὴ πᾶσαι κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἐπιτελούμεναι τρόπον. Ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς, ἐν τραπέζαις ξυλίνοις ἀρχαῖκαῖς, ἐν κανοῖς καὶ πινακίσκοις κεραμίοις ἀλφίτων μάζας, καὶ πόπανα, καὶ ζέας, καὶ καρπῶν τινῶν ἀπαρχάς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα λιτὰ καὶ εὐδάπανα καὶ πάσης ἀπειροκαλίας ἀπηλλαγμένα· καὶ σπονδὰς εἶδον ἐγκραμένας οὐκ ἐν ἀργυροῖς καὶ χρυσοῖς ἄγγεσιν, ἀλλ' ἐν ὀστρακίναῖς κυλίσκαις καὶ πρόχεις, καὶ πάνυ ἡγάσθην τῶν ἀνδρῶν, ὅτι διαμένουσιν ἐν τοῖς πατρίοις ἔθεσιν, οὐδὲν ἐξαλλάττοντες τῶν ἀρχαίων ἱερῶν εἰς τὴν ἀλαζόνα πολυτέλειαν. Ἔστι μὲν οὖν ἃ καὶ Νομῆς Πομπήλιος, ὁ μετὰ Ῥωμύλον ἄρξας τῆς πόλεως, κατεστήσατο μνήμης ἄξια καὶ λόγου, περιττός τὴν γνώμην ἀνὴρ, καὶ τὰ θεῖα ἐξηγήσασθαι σοφὸς ἐν λόγοις, ὑπὲρ ὧν ὕστερον ἐρῶ· καὶ Τύλλος Ὀστίλιος ὁ τρίτος ἀπὸ Ῥωμύλου βασιλεύσας, καὶ πάντες οἱ μετ' ἐκείνον γενόμενοι βασιλεῖς· ἀλλ' ὁ τὰ σπέρματα καὶ τὰς ἀρχάς αὐτοῖς παρασχών, καὶ κυριώτατα καταστησάμενός τῶν περὶ τὰ θεῖα νομίμων, Ῥωμύλος ἦν.

24. Δοκεῖ δὲ καὶ τῆς ἄλλης εὐκοσμίας, ἥ χρώμενοι Ῥωμαῖοι διεφύλαζαν εὐδαιμονοῦσαν τὴν πόλιν ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ἐκείνος ἄρξαι, νόμους καλοὺς καὶ συμφέροντας, ἀγράφους μὲν τοὺς πλείεστους, ἔστι δ' οὗς καὶ ἐν γράμμασι κειμένους καταστησάμενος, ὧν ἐγὼ τοὺς μὲν ἄλλους οὐδὲν δέομαι γράφειν, οὗς δὲ πάντων μάλιστα τεθαύμακα, καὶ ἐξ ὧν ὑπέληφα καταφανῆ καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς γενέσθαι νομοθεσίαν, ὡς αὐστηρὰ καὶ μισοπόνηρος ἦν, καὶ πολλὴν ἔχουσα πρὸς τοὺς ἡρωϊκοὺς βίους ὁμοιότητα, δι' ὀλίγης ὑπομνήσεως σημανῶ, τοσοῦτον προειπὼν, ὅτι μοι δοκοῦσιν ἅπαντες οἱ διατάξαντες τὰς τε βαρβαρικὰς καὶ τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας τὸ μὲν κοι-

νὸν ὀρθῶς ἰδεῖν, ὅτι πόλιν ἅπασαν ἐκ πολλῶν οἰκῶν συνεστῶσαν, ὀρθήν γε πλεῖν εἰκὸς ὅτε οἱ τῶν ἰδιωτῶν εὐσταθῶσι βίοι, καὶ χειμῶνα πολὺν ἄγειν, ὅταν κακῶς ἐκάστοις ἔχωσι τὰ ἴδια· καὶ ὅτι δεῖ τὸν νοῦν ἔχοντα πολιτικόν, εἴαν τε νομοθέτης, εἴαν τε βασιλεὺς ᾗ, ταῦτα νομοθετεῖν ἃ ποιήσῃ δικαίους καὶ σώφρονας τοὺς ἰδιωτῶν βίους. Ἐξ ὧν δ' ἂν ἐπιτηδευμάτων καὶ δι' οἷων γένοιντο τοιοῦτοι νόμων, οὐκ ἔθ' ὁμοίως ἅπαντες δοκοῦσί μοι συνιδεῖν· ἀλλ' ἐνιοί γε πολλοῦ καὶ τοῦ παντός, ὥς εἰπεῖν, ἐν ταῖς κυριωτάτοις καὶ πρώτοις μέρεσι τῆς νομοθεσίας ἀμαρτεῖν. Αὐτίκα περὶ γάμων καὶ τῆς πρὸς γυναῖκας ὁμιλίας, ἀφ' ἧς ἄρχεσθαι δεῖ τὸν νομοθέτην, ὥσπερ καὶ ἡ φύσις ἀρμόττειν τοὺς βίους ἡμῶν ἤρξατο· οἱ μὲν, ἀπὸ τῶν θηρίων τὸ παράδειγμα λαμβάνοντες, ἀφέτους καὶ κοινὰς τὰς μίξεις ἐποίησαντο τῷ ἄρρενι πρὸς τὸ θῆλυ, ὥς ἐρωτικῶν τε οἴστρων ἐλευθερώσοντες τοὺς βίους, καὶ ζῆλον ἀλληλοκτόνον ἀξιούμενοι, καὶ πολλῶν ἄλλων ἀπαλλάζοντες κακῶν, ἀκαταλαμβάνει τοὺς τε ἰδίους οἴκους καὶ τὰς πόλεις ὅλας, διὰ γυναῖκας· οἱ δὲ, ταύτας μὲν ἐξήλασαν ἐκ τῆς πόλεως τὰς ἀγερώχους καὶ θηριώδεις συνουσίας, ἄνδρα συναρμόσαντες εἰς γυναικὰ μίαν, περὶ δὲ φυλακῆς γάμων καὶ σωφροσύνης γυναικῶν νομοθετεῖν οὔτε μεῖζον οὔτ' ἔλαττον οὐδὲν ἐπεχείρησαν, ἀλλ' ὥς ἀδυνάτου πράγματος ἀπέστησαν· οἱ δὲ, οὔτε ἀνεγγύους ἐποίησαν, ὥσπερ ἐνιοὶ τῶν βαρβάρων, τὰς ἀφροδισίους, οὔτε ἀφῆκαν, ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι, τὰς τῶν γυναικῶν φυλακὰς· ἀλλὰ πολλοὺς ἔθεσαν ἐπ' αὐταῖς νόμους σωφρονιστάς. Βίσι δὲ οἱ καὶ ἀρχὴν τινα κατέστησαν ἐπιμελησομένην εὐκοσμίας γυναικῶν· οὐ μὲν ἀποχρῶσά γε ἡ πρόνοια αὐτῶν τῆς τηρήσεως, ἀλλὰ μαλακωτέρα τοῦ δέοντος ἐγένετο, καὶ οὐχ ἱκανὴ τὸ μὴ σπουδαία φύσει κεκραμένον εἰς ἀνάγκην βίου σώφρονος ἀγαγεῖν.

25. Ὁ δὲ Ῥωμύλος οὔτε ἀνδρὶ κατὰ γυναικὸς ἐγκλήματα

δούς φθαρείσης, ἢ τὸν οἶκον ἀδίκως καταλιπούσης, οὔτε γα-
 μετῇ κατ' ἀνδρὸς αἰτιωμένη κάκωσιν, ἢ ἄδικον ἀπόλειψιν,
 οὔτε περὶ προικὸς ἀποδύσει· ἢ κομιδῆς νόμους θείας, οὔτε
 ἄλλο τῶν παραπλησίων τούτοις διορίσας οὐδ' ὀτιοῦν, ἕνα δὲ
 μόνον ὑπὲρ ἀπάντων εὖ ἔχοντα, ὡς αὐτὰ ἔργα ἐδήλωσε, κατα-
 στησάμενος, εἰς εὐκοσμίαν καὶ πολλὴν σωφροσύνην ἡγάγε-
 τὰς γαμετάς. Ἦν δὲ τοιόσδε ὁ νόμος, «Γυναῖκα γαμετὴν κατὰ
 » νόμους ἱερὸς συνελθοῦσαν ἀνδρὶ, κοινωνὸν ἀπάντων εἶναι
 » χρημάτων τε καὶ ἱερῶν». Ἐκάλουν δὲ τοὺς ἱεροὺς οἱ παλαιοὶ
 γάμους, Ῥωμαϊκῇ προσηγορίᾳ περιλαμβάνοντες, Φαρρόκια,
 ἐπὶ τῆς κοινωνίας τοῦ φαρρόου, ὃ καλοῦμεν ἡμεῖς ζέαν· καὶ
 ὥσπερ Ἕλληνες, τὸν κριθῖνον καρπὸν ἀρχαιοτάτον ὑπολαμβάνον-
 τες, ἐπὶ τῶν θυσιῶν κριθαῖς καταρχόμεθα, οὕτως αὐτὰς
 καλοῦντες· οὕτω Ῥωμαῖοι τιμιώτατόν τε καρπὸν καὶ ἀρχαιο-
 τάτον εἶναι νομίζοντες τὰς ζέας, διὰ τούτων ἀπάσης ἐμπύρου
 θυσίας κατάρχονται· μένει γὰρ ἔτι, καὶ οὐ μεταπέπτωκεν εἰς
 πολυτελεστέρας ἀπαρχὰς τὸ ἔθος. Τὸ δὲ κοινωνοῦς τῆς ἱερω-
 τάτης τε καὶ πρώτης τροφῆς γενέσθαι γυναῖκας ἀνδράσι, καὶ
 ἐπὶ πολλῇ συνελθεῖν τύχῃ, τὴν μὲν ἐπὶ κλησὶν τῆς κοινωνίας
 τοῦ φαρρόου εἶχεν, εἰς σύνδεσμον δ' ἀναγκαῖον οἰκειότητος
 ἔφερεν ἀδιαλύτου, καὶ τὸ διαιρῆσον τοὺς γάμους τούτους
 οὐδὲν ἦν. Οὗτος ὁ νόμος τὰς τε γυναῖκας ἠνάγκασε τὰς γαμε-
 τὰς, οἷα μηδεμίαν ἐχούσας ἑτέραν ἀποστροφὴν, πρὸς ἕνα τὸν
 τοῦ γεγαμηκότος ζῆν τρόπον· καὶ τοὺς ἀνδρας, ὡς ἀναγκαῖου
 τε καὶ ἀναφαιρέτου χρήματος, τῆς γυναικὸς κρατεῖν. Σωφρο-
 νοῦσα μὲν γὰρ καὶ πάντα τῷ γεγαμηκότῃ πειθομένη γυνή,
 κυρία τοῦ οἴκου τὸν αὐτὸν τρόπον ἦν, ὅνπερ καὶ ὁ ἀνὴρ· καὶ
 τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, κληρονόμος ἐγένετο τῶν χρημάτων,
 ὡς θυγάτηρ πατρός· εἰ μὲν ἄπαις τε καὶ περὶ μηδενὸς διαθέ-
 μενος ἀποθάνοι, πάντων οὕσα κυρία τῶν ἀπολειφθέντων· εἰ
 δὲ γενεὰν ἔχοι, τοῖς πασιβίοις ἰσόμοιρος γινομένη. Ἀμαρτάνουσα

δέ τι, δικαστὴν τὸν ἀδικούμενον ἐλάμβανε, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς τιμωρίας κύριον. Ταῦτα δὲ οἱ συγγενεῖς μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐδίκάζον· ἐν αἷς ἦν φθορὰ σώματος, καὶ, ὃ πάντων ἐλάχιστον ἀμαρτημάτων Ἕλλησι δόξειεν ἂν ὑπάρχειν, εἴ τις οἶνον εὐρεθῇ· πιούσα γυνή. Ἀμφότερα γὰρ ταῦτα ζημιοῦν ἐκέλευσεν ὁ Ῥωμύλος, ὥς ἀμαρτημάτων γυναικείων ἔσχατα· φθορὰν μὲν, ἀπονοίας ἀρχὴν νομίσας· μέθην δὲ, φθορᾶς· καὶ μέχρι πολλοῦ διέμεινε χρόνου ταῦτ' ἀμφότερα παρὰ Ῥωμαίοις, ἀπαραιτήτου τυγχάνοντα ὀργῆς. Μάρτυς δὲ τοῦ καλῶς ἔχειν τὸν περὶ τῶν γυναικῶν νόμον ὁ πολὺς χρόνος· ὁμολογεῖται γὰρ ἐντὸς ἐτῶν εἴκοσι καὶ πεντακοσίων μηδεὶς ἐν Ῥώμῃ διαλυθῆναι γάμος.

26. Ἄ μὲν οὖν εἰς γυναικῆς εὖ ἔχοντα ὁ Ῥωμύλος ἐνομοθέτησεν, ἐξ ὧν κοσμιωτέρας περὶ τοὺς ἄνδρας αὐτὰς ἀπειργάσατο, ταῦτά ἐστιν. Ἄ δ' εἰς αἰδῶ καὶ δικαιοσύνην παίδων, ἵνα σέβωσι τοὺς πατέρας, ἅπαντα πράττοντες ὅσα ἂν ἐκείνοις κελεύωσιν, ἔτι τούτων ἦν σεμνότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα, καὶ πολλὴν ἔχοντα παρὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους διαφορὰν. Οἱ μὲν γὰρ τὰς Ἑλληνικὰς καταστησάμενοι πολιτείας, βραχὺν τινα κομιδῇ χρόνον ἔταξαν ἄρχεσθαι τοὺς παῖδας ὑπὸ τῶν πατέρων, οἱ μὲν, ἕως τρίτον ἐκπληρώσωσιν ἀφ' ἧβης ἔτος· οἱ δὲ, ὅσον ἂν χρόνον ἡθέοι μένωσιν· οἱ δὲ, μέχρι τῆς εἰς τὰ ἀρχαῖα τὰ δημόσια ἐγγραφῆς, ὥς ἐκ τῆς Σόλωνος καὶ Πιττακοῦ καὶ Χαρώνδου νομοθεσίας ἔμαθον, οἷς πολλὴ μαρτυρεῖται σοφία· τιμωρίας τε κατὰ τῶν παίδων ἔταξαν, ἂν ἀπειθῶσι τοῖς πατράσιν, οὐ βαρείας, ἐξελάσαι τῆς οἰκίας ἐπιτρέψαντες αὐτοὺς, καὶ χρήματα μὴ καταλιπεῖν, παραιτέρω δὲ οὐδέν. Εἰσὶ δὲ οὐχ ἱκαναὶ κατασχεῖν ἀνοιαν νεότητος καὶ αὐθάδειαν τρόπων, οὐδ' εἰς τὸ σῶφρον ἀγαγεῖν τοὺς ἡμεληκότας τῶν καλῶν αἰ μαλακαὶ τιμωρίαι. Τοιγάρτοι πολλὰ ἐν Ἑλλήσιν εἰς πατέρας ὑπὸ τέκνων ἀσχημονεῖται. Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων νομοθέτης ἅπασαν, ὥς εἰπεῖν, ἔδωκεν ἐξουσίαν πατρὶ καθ' ἑαυτοῦ,

καὶ παρὰ πάντα τὸν τοῦ βίου χρόνον, εἴαν τε εἶργεῖν, εἴαν τε μαστιγοῦν, εἴαντε δέσμιον ἐπὶ τῶν κατ' ἀγρὸν ἔργων κατέχειν, εἴαντε ἀποκτινύναι προαιρῆται, καὶ τὰ πολιτικὰ πράττων ὁ παῖς ἤδη τυγχάνη, καὶ ἐν ἀρχαῖς ταῖς μεγίσταις ἐξεταζόμενος, καὶ διὰ τὴν εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίαν ἐπαινούμενος. Κατὰ τοῦτον γέ τοι τὸν νόμον ἄνδρες ἐπιφανεῖς δημηγορίας διεξιόντες ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, ἐναντίας μὲν τῇ βουλῇ, κεχαρισμένας δὲ τοῖς δημοτικοῖς, καὶ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες ἐπὶ ταύταις, κατασπασθέντες ἀπὸ τοῦ βήματος ἀπήχθησαν ὑπὸ τῶν πατέρων, ἣν ἂν ἐκείνοις φανῇ τιμωρίαν ὑφέζοντες· οὗς ἀπαγομένους διὰ τῆς ἀγορᾶς οὐδεὶς τῶν παρόντων ἐξελεῖσθαι δυνατὸς ἦν, οὔτε ὕπατος, οὔτε δήμαρχος, οὔτε ὁ κολακευόμενος ὑπ' αὐτῶν πᾶσαν ἐξουσίαν ἐλάττω τῆς ἰδίας εἶναι νομίζων ὄχλος. Ἐὼ γὰρ λέγειν ὅσους ἀπέκτειναν οἱ πατέρες ἄνδρας ἀγαθοὺς, ὑπ' ἀρετῆς καὶ προθυμίας ἑτερόν τι διαπράξασθαι γενναῖον ἔργον προαχθέντας, ὃ μὴ προσέταξαν αὐτοῖς οἱ πατέρες, καθάπερ ἐπὶ Μαλλίου Τορκουάτου καὶ πολλῶν ἄλλων παρελῆφμεν.

27. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔσται τῆς ἐξουσίας ὁ τῶν Ῥωμαίων νομοθέτης, ἀλλὰ καὶ πωλεῖν ἐφῆκε τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, οὐδὲν ἐπιστραφεὶς εἴ τις ὠμὸν ὑπολήψεται τὸ συγχώρημα, καὶ βαρύτερον ἢ κατὰ τὴν οἰκείαν συμπάθειαν· καὶ, ὃ πάντων μάλιστα θαυμάσειεν ἄν τις, ὑπὸ τοῖς Ἑλληνικοῖς ἦθεσι τοῖς ἐκλελυμένοις τραφεῖς, ὡς πικρὸν καὶ τυραννικόν, καὶ τοῦτο συνεχώρησε τῷ πατρὶ, μέχρι τῆς τρίτης πράξεως ἀφ' οὗοῦ χρηματίσασθαι, μείζονα δούς ἐξουσίαν πατρὶ κατὰ παιδὸς, ἢ δεσπότη κατὰ δούλου. Θεραπόντων μὲν γὰρ ὁπραθεὶς ἄπαξ, ἔπειτα τὴν ἐλευθερίαν εὐράμενος, αὐτοῦ τὸ λοιπὸν κύριός ἐστιν· υἱὼν δ' ὁπραθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, εἰ γένοιτο ἐλεύθερος, ὑπὸ τῷ πατρὶ πάλιν ἐγίνετο· καὶ τὸ δεύτερον ἀπεμποληθεὶς τε καὶ ἐλευθερωθεὶς, δοῦλος, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς, τοῦ πατρὸς ἦν. Μετὰ δὲ τὴν

τρίτην πρᾶσιν ἀπήλλακτο τοῦ πατρός. Τοῦτον τὸν νόμον ἐν ἀρχαῖς μὲν οἱ βασιλεῖς ἐφύλαττον, εἴτε γεγραμμένον εἴτε ἄγραφον· οὐ γὰρ ἔχω τὸ σαφές εἰπεῖν· ἀπάντων κράτιστον ἡγούμενοι νόμων· καταλυθείσης δὲ τῆς μοναρχίας, ὅτε πρῶτον ἐφάνη Ῥωμαίοις πάντας τοὺς πατρικοὺς ἐθισμοὺς τε καὶ νόμους ἅμα τοῖς ἐπεισάκτοις ἐν ἀγορᾷ θεῖναι φανεροὺς ἅπασιν τοῖς πολίταις, ἵνα μὴ συμμεταπίπτῃ τὰ κοινὰ δίκαια ταῖς τῶν ἀρχόντων ἐξουσίαις, οἱ λαβόντες παρὰ τοῦ δήμου τὴν ἐξουσίαν τῆς συναγωγῆς τε καὶ ἐπιγραφῆς αὐτῶν δέκα ἄνδρες, ἅμα τοῖς ἄλλοις ἀνέγραψαν νόμοις· καὶ ἔστιν ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν λεγομένων δώδεκα δέλτων, ἃς ἀνέθεσαν ἐν ἀγορᾷ. Ὅτι δ' οὐχ οἱ ἄνδρες δέκα, οἱ τριακοσίοις ὕστερον ἔτεσιν ἀποδειχθέντες ἐπὶ τὴν ἀναγκρῆν τῶν νόμων, πρῶτοι εἰσηγήσαντο Ῥωμαίοις τὸν νόμον, ἀλλ' ἐκ πολλοῦ κείμενον παραλαβόντες οὐκ ἐτόλμησαν ἀνελεῖν, ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων καταλαμβάνομεν, μάλιστα δ' ἐκ τῶν Νομᾶ Πομπιλίου τοῦ μετὰ Ῥώμυλον ἀρξάντος νόμων, ἐν οἷς καὶ οὕτω γέγραπται· « Ἐὰν » πατὴρ υἱῷ συγχωρήσῃ γυναῖκα ἀγαγέσθαι, κοινωνὸν ἐσο- » μένην ἱερῶν τε καὶ χρημάτων κατὰ τοὺς νόμους, μηκέτι » τὴν ἐξουσίαν εἶναι τῷ πατρὶ πωλεῖν τὸν υἱόν ». Ὅπερ οὐκ ἂν ἔγραψεν εἰ μὴ κατὰ τοὺς προτέρους νόμους ἅπαντας ἐξῆν τῷ πατρὶ πωλεῖν τοὺς υἱούς. Ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἄλλως, βούλομαι δὲ καὶ τὸν ἄλλον ἐπὶ κεφαλαίῳ διελθεῖν κόσμον, ὃ τῶν τῶν ιδιωτῶν ὁ Ῥωμύλος ἐκόσμησε βίους.

28. Ὅρων γὰρ ὅτι τὸ σωφρόνως ζῆν ἅπαντας, καὶ τὰ δίκαια πρὸ τῶν κερδαλέων αἰρεῖσθαι, καρτερεῖαν τε τὴν περὶ τοὺς πόρους ἀσκεῖν, καὶ μηδὲν ὑπολαμβάνειν χρῆμα τιμιώτερον ἀρετῆς, οὐ λόγων διδασχῇ παραγίνεσθαι τοῖς πολιτικοῖς πλήθεσι πέφυκεν, ἐνοῖς τὸ πλεῖον ἐστὶ δυσάγωγον, ἀλλ' ἔργων ἐθισμοῖς τῶν πρὸς ἐκάστην ἀρετὴν ἀγόντων, καὶ τοὺς ὑπὲρ ἀνάγκης μᾶλλον ἢ κατὰ γνώμην ἐπ' αὐτὰ παραγινομένους, εἰ

μηδὲν εἶη τὸ κωλύσον, ἐπὶ τὴν φύσιν ὀλισθαίνοντας εἰδὼς, ἐπιδιφρίους μὲν καὶ βαναύσους καὶ προσαγωγούς ἐπιθυμιῶν αἰσχροῦν τέχνας, ὡς ἀφανιζούσας καὶ λιμαιομένας τὰ τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν μεταχειριζομένων, δούλοις καὶ ξένοις ἀπέδωκε μεθοδεύειν καὶ διέμεινεν ἕως πολλοῦ χρόνου δι' αἰσχύνης ὄντα Ῥωμαίοις τὰ τοιαῦτα ἔργα, καὶ ὑπ' οὐδενὸς τῶν αὐτιγενῶν ἐπιτηδεύμενα. Δύο δὲ μόνα τοῖς ἐλευθέροις ἐπιτηδεύματα καταλείπεται, τὰ κατὰ γεωργίαν καὶ τὰ κατὰ πολέμους, ὁρῶν ὅτι γαστροί τε ἄνθρωποι γίνονται διὰ τοιούτους τοὺς βίου ἐγκρατεῖς, ἀφροδισίοις τε ἥττον ἀλίσκονται παρανόμοις, πλεονεξίαν τε οὐ τὴν βλάπτουσαν ἀλλήλους διώκουσιν, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τῶν πολεμίων περιποιουμένην τὰς ὠφελείας. Ἀτελῇ δὲ τούτων ἑκάτερον οἰόμενος εἶναι τῶν βίων χωριζόμενον θατέρου καὶ φιλαίτιον, οὐχ' ἑτέροις μέρεσιν ἀπέδωκεν ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἑτέροις δὲ τὰ πολεμίων ἄγειν τε καὶ φέρειν, ὡς ὁ παρὰ Λακεδαιμονίοις εἶχε νόμος· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς τόν τε πολεμικὸν καὶ τὸν γεωργικὸν ἔταξε βίον· εἰ μὲν εἰρήνην ἄγοιεν, ἐπὶ τοῖς κατ' ἀγρὸν ἔργοις ἐθίζων ἅπαντας μένειν, πλὴν εἴ ποτε δεηθεῖεν ἀγορᾶς· τότε δ' εἰς ἄστὺ συνιόντας ἀγοράζειν, ἐννάτην ὀρίζων ἡμέραν ταῖς ἀγοραῖς· ὅτε δ' ὁ πόλεμος καταλάβοι, στρατεύεσθαι διδάσκων, καὶ μὴ παραχωρεῖν ἑτέροις μήτε τῶν πόνων μήτε τῶν ὠφελειῶν. Διήρει γὰρ αὐτοῖς ἐξ ἴσου γῆν τε ὅσῃν ἂν ἀφέλοιτο πολεμίους, ἀνδράποδά τε καὶ χρήματα, καὶ παρσκευάζεν ἀγαπητῶς δέχεσθαι τὰς στρατείας.

29. Τῶν δ' εἰς ἀλλήλους ἀδικημάτων οὐ χρονίους, ἀλλὰ ταχείας ἐποιεῖτο τὰς κρίσεις, τὰ μὲν αὐτὸς διελὼν, τὰ δ' ἄλλοις ἐπιτρέπων· καὶ τὰς τιμωρίας αὐτῶν πρὸς τὰ μεγέθη τῶν ἁμαρτημάτων ἐποιεῖτο. Ἀποτρέπειν τε ἀνθρώπους ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ τὸν φόβον μάλιστα δυνάμενον ὁρῶν, πολλὰ εἰς τοῦτο παρσκευάσατο, χωρίον τε, ἐν ᾧ καθεζόμενος ἐδίκα-

ζεν, ἐν τῷ φανερωτάτῳ τῆς ἀγορᾶς, καὶ στρατιωτῶν οἱ παρη-
κολούθουν αὐτῷ τριακόσιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, καταπληκτι-
κωτάτην πρόσοψιν, ῥάβδους τε καὶ πελέχεις ὑπ' ἀνδρῶν
δώδεκα φερομένους, οἱ τὰ μὲν ἄξια μαστίγων δεδρακότας
ἔξαινον ἐν ἀγορᾷ, τῶν δὲ τὰ μέγιστα ἡδίκηκότων τοὺς τρα-
χήλους ἀπέκοπτον ἐν τῷ φανερῷ. Τοιοῦτος μὲν δὴ τις ὁ κό-
σμος ἦν τῆς κατασκευασθείσης ὑπὸ Ῥωμύλου πολιτείας· ἀπό-
χρη γὰρ ἐκ τούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων εἰκάσαι.

Δ'.

Ῥωμύλου θάνατος.

(Βίβλ. Β'. Κεφ. 56.)

56. Πόλεμοι Ῥωμύλῳ λόγου καὶ μνήμης ἄξιοι συνέ-
στησαν ἄλλοι τε καὶ οἱ πρὸς Σατίνους· τοῦ δὲ μηδὲν
ἔτι τῶν πλησίων ἐθνῶν ὑπαγαγέσθαι, ταχεῖα ἢ τελευτὴ τοῦ
βίου, συμβῶσα ἔτι ἀκμάζοντι αὐτῷ τὰ πολέμια πράττειν,
ἐν αἰτίᾳ γενέσθαι ἔδοξε· περὶ ἧς πολλοὶ παραδέδονται λόγοι
καὶ διάφοροι. Οἱ μὲν οὖν μυθωδέστερα τὰ περὶ αὐτοῦ ποι-
οῦντες, ἐκκλησιάζοντά φασιν αὐτὸν ἐπὶ στρατοπέδῳ, ζόφῳ
κατασκήψαντος ἐξ αἰθρίας, καὶ χειμῶνος μεγάλου καταρρά-
γέντος, ἀφανῆ γενέσθαι· καὶ πεπιστεύκασιν ὑπὸ τοῦ πατρὸς
Ἄρεως τὸν ἄνδρα ἀνηρπᾶσθαι· οἱ δὲ τὰ πιθανώτατα γράφον-
τες, πρὸς τῶν ἰδίων πολιτῶν λέγουσιν αὐτὸν ἀποθανεῖν. Αἰ-
τίαν δὲ τῆς ἀναιρέσεως αὐτοῦ φέρουσι, τὴν τε ἄφεςιν τῶν
ὀμήρων, οὓς παρὰ Οὐῖεντανῶν ἔλαβεν, ἄνευ κοινῆς γνώμης
γενομένην παρὰ τὸ εἰωθὸς, καὶ τὸ μηκέτι τὸν αὐτὸν προσφέ-
ρεσθαι τρόπον τοῖς ἀρχαιοτάτοις πολίταις καὶ τοῖς προσγρά-
φοις, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐν τιμῇ πλείονι ἄγειν, τῶν δ' ἐπεισαχ-

θέντων ὑπερορᾶν· τό τε ὦμόν αὐτοῦ, τὸ περὶ τὰς τιμωρίας
τῶν ἑξαμαρτανόντων καὶ αὐθαδές. Ῥωμαίων γάρ τινες ἐπὶ
ληστεία τῶν πλησιοχώρων κατηγορηθέντας, οὔτε ἀφηνεῖς
ἄνδρας οὔτε ὀλίγους, ἐκέλευσεν ὤσαι κατὰ κρημνοῦ, τὴν
δίκην αὐτὸς μόνος δικάσας· μάλιστα δὲ ὅτι βαρὺς ἦδη καὶ
αὐθάδης εἶναι ἐδόκει, καὶ τὴν ἀρχὴν οὐκ ἔτι βασιλικῶς, ἀλλὰ
τυραννικώτερον ἐξάγειν. Διὰ ταύτας δὴ λέγουσι τὰς αἰτίας
συστάνας ἐπ' αὐτῷ τοὺς πατρικίους βουλευῆσαι τὸν φόνον·
πρᾶξαι δὲ τὸ ἔργον ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, καὶ διελόντας τὸ
σῶμα κατὰ μέρη, χάριν τοῦ μὴ φανῆναι τὸν νεκρὸν, ἐξελθεῖν
κρύπτοντας ὑπὸ ταῖς περιβολαῖς ὅσον ἕκαστος εἶχεν αὐτοῦ
μέρος· καὶ μετὰ τοῦτο γῇ κρύψαι κατὰ τὸ ἀφάνες. Οἱ δ', ἐκ-
κλησιάζοντα μὲν φασιν αὐτὸν ὑπὸ τῶν νεοπολιτῶν Ῥωμαίων
ἀναιρεθῆναι· ἐπιχειρῆσαι δ' αὐτοὺς τῷ φόνῳ καθ' ὃν χρόνον
δηλαδὴ καὶ τὸ σκότος ἐγένετο, διασκεδασθέντος ἐκ τῆς ἐκ-
κλησίας τοῦ δήμου, καὶ μονωθέντος τῆς φυλακῆς τοῦ ἡγεμόνος.
Διὰ τοῦτό γε οὖν φασὶ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ τὸ πάθος ἐγένετο, τῆς
τροπῆς τοῦ πλήθους ἐπώνυμον εἶναι, καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡ-
μᾶς χρόνων ὄχλου φυγὴν καλεῖσθαι. Ἔοικε δὲ οὐ μικρὰν ἀφορ-
μὴν παρέχειν τοῖς θεοποιοῦσι τὰ θνητὰ, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀνα-
βιβάζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἐπιφανῶν, τὰ συμβάντα ἐκ τοῦ
θεοῦ περὶ τὴν σύγκρισιν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου καὶ τὴν διάκρι-
σιν. Ἐν τε γὰρ τῷ βιασμῷ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, εἴθ' ὑπ'
ἀνθρώπων τινός, εἴθ' ὑπὸ θεοῦ γενομένῳ, τὸν ἥλιον ἐκλιπεῖν
φασιν ὅλον, καὶ σκότος παντελὲς, ὥσπερ ἐν νυκτί, τὴν γῆν
κατασχεῖν· ἐν τε τῇ τελευτῇ αὐτοῦ ταῦτο συμβῆναι λέγουσι
πάθος. Ὁ μὲν δὴ κτίσας τὴν Ῥώμην καὶ πρῶτος ἀποδειχθεὶς
ὑπ' αὐτῶν βασιλεὺς Ῥωμύλος, τοιαύτης λέγεται τελευτῆς
τυχεῖν, οὐδεμίαν ἐξ αὐτοῦ γενεὰν καταλιπόν, ἐπτά μὲν ἔτη
καὶ τριάκοντα βασιλεύσας, πεντηκοστὸν δὲ καὶ πέμπτον ἔτος
ἔχων ἀπὸ γενεᾶς. Νεὸς γὰρ δὴ παντάπασιν ἔτυχε τῆς ἡγε-

μονίας, ὀκτωκαίδεκάτης, ὡς ἅπαντες ὁμολογοῦσιν οἱ τὰς
περὶ αὐτοῦ συγγράψαντες ιστορίας.

E'.

Μεσοβασίλεια.

(Βίβλ. Β'. Κεφ. 57.)

57. Τῷ δ' ἐξῆς ἐνιαυτῷ βασιλεὺς μὲν οὐδεὶς ἀπεδείχθη
Ῥωμαίων, ἀρχὴ δέ τις, ἣν καλοῦσι μεσοβασίλειον, ἐπεμελεῖτο
τῶν κοινῶν, τοιόνδ' ἐτινα τρόπον ἀποδεικνυμένη· τῶν πατρι-
κίων οἱ καταγραφέντες εἰς τὴν βουλὴν ὑπὸ Ῥωμύλου, διακό-
σιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, ὥσπερ ἔφην, διενεμήθησαν εἰς δεκά-
δας· ἔπειτα διακληρωσάμενοι, τοῖς λαχοῦσι δέκα πρώτοις
ἀπέδωκαν ἄρχειν τῆς πόλεως τὴν αὐτοκράτορα ἀρχήν. Ἐκεῖνοι
δὲ οὐχ ἅμα πάντες ἐβασίλευον, ἀλλ' ἐκ διαδοχῆς ἡμέρας
πέντε ἕκαστος, ἐν αἷς τὰς τε ῥάβδους εἶχε καὶ τὰ λοιπὰ τῆς
βασιλικῆς ἐξουσίας σύμβουλα. Παρεδίδου δὲ ὁ πρῶτος ἄρξας
τῷ δευτέρῳ τὴν ἡγεμονίαν, κακεῖνος τῷ τρίτῳ, καὶ τοῦτ'
ἐγένετο μέχρι τοῦ τελευταίου. Διεξεληθούσης δὲ τοῖς πρώτοις
δέκα βασιλεῦσι τῆς πεντηκονθημέρου προθεσμίας, ἕτεροι δέκα
τὴν ἀρχὴν παρελάμβανον, καὶ παρ' ἐκείνων αὖθις ἄλλοι.
Ἐπειτα ἔδοξε τῷ δήμῳ παῦσαι τὰς δεκαρχίας, ἀχθομένῳ ταῖς
μεταβολαῖς τῶν ἐξουσιῶν, διὰ τὸ μήτε προκίρσεις ἅπαντας
ὁμοίας ἔχειν, μήτε φύσεις. Τότε δὴ συγκαλέσαντες εἰς ἐκκλη-
σίαν τὸ πλῆθος οἱ βουλευταὶ κατὰ φυλάς τε καὶ φράτρας, ἀπέ-
δωκαν αὐτῷ περὶ τοῦ κόσμου τῆς πολιτείας σκοπεῖν, εἴτε
βασιλεῖ θούλεται τὰ κοινὰ ἐπιτρέπειν, εἴτε ἀρχαῖς ἐνιαυσίοις.
Οὐ μὴν ὅ γε δῆμος ἐφ' ἑαυτῷ τὴν αἵρεσιν ἐποίησεν, ἀλλ' ἀπέ-
δωκε τοῖς βουλευταῖς τὴν διάγνωσιν, ὡς ἀγαπήσων ὀποτέραν

ἂν ἐκεῖνοι δοκιμάσωσι τῶν πολιτειῶν. Τοῖς δὲ βασιλικὴν μὲν ἐδόκει καταστήσασθαι πολιτείαν ἅπασιν· περὶ δὲ τοῦ μέλλοντος ἄρξειν στάσις ἐνέπιπτεν ἐξ ὁποτέρας ἔσται τάξεως· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, ἐκ τῶν ἀρχαίων βουλευτῶν ὄντο δεῖν ἀποδειχθῆναι τὸν ἐπειτροπεύσοντα τὴν πόλιν· οἱ δ', ἐκ τῶν ὕστερον ἐπισαχθέντων, οὓς νεωτέρους ἐκάλουν.

ζ'.

Νομᾶς.

(Βιβλ. Β'. Κεφ. 58. κ. ἐξ.)

58. Ἐλκομένης δὲ ἐπὶ πολὺ τῆς φιλονεικίας, τελευτῶντες ἐπὶ τούτῳ συνέβησαν τῷ δικαίῳ, ὥστε δυοῖν θάτερον, ἢ τοὺς πρεσβυτέρους βουλευτάς ἀποδειῖξαι βασιλέα σφῶν μὲν αὐτῶν μηδένα, τῶν δ' ἄλλων ὃν ἂν ἐπιτηδειότατον εἶναι νομίσωσιν, ἢ τοὺς νεωτέρους τὸ αὐτὸ ποιῆσαι τοῦτο. Δέχονται τὴν αἵρεσιν οἱ πρεσβύτεροι, καὶ πολὺ ἐπὶ σφῶν αὐτῶν βουλευσάμενοι τὰδ' ἔγνωσαν. Ἐπειδὴ τῆς ἡγεμονίας αὐτοὶ κατὰ τὰς συνθήκας ἀπηλαύνοντο, μή γε τῶν ἐπιβουλευόντων μηδενὶ προσθεῖναι τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἐπακτὸν ἐξωθεν ἄνδρα, καὶ μηδ' ὁποτέροις προσησόμενον, ὥς ἂν μάλιστα ἐξαιρεθῇ τὸ στασιάζον, ἐξευρόντες ἀποδειῖξαι βασιλέα. Ταῦτα βουλευσάμενοι προῦχειρίσαντο γένους μὲν τοῦ Σαβίνων, υἱὸν δὲ Πομπιλίου Πόμπωνος, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, κατ' ὄνομα Νομᾶν· ἡλικίας τε τῆς φρονιμωτάτης ὄντα· τετταρακονταετίας γὰρ οὐ πολὺ ἀπείχε· καὶ ἀξιώσει μορφῆς βασιλικῆς. Ἦν δὲ αὐτοῦ καὶ κλέος μέγιστον οὐ παρὰ Κυρίταις μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ

τοῖς περιόικοις ἐπὶ σοφίᾳ. Ὡς δὲ τοῦτ' ἔδοξεν αὐτοῖς, συγκα-
 λοῦσι τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν· καὶ παρελθὼν ἐξ αὐτῶν ὁ
 τότε μεσοβασιλεὺς εἶπεν, ὅτι κοινῇ δόξαν ἅπασι τῆς βου-
 λευταῖς βασιλικὴν καταστήσασθαι πολιτείαν, κύριος γεγρονῶς
 αὐτὸς διαγνώσεως τοῦ παραληψομένου τὴν ἀρχὴν, βασιλέα
 τῆς πόλεως αἰρεῖται Νομᾶν Πομπήλιον. Καὶ μετὰ τοῦτο
 πρεσβευτὰς ἀποδείξας ἐκ τῶν πατρικίων, ἀπέστειλε τοὺς
 παραληψομένους τὸν ἄνδρα ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, ἐνιαυτῷ τρίτῳ
 τῆς ἐκκαίδεκάτης Ὀλυμπιάδος.

60. Ὁ δὲ Νομᾶς, ἀφικομένων ὡς αὐτὸν τούτων τῶν κα-
 λούντων εἰς ἡγεμονίαν, τέως μὲν ἀντέλεγε, καὶ μέχρι πολλοῦ
 διέμεινεν ἀπομαχόμενος μὴ λαβεῖν τὴν ἀρχήν· ὡς δὲ εἶτε
 ἀδελφοὶ προσέκειντο λιπαροῦντες, καὶ τελευτῶν ὁ πατήρ οὐκ
 ἡξίου τηλικαύτην τιμὴν διδομένην ἀπωθεῖσθαι, συνέγνω γενέ-
 σθαι βασιλεὺς· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις, πυθομένοις ταῦτα παρὰ τῶν
 πρεσβευτῶν, πρὶν ὅψει τὸν ἄνδρα ἰδεῖν, πολὺς αὐτοῦ παρέστη
 πόθος, ἱκανὸν ἡγουμένους τεκμήριον εἶναι τῆς σοφίας, εἰ τῶν
 ἄλλων ὑπὲρ τὸ μέτριον ἐκτετιμηκότων τὴν βασιλείαν, καὶ
 τὸν εὐδαίμονα βίον ἐνταῦθα τιθεμένων, μόνος ἐκεῖνος ὡς
 φαύλου τινὸς καὶ οὐκ ἀξίου σπουδῆς πράγματος καταφρονεῖ.
 Παραγενομένῳ δὲ ὑπῆντων ἔτι καθ' ὁδὸν ὄντι, σὺν ἐπαίνῳ
 πολλῷ καὶ ἀσπασμοῖς καὶ ταῖς ἄλλαις τιμαῖς παραπέμπον-
 τες εἰς τὴν πόλιν. Ἐκκλησίας δὲ μετὰ τοῦτο συναχθείσης, ἐν ἣ
 διήνεγκαν ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς ψήφους αἱ φυλαὶ κατὰ φράτρας,
 καὶ τῶν πατρικίων ἐπικυρωσάντων τὰ δόξαντα τῷ πλήθει,
 καὶ τελευταίων ἔτι τῶν ὀριθοσκόπων αἵσια τὰ παρὰ τοῦ δαί-
 μονος σημεῖα ἀποφηνάντων, παραλαμβάνει τὴν ἀρχήν. Τοῦτον
 τὸν ἄνδρα Ῥωμαῖοί φασι στρατιὰν μηδεμίαν ποιήσασθαι,
 θεοσεβῇ δὲ καὶ δίκαιον γενόμενον ἐνεῖρήνη πάντα τὸν τῆς ἀρχῆς
 χρόνον διατελέσαι, καὶ τὴν πόλιν ἀριστα πολιτευομένην

παρασχεῖν λόγους τε πολλοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ θαυμαστοὺς λέγουσιν, ἀναφέροντες τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν εἰς θεῶν ὑποθήκας. Νύμφην γάρ τινα μυθολογοῦσιν Ἡγερίαν φοιτᾶν πρὸς αὐτὸν ἐκάστοτε διδάσκουσιν τὴν βασιλικὴν σοφίαν· ἕτεροι δὲ οὐ Νύμφην, ἀλλὰ τῶν Μουσῶν μίαν. Καὶ τοῦτό φασι γενέσθαι πᾶσι φανερόν. Ἀπιστούντων γάρ, ὡς ἔοικε, τῶν ἀνθρώπων κατ' ἀρχάς, καὶ πεπλάσθαι νομιζόντων τὸν περὶ τοῦ θείου λόγον, βουλόμενον αὐτὸν ἐπιδείξασθαι τοῖς ἀπιστοῦσιν ἐναργές τι μῆνυμα τῆς πρὸς τὴν δαίμονα ὁμιλίας, καὶ διδαχθέντα ὑπ' αὐτῆς, ποιῆσαι τάδε· Καλέσαντα Ῥωμαίων πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἰς τὴν οἰκίαν, ἐν ᾗ διαιτῶμενος ἐτύγχανεν, ἔπειτα δειξάντα τοῖς ἐλθοῦσι τὰ ἔνδον τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ φάυλως κεχορηγημένα, καὶ δὴ καὶ τῶν εἰς ἐστίασιν ὀχλικὴν ἐπιτηδείων ἄπορα, τότε μὲν ἀπαλλάττεσθαι κελεύειν, εἰς ἐσπέραν δὲ καλεῖν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ δεῖπνον· παραγενομένοις δὲ κατὰ τὴν ἀποδειχθεῖσαν ὥραν ἐπιδείξαι στρωμνὰς τε πολυτελεῖς, καὶ τραπέζας ἐκπωμάτων γεμούσας πολλῶν καὶ καλῶν, ἐστίασιν τε αὐτοῖς παραθεῖναι κατακλιθεῖσιν ἀπάσης ἐδωδῆς, ἣν οὐδ' ἂν ἐκ πολλοῦ πᾶν χρόνον παρεσκευάσθαι τινὶ τῶν τότε ἀνθρώπων ῥᾶδιον ἦν· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις κατάπληξιν τε πρὸς ἕκαστον τῶν ὀρωμένων ὑπελθεῖν, καὶ δόξαν ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου παραστῆναι βέβαιον, ὅτι θεὰ τις αὐτῷ συνῆν.

ΘΓ. Οἱ δὲ τὰ μυθώδη πάντα περιαιροῦντες ἐκ τῆς ἱστορίας, πεπλάσθαι φασὶν ὑπὸ τοῦ Νομά τὸν περὶ τῆς Ἡγερίας λόγον, ἵνα ῥᾶον αὐτῷ προσέχωσιν οἱ τὰ θεῖα δεδιότες, καὶ προθύμως δέχωνται τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τιθεμένους νόμους, ὡς παρὰ θεῶν νομιζομένους. Λαβεῖν δὲ αὐτὸν τούτων μίμησιν ἀποφαίνουσιν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν παραδειγμάτων, ζηλωτὴν γενόμενον τῆς τε Μίνω τοῦ Κρητὸς, καὶ τῆς Λυκούργου τοῦ Λακεδαιμονίου σοφίας· ὧν ὁ μὲν, ὁμιλητῆς ἔφη γενέσθαι τοῦ Διὸς, καὶ φοιτῶν εἰς τὸ Δικταῖον ὄρος, ἐν ᾧ τραφῆναι τὸν

Δία μυθολογοῦσιν οἱ Κρήτες ὑπὸ τῶν Κουρήτων ἔτι νεογνὸν ὄντα, κατέβαιναν εἰς τὸ ἱερὸν ἄντρον, καὶ τοὺς νόμους ἐκεῖ συνθεῖς ἐκόμιζεν, οὓς ἀπέφαινε παρὰ τοῦ Διὸς λαμβάνειν· ὁ δὲ Λυκοῦργος εἰς Δελφοὺς ἀφικνούμενος, ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἔφη διδάσκεσθαι τὴν νομοθεσίαν. Τὸ μὲν οὖν ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τῶν μυθικῶν ἱστορημάτων, καὶ μάλιστα τῶν εἰς θεοὺς ἀναφερομένων, μακρῶν λόγων δεόμενον ὄρων, ἔασω· ἃ δέ μοι δοκοῦσιν ἀγαθὰ Ῥωμαῖοι λαβεῖν ἐκ τῆς ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς ἀρχῆς, ὡς ἐκ τῶν ἐπιχωρίων ἔμαθον ἱστοριῶν, ἀφηγήσομαι, προειπὼν ἐν οἷς ἐτύγχανε ταραχαῖς τὰ πράγματα τῆς πόλεως ὄντα, πρὶν ἐκεῖνον ἐπὶ τὴν βασιλείαν παρελθεῖν.

62. Μετὰ τὴν Ῥωμύλου τελευτὴν ἢ βουλὴ, τῶν κοινῶν γενομένη κυρία, καὶ χρόνον ἐνιαύσιον, ὥσπερ ἔφην, κατασχοῦσα τὴν δυναστείαν, διαφέρεσθαι καὶ στασιάζειν αὐτὴ πρὸς ἑαυτὴν ἤρξατο περὶ τοῦ πλείονός τε καὶ ἴσου. Ὅσον μὲν γὰρ αὐτῆς μέρος Ἀλβανῶν ἐτύγγχανεν, ἀπὸ τῶν ἅμα Ῥωμύλῳ τὴν ἀποικίαν στείλάντων, γνῶμης τε ἄρχειν ἡξίου, καὶ τιμῶν τὰς μεγίστας λαμβάνειν, καὶ θεραπεύεσθαι πρὸς τῶν ἐπηλύδων· οἱ δ' ὕστερον εἰς τοὺς πατρικίους καταγραφέντες ἐκ τῶν ἐποίκων, οὐδεμιᾶς ᾗοντο δεῖν ἀπελαύνεσθαι τιμῆς, οὐδὲ μειονεκτεῖν τῶν ἐτέρων, μάλιστα δ' ὅσοι τοῦ Σαβίνων ἐτύγγχανον ὄντες γένους, καὶ κατὰ τὰς συνθήκας τὰς γενομένας Ῥωμύλῳ πρὸς Τάτιον, ἐπὶ τοῖς ἴσοις γενόμενοι μετεκληφέναι τῆς πόλεως παρὰ τῶν ἀρχαίων οἰκητόρων, ἢ τὴν αὐτὴν χάριν ἐκείνοις αὐτοὶ δεδωκέναι. Ἄμα δὲ τῷ τὴν βουλὴν διαστήναι, καὶ τὸ τῶν πελατῶν πλῆθος διχῇ μερισθὲν ἑκατέρᾳ συνέβαινε τῶν στάσεων. Ἦν δέ τι τοῦ δημοτικοῦ μέρους οὐκ ὀλίγον ἐκ τῶν νεωστὶ προσεληλυθότων τῇ πολιτείᾳ, ὃ διὰ τὸ μηδενὸς συνάρασθαι τῷ Ῥωμύλῳ πολέμου, παρειμένον ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος οὔτε γῆς εἴληφε μοῖραν, οὔτε ὠφελείας. Τοῦτο ἀνέστιον καὶ πτωχὸν ἀλώμενον, ἐχθρὸν ἐκ τοῦ ἀναγκαίου τοῖς κρείττεσιν

ἦν, καὶ νεωτερίζειν ἐτοιμότατον. Ἐν τοιούτῳ δὴ κλύδωνι τὰ πράγματα τῆς πόλεως σαλεύοντα ὁ Νομᾶς καταλαβὼν, πρῶτον μὲν τοὺς ἀπόρους τῶν δημοτῶν ἀνέλαβε, διανείμας αὐτοῖς ἀφ' ἧς Ῥωμύλος ἐκέκτετο χώρας, καὶ ἀπὸ τῆς δημοσίας μοῖραν τινα ὀλίγην· ἔπειτα τοὺς πατρικίους οὐδὲν μὲν ἀφελόμενος ὧν οἱ κτίσαντες τὴν πόλιν εὗροντο· τοῖς δ' ἐποίκοις ἐτέρας τινὰς ἀποδοὺς τιμᾶς, ἔπαυσε διαφερομένους. Ἀρμολόμενος δὲ τὸ πλῆθος ἅπαν, ὥσπερ ὄργανον, πρὸς ἓνα τὸν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος λογισμὸν, καὶ τῆς πόλεως τὸν περιβολὸν αὐξήσας τῷ Κυρίῳ λόφῳ· τέως γὰρ ἔτι ἀτείχιστος ἦν· τότε ἄλλων πολιτευμάτων ἤπτετο, δύο ταῦτα πραγματευόμενος, οἷς κοσμηθεῖσαν ὑπελάμβανεν ἀντὶ τὴν πόλιν εὐδαίμονα γενήσεσθαι καὶ μεγάλην· εὐσέβειαν μὲν πρῶτον διδάσκων τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι παντὸς ἀγαθοῦ θεοὶ δοτῆρές εἰσι τῇ θνητῇ φύσει καὶ φύλακες· ἔπειτα δικαιοσύνην, δι' ἣν καὶ τὰ παρὰ τῶν θεῶν ἀπέβαιναν ἀγαθὰ καλὰς τὰς ἀπολαύσεις φέροντα τοῖς κτησαμένοις.

63. Ἐξ ὧν δὲ διεπράχματο νόμων τε καὶ πολιτευμάτων ἐκατέρων τούτων εἰς μεγάλην ἐπίδοσιν προσελθεῖν, ἅπαντα μὲν οὐκ ἀξιῶ γράφειν· τὸ μῆκος ὑφορώμενος τοῦ λόγου, καὶ ἅμα οὐδ' ἀναγκασίαν ὄρων τὴν γραφὴν αὐτῶν Ἑλληνικαῖς ἱστορίαις· αὐτὰ δὲ τὰ κυριώτατα καὶ φανεράν δυνάμενα ποιῆσαι πᾶσαν τὴν προαίρεσιν τοῦ ἀνδρός, ἐπὶ κεφαλαίων ἐρῶ, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς περὶ τὰ θεῖα διακοσμήσεως ποιησάμενος. Ὅσα μὲν οὖν ὑπὸ Ῥωμύλου ταχθέντα ἐν ἐθισμοῖς τε καὶ νόμοις παρέλαβεν, ἀπὸ τοῦ κρατίστου τέταχθαι πάντα ἡγησάμενος εἶα κατὰ χώραν μένειν· ὅσα δ' ὑπ' ἐκείνου παραλελειφθαι ἐδόκει, ταῦτα προσετίθει, πολλὰ μὲν ἀποδεικνὺς τεμένη τοῖς μήπω τιμῶν τυγχάνουσι θεοῖς, πολλοὺς δὲ βωμοὺς καὶ ναοὺς ἰδρυόμενος, ἑορτάς τε ἐκάστῳ αὐτῶν ἀπονέμων, καὶ τοὺς ἐπιμελησομένους αὐτῶν ἱερεῖς καθιστὰς, ἀγνείας τε καὶ θρησκείας καὶ

καθαρμοὺς, καὶ τὰς ἄλλας θεραπειὰς καὶ τιμὰς πάνυ πολλὰς νομοθετῶν, ὅσας οὐθ' Ἑλληνὶς οὔτε βάρβαρος ἔχει πόλις, οὐδ' αἱ μέγιστον ἐπ' εὐσεβείᾳ φρονοῦσαι ποτε· αὐτόν τε τὸν Ρωμύλον, ὡς κρεῖττονα γενόμενον ἢ κατὰ τὴν θνητὴν φύσιν, ἱεροῦ κατασκευῇ καὶ θυσίαις διетησίοις ἔταξε Κυρῖνον ἐπονομαζόμενον γεραίρεσθαι· ἔτι γὰρ ἀγνοούντων τῶν ἀφανισμῶν αὐτοῦ Ῥωμαίων, εἴτε κατὰ δαίμονος πρόνοιαν, εἴτε ἐξ ἐπιβουλῆς ἀνθρωπίνης ἐγένετο, παρελθὼν τις εἰς τὴν ἀγορὰν, Ἰούλιος ὄνομα, τῶν ἀπ' Ἀσκανίου, γεωργικὸς ἀνὴρ, καὶ τὸν βίον ἀνεπίληπτος, οἷος μὴδὲν ἀνψεύσασθαι κέρδους ἔνεκα οἰκείου, ἔφη, παρὰ γενόμενος ἐξ ἀγροῦ Ῥωμύλον ἰδεῖν ἀπιόντα ἐκ τῆς πόλεως ἔχοντα τὰ ὄπλα· καὶ ἐπειδὴ ἐγγὺς ἐγένετο, ἀκοῦσαι ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος. » Ἄγγελε Ῥωμαῖοις, Ἰούλιε, τὰ παρ' ἐμοῦ, ὅτι μὲ ὄλαχῶν ὅτε ἐγεινάμην δαίμων εἰς θεοὺς ἄγεται, » τὴν θνητὸν ἐκπληρώσαντα αἰῶνα· εἰμὶ δὲ Κυρῖνος. » Περιλαβὼν δὲ ἅπασαν τὴν περὶ τὰ θεῖα νομοθεσίαν γραφαῖς, διεῖλεν εἰς ὀκτὼ μοίρας, ὅσαι τῶν ἱερῶν ἦσαν συμμορίαι.

64. Ἀπέδωκε δὲ μίαν μὲν ἱερουργίῳ διάταξιν τοῖς τριάκοντα Κουρίοσιν, οὓς ἔφη τὰ κοινὰ θύειν ὑπὲρ τῶν φρατρίων ἱερά. Τὴν δὲ δευτέραν τοῖς καλουμένοις ὑφ' Ἑλλήνων Στεφανηφόροις, ὑπὸ δὲ Ῥωμαίων Φλάμισιν, οὓς ἐπὶ τῆς φορήσεως τῶν πιλωτῶν τε καὶ σεμμάτων, αἱ καὶ νῦν ἔτι φοροῦσι, φλάμα καλοῦντες, οὕτω προσαγορεύουσι. Τὴν δὲ τρίτην τοῖς ἡγεμόσι τῶν Κελερίων, οὓς ἔφη ἰππεῖς τε καὶ πεζοὺς στρατευομένους φύλακας ἀποδείκνυσθαι τῶν βασιλέων· καὶ γὰρ οὗτοι τεταγμένους τινὰς ἱερουργίας ἐπετέλουν. Τὴν δὲ τετάρτην τοῖς ἐξηγουμένοις τὰ θεόπεμπτα σημεῖα, καὶ διαιροῦσι τίνων ἐστὶ πραγμάτων ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ· οὓς ἀφ' ἐνὸς εἵδους τῆς τέχνης, τοῦ θεωρημάτων, Ῥωμαῖοι καλοῦσιν Αὐγόρας, ἡμεῖς δ' ἂν εἴποιμεν Οἰωνοπόλους, ἀπάχης τῆς μαντικῆς παρ' αὐτοῖς ὄντας ἐπιστήμονας, τῆς τε περὶ τὰ οὐράνια, καὶ

τὰ μετάρσια, καὶ τὰ ἐπίγεια. Τὴν δὲ πέμπτην ταῖς φυλατ-
τούσαις τὸ ἱερὸν πῦρ παρθένοις, αἱ καλοῦνται πρὸς αὐτῶν ἀπὸ
τῆς θεᾶς ἦν θεραπεύουσιν, Ἑστιάδες, αὐτὸς πρῶτος ἱερὸν
ἰδρυσάμενος Ῥωμαίοις Ἑστίας, καὶ παρθένους ἀποδείξας
αὐτῇ θυηπόλους.

67. Αἱ δὲ θεραπεύουσαι τὴν θεὸν παρθένοι τέτταρες μὲν
ἦσαν κατ' ἀρχάς, τῶν βασιλέων αὐτὰς αἰρουμένων ἐν αἷς
κατεστήσατο δικαίοις ὁ Νομᾶς· ὕστερον δὲ, διὰ πλῆθος τῶν
ἱεουργιῶν ἃς ἐπιτελοῦσιν, ἐξ γενόμεναι μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς
διαμένουσι χρόνου, δίκαιταν ἔχουσαι παρὰ τῇ θεῷ, ἐνθα δι' ἡ-
μέρας μὲν οὐδεὶς ἀπείργεται τῶν βουλομένων εἰσεῖναι· νύ-
κτωρ δὲ οὐδενὶ τῶν ἀρρένων ἐναυλίσασθαι θέμις. Χρόνον δὲ
τριακονταετῇ μένειν αὐτὰς ἀναγκαῖον ἀγνάς γάμιον, θυηπο-
λούςας τε καὶ τὰ ἄλλα ὀρησκειούσας κατὰ νόμον· ἐν ᾧ δέκα
μὲν ἔτη μανθάνειν αὐτὰς ἔδει. δέκα δὲ, τελεῖν τὰ ἱερά· τὰ
δὲ λοιπὰ ἔτη, διδάσκειν ἑτέρας. Ἐκπληρωθείσης δὲ τῆς
τριακονταετίας, οὐδὲν ἦν τὸ κωλύσον τὰς βουλομένας ἀπο-
θείσας τὰ τε στέμματα καὶ τὰ λοιπὰ παράσημα τῆς ἱερωσύ-
νης γαμῆσθαι. Καὶ ἐποίησάν τινες τοῦτο πάνυ ὀλίγαι, αἷς
ἄζηλοι συνέβησαν αἱ τελευταῖαι τῶν βίων, καὶ οὐ πάνυ εὐτυ-
χεῖς· ὥστε δι' οἰωνοῦ λαμβάνουσαι τὰς ἐκείνων συμφορὰς αἱ
λοιπαί, παρθένοι μένουσι παρὰ τῇ θεῷ μέχρι θανάτου· τότε
δὲ εἰς τὸν τῆς ἐκλιπούσης ἀριθμὸν ἑτέρα πάλιν ὑπὸ τῶν
ἱεροφαντῶν ἀπεδείκνυτο. Τιμαὶ δὲ αὐταῖς ἀποδεδόνται παρὰ
τῆς πόλεως πολλαὶ καὶ καλαί, δι' ἃς οὔτε παίδων ἐστὶν αὐ-
ταῖς πόθος οὔτε γάμων. Τιμωρίαι τε ἐπὶ τοῖς ἀμαρτανομένοις
κεῖνται μεγάλαι, ὧν ἐξετασταὶ τε καὶ κολασταὶ κατὰ νόμον
εἰσὶν οἱ ἱεροφάνται, τὰς μὲν ἄλλο τι τῶν ἐλαττόνων ἀμαρ-
τανούσας ράβδοις μαστιγοῦντες, τὰς δὲ φθαρείσας αἰσχίστω
τε καὶ ἐλεεινοτάτῳ παραδιδόντες θανάτῳ. Ζῶσαι γὰρ ἔτι
πομπεύουσιν ἐπὶ κλίνης φερόμεναι τὴν ἀποδεδειγμένην τοῖς

νεκροῖς ἐκφορὰν, ἀνακλαιομένων αὐτὰς καὶ προπεμπόντων φίλων τε καὶ συγγενῶν· κομισθεῖσαι δὲ μέχρι τῆς Κολλίνης πύλης, ἐντὸς τοῦ τεύχους εἰς σηκὸν ὑπὸ γῆν κατεσκευασμένον ἅμα τοῖς ἐνταφίοις κόσμοις τίθενται, καὶ οὐτ' ἐπιστήματος, οὐτ' ἐναγισμῶν, οὐτ' ἄλλου τῶν νομίμων οὐδενὸς τυγχάνουσι.

70. Ἐκτη δὲ μοῖρα τῆς περὶ τὰ θεῖα νομοθεσίας ἡν ἡ προσνεμηθεῖσα τοῖς καλουμένοις ὑπὸ 'Ρωμαίων Σαλίοις, οὗς αὐτὸς ὁ Νομᾶς ἀπέδειξεν ἐκ τῶν πατρικίων, δώδεκα τοὺς εὐπρεπεστάτους ἐπιλεξάμενος νέους, ὧν ἐν Παλατίῳ κεῖται τὰ ἱερά, καὶ αὐτοὶ καλοῦνται Παλατῖνοι. Οὗτοι πάντες οἱ Σάλιοι χορευταὶ τινές εἰσι καὶ ὑμνηταὶ τῶν ἐνοπλίων θεῶν.

72. Ἡ δ' ἐβδόμη μοῖρα τῆς ἱερᾶς νομοθεσίας τῷ συσῆματι προστετέθη τῶν καλουμένων Φετιχλίων· οὗτοι δ' ἂν εἴησαν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν καλούμενοι διάλεκτον, Εἰρηνοδίκαι· εἰσι δ' ἐκ τῶν ἀρίστων οἰκῶν ἄνδρες ἐπίλεκτοι, διὰ παντὸς ἱερωμένοι τοῦ βίου, Νομᾶ τοῦ βασιλέως πρώτου καὶ τοῦτο 'Ρωμαίοις τὸ ἱερὸν ἀρχεῖον καταστησαμένου· οἴομαι δ', ἐπειδὴ περ οὐκ ἔστιν ἐπιχώριον Ἑλλήσι τὸ περὶ τοὺς εἰρηνοδικὰς ἀρχεῖον, ἀναγκαῖον εἶναι μοι πόσων καὶ πηλίκων ἐστὶ πραγμάτων κύριον διελθεῖν, ἵνα τοῖς ἀγνοοῦσι τὴν 'Ρωμαίων εὐσέβειαν, ἣν οἱ ἄνδρες ἐπετήδευον, μὴ παράδοξον φανῇ τὸ πάντας αὐτοῖς τὸ κάλλιστον λαβεῖν τοὺς πολέμους τέλους. Ἀπάντων γὰρ αὐτῶν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις εὐσεβεστάτας φανήσονται ποιησάμενοι, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα τοὺς θεοὺς ἐσχηκότες ἐν τοῖς κινδύνοις εὐμενεῖς. Ἄπαντα μὲν οὖν ὅσα ἀνάκειται τούτοις τοῖς εἰρηνοδίκαις ἐπελθεῖν διὰ τὸ πλῆθος οὐ ῥάδιον, κεφαλαιώδει δ' ὑπογραφῇ δηλῶσαι τοιαύδε ἐστί· φυλάττειν ἵνα μηδένα 'Ρωμαῖοι πόλεμον ἐξενέγκωσι κατὰ μιᾶς ἐνσπόνδου πόλεως ἄδικον· ἀρξάντων δὲ παρχσπονδεῖν εἰς αὐτοὺς ἐτέρων, πρεσβεύεσθαι τε καὶ τὰ δίκαια αἰτεῖν πρῶτον λόγῳ· ἐὰν δὲ μὴ πείθωνται τοῖς ἀξιου-

μένους, τότε ἐπικυροῦν τὸν πόλεμον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀδικεῖσθαι
τινες ὑπὸ Ῥωμαίων ἔνσπονδοι λέγοντες τὰ δίκαια αἰτῶσι,
τούτους διαγινώσκειν τοὺς ἄνδρας εἴ τι πεπόνθασιν ἔκσπονδον.
καὶ ἐὰν δόξωσι τὰ προσήκοντα ἐγκαλεῖν, τοὺς ἐνόχους ταῖς
αἰτίαις συλλαβόντας ἐκδότους τοῖς ἀδικηθεῖσι παραδιδόναι.
τὰ δὲ περὶ τοὺς πρεσβευτὰς ἀδικήματα δικάζειν, καὶ τὰ
περὶ τὰς συνθήκας ὅσια φυλάττειν· εἰρήνην τε ποιεῖσθαι, καὶ
γεγεννημένην, ἐὰν μὴ κατὰ τοὺς ἱεροὺς δόξῃ πεπραῆχθαι νόμους,
ἀκυροῦν· καὶ τὰς τῶν στρατηγῶν παρανομίας, ὅσαι περὶ τε
ὄρκους καὶ σπονδὰς ἐπιτελοῦνται, διαγινώσκοντας ἀφοσιού-
σθαι. Τὰ δὲ περὶ τὰς ἐπικηρυκείας ὑπ' αὐτῶν γινόμενα, ὅταν
δόξασαν ἀδικεῖν πόλιν αἰτοῦεν δίκας· ἄξιον γὰρ μὴδὲ ταῦτ'
ἀγνοεῖν, κατὰ πολλὴν φροντίδα τῶν νόσιων καὶ δικαίων γινό-
μενα· τοιαῦτα παρέλαβον· εἰς μὲν ἐκ τῶν εἰρηνοδικῶν, ὅν
οἱ λοιποὶ προχειρίζαιτο, κεκοσμημένος ἐσθῆτι καὶ φορήμασιν
ἱεροῖς, ἵνα διάδηλος ᾗ παρὰ τοὺς ἄλλους, εἰς τὴν τῶν ἀδι-
κούντων παρεγίνετο πόλιν· ἐπιστὰς δὲ τοῖς ὀρίοις, τὸν τε Δία
καὶ τοὺς ἄλλους ἐπεκαλεῖτο θεοὺς, μαρτυρούμενος ὅτι δίκας
αἰτῶν ἤκει περὶ τῆς Ῥωμαίων πόλεως· ἔπειτα ὁμόσας ὅτι πρὸς
ἀδικοῦσαν ἔρχεται πόλιν, καὶ ἀρὰς τὰς μεγίστας εἰ ψεύδοιτο
ἐπαρχάμενος ἑαυτῷ τε καὶ τῇ πόλει, τότε ἐντὸς ἤει τῶν ὄρων.
ἔπειτα ὅτῳ πρώτῳ περιτύχοι, τοῦτον ἐπιμαρτυράμενος, εἴτε
τῶν ἀγροίκων εἴτε τῶν πολιτικῶν εἴη, καὶ τὰς αὐτὰς προσθεῖς
ἀρὰς, πρὸς τὴν πόλιν ὥχετο· κατὰ πρὶν εἰς τὴν πόλιν πα-
ρελθεῖν, τὸν πυλωρὸν ἢ τὸν πρῶτον ἀπαντήσαντα ἐν ταῖς
πύλαις τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιμαρτυράμενος, εἰς τὴν ἀγορὰν
προῆι· ἐκεῖ δὲ καταστὰς, τοῖς ἐν τέλει περὶ ὧν ἦνοι διελέ-
γετο, πανταχῇ τοὺς τε ὄρκους καὶ τὰς ἀρὰς προστιθείς. Εἰ
μὲν οὖν ὑπέχοιεν τὰς δίκας, παραδιδόντες τοὺς ἐν ταῖς αἰ-
τίαις, ἀπῆει τοὺς ἄνδρας ἀπάγων φίλος τε ἤδη γεγονώς καὶ
παρὰ φίλων· εἰ δὲ χρόνον εἰς βουλὴν αἰτήσαιτο, δέκα διδούς

ἡμέρας παρεγένετο πάλιν, καὶ μέχρι τῆς αἰτήσεως ἀναδέχετο. Διελθουσῶν δὲ τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, εἰ μὴ παρείχεν αὐτῷ τὰ δίκαια ἡ πόλις, ἐπικαλεσάμενος τοὺς τε οὐρανίους καὶ καταχθονίους θεοὺς ἀπῆει, τοσοῦτον μόνον εἰπὼν ὅτι βουλευσεται περὶ αὐτῶν ἡ Ῥωμαίων πόλις ἐφ' ἡσυχίας. Καὶ μετὰ τοῦτο ἀπέφαινε εἰς τὴν βουλὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις εἰρηνοδίκαις παραγενόμενος, ὅτι πέπρακται πᾶν αὐτοῖς ὅσον ἦν ὅσιον ἐκ τῶν ἱερῶν νόμων· καὶ εἰ βούλοιντο ψηφίζεσθαι πόλεμον, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύσον ἀπὸ θεῶν· εἰ δέ τι μὴ γένοιτο τούτων, οὔτε ἡ βουλὴ κυρία ἦν ἐπιψηφίζεσθαι πόλεμον, οὔτε ὁ δῆμος. Περὶ μὲν οὖν τῶν εἰρηνοδικῶν τασαῦτα παρελάβομεν.

73. Τελευταῖος δ' ἦν Νομᾶ παρατάξεως μερισμὸς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν, ὃν ἔλαχον οἱ τὴν μεγίστην παρὰ Ῥωμαίοις ἱερατεῖαν καὶ ἐξουσίαν ἔχοντες. Οὗτοι κατὰ μὲν τὴν αὐτῶν διάλεκτον ἐφ' ἐνὸς τῶν ἔργων ὃ πράττουσιν, ἐπισκευάζοντες τὴν ξυλίνην γέφυραν, Ποντίφικες προσαγορεύονται· εἰσὶ δὲ τῶν μεγίστων πραγμάτων κύριοι. Καὶ γὰρ δικάζουσιν οὗτοι τὰς ἱερὰς δίκας· ἀπάσας ιδιώταις τε καὶ ἀρχουσι καὶ λειτουργοῖς θεῶν· καὶ νομοθετοῦσιν ὅσα τῶν ἱερῶν ἄγραφα ὄντα καὶ ἀνέθιστα, κρίνοντες ἃ ἂν ἐπιτήδεια τυγχάνειν αὐτοῖς φανεῖν νόμων τε καὶ ἔθισμῶν· τὰς τε ἀρχὰς ἀπάτας ὅσαις θυσία τε καὶ θεραπεία θεῶν ἀνάκειται, καὶ τοὺς ἱερεῖς ἅπαντας ἐξετάζουσιν· ὑπηρετάς τε αὐτῶν καὶ λειτουργοὺς, οἷς χρῶνται πρὸς τὰ ἱερὰ, οὗτοι φυλάττουσι μηδὲν ἐξαμαρτάνειν παρὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους· τοῖς τε ιδιώταις ὁπόσοι μὴ ἴσασι τοὺς περὶ τὰ θεῖα ἢ δαίμονια σεβασμούς, ἐξηγῆται γίνονται καὶ προφῆται· καὶ εἴτινας αἰσθῶνται μὴ πειθομένους ταῖς ἐπιταγαῖς αὐτῶν, ζημιόῃσι πρὸς ἕκαστον χρῆμα ὀρῶντες· εἰσὶ τε ἀνυπεύθυνοι πάσης δίκης τε καὶ ζημίας, οὔτε βουλῇ λόγον ἀποδιδόντες οὔτε δῆμῳ. Περὶ οὖν τῶν ἱερέων τῶν δε, εἴτε βούλεται τις αὐτοὺς ἱεροδιδασκάλους καλεῖν, εἴτε ἱερονόμους, εἴτε ἱεροφύ-

·λακας, εἴτε, ὥς ἡμεῖς ἀξιοῦμεν, ἱεροφάντας, οὐχ ἁμαρτήσεται τοῦ ἀληθοῦς. Ἐκλιπόντος δὲ τινος αὐτῶν τὸν βίον, ἕτερος εἰς τὸν ἐκείνου καθίστατο τόπον, οὐχ ὑπὸ τοῦ δήμου αἰρεθεῖς, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων, ὃς ἂν ἐπιτηδεϊότατος εἶναι ἐδόκει τῶν πολιτῶν. Παραλαμβάνει δὲ τὴν ἱερατείαν ὁ δοκιμασθεὶς, ἔαν εὐόρνηθες τύχῳσιν οἰωνοὶ γενόμενοι. Τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ θεοῦ νομοθετηθέντα ὑπὸ τοῦ Νομά, καὶ διαιρεθέντα κατὰ τὰς συμμορίας τῶν ἱερῶν, ἐξ ὧν εὐσεβεστέραν συνέβη γενέσθαι τὴν πόλιν, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐλάττωσι τὰ μέγιστα καὶ φανερώτατα ταῦτ' ἦν.

74. Τὰ δ' εἰς εὐτέλειάν τε καὶ σωφροσύνην ἄγοντα τὸν ἐκάστου βίον, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν καταστήσαντα τῆς φυλαττοῦσης ἐν ὁμονοίᾳ τὴν πόλιν δικαιοσύνης, πλεῖστα ὅσα, τὰ μὲν ἐγγράφοις περιληφθέντα νόμοις, τὰ δ' ἔξω γραφῆς εἰς ἐπιτηδεύσεις ἀχθέντα καὶ συνασκήσεις χρονίους· ὑπὲρ ὧν ἀπάντων μὲν πολὺ ἂν ἔργον εἴη λέγειν, ἀρκέσει δὲ δύο τὰ μεγίστης μνήμης τυχόντα, τεκμήρια καὶ τῶν ἄλλων γενέσθαι· τῆς μὲν αὐταρκείας, καὶ τοῦ μηδένα τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, ἢ περὶ τοὺς ὅρισμους τῶν κτήσεων νομοθεσίᾳ. Κελεύσας γὰρ ἐκάστῳ περιγράψαι τὴν ἑαυτοῦ κτῆσιν, καὶ στήσαι λίθους ἐπὶ τοῖς ὅροις, ἱεροὺς ἀπέδειξεν ὀρίου Διὸς τοὺς λίθους, καὶ θυσίας ἐταξεν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν ἅπαντας ἡμέρᾳ τακτῇ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπὶ τὸν τόπον συνερχομένους, ἑορτὴν ἐν ταῖς πάνυ τιμίαν καὶ τὴν τῶν ὀρίων θεῶν καταστησάμενος. Ταύτην Ῥωμαῖοι Τερμινάλια καλοῦσιν, ἀπὸ τῶν τερμόνων, καὶ τοὺς ὅρους αὐτοῦς, ἐνὸς ἀλλαγῇ γράμματος παρὰ τὴν ἡμετέραν διάλεκτον ἐκφέροντες, τέρμινας προσαγορεύουσιν. Εἰ δὲ τις ἀφανίσκειν ἢ μεταθεῖν τοὺς ὅρους, ἱερὸν ἐνομοθέτησεν εἶναι τοῦ θεοῦ τὸν τούτων τί διαπραξάμενον, ἵνα τῷ βουλομένῳ κτείνειν αὐτὸν ὡς ἱερόσυλον ἢ τε ἀσφάλεια καὶ τὸ καθαρὸν μιάσματος εἶναι προστῇ. Τοῦτο δ' οὐκ ἐπὶ τῶν ἰδίων

τικῶν κατεστήσατο μόνον κτήσεων τὸ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν δημοσίων, ὅροις κάκεινα περιλαβὼν, ἵνα καὶ τὴν Ῥωμαίων γῆν ἀπὸ τῆς ἀστυγείτονος ὅριοι διαιρῶσι θεοὶ, καὶ τὴν κοινὴν ἀπὸ τῆς ιδίας. Τοῦτο μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων φυλάττουσι Ῥωμαῖοι, τοῦ χρόνου μνημεῖα τῆς ὁσίας αὐτῆς ἔνεκα. Θεοὺς τε γὰρ ἡγοῦνται τοὺς τέρμονας καὶ θύουσιν αὐτοῖς ἔτι, τῶν μὲν ἐμψύχων οὐδέν· οὐ γὰρ ὅσιον αἱμάττειν τοὺς λίθους· πελάνους δὲ Δήμητρος, καὶ ἄλλας τινὰς καρπῶν ἀπαρχάς. Ἐχρῆν δὲ καὶ τὸ ἔργον ἔτι φυλάττειν αὐτὸ, οὐ χάριν θεοὺς ἐνόμισαν τοὺς τέρμονας ὀνομάσαι, ἱκανομένους τοῖς ἑαυτῶν κτήμασι, τῶν δ' ἄλλοτρίων μήτε βία σφετεριζομένους μηδὲν, μήτε δόλῳ. Νῦν δ' οὐχ ὥς ἄμεινον, οὐδ' ὥς πρόγονοι παρέδωκαν, ὀρίζουσι τινες ἀπὸ τῶν ἄλλοτρίων τὰ οἰκεῖα· ἀλλ' ἔστιν αὐτοῖς ὅρος τῶν κτήσεων οὐχ ὁ νόμος, ἀλλ' ἡ πάντων ἐπιθυμία, πρᾶγμα οὐ καλόν. Ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἑτέροις παρίεμεν σκοπεῖν.

75. Ὁ δὲ Νομῆς εἰς μὲν εὐτέλειαν καὶ σωφροσύνην διὰ τοιούτων συνέστησε νόμων τὴν πόλιν. Εἰς δὲ τὴν περὶ τὰ συμβόλαια δικαιοσύνην ὑπεργάγετο, πρᾶγμα ἐξευρὼν ἡγνοημένον ὑπὸ πάντων τῶν καταστησασμένων τὰς ἐλλογίμους πολιτείας. Ὅρων γὰρ ὅτι τῶν συμβολαίων τὰ μὲν ἐν φανερῷ καὶ μετὰ μαρτύρων πραττόμενα ἢ τῶν συνόντων αἰδῶς φυλάττει, καὶ σπάνιοι τινὲς εἰσιν οἱ περὶ ταῦτα ἀδικοῦντες· τὰ δὲ ἀμάρτυρα, πολλῷ πλείω τῶν ἑτέρων ὄντα, μίαν ἔχει φυλακὴν τὴν τῶν συμβαλλόντων πίστιν, περὶ ταύτην ὤφειτο δεῖν σπουδάζειν παντὸς ἄλλου μάλιστα, καὶ ποιῆσαι θεῶν σεβασμῶν ἀξίαν. Δίκην μὲν γὰρ καὶ Θέμιν καὶ Νέμεσιν καὶ τὰς καλουμένας παρ' Ἑλλήσιν Ἐρινύας, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια, ὑπὸ τῶν πρότερον ἀποχωρόντως ἐκτεθειῶσθαί τε καὶ καθωσιῶσθαί ἐνόμισεν· πίστιν δὲ, ἥς οὔτε μεῖζον οὔτε ἱερώτερον πάθος ἀνθρώποις οὐδέν, οὐπω σεβασμῶν τυγχάνειν,

οὐτ' ἐν τοῖς κοινοῖς τῶν πόλεων πράγμασι, οὐτ' ἐν τοῖς ἰδίοις. Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, πρῶτος ἀνθρώπων ἱερὸν ἰδρύσατο Πίστεως δημοσίας, καὶ θυσίας αὐτῇ κατεστήσατο, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, δημοτελεῖς. Ἐμελλε δὲ ἄρα σὺν χρόνῳ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ἥθος πιστὸν καὶ βέβαιον πρὸς ἀνθρώπους γενόμενον τοιοῦτους ἀπεργάσασθαι καὶ τοὺς τῶν ἰδιωτῶν τρόπους. Οὕτω γε οὖν σεβαστὸν τι πρᾶγμα καὶ ἀμίαντον νενομίσται τὸ πιστὸν, ὥστε ὅρκον τε μέγιστον γενέσθαι τὴν ἰδίαν ἐκάσῳ πίσιν, καὶ μαρτυρίας συμπάσης ἰσχυρότερον· καὶ ὁπότε ὑπὲρ ἁμαρτύρου συναλλάγματος ἀμφίλογόν τι γένοιτο ἐν πρὸς ἕνα, ἡ διαιροῦσα τὸ νεῖκος καὶ πρωτοτέρῳ χωρεῖν οὐκ ἔωσα τὰς φιλονικίας, ἡ θατέρα τῶν διαδικαζομένων αὐτῶν πίστις ἦν· αἵ τε ἀρχαὶ καὶ τὰ δικαστήρια τὰ πλεῖστα τῶν ἀμφισβητημάτων τοῖς ἐκ τῆς πίστεως ὅρκοις διήκτων. Ταῦτα μὲν δὴ σωφροσύνης παρακλητικὰ καὶ δικαιοσύνης ἀναγκαστήρια, ὑπὸ τοῦ Νομᾶ τότε ἐξευρεθέντα, κοσμιωτέραν οἰκίαν τῆς κράτιστα οἰκουμένης τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν ἀπεργάσατο.

76. Ἄ δὲ μέλλω νῦν λέγειν ἐπιμελῆ τε αὐτὴν ἀπέδωκε τῶν ἀναγκαίων, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐργάτιν. Ἐνθυμούμενος γὰρ ὁ ἀνὴρ ὅτι πόλιν, τὴν μέλλουσαν ἀγαπήσειν τὰ δίκαια καὶ μένειν ἐν τῷ σῴφρονι βίῳ, τῆς ἀναγκαίας δεῖ χορηγίας εὐπορεῖν, διεῖλε τὴν χώραν ἅπασαν εἰς τοὺς καλουμένους πάγους, καὶ κατέστησεν ἐφ' ἐκάστου τῶν πάγων ἄρχοντα ἐπίσκοπόν τε καὶ περίπολον τῆς ἰδίας μοίρας. Οὗτοι γὰρ περιϊόντες θαμινὰ, τοὺς εὖ τε καὶ κακῶς εἰργασμένους τῶν ἀγρῶν ἀπεγράφοντο, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ὑπέφαινον· ὁ δὲ τοὺς μὲν ἐπιμελεῖς γεωργοὺς ἐπαίνοις τε καὶ φιλάνθρωπίαις ἀνελάμβανε· τοὺς δὲ ἀργοὺς γεωργοὺς ὀνειδίζων τε καὶ ζημιῶν, ἐπὶ τὸ θεραπεύειν ἄμεινον τὴν γῆν προὔτρεπετο. Οἱ γὰρ τοὶ πολέμων τε ἀπηλλαγμένοι, καὶ τῶν κατὰ πόλιν πραγμάτων σχολὴν πολλὴν ἄγοντες, ἀργίαν τε καὶ βλακίαν συναισχύνη τίνοντες δίκας, αὐτοῦ-

γοὶ πάντες ἐγένοντο, καὶ τὸν ἐκ γῆς πλοῦτον, ἅπαντων ὄντα πλοῦ-
 τον δικαιοτάτον τῆς στρατιωτικῆς καὶ οὐκ ἐχούσης τὸ βέβαιον
 εὐπορίας γλυκύτερον ἐτίθεντο· τῷ δὲ περιῆν ἐκ τούτων φι-
 λείσθαι μὲν ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ζηλοῦσθαι δὲ ὑπὸ τῶν
 περιοίκων, μνημονεύσθαι δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιγινομένων, δι' ὃν
 οὔτε στάσις ἐμφύλιος τὴν πολιτικὴν ἔλυσεν ὁμόνοίαν, οὔτε
 πόλεμος ἀλλοεθνῆς ἐκ τῶν κρατίστων καὶ θαυμασιωτάτων
 τὴν πόλιν ἐπιτηδευμάτων ἐκίνησε. Τοσοῦτον γὰρ ἀπέσχον
 οἱ περίοικοι τὴν ἀπόλεμον ἡσυχίαν Ῥωμαίων ἀφορμὴν τῆς
 κατ' αὐτῶν ἐπιθέσεως ὑπολαβεῖν, ὥστε καὶ εἴ τις αὐτοῖς πρὸς
 ἀλλήλους συνέστη πόλεμος διαλλακτῆρας ἐποιοῦντο Ῥωμαίους,
 καὶ ἐπὶ διαίτῃ τῇ Νομᾷ τὰς ἔχθρας διαλύειν ἠξίουσαν. Τοῦτον
 οὐκ ἂν αἰσχυνθείην ἐγὼ τὸν ἄνδρα τῶν ἐπ' εὐδαιμονία δια-
 βοηθέντων ἐν τοῖς πρώτοις καταριθμεῖν· γένους τε γὰρ ἔφυ-
 βασιλείου, μορφῆς τε ἀπέλαυσε βασιλικῆς, παιδείαν τε οὐ
 τὴν περὶ λόγον ἄχρηστον ἥσκησεν, ἀλλ' ἐξ ἧς εὐσεβεῖν ἔμαθε
 καὶ τὰς ἄλλας ἐπιτηδεύειν ἀρετάς. Ἡγεμονίαν δὲ τὴν Ῥωμαίων
 παραλαβεῖν ἠξιώθη νέος ὢν, κατὰ κλέος ἀρετῆς ὑπ' αὐτῶν
 ἐπικλήτος ἀχθεῖς, καὶ διετέλεσε πειθομένοις ἅπαντα τὸν βίον
 τοῖς ἀρχομένοις χρώμενος· ἡλικίας δ' ἐπὶ μήκιστον ἤλασεν
 ὁλόκληρος, οὐδὲν ὑπὸ τῆς τύχης κακωθεῖς, καὶ θανάτων τὸν
 ῥᾶστον ἐτελεύτησεν, ὑπὸ γῆρας μαρανθεῖς, ὁμοίου παραμεί-
 ναντος αὐτῷ τοῦ συγκληρωθέντος ἐξ ἀρχῆς δαίμονος, ἕως ἐξ
 ἀνθρώπων ἠφανίσθη· βιώσας μὲν ὑπὲρ ὀγδοήκοντα ἔτη, βασι-
 λεύσας δὲ τρία καὶ τετταράκοντα· γενεὰν δὲ καταλιπὼν, ὥς
 μὲν οἱ πλείους γράφουσιν, υἱοὺς τέτταρας καὶ θυγατέρα μίαν,
 ὧν ἔτι σώζεται τὰ γένη· ὥς δὲ Γέλλιος Γναῖος ἰσореῖ, θυγατέρα
 μόνην, ἐξ ἧς ἐγένετο Ἄγκος Μάρκιος, ὁ τρίτος ἀπ' ἐκείνου
 γενόμενος Ῥωμαίων βασιλεὺς. Τελευτήσαντος δ' αὐτοῦ πένθος
 μέγα προὔθετο ἡ πόλις, καὶ ταφὰς ἐποιήσατο λαμπροτάτας·
 κεῖται δ' ἐν Ἰανικούλῳ πέραν τοῦ Τιβέριος ποταμοῦ.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ.

ΕΚ ΤΟΥ

ΛΙΘΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΙΚΕΛΙΩΤΟΥ.

Ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

(Διονυσίου Ἀλικαρνασσεύς Βιβλ. Α. Κεφ. 17. 18.)

Τὴν Ἑλλάδα κατέκουν τὸ ἀρχαῖον Πελασγοὶ καὶ Ἕλληνες· ἦν δὲ καὶ τὸ τῶν Πελασγῶν γένος Ἑλληνικόν, ἐκ Πελοποννήσου τὸ ἀρχαῖον. Ἐχρήσατο δὲ τύχαις δυσπύτμοις, εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ εἰς τὴν πολύπλανόν τε καὶ οὐδενὸς τόπου βέβαιον οἴκησιν. Πρῶτον μὲν γὰρ περὶ τὸ καλούμενον νῦν Ἀχαϊκὸν Ἄργος ὄκησαν αὐτόχθονες ὄντες, ὥς οἱ πολλοὶ περὶ αὐτῶν λέγουσι· τὴν δὲ ἐπωνυμίαν ἔλαβεν ἐξ ἀρχῆς ταύτην, ἀπὸ τοῦ Πελασγοῦ βασιλέως· ἦν δὲ ὁ Πελασγὸς ἐκ Διὸς, ὥς λέγεται, καὶ τῆς Νιόβης τοῦ Φορωνέως· ἕκτη δὲ ὕστερον γενεᾷ Πελοπόννησον ἐκλιπόντες, εἰς τὴν τότε μὲν Αἰμονίαν, νῦν δὲ Θετταλίαν ὀνομαζομένην, μετανέστησαν. Ἦγούντο δὲ τῆς ἀποικίας Ἀχαιοὶ, καὶ Φθίος, καὶ Πελασγὸς, οἱ Λαρίσσης καὶ Ποσειδῶνος υἱοί. Ἀφικόμενοι δὲ εἰς τὴν Αἰμονίαν, τοὺς τε κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ βαρβάρους ἐξελαύνουσι, καὶ νέμονται τὴν χώραν τριχῇ, τοῖς ἡγεμόσι ποιήσαντες ὁμωνύμους τὰς χώρας, Φθιωτίν, καὶ Ἀχαΐαν, καὶ Πελασιγῶτιν. Πέντε δὲ μέιναντες αὐτόθι γενεάς, ἐν αἷς ἐπὶ μήκιστον εὐτυχίας ἤλασαν, τὰ κράτιστα τῶν ἐν Θετταλίᾳ πεδίων καρπούμενοι, περὶ τὴν ἕκτην γενεάν, ἐξελαύνονται Θετταλίας ὑπὸ τε Κουρήτων καὶ Λελέγων, οἳ νῦν Αἰτωλοὶ καὶ Λοκροὶ καλοῦνται, καὶ συχῶν ἄλλων τῶν περὶ τὸν Παρνασσὸν οἰκούντων, ἡγουμένου τῶν πολεμίων Δευκαλίωνος τοῦ Προμηθέως, μητρὸς δὲ Κλυμένης τῆς Ὠκεανοῦ. Σκεδασθέντες δὲ κατὰ τὴν φυγὴν, οἱ μὲν, εἰς Κρήτην ἀπῆλθον· οἱ δὲ, τῶν Κυκλάδων νήσων τινὰς κατέσχον· οἱ δὲ, περὶ τὸν Ὀλυμπόν τε καὶ τὴν Ὀσσαν, τὴν καλούμενην Ἔστιῶτιν, ὄκησαν· ἄλλοι δὲ, εἰς τε Βοιωτίαν καὶ Φω-

κίδα καὶ Εὐβοίαν διεκομίσθησαν· οἱ δ', εἰς τὴν Ἀσίαν περαιωθέντες, τῆς περὶ τὸν Ἑλλήσποντον παραλίου πολλὰ χωρὶς κατέσχον, καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ νήσων ἄλλας τε συχνὰς καὶ τὴν νῦν καλουμένην Δέσβον.

Τὰ δὲ κατὰ τοὺς Ἕλληνας οὕτως ἱστορεῖται. Προμηθέως παῖς Δευκαλίων ἐγένετο. Οὗτος δὲ βασιλεύων τῶν περὶ τὴν Φθίαν τόπων, γαμῆ Πύρραν τὴν Ἐπιμηθέως καὶ Πανδώρας, ἣν ἔπλασαν θεοὶ πρώτην γυναῖκα· ἐπεὶ δὲ ἀφανίσαι Ζεὺς τὸ χαλκοῦν γένος ἠθέλησεν, ὑποθεμένου Προμηθέως, Δευκαλίων τεκτῆνάμενος λάρνακα, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐνθήμενος, εἰς ταύτην μετὰ Πύρρας εἰσέβη. Ζεὺς δὲ πολὺν ὕετὸν ἀπ' οὐρανοῦ χέας, τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος κατέκλυσεν· ὥστε διαφθαρῆναι πάντας ἀνθρώπους, ὀλίγων χωρὶς, οἱ συνέφυγον εἰς τὰ πλησίον ὑψηλὰ ὄρη. Τότε δὲ καὶ τὰ κατὰ Θεσσαλίαν ὄρη διέστη, καὶ τὰ ἐκτὸς Ἰσθμοῦ καὶ Πελοποννήσου συνεχύθη πάντα. Δευκαλίων δὲ, ἐν τῇ λάρνακι διὰ θαλάσσης φερόμενος ἐφ' ἡμέρας ἐννέα καὶ νύκτας ἴσας, τῷ Παρνασσῷ προσίσχει· καὶ κεῖ, τῶν ὄμβρων παῦλαν λαβόντων, ἐκβὰς θύει Διὶ Φυξίῳ. Ζεὺς δὲ πέμψας Ἑρμῆν πρὸς αὐτὸν, ἐπέτρεψεν αἰτεῖσθαι ὅ,τι βούλεται· ὁ δὲ αἰρεῖται ἀνθρώπους αὐτῷ γενέσθαι· καὶ, Διὸς εἰπόντος, ὑπὲρ κεφαλῆς αἴρων ἔβαλε λίθους· καὶ, οὓς μὲν ἔβαλε Δευκαλίων, ἄνδρες ἐγένοντο· οὓς δὲ Πύρρα, γυναῖκες. Ὅθεν καὶ λαοὶ μεταφορικῶς ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ λάας, ὁ λίθος.

Γίνονται δὲ ἐκ Πύρρας Δευκαλίωνι παῖδες· Ἕλληνα μὲν πρῶτος, δεύτερος δὲ Ἀμφικτύων, ὁ μετὰ Κραναὸν βασιλεύσας τῆς Ἀττικῆς· θυγάτηρ δὲ Πρωτογένεια, ἐξ ἧς καὶ Διὸς, Ἀέθλιος. Ἕλληνας δὲ καὶ Νύμφης Ὀρσηίδος, Δῶρος, Εὐθύος, Αἰόλος. Αὐτὸς μὲν οὖν ἀφ' ἑαυτοῦ τοὺς καλουμένους Γραικοὺς προσηγόρευεν Ἕλληνας· τοῖς δὲ παισὶν ἐμέρισε τὴν χώραν· καὶ Εὐθύος μὲν λαβὼν τὴν Πελοπόννησον, ἐκ Κρεούσης τῇ

Πρεχθέως Ἀχαιὸν ἐγέννησε καὶ Ἴωνα, ἀφ' ὧν Ἀχαιοὶ καὶ Ἴωνες καλοῦνται. Δῶρος δὲ τὴν πέραν χώραν Πελοποννήσου λαβὼν, τοὺς κατοίκους ἀφ' ἐαυτοῦ Δωριεῖς ἐκάλεσεν. Αἰολοὶ δὲ βασιλεύων τῶν περὶ τὴν Θεσσαλίαν τόπων, τοὺς ἐνοικοῦντας Αἰολεῖς προσηγόρευσεν. (Ἀπολλοδ. Βιβλ. Α. κεφ. ζ'.)

B'.

Ἀρχαῖον πολίτευμα τῶν Ἑλλήνων.

(Διονυσίου Ἀλικαρνασσεύς Βιβλ. Α. Κεφ. 74.)

Κατ' ἀρχὰς ἅπασα πόλις Ἑλλὰς ἐβασιλεύετο, πλὴν οὐχ ὥσπερ τὰ βάρβαρα ἔθνη δεσποτικῶς, ἀλλὰ κατὰ νόμους τε καὶ ἔθισμους πατέρους· καὶ κράτιστος ἦν βασιλεὺς ὁ δικαιοτατός τε καὶ νομιμώτατος, καὶ μηδὲν ἐκδικαιώμενος τῶν πατρίων. Δηλοῖ δὲ καὶ Ὅμηρος, δικασπόλους τε καλῶν τοὺς βασιλεῖς καὶ θεμιστοπόλους· καὶ μέχρι πολλοῦ διέμειναν ἐπὶ ῥητοῖς τισιν αἱ βασιλεῖαι διοικούμεναι, καθάπερ ἡ Λακεδαιμονίων· ἀρξάμενων δέ τινων ἐν ταῖς ἐξουσίαις πλημμελεῖν, καὶ νόμοις μὲν ὀλίγα χρωμένων, ταῖς δ' αὐτῶν γνώμαις τὰ πολλὰ διοικούντων, δυσχεράναντες ὅλον τὸ πρᾶγμα οἱ πολλοὶ, κατέλυσαν μὲν τὰς βασιλείας καὶ τὸ πολίτευμα, νόμους δὲ καταστησάμενοι, καὶ ἀρχὰς ἀποδείξαντες, ταύταις ἐχρῶντο τῶν πόλεων φυλακαῖς· ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτάρχεις ἦσαν οὔτε οἱ τεθέντες ὑπ' αὐτῶν νόμοι βεβαιοῦν τὸ δίκαιον, οὔτε οἱ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐπιμελείας αὐτῶν λαμβάνοντες, βοηθεῖν τοῖς νόμοις, οἳ τε καιροὶ πολλὰ νεοχμοῦντες, οὐ τὰ κράτιστα τῶν πολιτευμάτων, ἀλλὰ τὰ πρεπωδέστατα ταῖς καταλαμβανούσαις αὐτοὺς συντυχίαις ἠνάγκαζον αἰρεῖσθαι, οὐ μόνον ἐν

ταῖς ἀβουλήτοις συμφοραῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς ὑπερβαλλούσαις τὸ μέτρον εὐτυχίαις, διαφθειρομένων δι' αὐτάς τῶν πολιτικῶν κόσμων, οἷς ἐπανορθώσεως ταχείας καὶ αὐτογνώμονος ἔδει, ἡναγκάζοντο παράγειν πάλιν τὰς βασιλικὰς καὶ τυραννικὰς ἐξουσίας εἰς μέσον, ὀνόμασι περικαλύπτοντες αὐτὰς εὐπρεπεστέροις. Θετταλοὶ μὲν γὰρ ἀρχοῦς, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀρμοστὰς καλοῦντες, φοβούμενοι τυράννους ἢ βασιλεῖς αὐτοὺς καλεῖν· ὥς οὐδ' ὅσιον σφίσιν ὑπάρχον, ἃς κατέλυσαν ἐξουσίας δοκοῖς καὶ ἀραῖς ἐπιθεσπισάντων θεῶν, ταύτας πάλιν ἐμπεδοῦν.

Γ'.

Ἀρχηγοὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολῆς τοῦ βίου.

(Διοδωρ. Σικ. Βιβλ. Ε. Κεφ. 64. καὶ ἐξ.)

Πρῶτοι τῶν εἰς μνήμην παραδεδομένων ᾤκησαν τῆς Κρήτης περὶ τὴν Ἰδὴν οἱ προσαγορευθέντες Ἰδαῖοι Δάκτυλοι. Τούτους δ' οἱ μὲν ἑκατὸν τὸν ἀριθμὸν γεγονέναι παραδεδώκασιν, οἱ δὲ δέκα φασὶν ὑπάρχοντας, τυχεῖν ταύτης τῆς προσηγορίας, τοῖς ἐν ταῖς χερσὶ δακτύλοις ὄντας ἰσαρίθμους. Ἕνιοι δ' ἱστοροῦσιν, τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους γενέσθαι μὲν κατὰ τὴν Ἰδὴν τὴν ἐν Φρυγίᾳ, διαβῆναι δὲ μετὰ Μίνωος εἰς τὴν Εὐρώπην. Οἱ δ' οὖν κατὰ τὴν Κρήτην Ἰδαῖοι Δάκτυλοι παραδέδονται τὴν τε τοῦ πυρὸς χρῆσιν καὶ τὴν τοῦ χαλκοῦ καὶ σιδήρου φύσιν ἐξευρεῖν, καὶ τὴν ἐργασίαν, δι' ἧς κατασκευάζεται. Δόξαντας δὲ μεγάλων ἀγαθῶν ἀρχηγοὺς γεγενῆσθαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, τιμῶν τυχεῖν ἀθανάτων.

65. Μετὰ δὲ τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους ἱστοροῦσι γενέσθαι Κούρητας ἑννέα. Τούτους δ' οἱ μὲν μυθολογοῦσι γεγενῆσθαι

γενεαί, οἱ δ' ἀπογόνους τῶν Ἰδαίων Δακτύλων. Κατοικεῖν δ' αὐτοὺς τῶν ὄρων τοὺς συνδένδρους καὶ παραγγώδεις τόπους, καὶ τὸ σύνολον τοὺς ἔχοντας σκέπη καὶ ὑπόδυσιν φυσικὴν, διὰ τὸ μήπω κατασκευᾶς οἰκιῶν εὐρῆσθαι. Διενέγκαντας δ' αὐτοὺς συνέσει, πολλὰ τῶν κοινῇ χρησίμων καταδείξαι. Τὰς γὰρ ποιμένας τῶν προβάτων τούτους ἀθροῖσαι πρώτους, καὶ τὰ γένη τῶν ἄλλων βοσκημάτων ἐξημερῶσαι καὶ τὰ περὶ τὰς μελισσουργίας καταδείξαι. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν τοξικὴν καὶ τὰς κυνηγίας εἰσηγήσασθαι· καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινῆς ὀμιλίας καὶ συμβιώσεως, ἔτι δ' ὁμοιότητος καὶ τινος εὐταξίας ἀρχηγούς γενέσθαι. Εὐρεῖν δὲ καὶ ξίφη καὶ κρᾶνη καὶ τὰς ἐνοπλίους ὀρχήσεις, δι' ὧν ποιοῦντας μεγάλους ψόφους, ἐξαπατᾷν τὸν Κρόνον. Φασὶ δ' αὐτοὺς τὸν Δία, λάθρα τοῦ πατρὸς Κρόνου παραδούσης τῆς Ῥέας τῆς μητρὸς, ὑποδέξασθαι καὶ θρέψαι.

66. Μυθολογοῦσι γὰρ οἱ Κρήτες γενέσθαι κατὰ τὴν τῶν Κουρήτων ἡλικίαν τοὺς καλουμένους Τιτᾶνας. Τούτους δὲ τῆς Κνωσσίας χώρας ἔχειν τὴν οἴκησιν, ὅπου περ ἔτι καὶ νῦν δείκνυται θεμέλια Ῥέας οἰκόπεδα, καὶ κυπαρίσσων ἄλλος ἐκ παλαιῶν χρόνων ἀνειμένον. Ἰπάρξαι δὲ τὸν ἀριθμὸν ἐξ μὲν ἄνδρας, πέντε δὲ γυναῖκας· ὥς μὲν τινες μυθολογοῦσιν, Οὐρανοῦ καὶ Γῆς ὄντας· ὥς δὲ τινὲς φασιν, ἐκ τινος τῶν Κουρήτων, καὶ μητρὸς Τιταίας, ἀφ' ἧς αὐτοὺς ταύτης τετευχέναι τῆς προσηγορίας. Ἄρσενας μὲν οὖν γενέσθαι τὸν τε Κρόνον καὶ Ἰπερίονα καὶ Κοῖον, ἔτι δὲ Ἰαπετόν, καὶ Κρίον, καὶ τὸ τελευταῖον Ὠκεανόν· ἀδελφὰς δὲ τούτων τὴν τε Ῥέαν καὶ Θέμιν, καὶ Μνημοσύνην, ἔτι δὲ Φοίβην, καὶ Τηθύ. Ὡν ἕκαστόν τινων εὐρετὴν γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ διὰ τὴν εἰς ἅπαντας εὐεργεσίαν τυχεῖν τιμῶν καὶ μνήμης ἀενάου. Τὸν μὲνοῦν Κρόνον ὄντα πρεσβύτατον, βασιλέα γενέσθαι, καὶ τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπους, ἐξ ἀγρίου διαίτης εἰς βίον ἡμε-

ρον μεταστῆσαι· καὶ διὰ τοῦτο ἀποδοχῆς μεγάλης τυχόντα, πολλοὺς ἐπελθεῖν τοῖς οἰκουμένης τόπους. Εἰσπηγήσασθαι δ' αὖτὸν ἅπασιν τὴν τε δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς ψυχῆς. Διὸ καὶ τοὺς ἐπὶ Κρόνον γενομένους ἀνθρώπους παραδεδόσθαι τοῖς μεταγενεστέροις εὐήθεις καὶ ἀκάκους παντελῶς, ἔτι δ' εὐδαίμονας γεγονότας. Δυναστεῦσαι δ' αὐτὸν μάλιστα τῶν πρὸς ἐσπέραν τόπων, καὶ μεγίστης ἀξιοθῆναι τιμῆς. Διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐνομίας, ἀδίκημα μὲν μηδὲν ὅλως ὑπὸ μηδεὸς συντελεῖσθαι, πάντας δὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τούτου τεταγμένους μακάριον εἶον ἐξηκέναι, πάσης ἡδονῆς ἀνεμποδίστως ἀπολαύοντας. Περὶ δὲ τούτων καὶ τὸν ποιητὴν Ἡσίοδον ἐπιμαρτυρεῖν ἐν τοῖς δε τοῖς ἔπεσιν·

Οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν,
ὣς τε θεοὶ δ' ἔζων, ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ οἰζύος· οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν· αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοιοί
Τέρποντ' ἐν θαλίῃσι, κακῶν ἔκτοσθεν ἀπάντων.
Θνησκον δ' ὥς ὕπνῳ δεδμημένοι· ἐσθλὰ δὲ πάντα
Τοῖσιν ἔην· καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτῃ πολλόν τε καὶ ἄφθονον· οἱ δ' ἐβέλημοι
Ἥσυχοι ἔργ' ἐνέμοντο σὺν ἐσθλοῖσι πολέεσσιν,
Ἀφνειοὶ μήλοισι, φίλοι μακάρεσσι θεοῖσι.

67. Ὑπερίονα δὲ φασὶ τοῦ τε ἡλίου τὴν κίνησιν καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων ἄστρον, ἔτι δὲ τὰς ὥρας, τὰς συντελουμένας ὑπὸ τούτων, πρῶτον ἐξ ἐπιμελείας καὶ παρατηρήσεως ἐπικατανοήσαντα, τοῖς ἄλλοις εἰς γνῶσιν παραδοῦναι· καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν πατέρα τούτων ὀνομασθῆναι, καθάπερ εἰ γεγεννηκότα τὴν τούτων θεωρίαν καὶ φύσιν. Καὶ Κοίου μὲν καὶ Φοίβης Λητῶ γενέσθαι· Ἰάπετοῦ δὲ Προμηθέα, τὸν παραδεδομένον μὲν ὑπὸ τινων μυθογράφων, ὅτι τὸ πῦρ κλέψας παρὰ τῶν θεῶν, ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις· πρὸς ἀλήθειαν δ' εὐρε-

τὴν γενόμενον τῶν πυρελίων, ἐξ ὧν ἐκκρίεται τὸ πῦρ. Τῶν δὲ Τιτανίδων φασὶ Μνημοσύνην λογισμοὺς εὑρεῖν, καὶ τὰς τῶν ὀνομάτων θέσεις ἐκάστῳ τῶν ὄντων τάξαι, δι' ὧν καὶ δηλοῦμεν ἕκαστα, καὶ πρὸς ἀλλήλους ὀμιλοῦμεν· ἃ τινες τὸν Ἑρμῆν φασὶν εἰσηγήσασθαι. Προσάπτουσι δὲ τῇ θεῷ ταύτῃ καὶ τὰ πρὸς ἀνανέωσιν καὶ μνήμην γενόμενα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις· ἀφ' ὧν δὴ καὶ τῆς προσηγορίας τυχεῖν αὐτὴν ταύτης. Θέμιν δὲ μυθολογοῦσι μαντείας καὶ θυσίας καὶ θεσμοὺς τοὺς περὶ τῶν θεῶν πρώτην εἰσηγήσασθαι, καὶ τὰ περὶ τὴν εὐνομίαν καὶ εἰρήνην καταδείξαι. Διὸ καὶ θεσμοφύλακας καὶ θεσμοθέτας ὀνομάζεσθαι τοὺς τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ὅσια καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους διαφυλάττοντας· καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, καθ' ὃν δὴ χρόνον τοὺς χρησμοὺς διδόναι μέλλει, θεμιστεύειν λέγομεν, ἀπὸ τοῦ τὴν Θέμιν εὐρέτριαν γεγονέναι τῶν χρησμῶν. Οὗτοι μὲν οὖν οἱ θεοὶ πολλὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον εὐεργετήσαντες, οὐ μόνον ἀθανάτων τιμῶν ἡξιώθησαν, ἀλλὰ καὶ πρῶτοι τὸν Ὀλυμπον ἐνομήθησαν οἰκεῖν μετὰ τὴν ἐξ ἀνθρώπων μετástασιν.

68. Κρόνου δὲ καὶ Ῥέας λέγεται γενέσθαι τὴν τε Ἑστίαν καὶ Δῆμητρα καὶ Ἥραν. Τούτων δὲ λέγεται τὴν μὲν Ἑστίαν τὴν τῶν οἰκιῶν κατασκευὴν εὑρεῖν, καὶ διὰ τὴν εὐεργεσίαν ταύτην παρὰ πᾶσι σχεδὸν ἀνθρώποις ἐν πάσαις οἰκίαις καθιδρυθῆναι, τιμῶν καὶ θυσιῶν τυγχάνουσαν· Δῆμητραν δὲ, τοῦ αἵτου φυομένου μὲν ὡς ἔτυχε μετὰ τῆς ἄλλης βοτάνης, ἀγνοουμένου δὲ παρ' ἀνθρώποις, πρώτην συγκομίσαι, καὶ τὴν κατεργασίαν αὐτοῦ καὶ φυλακὴν ἐπινοῆσαι, καὶ σπεῖρειν καταδείξαι. Λέγουσι δὲ τινες ὅτι καὶ νόμους εἰσηγήσατο, καθ' οὓς ἀλλήλοις τὸ δίκαιον διδόναι συνειθίσθησαν ἄνθρωποι, καὶ τὴν παραδοῦσαν αὐτοῖς θεὸν ἀπὸ τούτων θεσμοφόρον προσηγόρευσαν. Μεγίστων γὰρ ἀνθρώποις ἀγαθῶν αἰτίαν γενομένην, ἐπιφανεστάτων τυχεῖν τιμῶν καὶ θυσιῶν, ἔτι δ' ἑορτῶν καὶ

πανηγύρεων μεγαλοπρεπεστάτων, οὐ παρ' Ἑλλήσι μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῖς βαρβάροις, ὅσοι τῆς τροφῆς ταύτης ἐκοινώνησαν.

77. Τῶν θεῶν φασὶ τοὺς πλείστους ἐκ τῆς Κρήτης ὀρμηθέντας, ἐπιέναι πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, εὐεργετοῦντας τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων, καὶ μεταδιδόντας ἐκάστοις τῆς ἐκ τῶν ἰδίων εὐρημάτων ὠφελείας.

78. Μετὰ δὲ τὰς τῶν θεῶν γενέσεις ὕστερον πολλαῖς γενεαῖς φασὶ γενέσθαι κατὰ τὴν Κρήτην ἦρωας οὐκ ὀλίγους, ὧν ὑπάρχειν ἐπιφανεστάτους τοὺς περὶ Μίνωα καὶ Ῥαδάμανθον καὶ Σαρπηδόνα. Τούτους γὰρ μυθολογοῦσιν ἐκ Διὸς γεγενῆσθαι καὶ τῆς Ἀγένορος Εὐρώπης. Μίνω μὲν οὖν, πρεσβύτατον ὄντα, βασιλεῦσαι τῆς νήσου, καὶ κτίσαι πόλεις οὐκ ὀλίγας ἐν αὐτῇ· τούτων δ' ἐπιφανεστάτας τρεῖς, Κνωσσὸν μὲν ἐν τοῖς πρὸς τὴν Ἀσίαν νεύουσι μέρεσι τῆς νήσου· Φαιστόν δ' ἐπὶ θαλάσσης, ἐστραμμένην ἐπὶ μεσημβρίαν· Κυδωνίαν δ' ἐν τοῖς πρὸς ἐσπέραν κεκλιμένοις τόποις, καταντικρὺ τῆς Πελοποννήσου. Θεῖναι δὲ καὶ νόμους τοῖς Κρησὶν οὐκ ὀλίγους, προσποιούμενον παρὰ Διὸς τοῦ πατρὸς λαμβάνειν, συνερχόμενον εἰς λόγους αὐτῷ κατὰ τι σπῆλαιον. Κτήσασθαι δὲ καὶ δύναμιν ναυτικὴν μεγάλην, καὶ τῶν τε νήσων τὰς πλείστας καταστρέψασθαι, καὶ πρῶτον τῶν Ἑλλήνων θαλαττοκρατῆσαι. Μεγάλην δὲ δόξαν περιποιησάμενον ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καταστρέφει τὸν βίον ἐν Σικελίᾳ κατὰ τὴν ἐπὶ Κώκαλον στρατείαν.

79. Ῥαδάμανθον δὲ λέγουσι τὰς τε κρίσεις πάντων δικαιοτάτας πεποιῆσθαι, καὶ τοῖς λησταῖς καὶ ἀσεβέσι καὶ τοῖς ἄλλοις κακούργοις ἀπαραίτητον ἐννηνοχέαι τιμωρίαν. Κατακτήσασθαι δὲ καὶ νήσους οὐκ ὀλίγας, καὶ τῆς Ἀσίας πολλὴν τῆς παραθαλαττίου χώρας, ἀπάντων ἐκουσίως παραδιδόντων ἑαυτοὺς διὰ τὴν δικαιοσύνην. Διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς περὶ

αὐτὸν δικαιοσύνης μεμυθολογῆσθαι δικαστὴν αὐτὸν ἀποδε-
δεῖχθαι καθ' ἑδου, καὶ διακρίνειν τοὺς εὐσεβεῖς καὶ τοὺς πο-
νηροὺς. Τεταυχέναι δὲ τῆς αὐτῆς τιμῆς καὶ τὸν Μίνω, βεβα-
σιλευκότα νομιμώτατα, καὶ μάλιστα δικαιοσύνης πεφροντι-
κότα. Τὸν δὲ τρίτον ἀδελφὸν Σαρπηδόνα φασὶ μετὰ δυνάμεως
εἰς τὴν Ἀσίαν διαβάντα, κατακτῆσασθαι τοὺς περὶ Λυκίαν
τόπους. Εὐάνδρον δὲ γενόμενον υἱὸν αὐτοῦ, διαδέξασθαι τὴν
ἐν Λυκίᾳ βασιλείαν, καὶ γήμαντα Δηϊδάμειαν τὴν Βελλερο-
φόντου, τεκνῶσαι Σαρπηδόνα τὸν ἐπὶ Τροίαν μὲν στρατεύσαντα
μετ' Ἀγαμέμνονος, ὑπὸ τινων δὲ Διὸς υἱὸν ὀνομαζόμενον.
Μίνωϊ δὲ φασὶ υἱοὺς γενέσθαι Δευκαλίωνα τε καὶ Μόλον· καὶ
Δευκαλίωνος μὲν Ἰδομενέα, Μόλου δὲ Μηριόνην ὑπάρχειν. Τού-
τους δὲ ναυσὶν ὀγδοήκοντα στρατεύσαι μετ' Ἀγαμέμνονος εἰς
Ἴλιον, καὶ διασωθέντας εἰς τὴν πατρίδα τελευτῆσαι, καὶ ταφῆς
ἐπιφανοῦς ἀξιώθῃναι καὶ τιμῶν ἀθανάτων.

Δ'.

Ἀποικοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ἁ. Δαναός. Π. X. 1572.

Φασὶν οἱ Αἰγύπτιοι ἀποικίας πλείστας ἐξ Αἰγύπτου κατὰ
πᾶσαν διασπαρῆναι τὴν οἰκουμένην, καὶ τοὺς περὶ τὸν Δαναὸν
ὀρμηθέντας ὁμοίως ἐκείθεν, συνοικίσαι τὴν ἀρχαιστάτην σχε-
δὸν τῶν παρ' Ἑλλήσι πόλεων, Ἄργος. (Διοδ. Σικ. Βιβλ. Α.
Κεφ. 28.) Δαναὸς δ' ἔφυγεν ἐξ Αἰγύπτου μετὰ τῶν θυγατέρων·
καταπλεύσας δὲ τῆς Ροδίας εἰς Αἰνδον, καὶ προσδεχθεὶς ὑπὸ
τῶν ἐγχωρίων, ἰδρύσατο τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν, καὶ τὸ ἄγαλμα
τῆς θεοῦ καθιέρωσε. Τῶν δὲ τοῦ Δαναοῦ θυγατέρων τρεῖς

ἐτελεύτησαν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τὴν ἐν Δίνδῳ· αἱ δ' ἄλλαι μετὰ τοῦ πατρὸς Δαναοῦ εἰς Ἄργος ἐξέπλευσαν. (Διοδ. Σικ. Βιβλ. Ε'. Κεφ. 58.)

Ε'. Κέ κ ρ ο ψ. Π. Χ. 1570.

Τῶν Πελασγῶν ἐχόντων ἔτι τὴν Ἑλλάδα ἦκεν ἐξ Αἰγύπτου Κέκροψ εἰς τὴν νῦν Ἀττικὴν, ἐν ᾗ Ἀκταῖον λέγουσι βασιλεῦσαι πρῶτον. Ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν, θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου. (Παυσαν. Βιβλ. Α'. Κεφ. 6'.) Διὸ καὶ τοὺς Ἀθηναίους φασὶν οἱ Αἰγύπτιοι ἀποίκους εἶναι Σαῖτῶν τῶν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ πειρῶνται τῆς οἰκειότητος ταύτης φέρειν ἀποδείξεις. Παρὰ μόνοις γὰρ τῶν Ἑλλήνων τὴν πόλιν Ἄστου καλεῖσθαι, μετενηνεγμένης τῆς προσηγορίας ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτοῖς Ἄστεος. Ἔτι τε τὴν πολιτείαν τὴν αὐτὴν ἐσχηκέναι τάξιν καὶ διαίρεσιν τῇ παρ' Αἰγυπτίοις, εἰς τρία μέρη διανεμηθείση. Καὶ πρώτην μὲν ὑπάρξει μερίδα τοὺς εὐπατρίδας καλουμένους, οἵτινες ὑπῆρχον ἐν παιδείᾳ μάλιστα διατετριφότες, καὶ τῆς μεγίστης ἡξιωμένοι τιμῆς, παραπλησίως τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἱερεῦσι. Δευτέραν δὲ τάξιν γενέσθαι τήντων γεωμόρων, τῶν ὀφειλόντων ὅπλα κειτῆσθαι καὶ πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς πόλεως, ὁμοίως τοῖς κατ' Αἴγυπτον ὀνομαζομένοις γεωργοῖς, καὶ τοὺς μαχίμους παρεχομένοις. Τελευταίαν δὲ μερίδα καταριθμηθῆναι τὴν τῶν δημιουργῶν τῶν τὰς βαναύσους τέχνας μεταχειριζομένων, καὶ λειτουργίας τελούντων τὰς ἀναγκαιοτάτας· τὸ παρχπλήσιον ποιούσης τῆς τάξεως ταύτης παρ' Αἰγυπτίοις. (Διοδ. Σικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 28.)

Γ'. Ἐ ρ ε χ θ ε ε. Π. Χ. 1397.

Ὅμοίως δὲ τούτῳ (τῷ Κέκροπι) καὶ τὸν Ἐρεχθέα λέγουσι πόγενο, Αἰγύπτιον ὄντα, βασιλεῦσαι τῶν Ἀθηναίων, τοιαύτας

τινας φέροντες ἀποδείξεις. Γενομένων γὰρ ὁμολογουμένως αὐχμῶν μεγάλων κατὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν οἰκουμένην, πλὴν Αἰγύπτου, διὰ τὴν ιδιότητα τῆς χώρας, καὶ φθορᾶς ἐπιγενομένης τῶν τε καρπῶν καὶ πλήθους ἀνθρώπων, ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἐρεχθεῖα κομίσαι, διὰ τὴν συγγένειαν, σίτου πλήθους εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀνθ' ὧν τοὺς εὖ παθόντας βασιλεῖα καταστῆσαι τὸν εὐεργέτην. Τοῦτον δὲ παραλαβόντα τὴν ἡγεμονίαν, καταδείξαι τὰς τελετὰς τῆς Δήμητρος ἐν Ἐλευσίνι, καὶ τὰ μυστήρια ποιῆσαι, μετενεγκόντα τό περὶ τούτων νόμιμον ἐξ Αἰγύπτου. Καὶ τῆς θεοῦ δὲ παρουσίαν εἰς τὴν Ἀττικὴν γενομένην κατὰ τούτους τοὺς χρόνους παραδεδοσθαι κατὰ λόγον, ὡς ἂν τῶν ἐπωνύμων ταύτης καρπῶν κομισθέντων τότε εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ διὰ τοῦτο δοῖν ἄλλιν ἐξ ἀρχῆς τὴν εὐρεσιν γεγονέναι τοῦ σπέρματος, δωρησαμένης τῆς Δήμητρος. Ὁμολογεῖν δὲ καὶ τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι βασιλεύοντος Ἐρεχθεῖως, καὶ τῶν καρπῶν διὰ τὴν ἀνομβρίαν προφητισμένων, ἡ τῆς Δήμητρος ἐγένετο παρουσία πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ σίτου. Πρὸς δὲ τούτοις αἱ τελεταὶ καὶ τὰ μυστήρια ταύτης τῆς θεοῦ τότε κατεδείχθησαν ἐν Ἐλευσίνι, τὰ τε περὶ τὰς θυσίας καὶ ἀρχαιότητος ὡσαύτως ἔχειν Ἀθηναίους καὶ τοὺς Αἰγυπτίους. Τοὺς μὲν γὰρ Εὐμολπίδας ἀπὸ των κατ' Αἴγυπτον ἱερέων μετενηνέχθαι, τοὺς δὲ κήρυκας ἀπὸ τῶν παστοφόρων. (Διοδ. Σικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 29.)

δ'. Κάδμος. Π. Χ. 1550.

Μικρὸν ὕστερον τούτων τῶν χρόνων Κάδμος ὁ Ἀγένορος, ἀπεισταλμένος ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατὰ ζήτησιν τῆς Εὐρώπης, κατέπλευσεν εἰς τὴν Ροδίαν· κεχειμασμένος δ' ἰσχυρῶς κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ πεπονημένος εὐχὰς ἰδρύσασθαι Ποσειδῶνος ἱερὸν, διασωθεὶς ἰδρύσατο κατὰ τὴν νῆσον τοῦ θεοῦ τούτου

τέμενος, καὶ τῶν Φοινίκων ἀπέλιπέ τινας τοὺς ἐπιμελησομένους. Ὁ δὲ Κάδμος καὶ τὴν Λινδίαν Ἀθηναῖν ἐτίμησεν ἀναθήμασιν, ἐν οἷς ἦν χαλκοὺς λέβης ἀξιόλογος, κατεσκευασμένους εἰς τὸν ἀρχαῖον ῥυθμόν. (Διοδ. Σικ. Βιβλ. Ε. Κεφ. 58.)

Κάδμον δὲ φασὶ τὸν Ἀγῆνορος ἐκ Φοινίκης ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀποσταλῆναι πρὸς ζήτησιν τῆς Εὐρώπης, ἐντολὰς, λαβόντα, ἢ τὴν παρθένον ἀγαγεῖν, ἢ μὴ ἀνακάμπτειν εἰς τὴν Φοινίκην. Ἐπελθόντα δὲ πολλὴν χώραν, καὶ μὴ δυνάμενον ἀνευρεῖν, ἀπογινῶναι τὴν εἰς οἶκον ἀνακομιδὴν καταντήσαντα δ' εἰς τὴν Βοιωτίαν, κατὰ τὸν παραδεδομένον χρησμόν κτίσαι τὰς Θήβας. Ἐνταῦθα δὲ κατοικήσαντα, γῆμαι μὲν Ἀρμονίαν τὴν Ἀφροδίτης, γεννῆσαι δ' ἐξ αὐτῆς Σεμέλην, καὶ Ἰνώ, καὶ Αὐτονόην, καὶ Ἀγαύην, ἔτι δὲ Πολύδωρον. (Διοδ. Σικελ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 2.)

Κάδμος ὁ Ἀγῆνορος ἐκ τῆς Φοινίκης πρῶτος ὑπελήφθη κομίσαι γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἀπ' ἐκείνου τὸ λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ἔδοξαν αἰεὶ τι προσευρίσκειν περὶ τῶν γραμμάτων, κοινῆς τινὸς ἀγνοίας κατεχούσης τοὺς Ἕλληνας. (Διοδ. Σικελ. Βιβλ. Ε. Κεφ. 57.)

Κάδμου δὲ κομίσαντος ἐκ Φοινίκης τὰ καλούμενα γράμματα, πρῶτον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταθεῖναι διάλεκτον λέγεται Δῖον, καὶ τὰς προσηγορίας ἐκάστην τάξαι, καὶ τοὺς χαρακτῆρας διατυπῶσαι. Κοινῇ μὲν οὖν τὰ γράμματα Φοινίκεια κληθῆναι, διὰ τὸ παρὰ τοὺς Ἕλληνας ἐκ Φοινίκων μετενεχθῆναι· ἰδίᾳ δὲ, Πελασγῶν πρώτων χρησαμένων τοῖς μετατεθεῖσι χαρακτῆρσι, Πελασγικά προσαγορευθῆναι. (Διοδ. Σικελ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. 97.)

ε. Πέλοψ. Π. Χ. 1362.

Κατ' Ἐπειὸν βασιλεύοντα τῆς Ἠλείας Οἰνόμαος ὁ Ἀλξίωνος, (Ἄρεως δὲ, καθὰ ποιηταί τε ἐπεφήμισαν, καὶ τῶν πολλῶν

ἔστιν εἰς αὐτὸν λόγος), οὗτος δυναστεύων περὶ τὴν Πισαίαν καλουμένην ὁ Οἰνόμαος, ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς, διαβάντος Πέλοπος τοῦ Αὐδοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας. (Παυσαν. Βιβλ. Ε. κεφ. Α.) Ὁ δὲ Οἰνόμαος, θυγατέρα μονογενῇ γεννήσας, ὠνόμασεν Ἴπποδάμειαν. Χρηστηριαζομένῳ δὲ αὐτῷ περὶ τῆς τελευτῆς ἔχρησεν ὁ θεός, τότε τελευτήσῃ αὐτὸν, ὅταν ἡ θυγάτηρ Ἴπποδάμεια συνοικήσῃ. Εὐλαχβούμενον οὖν αὐτὸν περὶ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς, κρίναι ταύτην παρθένον διαφυλάττειν, ὑπολαβόντα μόνως οὕτως ἐκφεύξεσθαι τὸν κίνδυνον. Διόπερ πολλῶν μνηστευομένων τὴν κόρην, ἄθλον προστίθει τοῖς βουλομένοις αὐτὴν γῆμαι τοιοῦτον· ἔδει τὸν μὲν ἡττηθέντα τελευτῆσαι, τὸν δ' ἐπιτυχόντα γαμεῖν τὴν κόρην. Ἰππεστήσατο δὲ Ἴπποδρομίαν ἀπὸ τῆς Πίσσης μέχρι τοῦ κατὰ Κόρινθον Ἰσθμοῦ, πρὸς τὸν βωμὸν τοῦ Ποσειδῶνος· τὴν δ' ἄφῃσιν τῶν ἵππων ἐποίησε τοιαύτην· ὁ μὲν Οἰνόμαος ἔθυσεν κοῖον τῷ Διὶ· ὁ δὲ μνηστευόμενος ἐξώρμα τέθριππον ἐλαύνων ἄρμα. Ἀγισθέντων δὲ τῶν ἱερῶν, τότε ἄρχεσθαι τοῦ δρόμου τὸν Οἰνόμαον, καὶ διώκειν τὸν μνηστῆρα, ἔχοντα δόρυ καὶ ἡνίοχον τὸν Μυρτίλον· εἰ δ' ἐφίκοιτο καταλαβεῖν τὸ διωκόμενον ἄρμα, τύπτειν τῷ δόρατι, καὶ διαφθεῖρειν τὸν μνηστῆρα. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ τοὺς αἰὶ μνηστευομένους καταλαμβάνων διὰ τὴν οὔνην τῶν ἵππων, πολλοὺς ἀνῆρει. Πέλοψ δὲ ὁ Ταντάλου καταντήσας εἰς Πίσαν, καὶ θεασάμενος τὴν Ἴπποδάμειαν, ἐπεθύμησε τοῦ γάμου. Φθείρας δὲ τὸν ἡνίοχον τοῦ Οἰνομάου Μυρτίλον, καὶ λαβὼν συνεργὸν πρὸς τὴν νίκην, ἔφθασε παραγενόμενος ἐπὶ τὸν Ἰσθμὸν, πρὸς τὸν τοῦ Ποσειδῶνος βωμόν. Ὁ δ' Οἰνόμαος τὸ λόγιον τετελέσθαι νομίζων, καὶ διὰ τὴν λύπην ἀθυμήσας, αὐτὸν ἐκ τοῦ ζῆν μετέστησε. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ Πέλοψ γήμας τὴν Ἴπποδάμειαν, παρέλαβε τὴν ἐν Πίσῃ βασιλείαν, καὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ σύνεσιν αἰὶ μᾶλλον αὐξάνομενος, τοὺς πλείστους τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον

αἰκούντων προσηγάγετο, καὶ τὴν χώραν ἀφ' ἑαυτοῦ Πελοπόννητον προσηγόρευσεν. (Διοδ. Σικελ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 73.)

Ὁ δὲ Πέλοψ Ταντάλου ἦν υἱός. Τάνταλος δὲ Διὸς μὲν ἦν υἱός, πλούτῳ δὲ καὶ δόξῃ διαφέρων, κατῴκει τῆς Ἀσίας περὶ τὴν νῦν ὀνομαζομένην Παφλαγονίαν. Διὰ δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς Διὸς εὐγένειαν, ὥς φασι, φίλος ἐγένετο τῶν θεῶν ἐπὶ πλείον. Ὑστερον δὲ τὴν εὐτυχίαν οὐ φέρων ἀνθρωπίνως, καὶ μετασχὼν κοινῆς τραπέζης καὶ πάσης παρῥησίας, ἀπήγγελλε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παρὰ τοῖς ἀθανάτοις ἀπόρρητα. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ ζῶν ἐκολάσθη, καὶ τελευτήσας αἰωνίου, κατὰ τοὺς μύθους, τιμωρίας ἤξιώθη, καταχθεὶς εἰς τοὺς ἀσβεεῖς. Τούτου δ' ἐγένετο Πέλοψ υἱός, καὶ Νιόβη θυγάτηρ. Αὕτη δὲ ἐγέννησεν υἱοὺς ἑπτὰ, καὶ θυγατέρας τὰς ἴσας, εὐπρεπεῖα διχφειρούσας. Ἐπὶ δὲ τῷ πλήθει τῶν τέκνων μέγα φρυακτομένη, πλεονάκις ἐκαυχᾶτο, καὶ τῆς Λητοῦς ἑαυτὴν εὐτεκνωτέρην ἀπεφαίνετο. Εἴθ' ἡ μὲν Λητὼ, κατὰ τοὺς μύθους, χολωσαμένη, προσέταξε τῷ μὲν Ἀπόλλωνι κατατοξεῦσαι τοὺς υἱοὺς τῆς Νιόβης, τῇ δ' Ἀρτέμιδι, τὰς θυγατέρας. Τούτων δ' ὑπακουσάντων τῇ μητρὶ, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν κατατοξευσάντων τὰ τέκνα τῆς Νιόβης, συνέβη τὴν προειρημένην ὑφ' ἑνα καιρὸν ὀξέως ἅμα εὐτεκνον καὶ ἄτεκνον γενέσθαι. (Διοδ. Σικελ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 74.)

Ε'.

Δαίδαλος. Ἀἴνος. Ὀρφεύς.

ἀ. Δαίδαλος. Π. Χ. 1235.

(Διοδ. Σικ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 76—77.)

76. Δαίδαλος ἦν τὸ μὲν γένος Ἀθηναῖος, εἰς τῶν Ἑρε-

χθειδῶν ὀνομαζόμενος· (ἦν γὰρ υἱὸς Μητίωνος, τοῦ Εὐπαλάμου, τοῦ Ἑρεχθέως·) φύσει δὲ πολὺ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὑπεράβων, ἐξήλωσε τὰ τε περὶ τὴν τεκτονικὴν τέχνην, καὶ τὴν τῶν ἀγαλμάτων κατασκευὴν καὶ λιθουργίαν. Εὐρετῆς δὲ γενόμενος πολλῶν τῶν συνεργούντων εἰς τὴν τέχνην κατεσκεύασεν ἔργα θαυμαζόμενα κατὰ πολλοὺς τύπους τῆς οἰκουμένης. Κατὰ δὲ τὴν τῶν ἀγαλμάτων κατασκευὴν τοσοῦτον τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων διήνεγκεν, ὥστε τοὺς μεταγενεστέρους μυθολογῆσαι περὶ αὐτοῦ, διότι τὰ κατασκευαζόμενα τῶν ἀγαλμάτων ὁμοιώτατα τοῖς ἐμψύχοις ὑπάρχειν· βλέπειν τε γὰρ αὐτὰ καὶ περιπατεῖν, καὶ καθόλου τηρεῖν τὴν τοῦ ὄλου σώματος διάθεσιν· ὥστε δοκεῖν εἶναι τὸ κατασκευασθὲν ἔμψυχον ζῶον. Πρῶτος δὲ ὀμματώσας, καὶ διαβεβηκότα τὰ σκέλη ποιήσας, ἔτι δὲ τὰς χεῖρας διατεταμένας ποιῶν, εἰκότως ἐθαυμάζετο παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Οἱ γὰρ πρὸ τούτου τεχνῖται κατεσιγάζον τὰ ἀγάλματα τοῖς μὲν ὀμμασι μεμυκότα, τὰς δὲ χεῖρας ἔχοντα καθειμένας, καὶ ταῖς πλευραῖς κεκολλημένας. Ὁ δ' οὖν Δαίδαλος κατὰ τὴν φιλοτεχνίαν θαυμαζόμενος, ἔφυγεν ἐκ τῆς πατρίδος, καταδικασθεὶς ἐπὶ φόνῳ διὰ τοιαύτας αἰτίας. Τῆς ἀδελφῆς τοῦ Δαιδάλου γενόμενος υἱὸς Τάλως ἐπαιδεύετο παρὰ Δαιδάλῳ, παῖς ὢν τὴν ἡλικίαν. Εὐφρόστερος δ' ὢν τοῦ διδασκάλου, τὸν τε κεραιμευτικὸν τροχὸν εὗρε, καὶ σιαγόνι περιτυχὼν ὄφειος, καὶ ταύτῃ ξυλίριον μικρὸν διαπρίσας, ἐμιμήσατο τὴν τραχύτητα τῶν ὀδόντων, Διόπερ κατασκευασάμενος ἐκ σιδήρου πρίονα, καὶ διὰ τούτου πρίζων τὴν ἐν τοῖς ἔργοις ξυλὴν ὕλην, ἔδοξεν εὐχρηστον εὐρηκέναι μέγα πρὸς τὴν τεκτονικὴν τέχνην. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τύρονον εὗρων, καὶ ἑτέρα τινα φιλοτεχνήματα, δόξαν ἀπηνέγκαστο μεγάλην. Ὁ δὲ Δαίδαλος φθονήσας τῷ παιδί, καὶ νομίσας αὐτὸν πολὺ τῇ δόξῃ προῖξιν τοῦ διδασκάλου, τὸν παῖδα ἐδολοφόνησι. Θάπτων δ' αὐτὸν καὶ περικατάλη-

πτος γενόμενος, ἐπερωτήθη τίνα θάπτει, καὶ ἔφησεν ὄφειν καταχωννύειν. Θαυμάσαι δ' ἄν τις τὸ παράδοξον, ὅτι διὰ τοῦ ζώου, ἐξ οὗ τοῦ πρίονος ἐνεθυμήθη τὴν κατασκευὴν, διὰ τούτου καὶ τοῦ φόνου τὴν ἐπίγνωσιν συνέβη γενέσθαι. Κατηγορηθεὶς δὲ καὶ καταδικασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν φόνου, τὸ μὲν πρῶτον ἔφυγεν εἰς τινὰ τῶν κατὰ τὴν Ἀττικὴν δῆμων, ἐν ᾧ τοὺς κατοικοῦντας ἀπ' ἐκείνου Δαιδαλίδας προσαγορευοῦναι.

77. Μετὰ δὲ ταῦτα διαδράς εἰς τὴν Κρήτην, καὶ διὰ τὴν ἐν τῇ τέχνῃ δόξαν θαυμαζόμενος, φίλος ἐγένετο Μίνως τοῦ βασιλέως. Τὸν δὲ Μινώταυρόν φασι διφυῆ γεγονέναι, καὶ τὰ μὲν ἀνώτερα μέρη τοῦ σώματος ἄχρι τῶν ὤμων ἔχειν ταύρου, τὰ δὲ λοιπὰ ἀνθρώπου. Τῷ δὲ τέρατι τούτῳ πρὸς διατροφὴν λέγεται κατασκευάσαι Δαίδαλον λαβύρινθον, τὰς διεξόδους σκολιὰς ἔχοντα καὶ τοῖς ἀπείροις δυσσερέτους, ἐν ᾧ τρεφόμενον τὸν Μινώταυρον τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν ἀποστελλομένους ἑπτὰ κούρους καὶ κόρας ἑπτὰ κατεσθίειν.

β'. Αἶνος.

(Διοδ. Σικ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. 67.)

Ὅ τὰς παλαιὰς μυθοποιίας συνταξάμενος Διονύσιός φησι παρ' Ἑλλήσι πρῶτον εὑρετὴν γενέσθαι Αἶνον ῥυθμῶν καὶ μέλους. Τὸν δὲ Αἶνον ἐπὶ ποιητικῇ καὶ μελωδίᾳ θαυμασθέντα, μαθητὰς σχεῖν πολλοὺς, ἐπιφανεστάτους δὲ τρεῖς Ἡρακλέα, Θάμυριν, καὶ Ὀρφέα. Τούτων δὲ τὸν μὲν Ἡρακλέα καθαρίζειν μανθάνοντα, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς βραδύτητα, μὴ δύνασθαι δέξασθαι τὴν μάθησιν· ἔπειθ' ὑπὸ τοῦ Αἰνίου πληγαῖς ἐπιτιμηθέντα, διοργισθῆναι, καὶ τῇ κιθάρᾳ τὸν διδάσκαλον πατάξαντα, ἀποκτεῖναι. Θάμυριν δὲ φύσει διαφόρῳ κεχορηγημένον, ἐκπονῆσαι τὰ περὶ τὴν μουσικὴν, καὶ κατὰ τὴν ἐν

τῷ μελωδεῖν ὑπεροχὴν φάσκειν ἑαυτὸν τῶν Μουσῶν ἐμμελέστερον ἄδειν. Διὸ καὶ τὰς θεὰς αὐτῷ χολωθείσας τήν τε μουσικὴν ἀφελῆσθαι, καὶ πηρῶσαι καθάπερ καὶ τὸν Ὅμηρον τούτοις προσμαρτυρεῖν, λέγοντα,

— ἔνθα τε Μοῦσαι

Ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρηϊκά παῦσαν ἀοιδῆς·
καὶ ἔτι,

Αἱ δὲ χολωσάμενοι πηρὸν θέσαν· αὐτὰρ ἀοιδὴν
Θεσπεσίην ἀφέλονται, καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

γ'. Ὀρφεύς. II. X. 1384.

(Διοδ. Σικ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 25.)

Ὀρφεύς ἦν υἱὸς μὲν Οἰάγρου, Θράξ δὲ τὸ γένος· παιδεία δὲ καὶ μελωδία καὶ ποιήσας πολὺν προέχων τῶν μνημονευομένων. Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ προέβη τῇ δόξῃ, ὥστε δοκεῖν τῇ μελωδίᾳ θέλγειν τὰ τε θηρία καὶ τὰ δένδρα. Περὶ δὲ παιδείαν ἀσχοληθεὶς, καὶ τὰ περὶ τῆς θεολογίας μυθολογούμενα μαθὼν, ἀπεδήμησε μὲν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐκεῖ πολλὰ προσεπιμαθὼν, μέγιστος ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων ἔν τε ταῖς τελεταῖς καὶ ταῖς θεολογίαις, καὶ ποιήμασι καὶ μελωδίαις. Συνεστρατεύσατο δὲ καὶ τοῖς Ἀργοναύταις, καὶ διὰ τὸν ἔρωτα τὸν πρὸς τὴν γυναῖκα, καταβῆναι μὲν εἰς ἄδου παραδόξως ἐτόλμησε· τὴν δὲ Περσεφόνην διὰ τῆς ἐμμελείας ψυχαγωγήσας, ἔπεισε συνεργῆσαι ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ συγχωρῆσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τετελευτηκυῖαν ἀναγαγεῖν ἐξ ἄδου.

Σ'.

Ἥρωες καὶ Ἥμιθεοι.

(Διοδ. Σικελ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 1.)

Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μέγισται καὶ πλεῖσται συνετελέσθη-

σαν πράξεις ὑπὸ τῶν ἡρώων τε καὶ ἡμιθέων, καὶ πολλῶν ἄλλων ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ὧν διὰ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας οἱ μεταγενέστεροι τοὺς μὲν ἰσοθέους, τοὺς δὲ ἡρωϊκαῖς θυσίαις ἐτίμησαν· πάντας δ' ὁ τῆς ἱστορίας λόγος τοῖς καθήκουσιν ἐπαίνοις εἰς τὸν αἰῶνα καθύμνησεν. Ἐν τούτοις δ' εἰσὶν ὅ, τε Ἡρακλῆς, ὁ Διὸς καὶ Ἀλκμήνης υἱός, καὶ Θησεύς, καὶ πλεῖστοι τῶν Ἀργοναυτῶν, καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιφανεστάτων ἡρώων τε καὶ ἡμιθέων, καὶ καθόλου οἱ κατὰ πόλεμων ἀξιόλογόν τι κατεργασάμενοι, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐν εἰρήνῃ χρησιμὸν τι εἰς τὸν κοινὸν βίον εὐρόντες, ἢ νομοθετήσαντες. Ποιητόμεθα δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Διονύσου, διὰ τὸ καὶ παλαιὸν εἶναι σφόδρα τοῦτον, καὶ μεγίστας εὐεργεσίας κατατεθεῖσθαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

Α'. Διόνυσος. Π. Χ. 1430.

(Διοδ. Σικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 2. 3.)

2. Διόνυσον τοῖνον, τὸν Διὸς καὶ Σεμέλης υἱόν, φασὶν εὐρετὴν τοῦ οἴνου γενέσθαι, καὶ τὴν φυτεῖαν διδάξει τῆς ἀμπέλου τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπιόντα δὲ σχεδὸν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, πολλὴν χώραν ἐξημερῶσαι, καὶ διὰ τοῦτο τυχεῖν παρὰ πᾶσι μεγίστων τιμῶν. Εὐρεῖν δὲ αὐτὸν καὶ τὸ ἐκ τῆς κριθῆς κατασκευαζόμενον πόμα, τὸ προσαγορευόμενον μὲν ὑπ' ἐνίων ζύθος, οὐ πολὺ δὲ λαιπόμενον τῆς περὶ τὸν οἶνον εὐωδίας· τοῦτο δὲ διδάξαι τοὺς χώραν ἔχοντας μὴ δυναμένην ἐπιδέχεσθαι τὴν τῆς ἀμπέλου φυτεῖαν. Περιάγεσθαι δ' αὐτὸν καὶ στρατόπεδον οὐ μόνον ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν, ὧς τοὺς ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς τῶν ἀνθρώπων κολάζειν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν Βοιωτίαν ἀποδιδόντα τῇ πατρίδι χάριτας, ἐλευθερῶσαι πάσας τὰς πόλεις, καὶ κτίσαι πόλιν ἐπώνυμον τῆς αὐτονομίας, ἣν Ἐλευθερὰς προσαγορεῦσαι.

3. Στρατεύσαντα δ' εἰς τὴν Ἰνδικὴν τριετὶ χρόνῳ, τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν Βοιωτίαν ποιήσασθαι, κομίζοντα μὲν λαφύρων

ἀξιολόγων πλῆθος· καταγαγεῖν δὲ πρῶτον τῶν ἀπάντων θρί-
αμβον ἐπ' ἐλέφαντος Ἰνδικοῦ. Καὶ τοὺς μὲν Βοιωτοὺς καὶ τοὺς
ἄλλους Ἕλληνας καὶ Θράκας ἀπομνημονεύοντας τῆς κατὰ τὴν
Ἰνδικὴν στρατείας, καταδείξαι τὰς τριετηρίδας θυσίας Διού-
σω καὶ τὸν θεὸν νομίζειν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ποιῆσθαι
τὰς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανείας. Διὸ καὶ παρὰ πολλαῖς
τῶν Ἑλληνίδων πόλεων διὰ τριῶν ἐτῶν βακχεῖά τε γυναικῶν
ἀθροΐζεσθαι, καὶ ταῖς παρθένοις νόμιμον εἶναι θυρσοφορεῖν καὶ
συνενθουσιάζειν, εὐαζούσαις καὶ τιμώσαις τὸν θεόν· τὰς δὲ
γυναῖκας κατὰ συστήματα θυσιάζειν τῷ θεῷ καὶ βακχεύειν,
καὶ καθόλου τὴν παρουσίαν ὑμνεῖν τοῦ Διονύσου, μιμουμένας
τὰς ἱστορουμένας τὸ παλαιὸν παρεδρεύειν τῷ θεῷ μαινάδας.
Κολᾶσαι δ' αὐτὸν πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους κατὰ πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην, τοὺς δοκοῦντας ἀσεβεῖν, ἐπιφανεστάτους δὲ Πεν-
θεά καὶ Λυγοῦργον. Τῆς δὲ κατὰ τὸν οἶνον εὐρέσεως καὶ δω-
ρεᾶς κεχαρισμένης τοῖς ἀνθρώποις καθ' ὑπερβολὴν, διὰ τε
τὴν ἡδονὴν τὴν ἐκ τοῦ ποτοῦ καὶ διὰ τὸ τοῖς σώμασιν εὐτο-
νωτέρους γίνεσθαι τοὺς τὸν οἶνον πίνοντας, φασὶν ἐπὶ τῶν
δεῖπνων, ὅταν ἄκρατος οἶνος δίδεται πᾶσιν, ἐπιλέγειν, Ἀγαθοῦ
δαίμνος· ὅταν δὲ μετὰ τὸν δεῖπνον δίδεται κεκραμένος
ὕδατι, Διὸς Σωτῆρος ἐπιφωνεῖν. Τὸν μὲν γὰρ οἶνον ἄκρατον
πινόμενον μανιώδεις διαθέσεις ἀποτελεῖν· τοῦ δ' ὑπὸ Διὸς
ὀρεβρου μιγέντος, τὴν μὲν τέρψιν καὶ τὴν ἡδονὴν μένειν, τὸ δὲ
τῆς μανίας καὶ παραλύσεως βλάβητον διορθοῦσθαι. Καθόλου
δὲ μυθολογοῦσαι τῶν θεῶν μεγίστης ἀποδοχῆς τυγχάνειν παρ'
ἀνθρώποις· τοὺς ταῖς εὐεργεσίαις ὑπερβαλομένους κατὰ τὴν
εὐρεσιν τῶν ἀγαθῶν Διόνυσόν τε καὶ Δήμητραν· τὸν μὲν τοῦ
προσηνεστάτου ποτοῦ γενόμενον εὐρετὴν, τὴν δὲ τῆς ξηρᾶς
τροφῆς τὴν κρατίστην παραδοῦσαν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

B'. Ἡρακλῆς. Π. X. 1222.

(Διοδ. Σικ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 8. κ. ἐξ.)

8. Οὐκ ἄγνωσθ' ὅτι πολλὰ δύσχρηστα συμβαίνει τοῖς ιστοροῦσι τὰς παλαιὰς μυθολογίας, καὶ μάλιστα τὰς περὶ Ἡρακλέους. Τῷ μὲν γὰρ μεγέθει τῶν κατεργασθέντων ὁμολογουμένως οὗτος παραδέδοται πάντας τοὺς ἐξ αἰῶνος ὑπερᾶραι τῇ μνήμῃ παραδοθέντας. Δυσέφικτον οὖν ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τῶν προαχθέντων ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὸν λόγον ἐξιῶσαι τοῖς τελικούτοις ἔργοις, οἷς διὰ τὸ μέγεθος ἔπαθλον ἦν ἡ ἀθανασία. Διὰ δὲ τὴν παλαιότητα καὶ τὸ παράδοξον τῶν ιστορουμένων, παρὰ πολλοῖς ἀπιστουμένων τῶν μύθων, ἀναγκαῖον ἦν, ἢ παραλιπόντας τὰ μέγιστα τῶν προαχθέντων, καθαιρεῖν τι τῆς τοῦ θεοῦ δόξης, ἢ πάντα διεξιόντας, τὴν ἱστορίαν ποιεῖν ἀπιστουμένην. Ἕνιοι γὰρ τῶν ἀναγινωσκόντων, οὐ δικαίᾳ χρώμενοι κρίσει, τὰ κριβέες ἐπιζητοῦσιν ἐν ταῖς ἀρχαίαις μυθολογίαις, ἐπίσης τοῖς πραττομένοις ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ, καὶ τὰ δισταζόμενα τῶν ἔργων διὰ τὸ μέγεθος, ἐκ τοῦ καθ' αὐτοὺς βίου τεκμαιρόμενοι, τὴν Ἡρακλέους δύναμιν ἐκ τῆς ἀσθενείας τῶν νῦν ἀνθρώπων θεωροῦσιν· ὥστε διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους τῶν ἔργων ἀπιστεῖσθαι τὴν γραφὴν. Καθόλου μὲν γὰρ ἐν ταῖς μυθολογουμέναις ἱστορίαις οὐκ ἐκ παντὸς τρόπου πικρῶς τὴν ἀλήθειαν ἐξεταστέον. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς θεάτροις, πεπεισμένοι μῆτε Κενταύρους διφυεῖς ἐξ ἐτερογενῶν σωμάτων ὑπάρχειν, μῆτε Γηρυόνην τρισώματον, ὅμως προσδεχόμεθα τὰς τοιαύτας μυθολογίας, καὶ ταῖς ἐπισημασίαις συναύξομεν τὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν. Καὶ γὰρ ἄτοπον, Ἡρακλέα μὲν ἔτι κατ' ἀνθρώπους ὄντα τοῖς ἰδίαις πόνοις ἐξημερῶσαι τὴν οἰκουμένην, τοὺς δ' ἀνθρώπους, ἐπιλανθανομένους τῆς κοινῆς εὐεργεσίας, συκοφαντεῖν τὸν ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἔργοις ἔπαινον· καὶ τοὺς μὲν προγόνους, διὰ τὴν ὑπεροχὴν

τῆς ἀρετῆς, ὁμολογουμένην αὐτῇ συγχωρῆσαι τὴν ἀθανασίαν, ἡμᾶς δὲ πρὸς τὸν θεὸν μηδὲ τὴν πατροπαράδοτον εὐσέβειαν διαφυλάττειν.

10. Ὁ Ἡρακλῆς τραφεὶς καὶ παιδευθεὶς, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς γυμνασίοις διαπονηθεὶς, ἐγένετο ῥώμῃ τε σώματος πολὺ προέχων τῶν ἄλλων ἀπάντων, καὶ ψυχῆς λαμπρότητι περιβόητος· ὅς γε τὴν ἡλικίαν ἔφηβος ὢν, πρῶτον μὲν ἠλευθέρωσε τὰς Θήβας ἀποδιδούς ὡς πατρίδι τὰς προσηκούσας χάριτας. Ὑποτεταγμένων γὰρ τῶν Θηβαίων Ἐργίνῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Μινυῶν, καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ὠρισμένους φόρους τελούντων μεθ' ὕβρεως, οὐ καταπλαγεῖς τὴν τῶν δεδουλωμένων ὑπεροχὴν, ἐτόλμησε πράξιν ἐπιτελέσαι περιβόητον· τοὺς γὰρ παραγενομένους τῶν Μινυῶν ἐπὶ τὴν ἀπαίτησιν τῶν δασμῶν, καὶ μεθ' ὕβρεως ἐκπραττομένους, ἀκρωτηριάσας ἐξέβαλεν ἐκ τῆς πόλεως. Ἐργίνου δ' ἐξαιτοῦντος τὸν αἵτιον, Κρέων, βασιλεύων τῶν Θηβαίων, καταπλαγεῖς τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας, ἔτοιμος ἦν ἐκδιδόναι τὸν αἷτιον τῶν ἐγκλημάτων. Ὁ δ' Ἡρακλῆς πείσας τοὺς ἡλικιώτας ἐλευθεροῦν τὴν πατρίδα, κατέσπασεν ἐκ τῶν ναῶν τὰς προσηλωμένας πανοπλίας, ἃς οἱ πρόγονοι σκύλα τοῖς θεοῖς ἦσαν ἀνατεθεικότες· οὐ γὰρ ἦν εὐρεῖν κατὰ τὴν πόλιν ἰδιωτικὸν ὄπλον, διὰ τὸ τοὺς Μινύνας παρωπλικέναι τὴν πόλιν, ἵνα μηδεμίαν λαμβάνωσιν οἱ κατὰ τὰς Θήβας ἀποστάσεως ἔννοιαν. Ὁ δὲ Ἡρακλῆς, πυθόμενος Ἐργίνον τὸν βασιλέα τῶν Μινυῶν προσάγειν τῇ πόλει μετὰ στρατιωτῶν, ἀπαντήσας αὐτῷ κατὰ τινα στενοχωρίαν, καὶ τὸ μέγεθος τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως ἄχρηστον ποιήσας, αὐτόν τε τὸν Ἐργίνον ἀνείλε, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ σχεδὸν ἅπαντας ἀπέκτεινεν. Ἄφνω δὲ προσπεσὼν τῇ πόλει τῶν Ὀρχομενίων, καὶ παρειαυθέντων ἐντὸς τῶν πυλῶν, τὰ τε βασιλεία τῶν Μινυῶν ἐνέπρησε, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε. Περιβοήτου δὲ τῆς πράξεως γενομένης καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ πάντων θαυ-

μαζόντων τὸ παράδοξον, ὁ μὲν βασιλεὺς Κρέων, Θαυμάσας τὴν ἀρετὴν τοῦ νεανίσκου, τὴν τε θυγατέρα Μεγάραν συνόκισεν αὐτῷ, καὶ καθάπερ υἱὸς γνησίῳ τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἐπέτρεψεν.

II. Προσταχθέντων δὲ αὐτῷ δώδεκα ἄθλων παρ' Εὐρυσθέως, ὁ Ἡρακλῆς ἐνέπεσεν εἰς ἀθυμίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Τό τε γὰρ τῷ ταπεινοτέρῳ δουλεύειν, οὐδαμῶς ἄξιον ἔκρινεν εἶναι τῆς ἰδίας ἀρετῆς· τό τε τῷ Διὶ καὶ πατρὶ μὴ πείθεσθαι, καὶ ἀσύμφορον ἐφαίνετο καὶ ἀδύνατον. Εἰς πολλὴν οὖν ἀμηχανίαν ἐμπύπτοντος αὐτοῦ, Ἥρα μὲν ἔπεμψεν αὐτῷ λύσσαν· ὁ δὲ τῇ ψυχῇ δυσφορῶν, εἰς μανίαν ἐνέπεσε. Τοῦ πάθους δ' αὐξομένου, τῶν φρενῶν ἐκτὸς γενόμενος, τὸν μὲν Ἰόλαον ἐπεβάλετο κτείνειν· ἐκείνου δὲ φυγόντος, καὶ τῶν παίδων τῶν ἐκ Μεγάρας πλησίον διατριβόντων, τούτους ὡς παλεμίους κατετόξευσε. Μόλις δὲ τῆς μανίας ἀπολυθεὶς, καὶ ἐπιγνοὺς τὴν ἰδίαν ἄγνοιαν, περιαλγῆς ἦν ἐπὶ τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς. Πάντων δ' αὐτῷ συλλυπούμενων καὶ συμπαθούντων, ἐπὶ πολὺν χρόνον κατὰ τὴν οἰκίαν ἡσύχαζεν, ἐκκλίνων τὰς τῶν ἀνθρώπων ὀμιλίας τε καὶ ἀπαντήσεις. Τέλος δὲ τοῦ χρόνου τὸ πάθος πραῦναντος, κρίνας ὑπομένειν τοὺς κινδύνους, παρεγένετο πρὸς Εὐρυσθέα· καὶ πρῶτον ἔλαβεν ἄθλον, ἀποκτείνειν τὸν ἐν Νεμέᾳ λέοντα. Δεύτερον δ' ἔλαβεν ἄθλον, ἀποκτείνειν τὴν Λερναίαν ὑδραν, ἧς ἐξ ἐνὸς σώματος ἑκατὸν αὐχένες, ἔχοντες κεφαλὰς ὄφρων, διετυπαῖντο. Τούτων δ' εἰ μία διαφθαρεῖη, διπλασίας ὁ τμηθεὶς ἀνίει τόπος· δι' ἣν αἰτίαν ἀήττητος ὑπάρχειν διείληπτο, καὶ κατὰ λόγον· τὸ γὰρ χειρωθέν αὐτῆς μέρος διπλάσιον ἀπεδίδου βοήθημα. 12. Τρίτον δὲ πρόσταγμα ἔλαβεν, ἐνεγκεῖν τὸν Ἑρμάνθιον κάπρον ζῶντα, ὃς διέτριβε μὲν ἐν πεδίῳ τῆς Ἀρκαδίας· ἐδόκει δὲ τὸ πρόσταγμα τοῦτο πολλὴν ἔχειν δυσχέριαν. Ἔδει γὰρ τὸν ἀγωνιζόμενον ταιούτῳ θηρίῳ, τοσαύτην κεκτῆσθαι περιουσίαν, ὥστε ἐπ' αὐ-

τῆς τῆς μάχης ἀκριβῶς στοχάζεσθαι τοῦ καιροῦ. 13. Μετὰ δὲ ταῦτ' ἔλαβε πρόσταγμα τὴν χρυσόκερῶν μένουσαν ἔλαφον, τάχει δὲ διαφέρουσιν, ἀγαγεῖν. Ὁ δ' Ἡρακλῆς πρόσταγμα λαβὼν, τὰς ἐκ τῆς Στυμφαλίδος λίμνης ὄρνιθας ἐξελάσαι, τέχνη καὶ ἐπινοίᾳ ῥαδίως συνετέλεσε τὸν ἄθλον.

14. Τελέσας δὲ τοῦτον τὸν ἄθλον, τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα συνεστήσατο, κάλλιστον τῶν τόπων πρὸς τῆλικαύτην πανηγυριν προκρίνας, τὸ παρὰ τὸν Ἀλφειὸν ποταμὸν πεδίον, ἐν ᾧ τὸν ἀγῶνα τοῦτον τῷ Διὶ τῷ πατρίῳ καθιέρωσε. Στεφάνιτην δ' αὐτὸν κατεσκεύασεν, ὅτι καὶ αὐτὸς εὐτρεγέττισε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, οὐδένα λαβὼν μισθόν. Τὰ δὲ ἀθλήματα πάντα αὐτὸς ἀδριεῖται ἐνίκησε, μηδενὸς τολμήσαντος αὐτῷ συγκριθῆναι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀρετῆς, καίπερ τῶν ἀθλημάτων ἐναντίων ἀλλήλοις ὄντων. Τὸν γὰρ πύκτην ἢ παγκρατιαστὴν τοῦ σταδίου δύσκολον περιγενέσθαι· καὶ πάλιν τὸν ἐν τοῖς κούροις ἀθλήμασι πρωτεύοντα [καταγωνίσασθαι] τοὺς ἐν τοῖς βράχεσιν ὑπερέχοντας δυσχερὲς καταπονῆσαι. Διόπερ εἰκότως ἐγένετο τιμιώτατος ἀπάντων τῶν ἀγῶνων οὗτος, τὴν ἀρχὴν ἀπ' ἀγαθοῦ λαβὼν. Οὐκ ἔστιον δὲ παρχλιπεῖν οὐδὲ τὰς ὑπὸ τῶν θεῶν δοθείσας αὐτῷ δωρεὰς διὰ τὴν ἀρετὴν. Ἀπὸ γὰρ τῶν πολέμων τραπέντος αὐτοῦ πρὸς ἀνέσεις τε καὶ πανηγύρεις, ἔτι δὲ ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας, ἐτίμησαν αὐτὸν δωρεαῖς οἰκείαις ἕκαστος τῶν θεῶν. Ἀθηναῖ μὲν πέπλω, Ἡφαίστος δὲ ῥοπάλω καὶ θώρακι· καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐφιλοτιμήθησαν οἱ προεირημένοι θεοὶ κατὰ τὰς τέχνας, τῆς μὲν πρὸς εἰρηνικὴν ἀπόλαυσιν καὶ τέρψιν, τοῦ δὲ πρὸς τὴν τῶν πολεμικῶν κινδύνων ἀσφάλειαν. Τῶν δὲ ἄλλων Ποσειδῶν μὲν ἵππους ἐδωρήσατο, Ἑρμῆς δὲ ξίφος, Ἀπόλλων δὲ τόξον τε ἔδωκε, καὶ τοξεύειν ἐδίδαξε. Δημήτηρ δὲ πρὸς τὸν καθαρμὸν τοῦ Κενταύρων φόνου τὰ μικρὰ μυστήρια συνεστήσατο, τὸν Ἡρακλέα τιμῶσα.

16. Ἡρακλῆς δὲ λαβὼν πρόσταγμα τὸν ἱππολύτης τῆς

Ἀμαζόνος ἐνεγκεῖν ζωστήρα, τὴν ἐπὶ τὰς Ἀμαζόνας στρα-
τείαν ἐποιήσατο. Πλεύσας οὖν εἰς τὸν ἀπ' ἐκείνου Εὐξείνιον
κληθέντα Πόντον, καὶ καταπλεύσας ἐπὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Θερ-
μώδοντος ποταμοῦ, πλησίον Θερμισκύρας πόλεως κατεστρα-
τοπέδευσεν, ἐν ἣ τὰ βασιλεία τῶν Ἀμαζόνων ὑπῆρχε. Καὶ τὸ
μὲν πρῶτον ἔπει παρ' αὐτῶν τὸν προστεταγμένον ζωστήρα·
ὥς δ' οὐχ ὑπήκουον, συνῆψε μάχην αὐταῖς. Ἡρακλῆς δὲ τὰς
ἐπιφανεστάτας τῶν Ἀμαζονίδων ἀνελών, καὶ τὸ λοιπὸν πλη-
θος φυγεῖν συναναγκάσας, κατέκοψε τὰς πλείστας, ὥστε
παντελῶς τὸ ἔθνος αὐτῶν συντριβῆναι. Τῶν δ' αἰχμαλωτῖδων
Ἀντιόπην μὲν ἐδωρήσατο Θησεῖ, Μελανίππην δὲ ἀπελύτρω-
σεν, ἀντιλαβὼν τὸν ζωστήρα.

38. Τελέσας δὲ πάντας τοὺς παρ' Εὐρυσθέως προστεταγ-
μένους αὐτῷ ἄθλους, καὶ ἕτερα πολλὰ, ἐνδοξά τε καὶ ὠφέλιμα
ἔργα διαπραξάμενος, ἀπῆλθε τῆς Εὐβοίας ἐπὶ τὸ ἀκρωτήριο
τὸ καλούμενον Κηναῖον. Ἐνταῦθα δὲ θυσίαν ἐπιτελῶν, ἀπέ-
στειλε Λίχαν τὴν ὑπηρετήν εἰς Τραχίνα πρὸς τὴν γυναῖκα
Δηϊάνειραν· τούτῳ δὲ προστεταγμένον ἦν αἰτῆσαι χιτῶνα καὶ
ἱμάτιον, οἷς εἰώθει χρῆσθαι πρὸς τὰς θυσίας. Ἡ δὲ Δηϊάνειρα
τὸν χιτῶνα ἔχρισε τῷ παρὰ τοῦ Κενταύρου δεδομένῳ πρὸς
ἀπώλειαν φίλτρῳ. Ὁ μὲν οὖν Λίχας, ἀγνοῶν περὶ τούτων,
ἀπῆνεγκε τὴν ἐσθῆτα πρὸς τὴν θυσίαν· ὁ δ' Ἡρακλῆς ἐνδύς
τὸν κεχρισμένον χιτῶνα, καὶ κατ' ὀλίγον τῆς τοῦ σηπτικοῦ
φαρμάκου δυνάμει ἐνεργούσης, περιέπεσε συμφορᾷ τῇ μεγίστῃ.
Τῆς γὰρ ἀκίδος τὸν ἐκ τῆς ἐχίδνης ἰὸν ἀνειληφείας, καὶ διὰ
τοῦτο τοῦ χιτῶνος διὰ τὴν θερμασίαν τὴν σάρκα τοῦ σώμα-
τος λυμαιομένου, περιαλγῆς γενόμενος ὁ Ἡρακλῆς, τὸν μὲν
διακονήσαντα Λίχαν ἀπέκτεινεν, αὐτὸς δ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν
Τραχίνα. Αἰεὶ δὲ μᾶλλον τῇ νόσῳ βαρυνόμενος αὐτὸς μὲν
ἀπέστειλεν εἰς Δελφοὺς Δικύμνιον καὶ Ἰόλαον, ἐπερωτήσαντας
τὸν Ἀπόλλωνα, τί χρὴ περὶ τῆς νόσου πράττειν. Δηϊάνειρα

δὲ τὸ μέγεθος τῆς Ἡρακλέους συμφορᾶς καταπεπληγμένη, καὶ συνειδυῖα ἑαυτῇ τὴν ἁμαρτίαν, ἀγχόνη τὸν βίον κατέστρεψεν. Ὁ δὲ θεὸς ἔχρησε κομισθῆναι τὸν Ἡρακλέα μετὰ τῆς πολεμικῆς διασκευῆς εἰς τὴν Οἶτην, κατασκευάσαι δὲ πλησίον αὐτοῦ πυρὰν εὐμεγέθη· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἔφησε Διὶ μελήσειν. Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἰόλαον ποιησάντων τὸ προστεταγμένον, καὶ ἐκ διαστήματος ἀποθεωρούντων τὸ ἀποβησόμενον, ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἀπογνοὺς τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν πυρὰν, παρεκάλει τὸν αἰεὶ προσιόντα ὑφάψαι τὴν πυρὰν. Οὐδενὸς δὲ τολμῶντος ὑπακοῦσαι μόνος Φιλοκτῆτης ἐπέισθη· λαβὼν δὲ τῆς ὑπουργίας χάριν τήντων τόξων δωρεάν, ἤψε τὴν πυρὰν. Εὐθὺς δὲ κεραυνῶν ἐκ τοῦ περιέχοντος πεσόντων, ἡ πυρὰ πᾶσα κατεφλέχθη. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν περὶ τὸν Ἰόλαον ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ὀστολογίαν, καὶ μηδὲν ὅλως ὑστέον εὐρόντες, ὑπέλαβον τὸν Ἡρακλέα τοῖς χρησμοῖς ἀκολούθως ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς μεθεσᾶσθαι. 39. Διόπερ ὡς ἡρώϊ ποιήσαντες ἁγισμοὺς, καὶ χρώματα κατασκευάσαντες, ἀπηλλάγησαν εἰς Τραχῖνα. Τὸν δ' οὖν Ἡρακλέα λέγουσι, καταλεγόμενον ὑπὸ τοῦ Διὸς εἰς τοὺς δώδεκα θεοὺς, μὴ προσδέξασθαι τὴν τιμὴν ταύτην· ἀδύνατον γὰρ ἦν τοῦτον καταλεχθῆναι, μὴ πρότερον ἐνὸς τῶν δώδεκα θεῶν ἐκβληθέντος· ἄτοπον οὖν εἶναι προσδέξασθαι τιμὴν ἐτέρῳ θεῷ φέρουσαν ἀτιμίαν.

Γ'. Θησεὺς II. X. 1235.

(Διοδ. Σικ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 59. 61.)

59. Θησεὺς γεγωνὺς Αἴθρας τῆς Πιτθέως καὶ Ποσειδῶνος τραφεὶς ἐν Τροιζῇνι πατρὶ Πιτθεῖ τῷ μητροπάτορι, καὶ τὰ μυθολογούμενα σύμβολα ἀνηρεμένας, τὰ ὑπὸ Αἰγέως ὑπὸ τινι πέτρᾳ τεθειμένα, κατήντησεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Διεξιὼν δ', ὡς φασι, τὴν παραθαλάττιον, καὶ ζηλωτῆς ὢν τῆς Ἡρακλέους

ἀρετῆς, ἐπέβάλετο τελεῖν ἄθλους περιέχοντας ἀποδοχὴν τε καὶ δόξαν. Πρῶτον μὲν οὖν ἀνείλε τὸν ὀνομαζόμενον Κορυνήτην, χρώμενον τῇ προσαγορευομένῃ κορύνῃ, (ἥτις ἦν αὐτῷ ὄπλον ἀμυντήριον) καὶ τοὺς παριόντας ἀποκτείνοντα. Δεύτερον δέ, τὸν ἐν Ἰσθμῷ κατοικοῦντα Σίνιν. Τρίτον δὲ τὴν ἐν Κρομμυῶνι ὑπάρχουσαν ὕν ἀγρίαν, διαφέρουσαν ἀλκῇ τε καὶ μεγέθει, καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους ἀναιροῦσαν, ἀπέκτεινεν. Ἐκόλασε δὲ καὶ Σκίρωνα, τὸν οἰκοῦντα τῆς Μεγαρίδος τὰς ὀνομαζόμενας ἀπ' ἐκείνου Σκιρωνίδας πέτρας. Ἀνείλε δὲ καὶ περὶ τὴν Ἐλευσίνα Κερκύονα, τὸν διαπαλαίοντα τοῖς παριοῦσι, καὶ τὸν ἡττηθέντα διαφθείροντα. Μετὰ δὲ ταῦτα, τὸν ὀνομαζόμενον Προκρούστην ἀπέκτεινε, τὸν οἰκοῦντα ἐν τῷ λεγομένῳ Κορυδάλλῳ τῆς Ἀττικῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν ἐν Μαραθῶνι ταῦρον, ὃν Ἡρακλῆς, τελῶν ἄθλον, ἐκ Κρήτης ἀπήγαγεν εἰς Πελοπόννησον, συμπλακείς καὶ κρατήσας τοῦ ζώου, κατήγαγεν εἰς τὰς Ἀθήνας· τοῦτον δ' Αἰγέυς παραλαβὼν ἔθυσεν Ἀπόλλωνι.

61. Μετὰ δὲ τὴν Αἰγέως τελευτὴν Θησεὺς διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν, ἦρχε τοῦ πλήθους νομίμως, καὶ πολλὰ πρὸς αὐξήσιν τῆς πατρίδος ἔπραξεν. Ἐπιφανέστατον δὲ συνετελέσθη τὸ τοὺς δῆμους ὄντας μικροὺς μὲν τοῖς μεγέθεσι, πολλοὺς δὲ τὸν ἀριθμὸν, μεταγαγεῖν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀπὸ τούτων τῶν χρόνων Ἀθηναῖοι, διὰ τὸ βάρος τῆς πόλεως, φρονήματος ἐνεπίμπλαντο, καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας ὠρέχθησαν. 62. Θησεὺς δὲ μετὰ ταῦτα καταστασιασθεὶς καὶ φυγῶν ἐκ τῆς πατρίδος ἐπὶ τῆς ξένης ἐτελεύτησεν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μεταμνησθέντες τὰ τε ὅσα μετήνεγκαν, καὶ τιμαῖς ἰσοθείους ἐτίμησαν αὐτὸν, καὶ τέμενος ἄσουλον ἐποίησαν ἐν ταῖς Ἀθήναις τὸ προσαγορευόμενον ἀπ' ἐκείνου Θησεῖον.

Ζ'.

Ἀργοναῦται. Π. Χ. 1250.

(Διοδ. Σικ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 40. καὶ 41.)

47. Φρίξον τὸν Ἀθάμαντος μυθολογοῦσι διὰ τὰς ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐπιβουλὰς ἀναλαβόντα τὴν ἀδελφὴν Ἑλλήν, φυγεῖν ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Περιουμένων δ' αὐτῶν κατὰ τινὰ θεῶν πρόνοιαν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ κριοῦ χρυσομάλλου, τὴν μὲν παρθένον ἀποπείσειν εἰς τὴν θάλατταν, ἣν ἀπ' ἐκείνης Ἑλλήσποντον ὀνομασθῆναι· τὸν δὲ Φρίξον εἰς τὸν Πόντον πορευθέντα, κατενεχθῆναι μὲν πρὸς τὴν Κολχίδα, κατὰ δέ τι λόγιον, θύσαντα τὸν κριὸν, ἀναθεῖναι τὸ δέρας εἰς τὸ τοῦ Ἄρεος ἱερόν. Μετὰ δὲ ταῦτα βασιλεύοντι τῆς Κολχίδας Αἰήτη χρησμὸν ἐκπέσειν, ὅτι τότε καταστρέψει τὸν βίον, ὅταν ξένοι καταπλεύσαντες τὸ χρυσόμαλλον δέρας ἀπενέγκωσι. Διὰ δὴ ταύτας τὰς αἰτίας, καὶ διὰ τὴν ἰδίαν ὁμότητα καταδειξαι θύειν τοὺς ξένους· ἵνα διαδοθείσης τῆς φήμης εἰς ἅπαντα τόπον περὶ τῆς Κόλχων ἀγριότητος, μηδεὶς τῶν ξένων ἐπιβῆναι τολμήσῃ τῆς χώρας. Περιβαλεῖν δὲ καὶ τῷ τεμένει τεῖχος, καὶ φύλακας πολλοὺς περιστῆσαι τῶν ἐκ τῆς Ταυρικῆς· ἀφ' ὧν καὶ τερατώδεις παρὰ τοῖς Ἕλλησι πλασθῆναι μύθους. Διαβεβοῆσθαι γὰρ ὅτι πυρίπνοοι ταῦροι περὶ τὸ τέμενος ὑπῆρχον, δράκων δ' αὐτοῖς ἐτῆρει τὸ δέρας.

40. Ἰάσονα δὲ γενέσθαι λέγουσιν υἱὸν μὲν Αἴσωνος, ἀδελφιδοῦν δὲ Ἡλίου τοῦ Θετταλῶν βασιλέως, ῥώμῃ δὲ σώματος καὶ ψυχῆς λαμπρότητι διενέγκαντα τῶν ἡλικιωτῶν, ἐπιθυμῆσαι τι πράξαι μνήμης ἄξιον. Ὄρωντα δὲ τὸν πρὸ αὐτοῦ Περσέα, καὶ τινὰς ἄλλους, διὰ τὰς ὑπερρρίους στρατείας καὶ τὸ παράβολον τῶν ἀθλῶν, δόξης ἀειμνήστου τετευχότας, ζη-

λῶσαι τὰς προαιρέσεις αὐτῶν. Διὸ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς ἀνακοινωσάμενον τῷ βασιλεῖ, ταχέως λαβεῖν αὐτὸν συγκάταινον, οὐχ οὕτως τοῦ Πελίου σπεύδοντος προαγαγεῖν εἰς ἐπιφάνειαν τὸν νεανίσκον, ὥς ἐλπίζοντος ἐν ταῖς παραβόλοις στρατείαις διαφθαρῆσθαι. Αὐτὸν μὲν γὰρ ἐκ φύσεως ἔστερῆσθαι παίδων ἀρρένων· τὸν δ' ἀδελφὸν εὐλαβεῖσθαι, μήποτε συνεργὸν ἔχων τὸν υἱὸν ἐπίθεται τῇ βασιλείᾳ. Κρύπτοντα δὲ τὴν ὑπόψιν ταύτην, καὶ τὰ πρὸς τὴν στρατείαν χρήσιμα χορηγήσειν ἐπαγγειλάμενον, παρακαλεῖν ἄθλον τελέσαι, στείλάμενον τὸν πλοῦν εἰς Κόλχους ἐπὶ τὸ διαβεβοημένον τοῦ Κριοῦ δέρας χρυσόμαλλον. Τὸν δὲ Πόντον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους περιοικούμενον ὑπὸ ἔθνων βαρβάρων καὶ παντελῶς ἀγρίων, Ἄξενον προσαγορεύεσθαι, ξενοκτονούντων τῶν ἐγχωρίων τοὺς καταπλέοντας. Ἰάσονα δὲ δόξης ὀρεγόμενον καὶ τὸν ἄθλον δυσέφικτον μὲν, οὐ κατὰ πᾶν δ' ἀδύνατον κρίνοντα, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον αὐτὸν ἐπιφανέστερον ἔσεσθαι διαλαμβάνοντα, παρασκευάσασθαι τὰ πρὸς τὴν ἐπιβολήν.

41. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τὸ Πήλιον ναυπηγήσασθαι τὸ σκάφος, πολὺ τῷ μεγέθει καὶ τῇ λοιπῇ κατασκευῇ τὴν τότε συνήθειαν ὑπερβάλλον, διὰ τὸ σχεδίαις πλεῖν τοὺς τότε ἀνθρώπους, καὶ μικροῖς παντελῶς ἀκατίοις. Διὸ καὶ τῶν ἰδόντων αὐτὸ τότε καταπληττομένων, καὶ τῆς φήμης διαδοθείσης κατὰ τὴν Ἑλλάδα, πρὸς τε τὸν ἄθλον καὶ τῆς κατὰ τὴν ναυπηγίαν ἐπιβολῆς, οὐκ ὀλίγους τῶν ἐν ὑπεροχαῖς νεανίσκων ἐπιθυμεῖσαι μετασχεῖν τῆς στρατείας. Ἰάσονα δὲ καθελκύσαντα τὸ σκάφος, καὶ κοσμήσαντα πᾶσι τοῖς ἀνήκουσι πρὸς ἑκπληξιν λαμπρῶς, ἐκλέξει τῶν ὀρεγομένων τῆς αὐτῆς προαιρέσεως τοὺς ἐπιφανεστάτους ἀριστεῖς, ὥστε σὺν αὐτῷ τοὺς ἅπαντας εἶναι πεντήκοντα καὶ τέτταρας. Τούτων δ' ὑπάρχειν ἐνδοξοτάτους Κᾶστορα καὶ Πολυδεύκην, ἔτι δ' Ἡρακλέα καὶ Τελαμῶνα· πρὸς δὲ τούτοις, Ὀρφέα καὶ τὴν Σχοινέως Ἀταλάντην.

ἔτι δὲ τοὺς Θεσπίου παῖδας, καὶ αὐτὸν τὸν στελλόμενον τὸν πλοῦν ἐπὶ τὴν Κολχίδα. Τὴν δὲ ναῦν Ἀργῶ προσαγορευθῆναι, κατὰ μὲν τινὰς τῶν μυθογράφων, ἀπὸ τοῦ τὸ σκάφος ἀρχιτεκτονήσαντος Ἀργού, καὶ συμπλεύσαντος ἕνεκα τοῦ θεραπεύειν αἰεὶ τὰ πονοῦντα μέρη τῆς νεώς· ὡς δ' ἔνιοι λέγουσιν, ἀπὸ τῆς περὶ τὸ τάχος ὑπερβολῆς, ὡς ἂν τῶν ἀρχαίων ἀργὸν τὸ ταχὺ προσαγορευόντων. Τοὺς δ' οὖν ἀριστεῖς συνελθόντας ἐλέσθαι σφῶν αὐτῶν στρατηγὸν Ἡρακλέα, προκρίνοντας κατ' ἀνδρείαν.

42. Ἐπειτα ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ τὸν ἔκπλουν ποιησαμένους, καὶ παραλλάξαντας τὸν τε Ἄθω καὶ Σαμοθράκην, χειμῶνα περιπεσεῖν, καὶ προσενεχθῆναι τῆς Τρωάδος πρὸς Σίγειον. 43. Ἐπιγενομένου δὲ μεγάλου χειμῶνος, καὶ τῶν ἀριστεῶν ἀπογινωσκόντων τὴν σωτηρίαν, φασὶν Ὀρφέα τῆς τελετῆς μόνον τῶν συμπλεόντων μετεσχηκότα, ποιήσασθαι τοῖς Σαμοθραξὶ τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας εὐχάς. Εὐθύς δὲ τοῦ πνεύματος ἐνδόντος, καὶ δυεῖν ἀστέρων ἐπὶ τὰς τῶν Διοσκούρων κεφαλὰς ἐπιπεσόντων, ἅπαντας μὲν ἐκπλαγῆναι τὸ παράδοξον, ὑπολαβεῖν δὲ θεῶν προνοίᾳ τῶν κινδύνων ἑαυτοὺς ἀπηλλάχθαι. Οὐ μὲν ἀλλὰ τότε λήξαντος τοῦ χειμῶνος, ἀποβῆναι μὲν τοὺς ἀριστεῖς τῆς Θράκης εἰς τὴν ὑπὸ Φινέως βασιλευμένην χώραν. 44. Ἀναχθέντας δ' αὐτοὺς ἐκ τῆς Θράκης καὶ κομισθέντας εἰς τὸν Πόντον, προσχεῖν τῇ Ταυρικῇ, τὴν ἀγριότητα τῶν ἐγχωρίων ἀγνοοῦντας. Νόμιμον γὰρ εἶναι τοῖς τὴν χώραν ταύτην οἰκοῦσι βαρβάροις, θύειν Ἀρτέμιδι Ταυροπόλῳ τοὺς καταπλέοντας ξένους. 46. Ἀπὸ δὲ τῆς Ταυρικῆς κομισθέντας, νυκτὸς καταπλεῦσαι τῆς Κολχίδος εἰς τὸ προειρημένον τέμενος. Ἐνθα δὴ περιτυχόντας τῇ Μηδείᾳ τῇ Αἰήτου θυγατρὶ πλανωμένην παρὰ τὸν Αἰγιαλὸν, καὶ μαθόντας παρ' αὐτῆς τὸ τῆς ξενοκτονίας νόμιμον, ἀποδέξασθαι μὲν

τὴν ἡμερότητα τῆς παρθένου, δηλώσαντας δὲ αὐτῇ τὴν ἐαυτῶν ἐπιβολὴν, πάλιν παρ' ἐκείνης μαθεῖν τὸν ὑπάρχοντα αὐτῇ κίνδυνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς, διὰ τὴν πρὸς τοὺς ξένους εὐσέβειαν. Κοινοῦ δὲ τοῦ συμφέροντος φανέντος, τὴν μὲν Μῆδειαν ἐπαγγεῖλασθαι συνεργήσῃν αὐτοῖς μέχρις ἂν συντελέσωσι τὸν προκείμενον ἄθλον· τὸν δὲ Ἰάσονα διὰ τῶν ὀρκίων δοῦναι πίσεις, ὅτι γήμας αὐτὴν ἔξει σύμβιον ἅπαντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον. Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς Ἀργοναύτας, ἀπολιπόντας φυλακὰς τῆς νεώς, νυκτὸς ὀρμῆσαι μετὰ τῆς Μηδείας ἐπὶ τὸ χρυσόμαλλον δέρας.

48. Τὴν δὲ Μῆδειαν ἱστοροῦσι καθηγήσασθαι τοῖς Ἀργοναύταις πρὸς τὸ τοῦ Ἄρειος τέμενος, καὶ τούτους εἰσπεσόντας ἐσπασμένοις τοῖς ξίφεσι, πολλοὺς μὲν φονεῦσαι τῶν βαρβάρων, τοὺς δ' ἄλλους διὰ τὸ παράδοξον καταπληξαμένους, ἐκβαλεῖν ἐκ τοῦ τεμένους, καὶ τὸ δέρας ἀναλαβόντας, πρὸς τὴν ναῦν ἐπείγεσθαι κατὰ σπουδὴν. Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ τὴν Μῆδειαν ἐν τῷ τεμένει τὸν μυθολογούμενον ἄϋπνον δράκοντα, περισπειραμένον τὸ δέσμα, φαρμάκοις ἀποκτείνει, καὶ μετ' Ἰάσονος τὴν ἐπὶ θάλατταν κατάβασιν ποιήσασθαι. Τῶν δὲ διαφυγόντων Ταύρων ἀπαγγειλάντων τῷ βασιλεῖ τὴν γενομένην ἐπίθεσιν, φασὶ τὸν Αἰήτην μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν διώξαντα τοὺς Ἕλληνας, καταλαβεῖν πλησίον τῆς θαλάττης· ἐξ ἐφόδου δὲ συνάψαντα μάχην, ἀνελεῖν ἓνα τῶν Ἀργοναυτῶν, Ἴριτον τὸν Εὐρυσθέως ἀδελφὸν τοῦ τοῦς ἄθλους Ἡρακλεῖ προστάξαντος· ἔπειτα τοῖς ἄλλοις τῷ πλήθει τῶν συναγωνιζομένων περιχυθέντα, καὶ βιαϊότερον ἐγκείμενον, ὑπὸ Μελεάγρου φονευθῆναι. Ἔνθα δὲ πεσόντος τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπαρθέντων, τραπῆναι τοὺς Κόλχους πρὸς φυγὴν, καὶ κατὰ τὸν διωγμὸν τοὺς πλείστους αὐτῶν ἀναιρεθῆναι. Γενέσθαι δὲ καὶ τῶν ἀριστείων τραυματίας Ἰάσονα καὶ Λαέρτην, ἔτι δὲ Ἀταλάντην, καὶ τοὺς Θεσπιάδας προσαγορευομέ-

νους. Τούτους μὲν οὖν φασὶν ὑπὸ τῆς Μηδείας ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τισὶ ῥίζαις καὶ βοτάναις θεραπευθῆναι. Τοὺς δ' Ἀργοναύτας ἐπισιτισαμένους ἐκπλεῦσαι, καὶ μέσον ἤδη τὸ Ποντικὸν πέλαγος ἔχοντας, περιπесεῖν χειμῶνι παντελῶς ἐπικινδύνῳ· τοῦ δ' Ὀρφέως, καθάπερ καὶ πρότερον, εὐχὰς ποιησαμένου τοῖς Σαμοθράξι, λῆξαι μὲν τοὺς ἀνέμους, φανῆναι δὲ πλησίον τῆς νεῶς τὸν προσαγορευόμενον θαλάττιον Γλαῦκον.

49. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναχθέντας, καὶ διαπλεύσαντας τὴν τε Προποντίδα καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, προσενεχθῆναι τῇ Τρωάδι. Ἐκ δὲ τῆς Τρωάδος ἀναχθέντας, εἰς Σαμοθράκην κομισθῆναι, καὶ τοῖς μεγάλοις θεοῖς τὰς εὐχὰς ἀποδόντας, πάλιν, ἀναθεῖναι τὰς φιάλας εἰς τὸ τέμενος, τὰς ἔτι καὶ νῦν διαμενούσας. Ἐκ δὲ τῆς Σαμοθράκης ἀνεκομίσθησαν εἰς Θετταλίαν.

Η'.

Πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Π. Χ. 1317.

(Διόδ. Σικελ. Βιβλ. Α'. Κεφάλ. 64. 65.)

64. Λαῖος ὁ Θηβῶν βασιλεὺς, γήμας Ἰοκάστην τὴν Κρέοντος, καὶ χρόνον ἱκανὸν ἄπαις ὢν, ἐπηρώτησε τὸν θεὸν περὶ τέκνων γενέσεως. Τῆς δὲ Πυθίας δούσης χρησμὸν, αὐτῷ μὴ συμφέρειν γενέσθαι τέκνα· (τὸν γὰρ ἐξ αὐτοῦ τεκνωθέντα παῖδα, πατροκτόνον ἔσεσθαι, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκίαν πληρῶσειν μεγάλων ἀτυχημάτων)· ἐπιλαθόμενος τοῦ χρησμοῦ καὶ γεννήσας υἱόν, ἐξέθηκε τὸ βρέφος, διαπερονήσας αὐτοῦ τὰ σφυρὰ σιδήρῳ· δι' ἣν αἰτίαν Οἰδίπους ὕστερον ὠνομάσθη. Οἱ δ' οἰκέται λαβόντες τὸ παῖδιον, ἐκθεῖναι μὲν οὐκ ἠθέλησαν, ἐδωρήσαντο δὲ τῇ Πολύβου γυναικί, μὴ δυναμένην γεννῆσαι.

παῖδας. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνδρωθέντος τοῦ παιδὸς, ὁ μὲν Λαῖος ἔκρινεν ἐπερωτῆσαι τὸν θεὸν περὶ τοῦ βρέφους τοῦ ἐκτεθέντος· ὁ δὲ Οἰδίπους μαθὼν παρὰ τινος τὴν καθ' ἑαυτὸν ὑποβολήν, ἐπεχείρησεν ἐπερωτῆσαι τὴν Πυθίαν περὶ τῶν κατ' ἀλήθειαν γονέων. Κατὰ δὲ τὴν Φωκίδα τούτων ἀλλήλοις ἀπαντησάντων, ὁ μὲν Λαῖος ὑπερηφάνως ἐκχωρεῖν τῆς ὁδοῦ προσέταττεν· ὁ δ' Οἰδίπους ὀργισθεὶς ἀπέκτεινε τὸν Λαῖον, ἀγνοῶν ὅτι πατὴρ ἦναυτοῦ. Καθ' ὃν δὴ χρόνον μυθολογοῦσιν Σφίγγα, διμορφον θηρίον, παραγενομένην εἰς τὰς Θήβας, αἶνιγμα προτιθεῖναι τῷ δυναμένῳ λύσαι, καὶ πολλοὺς ὑπ' αὐτῆς δι' ἀπορίαν ἀναιρεῖσθαι. Προτιθεμένου δὲ ἐπάθλου φιλανθρώπου τῷ λύσαντι, γαμεῖν τὴν Ἰοκάστην, καὶ βασιλεύειν τῶν Θηβῶν, ἄλλον μὲν μηδένα δύνασθαι γινῶναι τὸ προτεθειμένον, μόνον δὲ Οἰδίπουν λύσαι τὸ αἶνιγμα. Ἦν δὲ τὸ προτεθὲν ὑπὸ τῆς Σφίγγος, Τί ἐστι τὸ αὐτὸ δίπουν, τρίπουν, καὶ τετράπουν. Ἀπορουμένων δὲ τῶν ἄλλων, ὁ Οἰδίπους ἀπεφάνετο, ἀνθρώπον εἶναι τὸ προβληθέν· νήπιον μὲν γὰρ αὐτὸν ὑπάρχοντα, τετράπουνεῖναι· αὐξήσαντα δὲ, δίπουν· γηράσαντα δὲ, τρίπουν, βακτηρία χρώμενον διὰ τὴν ἀσθένειαν. Ἐνταῦθα τὴν μὲν Σφίγγα κατὰ τὸν μυθολογούμενον χρησμὸν ἑαυτὴν κατακρημνίσαι· τὸν δὲ Οἰδίπουν γήμαντα τὴν ἀγνοουμένην ὑφ' ἑαυτοῦ μητέρα, γεννῆσαι δύο μὲν υἱούς, Ἐτεοκλέα καὶ Πολυνείκην, δύο δὲ θυγατέρας, Ἀντιγόνην καὶ Ἰσμήνην.

65. Τῶν δ' υἱῶν ἀνδρωθέντων, καὶ τῶν περὶ τὴν οἰκίαν ἀσεβημάτων γνωσθέντων, τὸν μὲν Οἰδίπουν ὑπὸ τῶν υἱῶν ἔνδον μένειν ἀναγκασθῆναι διὰ τὴν αἰσχύνην· τοὺς δὲ νεανίσκους παραλαβόντας τὴν ἀρχὴν, ὁμολογίας θέσθαι πρὸς ἀλλήλους παρ' ἑναυτὸν ἄρχειν. Πρεσβυτέρου δ' ὄντος Ἐτεοκλέους, τοῦτον πρῶτον ἄρξαι, καὶ διελθόντος τοῦ χρόνου, μὴ εὐλεσθαι παραδιδύναι τὴν βασιλείαν. Τὸν δὲ Πολυνείκην κατὰ τὰς ὁμολογίας ἀπαιτεῖν τὴν ἀρχήν· τοῦ δὲ ἀδελφοῦ μὴ

ὑπακούοντος, φυγεῖν εἰς Ἄργος πρὸς Ἄδραστον τὸν βασιλέα. Καθ' ὃν δὴ χρόνον φασὶ Τυδεά τὸν Οἰνέως ἐν Καλυδῶνι τοὺς ἀνεψιούς ἀνελόντα, Ἀλκᾶθουν καὶ Λυκωπία, φυγεῖν ἐκ τῆς Αἰτωλίας εἰς Ἄργος. Ἄδραστον δὲ ἀμφοτέρους φιλοφρόνως ὑποδεξάμενον, κατὰ τι λόγιον συνοικίσει τὰς θυγατέρας αὐτοῖς, Ἀργείαν μὲν Πολυνείκει, Διήπυλὴν δὲ Τυδεΐ. Εὐδοκιμούντων δὲ τῶν νεανίσκων, καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς παρὰ τοῦ βασιλέως τυγχανόντων, φασὶ τὸν Ἄδραστον, χαριζόμενον αὐτοῖς, ἐπαγγείλασθαι κατὰξιν ἀμφοτέρους εἰς τὰς πατρίδας. Κρίναντος δ' αὐτοῦ πρῶτον καταγαγεῖν τὸν Πολυνείκην, ἀγγελον ἀποστεῖλαι Τυδεά πρὸς Ἐτεοκλέα περὶ τῆς καθόδου. Ἐνταῦθ' αὖ φασὶ τὸν μὲν Τυδεά ἐνεδρευθέντα κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπὸ τοῦ Ἐτεοκλέους πεντήκοντα ἀνδράσιν, ἅπαντας ἀνελεῖν, καὶ παραδόξως εἰς τὸ Ἄργος διασωθῆναι. Τὸν δὲ Ἄδραστον πυθόμενον τὰ συμβάντα, παρασκευάσασθαι τὰ πρὸς τὴν στρατείαν, πείσαντα μετασχεῖν τοῦ πολέμου Καπανέα τε καὶ Ἴππομέδοντα, καὶ Παρθενοπαῖον τὸν Ἀταλάντης τῆς Σχοινέως. Τοὺς δὲ περὶ τὸν Πολυνείκην ἐπιβαλέσθαι πείθειν Ἀμφιάραον τὸν μάντιν συστρατεύειν αὐτοῖς ἐπὶ τὰς Θήβας. Τοῦ δὲ προγινώσκοντος διὰ τῆς μαντικῆς, ὥς ἀπολείται συστρατεύσας αὐτοῖς, καὶ διὰ τοῦτο μὴ συγχωροῦντος, Πολυνείκην φασὶ τὸν χρυσοῦν ὄρμον, ὃν Ἀφροδίτῃ μυθολογοῦσιν Ἀρμονίαν δωρήσασθαι, δοῦναι ἢ γυναικὶ τοῦ Ἀμφιαράου, ὅπως τὸν ἄνδρα πείσῃ συμμαχεῖσθαι. Καθ' ὃν δὴ χρόνον Ἀμφιαράου πρὸς Ἄδραστον στασιάζοντος περὶ τῆς βασιλείας, ὁμολογίας θέσθαι πρὸς ἀλλήλους, καθ' ἃς ἐπέτρεπον κρίναι περὶ τῶν ἀμφισβητούμενων Ἐριφύλῃν, γυναῖκα μὲν οὖσαν Ἀμφιαράου, ἀδελφὴν δὲ Ἀδράστου. Τῆς δὲ τὸ νίκημα περιθείσης Ἀδράστῳ, καὶ περὶ τῆς ἐπὶ Θήβας στρατείας ἀποφνημαμένης, δεῖν στρατεύειν· ὁ μὲν Ἀμφιάραος δόξας ὑπὸ τῆς γυναικὸς προδεδόσθαι, συστρατεῦσαι μὲν ὁμολόγησεν, ἐντολὰς δὲ ἔδωκεν

Ἀλκμαίωνι τῷ υἱῷ, μετὰ τὴν ἑαυτοῦ τελευτὴν τὴν Ἐριφύλῃν ἀνελεῖν. Οὗτος μὲν οὖν ὕστερον κατὰ τὰς τοῦ πατρὸς ἐντολάς, ἀνεῖλε τὴν μητέρα, καὶ διὰ τὴν συνείδησιν τοῦ μύστους εἰς μανίαν περιέστη. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄδραστον καὶ Πολυνείκην καὶ Τυδέα προσλαβόμενοι τέτταρας ἡγεμόνας, Ἀμφιάραον καὶ Καπανέα καὶ Ἴππομέδοντα, ἔτι δὲ Παρθενοπαῖον τὸν Ἀταλάντης τῆς Σχοινέως, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὰς Θήβας, ἔχοντες δύναμιν ἀξιόλογον. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἐτεοκλῆς μὲν καὶ Πολυνείκης ἀλλήλους ἀνεῖλον· Καπανεὺς δὲ βιαζόμενος, καὶ διὰ κλίμακος ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβαίνων, ἐτελεύτησεν· Ἀμφιάραος δὲ, χανούσης τῆς γῆς, ἐμπεσὼν εἰς τὸ χάσμα μετὰ τοῦ ἄρματος, ἄφαντος ἐγένετο. Ὅμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων ἀπολομένων πλὴν Ἀδράστου, καὶ πολλῶν στρατιωτῶν πεσόντων, οἱ μὲν Θηβαῖοι τὴν ἀναίρεσιν τῶν νεκρῶν οὐ συνεχώρησαν· ὁ δὲ Ἄδραστος ἀπολιπὼν ἀτάφους τοὺς τετελευτηκότας, ἐπανῆλθεν εἰς Ἄργος. Ἀτάφων δὲ μενόντων τῶν ὑπὸ τὴν Καδμείαν πεπτωκότων σωμάτων, καὶ μηδενὸς τολμῶντος θάπτειν, Ἀθηναῖοι διαφέροντες τῶν ἄλλων χρηστότητι, πάντας τοὺς ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ πεπτωκότας ἔθαψαν.

Θ'.

Ἐκστρατεία τῶν Ἐπιγόνων ἐπὶ Θήβας.

Π. Χ. 1307.

(Διοδ. Σικελ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 66. 67.)

66. Οἱ μὲν οὖν ἐπτά ἐπὶ Θήβας τοιοῦτον τῆς στρατείας τὸ πέρας ἔσχον· οἱ δὲ τούτων παῖδες, Ἐπίγονοι ὀνομασθέντες, τὸν τῶν πατέρων θάνατον ἐπεξιώντες, ἔγνωσαν στρατεῦειν

κοινῇ ἐπὶ τὰς Θήβας. Ἐλαβον δὲ χρησμὸν παρ' Ἀπόλλωνος, πολεμεῖν τὴν προειρημένην πόλιν, στρατηγὸν ἔχοντας Ἀλκμαίωνα τὸν Ἀμφιαράου. Ὁ δ' Ἀλκμαίων αἰρεθεὶς ὑπ' αὐτῶν στρατηγός, ἐπηρώτησε τὸν θεὸν περὶ τῆς ἐπὶ τὰς Θήβας στρατείας, καὶ περὶ τῆς Ἐριφύλης τῆς μητρὸς κολάσεως. Τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος χρήσαντος ἀμφοτέρα τὰ προειρημένα πράξαι, διὰ τὸ μὴ μόνον τὸν χρυσοῦν ὄρμον δέξασθαι κατὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ πέπλον λαβεῖν αὐτὴν κατὰ τῆς τοῦ υἱοῦ τελευτῆς. (Ἀφροδίτης γάρ, ὥς φασι, τὸ παλαιὸν δωρησαμένης Ἀρμονίᾳ τῇ Κάδμου τὸν τε ὄρμον καὶ πέπλον, ἀμφοτέρα ταῦτα προσδέξασθαι τὴν Ἐριφύλην, τὸν μὲν ὄρμον παρὰ Πολυνείκου λαβοῦσαν, τὸν δὲ πέπλον παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυνείκου Θερσάνδρου, ὅπως πείσῃ τὸν υἱὸν στρατεῦειν ἐπὶ Θήβας). ὁ δ' οὖν Ἀλκμαίων οὐ μόνον ἀθροίσας ἐξ Ἄργους στρατιώτας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πλησίον πόλεων, ἀξιολόγῳ δυνάμει ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς Θήβας. Ἀντιταχθέντων δὲ τῶν Θηβαίων, ἐγένετο μάχη καρτερὰ, καθ' ἣν ἐνίκησαν οἱ περὶ τὸν Ἀλκμαίωνα. Οἱ δὲ Θηβαῖοι λειφθέντες τῇ μάχῃ, καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἀποβαλόντες, συνετρίβησαν ταῖς ἐλπίσιν. Οὐκ ὄντες δ' ἀξιόμαχοι, σύμβουλον ἔλαβον Τειρεσίαν τὸν μάντιν, ὃς ἐκέλευσε φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως· μόνως γὰρ οὕτως σωθῆσεσθαι. Οἱ μὲν οὖν Καδμεῖοι, κατὰ τὴν τοῦ μάντεως ὑποθήκην, ἐξέλιπον τὴν πόλιν, καὶ νυκτὸς συνέφυγον εἰς τι χωρίον τῆς Βοιωτίας, ὀνομαζόμενον Τιλφωσσαῖον. Ἐπειθ' οἱ μὲν Ἐπίγονοι τὴν πόλιν ἐλόντες, διήρπασαν.

Θ7. Οἱ δ' Ἐπίγονοι τὴν στρατείαν ἐπιφανῇ πεπονημένοι, μετὰ πολλῶν λαφύρων ἀνέκαμψαν εἰς τὰς πατρίδας. Τῶν δὲ Καδμείων τῶν συμφυγόντων εἰς τὸ Τιλφωσσαῖον, Τειρεσίας μὲν ἐτελεύτησεν, ὃν θάψαντες λαμπρῶς οἱ Καδμεῖοι, τιμαῖς ἱεσθεῖς ἐτίμησαν· αὐτοὶ δὲ μεταναστάντες ἐκ τῆς πόλεως,

ἐπὶ Δωριεῖς ἐστράτευσαν, καὶ μάχῃ νικήσαντες τοὺς ἐγχωρίους, ἐκείνους μὲν ἐξέβαλον ἐκ τῶν πατρίδων, αὐτοὶ δ' ἐπὶ τινὰς χρόνους κατοικήσαντες, οἱ μὲν ἐν αὐτῇ κατέμειναν, οἱ δ' ἐπανῆλθον εἰς τὰς Θήβας, Κρέοντος τοῦ Μενουκίως βασιλεύοντος.

I.

Προηγούμενα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

(Διοδ. Σικ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 42.)

42. Τοὺς Ἀργοναύτας ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ τὸν ἔκπλουν ποιησαμένους καὶ παραλλάξαντας τὸν τε Ἄθω καὶ τὴν Σαμοθράκην, φασὶ χειμῶνι περιπεσεῖν, καὶ προσενεχθῆναι τῆς Τρωάδος πρὸς Σίγειον. Ἐνταῦθα δ' αὐτῶν τὴν ἀπόβασιν ποιησαμένων, εὐρεθῆναι φασὶ παρθένον δεδεδεμένην παρὰ τὸν αἰγιαλὸν διὰ τοιαύτας αἰτίας. Λέγεται τὸν Ποσειδῶνα διὰ τὴν μυθολογούμενην τῶν Τρωϊκῶν τειχῶν κατασκευὴν, μνήσαντα Λαομέδοντι τῷ βασιλεῖ, κῆτος ἀνεῖναι ἐκ τοῦ πελάγους πρὸς τὴν χώραν ὑπὸ δὲ τούτου, τοὺς τε παρὰ τὸν αἰγιαλὸν διατρίβοντας, καὶ τοὺς γεωργοῦντας τὴν παραθαλάττιον παραχρῆμα συναρπάζεσθαι πρὸς δὲ τούτοις λοιμὸν ἐμπεσεῖν εἰς τὰ πλήθη, καὶ καρπῶν παντελῇ φθοράν ὥστε πάντας ἐκπλήττεσθαι τὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως. Διὸ καὶ συντρεχόντων τῶν ὄχλων εἰς ἐκκλησίαν, καὶ ζητούντων ἀπαλλαγὴν τῶν ἀτυχημάτων, λέγεται τὸν βασιλέα πέμψαι πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα τοὺς ἐπερωτήσοντας περὶ τῶν συμβεβηκότων. Ἐκπεσόντος οὖν χρησμοῦ, μῆνιν ὑπάρχειν Ποσειδῶνος, καὶ τότε ταύτην λήξειν, ὅταν οἱ Τρῶες τὸ λαχὸν τῶν τέκνων ἐκουσίως παραδῶσι βορὰν τῷ

κῆτει· φασί, ἀπάντων εἰς τὸν κλῆρον ἐμβληθέντων, ἐπανελθεῖν εἰς Ἡσιόνην, τὴν τοῦ βασιλέως θυγατέρα. Διόπερ τὸν Λαομέδοντα συναναγκασθέντα παραδοῦναι τὴν παρθένον, καὶ δεσμοῖς καταλαβόμενον ἀπολιπεῖν παρὰ τὸν αἰγιαλόν. Ἐνταῦθα τὸν Ἡρακλέα μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν τὴν ἀπόβασιν ποιησάμενον, καὶ μαθόντα παρὰ τῆς κόρης τὴν περιπέτειαν, ἀναρρῆξαι μὲν τοὺς περὶ τὸ σῶμα δεσμοὺς, ἀναβάντα δ' εἰς τὴν πόλιν, ἐπαγγείλασθαι τῷ βασιλεῖ, διαφθερεῖν τὸ κῆτος. Τοῦ δὲ Λαομέδοντος ἀποδεξαμένου τὸν λόγον, καὶ δωρεὰν δώσειν ἐπαγγειλαμένῳ τὰς ἀνικήτους ἵππους, φασὶ τὸ μὲν κῆτος ὑφ' Ἡρακλέους ἀναιρεθῆναι, τῇ δ' Ἡσιόνῃ δοθῆναι τὴν ἐξουσίαν, εἴτε βούλοιτο μετὰ τοῦ σώσαντος ἀπελθεῖν, εἴτε μετὰ τῶν γονέων καταμένειν ἐν τῇ πατρίδι. Τὴν μὲν οὖν κόρην ἐλέσθαι τὸν μετὰ τοῦ ξένου βίον, οὐ μόνον τῆς συγγενείας τὴν εὐεργεσίαν προκρίνασαν, ἀλλὰ καὶ φοβουμένην, μὴ πάλιν, φανέντος κήτους, πρὸς τὴν ὁμοίαν ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἐκτεθῆ τιμωρίαν. Τὴν δ' οὖν Ἡρακλέα δώροις καὶ τοῖς προσήκουσι ξενίοις λαμπρῶς τιμηθέντα, τὴν Ἡσιόνην καὶ τὰς ἵππους παρθέσθαι τῷ Λαομέδοντι, συνταξάμενον μετὰ τὴν ἐκ Κόλχων ἐπάνοδον ἀπολήψεσθαι ταῦτα· αὐτὸν δ' ἀναχθῆναι μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν κατὰ σπουδὴν ἐπὶ τὸν προκείμενον ἄθλον.

49. Ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος ἀναχθέντας τοὺς Ἀργοναύτας, καὶ διαπλεύσαντας τὴν τε Προποντίδα καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, προσενεχθῆναι τῇ Τρωάδι. Ἐνταῦθα δ' Ἡρακλέους πέμψαντος εἰς τὴν πόλιν Ἰφικλόν τε τὸν ἀδελφόν καὶ Τελαμῶνα, τὰς τε ἵππους καὶ τὴν Ἡσιόνην ἀπαιτήσαντας, λέγεται τὸν Λαομέδοντα τοὺς μὲν πρεσβευτὰς εἰς φυλακὴν ἀποθέσθαι, τοῖς δὲ ἄλλοις Ἀργοναύταις δι' ἐνέδρας βουλευσασθαι θάνατον· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους υἱοὺς ἔχειν τῇ πράξει συνεργοὺς, Πρίαμον δὲ μόνον ἐναντιοπραγοῦντα. Τοῦτον γὰρ ἀποφῆνασθαι δεῖν τὰ πρὸς τοὺς ξένους δίκαια τηρεῖν, καὶ τὴν τε ἀδελφὴν καὶ

τάς ὠμολογημένας ἵππους ἀποδιδόναι. Οὐδενὸς δ' αὐτῷ προσέχοντος, φάσιν εἰς τὴν φυλακὴν δύο ξίφη παρενέγκαντα λάθρα δοῦναι τοῖς περὶ τὸν Τελαμῶνα, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς προαίρεσιν ἐξηγησάμενον, αἴτιον γενέσθαι τῆς σωτηρίας αὐτοῖς. Εὐθὺς γὰρ τοὺς περὶ τὸν Τελαμῶνα φονεῦσαι μὲν τῶν φυλάκων τοὺς ἀντεχομένους, φυγόντας δ' ἐπὶ θάλατταν ἀπαγγεῖλαι τὰ κατὰ μέρος τοῖς Ἀργοναύταις. Διόπερ τούτους μὲν ἐτοίμους γενομένους πρὸς μάχην, ἀπαντῆσαι τοῖς ἐκ τῆς πόλεως ἐκχεομένοις μετὰ τοῦ βασιλέως. Γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρὰς καὶ τῶν ἀριστέων διὰ τὰς ἀρετὰς ἐπικρατούντων, μυθολογοῦσι τὸν Ἡρακλεῖα πάντων ἄριστα διαγωνίσασθαι. Τόν τε γὰρ Λαομέδοντα φονεῦσαι, καὶ τῆς πόλεως ἐξ ἐφόδου κρατήσαντα, κολάσαι μὲν τοὺς μετασχόντας τῷ βασιλεῖ τῆς ἐπιβουλῆς, Πριάμφῳ δὲ διὰ τὴν δικαιοσύνην παραδοῦναι τὴν βασιλείαν, καὶ φιλίαν συνθέμενον, ἐκπλεῦσαι μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν.

32. Οὗτος γὰρ μόνος τῶν υἱῶν τοῦ Λαομέδοντος ἐναντιούμενος τῷ πατρὶ, τὰς ἵππους συνεβούλευεν ἀποδοῦναι τῷ Ἡρακλεῖ κατὰ τὰς ἐπαγγελίας. Ὁ δ' Ἡρακλῆς ἐστεφάνωσε Τελαμῶνα ἀριστείους, δούς αὐτῷ τὴν Λαομέδοντος θυγατέρα Ἡσιόνην.

ΙΑ'.

Ἡρακλειδῶν καθόδος εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Π. Χ. 1104-1080.

(Διοδωρ. Σικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 10. 33. καὶ 14.)

10. Εὐρυσθεὺς ὁ τὴν βασιλείαν ἔχων τῆς Ἀργείας, ὑποπιεύσας τὴν Ἡρακλέους αὐξήσιν, μετεπέμπετό τε αὐτὸν, καὶ

προσέταττε τέλειν ἄθλους. Οὐχ ὑπακούοντας δὲ τοῦ Ἡρακλέους, Ζεὺς μὲν ἀπέστειλε, διακελευόμενος ὑπουργεῖν Εὐρύσθῃ. Ἡρακλῆς δὲ παρελθὼν εἰς Δελφοῦς, καὶ περὶ τούτων ἐπερωτήσας τὸν θεόν, ἔλαβε χρησμὸν τὸν δηλοῦντα, διότι τοῖς θεοῖς δέδοκται δώδεκα ἄθλους τελέσαι, προστάττοντος Εὐρύσθεως, καὶ τοῦτο πράξαντα τεύξασθαι τῆς ἀθανασίας.

33. Τελέσαντος δ' Ἡρακλέους τοὺς προστεταγμένους ἄθλους, καὶ εἰς Τίρυνθα ἐπανελθόντος, Εὐρύσθεὺς αἰτιασάμενος αὐτὸν ἐπιβουλεύειν τῇ βασιλείᾳ, προσέταξεν ἀπελθεῖν ἐκ Τίρυνθος, αὐτόν τε καὶ τὴν Ἀλκμήνην, καὶ Ἰφικλέα καὶ Ἰύλαον. Διόπερ ἀναγκασθεὶς ἔφυγε μετὰ τούτων καὶ κατήκτισε τῆς Ἀρκαδίας ἐν Φινεῳ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἵπποκόων μὲν ἐφυγάδευσεν ἐκτῆς Σπάρτης τὸν ἀδελφὸν Τυνδάρεω. Οἰωνόν δὲ τὸν Λικυμνίου, φίλον ὄντα Ἡρακλέους, οἱ υἱοὶ τοῦ ἱπποκόωντος, εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, ἀπέκτειναν· ἐφ' οἷς ἀγανακτήσας Ἡρακλῆς, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτούς· μεγάλη δὲ μάχη νικήσας, παμπληθεὶς ἀπέκτεινε. Τὴν δὲ Σπάρτην ἑλὼν κατὰ κράτος, κατήγαγεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν Τυνδάρεω τὸν πατέρα τῶν Διοσκούρων, καὶ τὴν βασιλείαν Τυνδάρεω ὥς δορυκτῆτον παρέθετο, προσταξας τοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ γενομένοις φυλάττειν. Ἐπεσον δ' ἐν τῇ μάχῃ τῶν μεθ' Ἡρακλέους ὀλίγοι παντελῶς, ἐν οἷς ἦσαν ἐπιφανεῖς ἄνδρες Ἰφικλος καὶ Κηφέως υἱοί, τὸν ἀριθμὸν ὄντες δέκα καὶ ἑπτὰ.

34. Ἡρακλῆς δὲ μετὰ τὴν ἐν Φινεῳ κατοίκησιν ἔτει πέμπτῳ, δυσφορῶν ἐπὶ τῷ τετελευτηκέναι Οἰωνόν τὸν Λικυμνίου καὶ Ἰφικλον τὸν ἀδελφόν, ἀπῆλθεν ἐκουσίως ἐξ Ἀρκαδίας, καὶ πάσης Πελοποννήσου. Συναπελθόντων δ' αὐτῷ πολλῶν ἐκ τῆς Ἀρκαδίας, ἀπῆλθε τῆς Αἰτωλίας εἰς Καλυδῶνα, κάκει κατήκτισεν. Οὐκ ὄντων δ' αὐτῷ παίδων γνησίων, οὐδὲ γαμετῆς γυναικὸς, ἔγημε Ληϊάνειραν τὴν Οἰνέως. 36. Μετὰ δὲ τὸν Ληϊανείρας γάμον τρισὶν ὕστερον ἔτεσι δειπνῶν παρ' Οἰνεῖ,

διακονοῦντος Εὐρυνόμου τοῦ Ἀρχιτέλους υἱοῦ, παιδὸς τὴν ἡλικίαν, ἀμαρτάνοντος δὲ ἐν τῷ διακονεῖν, πατάξας κονδύλῳ, καὶ βαρυτέρας τῆς πληγῆς γενομένης, ἀπέκτεινεν ἀκουσάς τὸν παῖδα. Περιαλγῆς δὲ γεγόμενος ἐπὶ τῷ πάθει, πάλιν ἐκ τῆς Καλυδῶνος ἐκουσίως ἔφυγε μετὰ τῆς γυναικὸς Δηϊανείρας, καὶ Ἰλλου τοῦ ἐκ ταύτης, παιδὸς ὄντος τὴν ἡλικίαν· καὶ κατήντησε πρὸς τὸν Κηῦκα τὸν τῆς Τραχίνος βασιλέα· καὶ μετὰ τούτου κατώκησεν, ἔχων τοὺς αἰεὶ συστρατεύοντας τῶν Ἀρκάδων.

57. Μετὰ δὲ τὴν Ἡρακλέους ἀποθέωσιν οἱ παῖδες αὐτοῦ κατώκουν ἐν Τραχίνι παρὰ Κηῦκι τῷ βασιλεῖ. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἰλλου καὶ τινων ἑτέρων ἀνδρωθέντων, Εὐρυσθεὺς φοβηθεὶς μὴ, πάντων ἐνηλίκων γενομένων, ἐκπέσῃ τῆς ἐν Μυκῆναις βασιλείας, ἔγνω τοὺς Ἡρακλείδας ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος φυγαδεῦσαι. Διὸ Κηῦκι μὲν τῷ βασιλεῖ προηγόρευσε, τοὺς τε Ἡρακλείδας καὶ τοὺς τοῦ Δικουμνίου παῖδας ἐκβαλεῖν· ἔτι δὲ Ἰόλαον, καὶ τὸ σύστημα τῶν Ἀρκάδων, τῶν Ἡρακλεῖ συνεστρατευκότων· ἢ, ταῦτα μὴ ποιοῦντα, πόλεμον ἀναδέξασθαι. Οἱ δ' Ἡρακλεῖδαι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, θεωροῦντες αὐτοὺς οὐκ ἀξιωμαχοὺς ὄντας Εὐρυσθεῖ πολεμεῖν, ἔγνωσαν ἐκουσίως φεύγειν ἐκ τῆς Τραχίνος· ἐπιόντες δὲ τῶν ἄλλων πόλεων τὰς ἀξιολογωτάτας, ἐδέοντο παραδέξασθαι σφᾶς αὐτοὺς συνείκους. Μηδεμιάς δὲ τολμώσης ὑποδέξασθαι, μόνοι τῶν ἄλλων Ἀθηναῖοι, διὰ τὴν ἔμφυτον αὐτοῖς ἐπικείκταν, προσεδέξαντο τοὺς Ἡρακλείδας· κατώκισαν δὲ αὐτοὺς μετὰ τῶν συμφυγόντων εἰς Τρικόρυθον, ἥτις ἐστὶ μία τῆς ὀνομαζομένης Τετραπόλεως. Μετὰ δέ τινα χρόνον ἀπάντων τῶν Ἡρακλέους παίδων ἡνδρωμένων, καὶ φρονήματος ἔμφυτον τοῖς νεανίσκοις διὰ τὴν ἀφ' Ἡρακλέους δόξαν, ὑφορώμενος αὐτῶν τὴν αὖξιν Εὐρυσθεὺς, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Οἱ δ' Ἡρακλεῖδαι, βοηθούντων αὐτοῖς

τῶν Ἀθηναίων, προστησάμενοι τὸν Ἡρακλέους ἀδελφιδοῦν Ἰόλαον, καὶ τούτῳ τε καὶ Θησεὶ καὶ τῷ Ἴλλῳ τὴν στρατηγίαν παρδόντες, ἐνίκησαν παρατάξει τὸν Εὐρυσθέα. Κατὰ δὲ τὴν μάχην πλείστοι μὲν τῶν μετ' Εὐρυσθέως κατεκόπησαν, αὐτὸς δ' Εὐρυσθεὺς, τοῦ ἄρματος κατὰ τὴν φυγὴν συντριβέντος, ὑπὸ Ἴλλου τοῦ Ἡρακλέους ἀνῆρέθη. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Εὐρυσθέως πάντες κατὰ τὴν μάχην ἐτελεύτησαν.

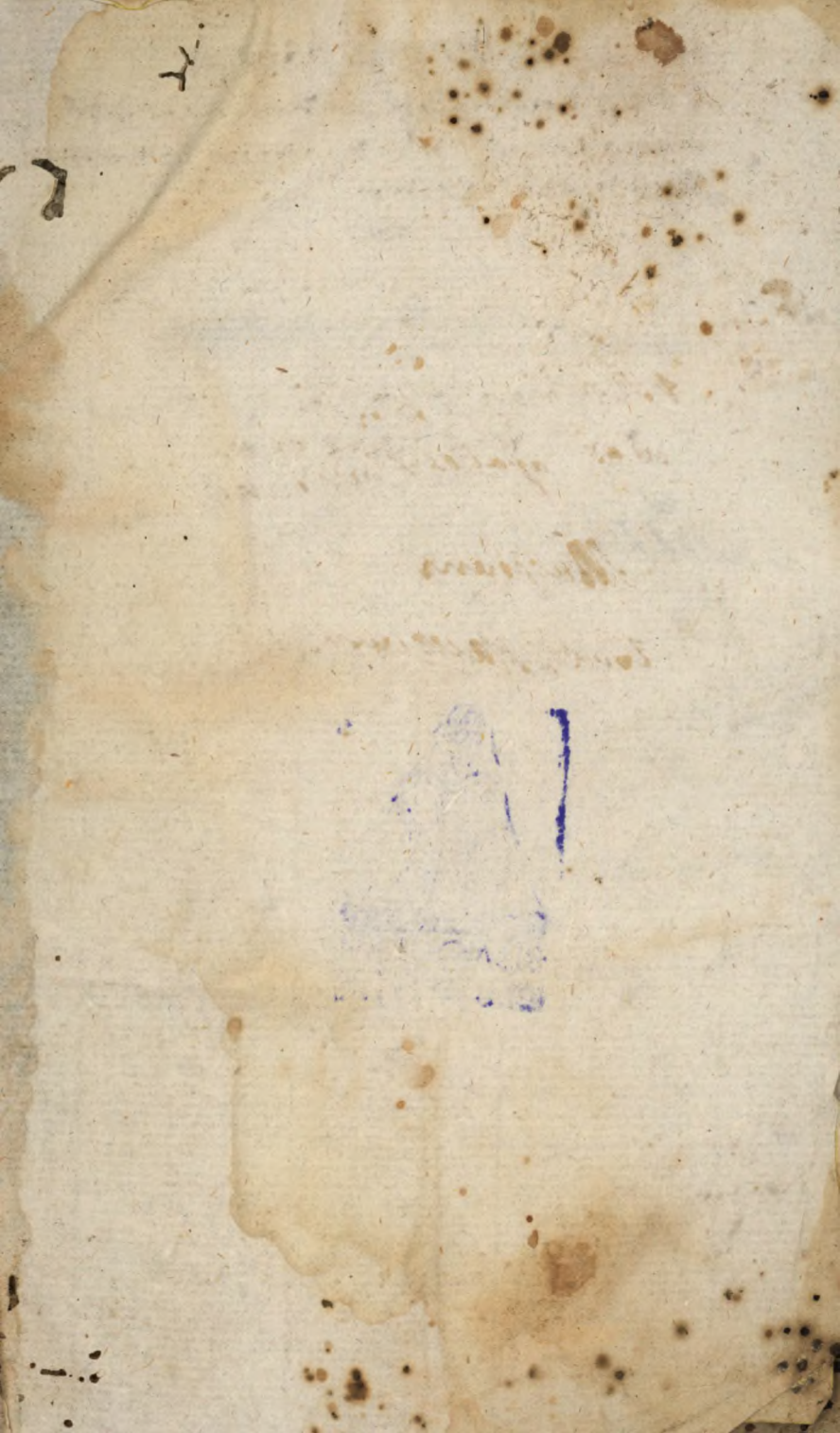
58. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν Ἡρακλεῖδαι πάντες, περιβοήτῳ μάχῃ νενικηκότες τὸν Εὐρυσθέα, καὶ διὰ τὴν εὐημερίαν συμμάχων εὐπορήσαντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, Ἴλλου στρατηγοῦντος. Ἄτρεὺς δὲ μετὰ τὴν Εὐρυσθέως τελευτὴν καταλαβόμενος τὴν ἐν Μυκῆναις βασιλείαν, καὶ προσλαβόμενος συμμάχους Τεγεάτας, καί τινας ἄλλους, ἀπήντησε τοῖς Ἡρακλεΐδαις. Κατὰ δὲ τὸν Ἰσθμὸν τῶν στρατοπέδων ἀθροισθέντων, Ἴλλος μὲν ὁ Ἡρακλέους εἰς μονομαχίαν προσκαλέσατο τῶν πολεμίων τὸν βουλόμενον, ὁμολογίας θέμενος τοιαύτας· εἰ μὲν Ἴλλος νικήσει τὸν ἀντιταχθέντα, παραλαβεῖν Ἡρακλεΐδας τὴν Εὐρυσθέως βασιλείαν· εἰ δὲ Ἴλλος λειφθεῖ, μὴ κατιέναι τοὺς Ἡρακλεΐδας εἰς Πελοπόννησον ἐντὸς ἑτῶν πεντήκοντα. Καταβάντος δ' εἰς τὴν πρόσκλησιν Ἐχέμου τοῦ βασιλέως τῶν Τεγεατῶν, καὶ τῆς μονομαχίας γενομένης, ὁ μὲν Ἴλλος ἀνῆρέθη, οἱ δὲ Ἡρακλεΐδαι κατὰ τὰς ὁμολογίας ἀπέστησαν τῆς καθόδου, καὶ τὴν εἰς Τρικυρὺθον ἐπάνοδον ἐποιήσαντο. Μετὰ δὲ τινας χρόνους, Δικύμνιος μὲν μετὰ τῶν παίδων καὶ Τληπολέμου τοῦ Ἡρακλέους, ἐκουσίως τῶν Ἀργείων αὐτοὺς προσδεξαμένων, ἐν Ἀργεὶ κατόκησαν. Οἱ δ' ἄλλοι πᾶντες ἐν Τρικυρὺθῳ κατοικήσαντες, ὡς ὁ πεντηκονταετὴς χρόνος διήλθε, κατήλθον εἰς Πελοπόννησον. Ἀλκμήνη δ' εἰς Θήβας καταντήσασα, καὶ μετὰ ταῦτα ἄφαντος γενομένη, τιμῶν ἰσοθέων ἔτυχε παρὰ τοῖς Θηβαίοις. Τοὺς

δ' ἄλλους Ἡρακλείδας φασὶν ἐλθόντας παρ' Αἰγίμιον τὸν
Δώραν, τὴν πατρίαν τῆς χώρας παρακαταθήκην ἀπαιτήσαν-
τας, μετὰ Δωριέων κατοικῆσαι.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ.

2. *Carry over*

See page 100

George Washington

Washington

Dupr

Dupont's 1st Magazine

at Dupont's 1st Magazine

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΓΑΛΑΤΕΣ

ω
δ
γ
δ
ε
ς
τ